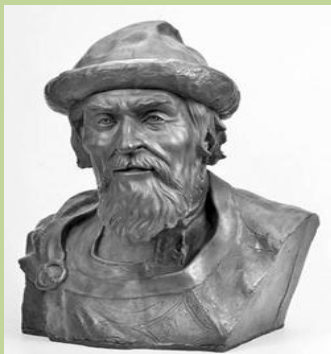
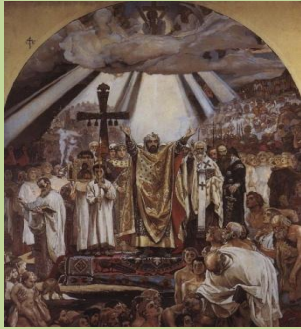

MAHA LÁSZLÓ,
JURIJ SIMON

UKRAJNA TÖRTÉNETÉNEK FONTOSABB ESEMÉNYEI, DÁTUMAI

*Oktatási segédanyagként jóváhagyta a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző
Intézet módszertani-tudományos tanácsa 2017. június 19-i ülésén*

*A 2017-es szabványoknak megfelelő komplex felkészítő tananyag Ukrajna történetéből
az emelt szintű érettségi vizsgára (ZNO) a magyar tannyelvű iskolák
11. osztályos tanulói számára*

Szerkesztette: *Debreceni Anikó*

**Készült a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
támogatásával 2017-ben**

TARTALOM

I. Arcképcsarnok. Ipar- és képzőművészet.....	4
II. Ukrajna történetének fontosabb eseményei, dátumai	
1. Dnyepermenti Ukrajna a XX. század elején.....	38
2. Az 1905–1907-es forradalom. Az ukrán képviselők tevékenysége az Állami Dumákban.....	40
3. Nyugat-Ukrajna a XX. század elején.....	42
4. Ukrajna az első világháború idején.....	44
5. Az ukrán forradalom.....	46
6. Ukrajna harca állami függetlensége megőrzéséért 1918–1921 között.....	52
7. A Nyugat-Ukrán Népköztársaság.....	55
8. Az USZSZK az új gazdaságpolitika idején (1921–1928).....	62
9. Az USZSZK 1929–1939-ben, a parancsuralmi rendszer megszilárdulása idején. Kultúra.....	67
10. Nyugat-Ukrajna 1921–1939 között.....	77
11. Ukrajna a második világháború idején (1939–1945). Megszállási rendszer Ukrajnában.....	82
12. Ukrajna a háborút követő években (1945–1953). Kultúra és tudomány....	92
13. Desztalinizáció Ukrajnában (1953–1964).....	101
14. Ukrajna a szovjet rendszer válságának kibontakozása idején (1965–1985).....	110
15. A Szovjetunió felbomlása. Ukrajna függetlenségének helyreállítása.....	118
16. Ukrajna a függetlenség éveiben.....	126
III. Tudáspróbák	
1. Ukrajna a XX. század elején.....	134
2. Ukrajna az első világháború és az ukrán forradalom idején.....	138
3. Ukrajna az 1945–1950-es években.....	144
4. Ukrajna a hrucsovi olvadás korában (I. változat).....	147
5. Ukrajna a hrucsovi olvadás korában (II. változat).....	149
6. Ukrajna a pangás időszakában (I. változat).....	152
7. Ukrajna a pangás időszakában (II. változat).....	157
8. Ukrajna a peresztrojka időszakában.....	160
9. A független Ukrajna fejlődése a XX. század végén és a XXI. század elején.....	165
10. Ukrajna az 1950–2012-es években (I. változat).....	169
11. Ukrajna az 1950–2012-es években (II. változat).....	174
12. A peresztrojka időszaka.....	180
13. Ukrajna a függetlenség éveiben.....	185
IV. Megoldások.....	190

ARCKÉPCSARNOK

Pavlo Csubinszkij (1839–1884) az *Osznova* lap munkatársa és a kijevi Hromáda tagja. 1863-ban megírta a *Még nem halt meg a mi Ukrajnánk* című művet, Ukrajna későbbi himnuszát. 1873-tól az Orosz Földrajzi Társaság dél-nyugati osztályának a vezetője. Az 1876-os *Bad Ems-i cári ukáz* kiadása után letartóztatták és száműzték Ukrajnából.

Borisz Hrincsenko (1863–1910) a Taraszisták Testvériségének egyik alapító tagja 1892-ben, a kijevi Hromáda aktív képviselője. A XX. század elején az Ukrán Demokratikus Párt vezetője. A következetes nemzeti-kulturális felvilágosító munka híve az ukrán társadalmon belül. Nézeteit az Ukrán Demokratikus-radikális Párt programjában és *Dnyepermenti Ukrajnai leveleiben* fejtette ki. 1907–1909 között megírta az *Ukrán nyelv szótárát*, amely megkapta a Pétervári Tudományos Akadémia nagydíját.

Mihajlo Pavlik (1853–1915) a szocialista eszmék népszerűsítője Galíciában. A Ruszin-ukrán Radikális Párt egyik alapító tagja. Ez a párt a későbbiekben fontos szerepet játszott Nyugat-Ukrajna politikai életében. A Sevcsenko Tudományos Társaság első könyvtárosa.

Ivan Franko (1856–1916) az egyik legismertebb ukrán költő, munkássága az 1870-es években vette kezdetét. A Ruszin-ukrán Radikális Párt alapító tagja. Később szembe fordult a szocialista eszmékkel és az Ukrán Nemzeti-Demokratikus Párt tagja lett. A Sevcsenko Tudományos Társaságban a filológiai szekciót vezette. Munkásságát népe bemutatásának szentelte. Ezt a témát dolgozta fel *Mózes* című elbeszélő költeményében is. Főbb művei: a *Kőtörők*, az *Örök forradalmár*, *A szolgáló*, *Marijka*, *Halál a gyilkosra*, *Zahar Berkut* és a *Boriszlav* nevet.

Ilja Mecsnyikov (1845–1916) a novorosszjikszi egyetem tanára, biológus. A fagocitózis jelenségének felfedezője. 1886-ban M. Hamalijával Odesszában létrehozta az Orosz Birodalom első bakteriológiai állomását. Párizsban a Pasteur Intézet laboratóriumának vezetője, 1905-től az intézet vezetőjének helyettese. 1908-ban orvosi és fiziológiai Nobel-díjat kapott az immunrendszer tanulmányozásáért.

Dmitro Javornickij (1855–1940) történész, a zaporozsjai kozákok történetének avatott szakértője. 1897-ben látott napvilágot háromkötetes munkája, *A zaporozsjai kozákok története*. 1932-ig a katerinoszlavi Olekszandr Pol helytörténeti múzeum igazgatója. Ilja Repin *A kozákok levelet írnak a török szultánnak* című festményén az írnok alakját Javornickijről mintázta.

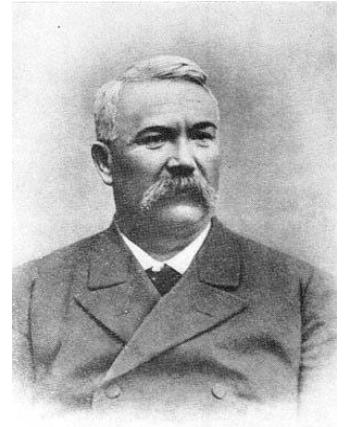
Agathangel Krimszkij (1871–1942) keletkutató, orientalista, író, költő. Hozzávetőlegesen 60 nyelvet ismert. *Pálmaág* című verseskötete saját művei mellett több arab költemény ukrán fordítását is tartalmazza. 1918-tól az Összukrán Tudományos Akadémia titkára. Olyan nyelvtudományi művek szerzője, mint az *Ukrán nyelvtan* és a *Karcolatok az ukrán nyelv történetéből*. 1941-ben az NKVD a nép ellenségévé nyilvánította. A börtönben halt meg.

Leszja Ukrajinka (Larisa Petrivna Koszacs-Kvitka) (1871–1913) költő, publicista, prózaíró, drámaíró, műfordító. Az ukrán nemzeti mozgalom aktív résztvevője. Ismertebb művei az *Erdei rege* (1911) és a *Bojárnő* (1913). Édesanyja Olga Petrivna Drahomanova-Koszacs szintén költő volt Olena Pcsilka néven. Nagybátyja, Mihajlo Drahomanov ismert tudós, politikus.

Ivan Karpenko-Karij (Ivan Karpovics Tobilevics) (1845–1907) drámaíró, színházi ember. 1883-tól jelenteti meg alkotásait. Ismertebb művei: *A szolgáló*, *Százezer*, *A gazda*.

Marko Kropivnickij (1840–1910) drámaíró. Az ő kezdeményezésére jött létre Jeliszavetgradban 1882-ben az Ukrán Színészek Társasága, amely az első hivatásos színtársulat volt. 1875-ben a Lvivi hivatásos színház rendezője lett. Legjelentősebb művei: *Engedj a szívednek, és rabságba dönt*, *Amíg felkel a nap, a harmat megvakít*.

Mikola Szadovszkij (Tobilevics) (1856–1933) az ukrán hivatásos színjátszás egyik úttörője. 1898–1900-ban Szakszahanszkij, Kropivnickij és Szadovszkij egyesítették társulataikat. 1905-ben a galíciaiak meghívására Lvivbe érkezik és a Ruszka Beszida Színház vezetője lett. 1907-ben Kijevben megalakítja Ukrajna első kőszínházát.

Mikola Liszenko (1842–1912) az ukrán nemzeti zeneművészet megalapítója. 1869-ben elvégezte a lipcsei, 1875-ben pedig a szentpétervári konzervatóriumot. Az első gyermekoperák, a *Bakkecske* (1880), a *Csizmás Kandúr* (1891) szerzője. Híres operái: a *Szenteste* és a *Tarasz Bulba*.

Szemen Hulak-Artemovszkij (1813–1873) operaénekes, zeneszerző, Petro Hulak-Artemovszkij unokaöccse. Külföldön tanult. Az ukrán nemzeti opera megalapítója. Főműve a *Kozák a Dunántúlon* (1891).

Mikola Pimonenko (1862–1912) festőművész. Ismertebb művei: *Kaszáló*, *Szentesti varázslat*, *Ukrán éjszaka*.

Szerhij Vaszilkevicszkij (1854–1917) festőművész. Kedvenc témája: a lovas kozák alakja.

Mikola Leontovics (1877–1921) zeneszerző. Több kórusmű szerzője. A *Cseng a harang – Scsedrik* című művét először 1916-ban adta elő a kijevi egyetem énekkara. Híres kórusműve még a *Dudás* és a *Viszik a kozákokot* című mű.

Szolomija Kruselnicka (1872–1952) világhírű galíciai operaénekesnő. 1893-ban debütált a lvivi opera színpadán. 1895-től az amerikai és európai színpadok kedvelt csillaga. Többször énekelt együtt Enrico Carusoval, Titta Ruffoval, Fedor Saljapinnal.

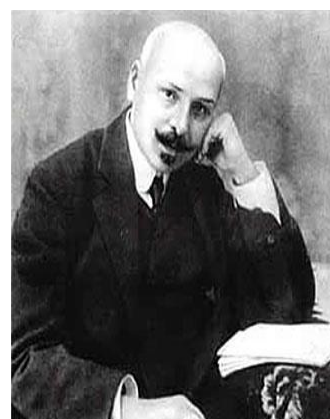

Maria Zanykovecka (Adaszovszka) (1854–1934) színésznő. Pályáját Jeliszavetgradban kezdte 1882-ben Marko Kropivnickij színtársulatában. Először Natalka szerepét formálta meg Ivan Kotljarevskij *Natalka Poltavka* című művében. Részt vett az első kőszínház megalapításában Kijevben. 1923-ban eljátszotta az anya szerepét az *Osztap Bandura* című filmben.

Marko Vovcsok (Maria Vilinszka) (1833–1907) az *Insztitutka* (intézetben nevelkedett lány) című művében olyan parasztokról ír, akik elégedetlenek sorsukkal és le akarják rázni a jobbágyság igáját. A *Népi elbeszélések* című művében szintén a jobbágyrendszert ostromozza.

Mihajlo Kocjubinszkij (1864–1913) első verse a lvivi *Dzvinok* című gyermeklapban jelent meg 1890-ben *Házikónk* címmel. *Fata morgana* című művében azokat az eseményeket dolgozta fel, amelyek 1905-ben történtek a Csernyihivi kormányzóság Vihvosztova községében. A parasztok lerombolták a földesúr birtokát, és felgyújtották annak szeszfőzdéjét is. Erre válaszul a földesúr 15 parasztot megkínzott és kivégeztetett. Huculföldön tett látogatása után született poétikus regénye, az *Elfelejtett ősök árnyai*, amelyet Szergej Paradzsanov megfilmesített. 1901 után több társadalom-lélektani novellát írt (*Intermezzo*, *A lovak nem hibásak*).

Jevhen Csikalenko (1861–1929) mecénás. Az Ukrán Mérsékelt Társaságának egyik alapítója. Anyagilag is segítette a *Társadalmi vélemény* és a *Tanács lapok* kiadását és Kocjubinszkij, Vinnicsenko műveinek megjelenését. Azon a véleményen volt, hogy Ukrainát nemcsak szívünkkel kell szeretni, hanem pénztárcánkkal is. Az Ukrán Központi Tanács tagja, később Bécsbe emigrált. 1920-tól Csehszlovákiában élt. A Pogyebádi Ukrán Gazdasági Akadémia terminológiai bizottságának vezetője volt.

Mikola Terescsenko (1819–1903) cukorgyáros. Sokat jótékonykodott szülővárosában, Hluhivban és Kijevben. Kijevben például az ő költségén épült fel a Politechnikai Főiskola és a városi mintaiskola. A Terescsenko fivérek képzőművészeti gyűjteményei képezték az alapját az Ukrán Nemzeti Múzeum és a Kijevi Orosz Képzőművészeti Múzeum kollekcióinak. Házában található a napjainkban is működő Sevcsenko Nemzeti Múzeum.

Andrej Septickij (1865–1944) görög katolikus metropolita. Grófi családban született Roman Maria Aleksander Szeptycki néven. 1900-ban nevezte ki I. Ferenc József Galíciai metropolitává. A nyugat-ukrán tartomány társadalmi életének aktív résztvevője. A bécsi parlament és a galíciai szejm képviselője. Megalapította az Ukrán Nemzeti Múzeumot és a Tartományi Bankot Lvivben (1910). Galícia orosz megszállása idején Oroszországba deportálták. Lvivbe való visszatérése után 1928-ban teológiai akadémiát alapított, amely a Lengyelországhoz tartozó ukrán területek egyetlen ilyen tanintézménye volt. A második világháború idején támogatta az ukrán állam helyreállításával kapcsolatos törekvéseket. Pásztorleveleiben elítélte a nácizmust. Tiltakozását fejezte

ki Himmlernél a galíciai zsidóság deportálásával kapcsolatban. A metropolita tudtával és bejegyzésével sok zsidót rejtegettek a görög katolikus kolostorokban és a metropolitai rezidencián is. 1944 novemberében halt meg.

Kirilo Triljovszkij (1864–1941) a Ruszin-ukrán Radikális Párt egyik alapító tagja. 1900-ban létrehozta az első testnevelési-tűzoltó egyesületet **Szics** néven. Az egyesület tagjai a sport és honvédelmi alapismeretek megszerzése mellett kultúrfelvilágosító tevékenységgel is foglalkoztak.

1907–1918 között az osztrák parlament küldötte. Az első világháború idején az Ukrán Szicslövészek Légiója katonai tanácsának az elnöke és az Általános Ukrán Tanács tagja.

Ivan Boberszkij (1873–1947) 1894-ben Ternopil környékén megalapította a **Szokil** (Sas) hazafias szervezetet. 1908–1914 között a Szokil-Batyko Egyesület vezetője, pedagógus, a hazai testnevelés oktatás rendszerének a kidolgozója. Az ő kezdeményezésére adták ki O. Tiszovszkij kézikönyvét *Az ukrán plaszt-cserkészeknek* címmel. Az első világháború idején az Ukrán Főtanács tagja, 1920-tól a NYUNK képviselője diplomáciai szolgálatban.

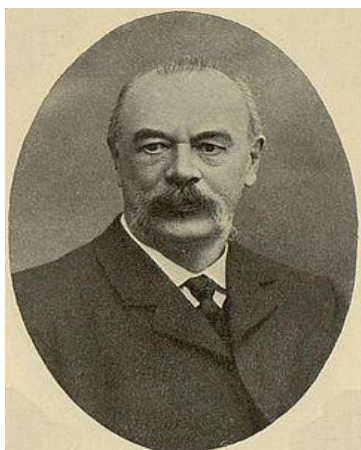

Alekszej Bruszliov (1853–1926) orosz tábornok, a délnyugati front parancsnoka az első világháború idején. A verduni húsdaráló alatt úgy próbált segíteni a szövetségeseknek, hogy 480 kilométeres hosszúságban áttörte az osztrák-német frontot, elfoglalta Galícia és Voliny egy részét Luckkal, Bukovinát pedig Csernyivcivel. A Bruszilov-áttörés 1916 augusztusáig tartott.

Mihajlo Hrusevszkij (1866–1934) Holmban született. 1894-ben kinevezték a Lvivi Egyetem Ukrajna Története tanszékének az élére. A Sevcsenko Tudományos Társaság vezetője. A *Rusz-Ukrajna története* című alpmű szerzője. Az 1899-ben szerveződött Ukrán Nemzeti Demokratikus Párt egyik alapító tagja. Az első világháború idején száműzték Ukrajnából. 1917-ben az Ukrán Központi Tanács elnöke lett. Szkoropadszkij hatalomra kerülése után emigrált. 1924-ben haza tért az USZSZK-ba és az Ukrán Tudományos Akadémia tagja lett. 1929-től kezdve pedig a Szovjet Tudományos Akadémiájé. A 30-as években megvádolták azzal, hogy részt vett a szovjetellenes ukrán nacionalista központ munkájában. 1934-ben halt meg.

Mikola Mihnovszkij (1873–1924) a Forradalmi Ukrán Párt tagjaként 1900-ban megírta a *Szamosztyijna Ukrajina* című művet, amelyben megalapozta Ukrajna függetlenségének gondolatát. 1902-ben több társával egyetemben kilépett a FUP-ból, és megalapította a Népi Ukrán Pártot (NUP), amely Ukrajna teljes függetlenségéért küzdött. 1917. március 16-án jött létre a *Pavlo Polubotok Ukrán Katonai Klub*, amely szintén Ukrajna függetlenségét akarta. Elnöke Mikola Mihnovszkij volt.

Ilja Srag (1847–1919). 1906-ban az I. Állami Duma képviselője lett a Csernyihivi kormányzóságból. Az ukrán parlamenti közösség vezetője. Az Ukrán Demokratikus-radikális Párt tagja. 1908-ban Jevhen Csikalenkóval aktív szerepet vállalt az Ukrán Mérsékeltek Társaságának a létrehozásában.

Szerhij Jefremov (1876–1939). 1904-ben az Ukrán Demokratikus Párt alapító tagja, 1905-ben pedig az Ukrán Radikális-demokrata Párté. 1908-tól az Ukrán Mérsékeltek Társaságának egyik vezére. Később az Ukrán Szocialista-föderalista Párt vezetője és az Ukrán Központi Tanács elnökhelyettese. A Főtitkárság megalakulása után a nemzetiségi ügyekért felelős főtitkár. A nemzeti mozgalom ideológusa és teoretikusa. A Direktórium idején az Ukrán Tudományos Akadémián dolgozott. A szovjet időkben akadémikussá, majd pedig az Összukrán Tudományos Akadémia elnök-helyettesévé választották. 1930-ban az Ukrajna Felszabadítási Szövetsége-ügyben 10 évre ítélték.

Volodimir Vinnicsenko (1880–1951) a Forradalmi Ukrán Párt tagja. 1904-ben kezdeményezte az Ukrán Szociáldemokrata Párt létrehozását. 1917-ben az Ukrán Központi Tanács kormányának, a Főtitkárságnak a vezetője, illetve a belügyi főtitkárság irányítója. Az UKT négy univerzáléjának társszerzője. Szkoropadszkij idején ellenzékbe vonul, az Ukrán Nemzeti Szövetséget vezeti, később a Direktórium elnöke lett. A Petljurával való ellentétek miatt lemondott, és elhagyta az országot. Az 1920-as évek elején visszatér a Szovjetunióba, de később megint távozik. Életének utolsó 25 évét Franciaországban töltötte. Irodalommal és képzőművészettel foglalkozott.

Szimon Petljura (1879–1926) 1900-ban a FUP aktív tagja. 1904-ben Lvivben a *Szeljanin* újságot, Moszkvában pedig az *Ukrán életet* szerkesztette. 1917 tavaszán az Ukrán Katonai Bizottság elnökévé választották, később hadügyi főtitkárrá. Részt vett a hetmanellenes felkelésben. A Direktórium tagjává, majd pedig az UNK hadseregének főatamánjává nevezték ki. Vinnicsenko külföldre való távozása után a Direktórium elnöke. Irányította az UNK harcát a bolsevikok és Gyenyikon ellen. Kezdeményezte a varsói megállapodás aláírását, melynek értelmében a lengyelek az UNK-val együtt harcoltak a bolsevikokkal. A rigai béke után emigrációba vonult. Párizsban ölték meg 1926-ban.

Pavlo Szkoropadszkij (1873–1945) a szentpétervári hadapród-iskola növendéke. Részt vett az orosz–japán háborúban, többször kitüntették bátorságáért. Az első világháború idején tábornokká nevezték ki. 1917 nyarán ukránosította az Első hadtest 40 ezer katonáját. Az 1917-es nemzeti-forradalmi mozgalmak idején 1917 októberében Csihirinben a szabad kozákság atamánjává választják. 1918. április 29-én osztrák és német támogatással az ukrán állam hetmanja lesz. Sokat tett az ukrán független állam megszilárdításáért. A németek kivonulása után Ukrajna területéről meghirdette Ukrajna föderációját a fehérgárdista Oroszországgal. Ezzel akarta megnyerni az antant és a fehérgárdisták jóakarátát. Az országban azonban hetman-ellenes felkelés kezdődött az Ukrán Nemzeti Szövetség vezetésével. Szkoropadszkij 1918. december 14-én lemondott.

Dmitro Vitovszkij (1887–1919) az ukrán szicszlövészek légiójának századosa. 1918. november 1-jén Galícia székvárosában Dmitro Vitovszkij vezette az ukrán nemzeti felkelést, a városházára kitűzték a kék-sárga nemzeti lobogót. A történelemben ez az esemény **novemberi szakítás** néven került be.

Jevhen Petruszevics (1863–1940) az Ukrán Nemzeti Demokratikus Párt aktív tagja. Az osztrák parlament küldötte 1907-ben, a galíciai szejm képviselője 1913–1914-ben. Az Ukrán Nemzeti Tanács vezetőjeként 1918 novemberében kihirdette a Nyugat-Ukrán Népköztársaság megalakulását. 1919. január 4-én Sztanyiszlavban a Nyugat-Ukrán Népköztársaság elnökévé választották. 1919. január 22-én megkötötte az UNK Direktóriumával a két ország egyesítésének okmányát. Ezután a Direktórium tagja volt. 1919. június 9-én diktatori felhatalmazást kapott, ami a miniszterelnöki és államelnöki funkciók egyesítését jelentette. A közte

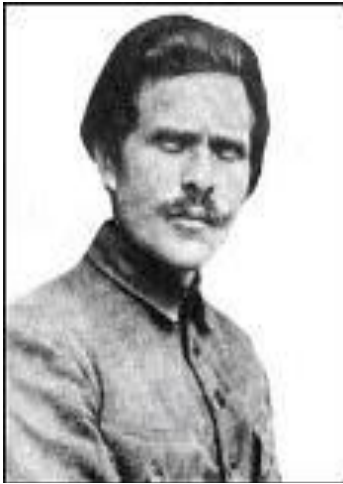
és Petljura között feszülő ellentétek ellenére egyesítette az Ukrán Galíciai Hadsereget az UNK hadseregével a bosevikok elleni közös harc érdekében.

Kosztj Levickij (1859–1941) nyugat-ukrán politikus, az Ukrán Nemzeti-demokratikus Párt alapító tagja. A Nyugat-Ukrán Népköztársaság kormányfője. Az Ukrán Főtanács vezetője.

Hrisztian Rakovszkij (Krisztyu Sztancsev) (1873–1941) az Ukrán Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormány elnöke. A szovjet hatalom egyik megteremtője Ukrajna területén. 1919 márciusa és 1923 júliusa között az Ukrán Népbiztosok Tanácsának elnöke és külügyi népbiztosa. Később a szovjet kormány képviselője lett Angliában.

Nesztor Mahno (1888–1934) az anarchista mozgalom egyik képviselője. Az első dnyeperentúli hadosztály azon dandárjának a parancsnoka, amelynek Grigorjev atamán egységei is részei voltak. 1919 szeptemberében-októberében létrehozta az Ukrán Forradalmi-Felkelő (mahnoista) Hadsereget. Harcolt Gyenyikin ellen és elfoglalta Katerinoszlavot, Huljajpolét, Olekszandrovszkot, Mariupolt. 1920 októberében szövetekezett a bolsevikokkal és harcot indított Vrangel ellen. Vrangel legyőzése után a bolsevikok megtámadták Mahnót. 1921-ig harcolt a bolsevikok ellen, ezután Franciaországban élt emigrációban.

Jurij Kocjubinszkij (1896–1937) az író, Mihajlo Kocjubinszkij fia. 1917-ben a Harkivban megalapított szovjet kormány tagja, a hadügyekért felelős népi titkár. A Kijevet ostromló szovjet-ukrán hadsereg főparancsnoka.

Georgij Pjatakov (1890–1937) 1918 júliusában az Ukrán Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának első titkárává választották. 1918 novemberében az Ukrán Forradalmi Katonai Tanács tagja lett, amely kidolgozta a Vörös Hadsereg Ukrajna elleni hadjáratának haditervét. 1918 novembere és 1919 januárja között az Ukrán Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormány elnöke.

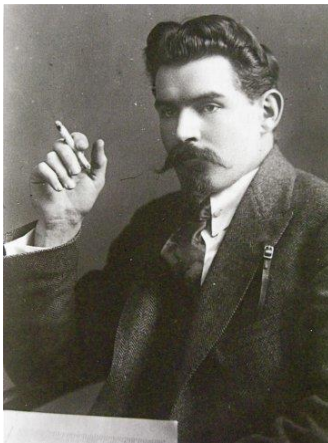
Mikola Scsorsz (1895–1919) az első világháború résztvevője. 1918-ban a bolsevik párt tagja lett. 1918 februárjában Csernyihiv vidékén egy bolsevik fegyveres osztag vezetője. 1919-ben Kijev katonai parancsnoka. Egy harc során a szovjet hadvezetés beleegyezésével agyonlőtték.

Lazar Kaganovics (1893–1991) Joszif Sztalin egyik munkatársa. Az Ukrán Kommunista (bolsevik) Párt főtitkára. 1925–1928-ban bevezette az ukránosítást, de harcot hirdetett az úgynevezett nacionalista elhajlók, Hviljovij, Sumszkij ellen. Az erőltetett kolhozosítás és a parasztság elleni megtorlások következetes végrehajtója. 1932-ben elutasította az ukrán kommunistáknak azon javaslatát, hogy csökkentsék a gabonakészletezési tervet az USZSZK számára. Ez később 1932–1933-ban éhínséghez vezetett. Az 1930–1940-es években a tömeges politikai megtorlások egyik kezdeményezője. 1947-ben ismét az UK(b)P első titkára lett. 1957-ben fellázadt Hruscsov ellen, ezért minden tisztségéből leváltották.

Mikola Hviljovij (Fityiljov) (1893–1933) több ukrán irodalmi közösség alapító tagja. 1925-ben létrehozta az Proletár Irodalom Szabad Ukrán Akadémiáját. **1925–1928** között vita bontakozott ki az ukrán irodalom jövőjéről, melynek során Hviljovij arra szólította az írókat, hogy vegyenek példát Európáról, ne csak az orosz irodalmat utánozzák. Szakítsanak a provincializmussal, vállalják bátran európai gyökereiket. Ezt fejezte ki jelszava is: ***El Moszkvától, irány Európa!*** Nézetéiért ukrán nacionalizmussal vádolták meg, bár köztudottan orosz nemzetiségű volt. 1928-ban a VAPLITE-t felszámolták. Önkézüleg vetett véget életének.

Olekszandr Sumszkij (1890–1946) az Ukrán Szocialista Forradalmárok Pártjának szétszakadása után a borotybisták (kommunisták) egyik vezére. Az Ukrán (borotybista) Kommunista Párt felszámolása után pedig az Ukrán Kommunista (bolsevik) Párt tagja lett, majd a Központi Bizottság tagja. 1924–1927 között az USZSZK oktatásügyi népbiztosa. Az ukránosítás politikájának egyik megvalósítója. 1927-ben nacionalista elhajlással, sumszkizmussal vádolták meg, és másodrangú feladatokat bízta rá az Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Pártban. A párton belüli kritika nyomása alatt „elismerte hibáit”.

Mikola Szkripnik (1872–1933) az Ukrán Kommunista (bolsevik) Párt egyik alapító tagja. 1917 decemberétől az első szovjet-ukrán kormány tagja, munkaügyi népi titkár. 1919–1927 között Hrisztian Rakovszkij és Vlasz Csubar kormányainak a tagja. 1927–1933 között az USZSZK oktatásügyi népbiztosa. Az ukránosítás megvalósítója. 1933-ban alaptalanul nacionalizmussal vádolták meg, amiért öngyilkos lett.

Lesz Kurbasz (1887–1937) fiatal színészek egy csoportjával 1917-ben létrehozta a **Fiatál Színházat**. A filozofikus színház megteremtője Ukrajnában. A **Berezil Színház** megszervezése is az ő nevéhez fűződik, ahol az emberi élet mutatták be annak minden ellentmondásosságával együtt. Az 1930-as években a megtorlások áldozata lett. 1937-ben lőtték agyon a karéliai Szandormohban.

Mihajlo Bojcsuk (1882–1937) 1912-től a Sevcsenko Tudományos Társaság tagja. 1917-ben részt vett az Ukrán Művészeti Akadémia létrehozásában, ahol a monumentális képzőművészet professzora volt. 1924-től a Kijevi Képzőművészeti Főiskola tanára lett. A bojcsukista irányzat megteremtőjeként ismert.

Olekszandr Dovzsenko (1894–1956) 1926-tól a moszkvai, kijevi, odesszai filmstúdiók rendezője. A világ filmművészetének kiemelkedő alkotásai az *Arzenál* című film 1929-ből, valamint a *Föld* 1930-ból. 1958-ban ezt az alkotását Brüsszelben beválasztották a világ minden idők legjelentősebb 12 filmje közé. Első hangosfilmjét *Ivan* címmel 1932-ben mutatták be. 1933-ban Moszkvába költözött. Itt rendezte meg 1935-ben az *Aerohrad*, 1939-ben pedig a *Scsorsz* című filmeket. Az *Ukrajna lángtengerben* című művéért komoly kritikában részesült. Az Olvadás idején jelenik meg *Festőművészet és jelenkor* című cikke, amelyben arra szólítja az írókat, költőket, művészeket, hogy bátran feszegessék a szocialista realizmus határait.

Olekszij Sztahanov (1906–1977) 1935-ben a Donyec medencei Kagyijivka Centralna Irmine bányájának vájára 1350%-al teljesítette túl a napi normát azzal, hogy 102 tonna szenet bányászott ki egy műszak alatt. Ezzel kezdetét vette a **sztahanovista mozgalom**, melynek célja termelési tervek túlteljesítése volt.

Pavel Posztisev (1887–1939) az 1933-as éhínség idején Sztálin teljhatalmú megbízottja Ukrajnában. Hivatalosan az UK(b)P KB másodtitkára. Az erőszakos kollektivizálás híve. A Szkripnik elleni hecckampány vezetője. A 30-as években ő is a megtorlások áldozata lett.

Sztanyiszlav Koszior (1889–1939). 1928–1938 között az UK(b)P KB első titkára. Ő volt az egyik kezdeményezője az ukránosítás felszámolásának, az oroszosítási politika fokozásának, az 1932–1933-as éhínségnek, a nemzeti értelmiség elleni tömeges megtorlásoknak és pereknek. Az 1930-as években ő is a tömeges megtorlások áldozata lett.

Joszif Visszarjonovics Sztálin-Dzsugasvili (1878/1879–1953). 1922-től az Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Párt főtitkára, a szovjet kormány vezetője: 1941-től a Népbiztosok Tanácsáé, 1946-tól a Minisztertanácsé. 1945-ben generalisszimusz lett. Az autonomizációs terv megfogalmazója, amelyet Lenin elutasított. 1927-ben győztesen került ki a Lenin halála után elkezdődött hatalmi harcból. A szovjet parancsuralmi rendszer megalkotója. Az SZKP XX. kongresszusán elítélték Sztálin személyi kultuszát. 1961-ben testét eltávolították a Lenin Mauzóleumból és a Kreml fala mellett temették el.

Georgij Petrovszkij (1878–1958) az Összukrán Forradalmi Bizottság elnöke, amely 1919 decemberében jött létre az Összukrán Központi Végrehajtó Bizottság és az USZSZK Népbiztosok Tanácsának közös határozata alapján. Ez az intézmény rendelkezett a legfőbb törvényhozó és végrehajtó hatalommal. Az ország területén forradalmi bizottságok jöttek létre, amelyek ellenőrzésük alá akarták vonni Ukrajna társadalmi, politikai és gazdasági életét. 1920 februárjában az ÖFB beszüntette tevékenységét és átadta kompetenciáit az ÖKVB-nak és a NBT-ak. Az Összukrán Központi Végrehajtó Bizottság elnöke Petrovszkij, a Népbiztosok Tanácsáé pedig Hrisztian Rakovszkij lett. Ebben az évben

alakult meg az írástudatlanság elleni harc bizottsága, melynek szintén Petrovszkij volt a vezetője. 1926-ban tiszteletére Katerinoszlavot Dnyepropetrovszknak nevezték el. 2016-tól a város új neve Dnyipro.

Jevhen Konoalec (1891–1938) a Makivka hegyi csata után orosz fogságba került. Megszervezte a szicslövészek galíciai-bukovinai kurenjét. 1918 novemberében a motovilovkai csatában az UNK Direktóriumának az oldalán részt vett Szkoropadszkij hetman csapatainak a szétzúzásában. Az Ukrán Katonai Szervezet megalapítója és egyik vezetője 1920-ban. 1929-től az Ukrán Nacionalisták Szervezetének az elnöke. 1938-ban Rotterdamban az NKVD egyik titkos ügynöke, Szudoplatov meggyilkolta.

Sztepan Bandera (1909–1959) az UNSZ tagja 1929-től. 1933-tól a szervezet tartományi vezetője Nyugat-Ukrajnában. 1934-ben a Petracky lengyel belügyminiszter elleni merénylet egyik szervezője. 1934–1939 között börtönben volt. Az UNSZ vezetőjének, Andrij Melniknek az egyik ellenlábas. Ez az ellentét a szervezet kettészakadásához vezetett 1940-ben. Vezetésével hirdették ki 1941. június 30-án Lvivben Ukrajna függetlenségének a helyreállítását, a német megszállás miatt azonban ez a lépés sikertelen maradt. Banderát a szovjet KGB Münchenben meggyilkolta.

Roman Suhevics (1907–1950) az UNSZ tagja 1930-tól. Az Ukrán Felkelő Hadsereg parancsnoka 1943–1950 között. 1950. március 5-én az oroszok meggyilkolták.

Dmitro Doncov (1883–1973) ukrán irodalomkritikus, publicista, politikus. 1914-ben az Ukrajna Felszabadítása Szövetség egyik vezetője. Az ukrán integráló nacionalizmus ideológusa.

Andrij Melnik (1890–1964) az UNK hadseregének ezredese. Konovalec egyik legközelebbi munkatársa. 1938-tól az UNSZ vezetője, de nem tudta megőrizni a szervezet egységét. 1940-ben az UNSZ kettészakadt UNSZ-M-re és UNSZ-B-re. Az UNSZ-M vezetője lett. Kezdeményezésére jöttek létre az úgynevezett tábori csoportok. Több német koncentrációs tábor foglya is volt. 1957-ben javasolta az ukránok vilá kongresszusának a létrehozását.

Az ukrán monarchisták vezetője **Vjacseszlav Lipinszkij (1882–1931)**. Nem értett egyet az integráló nacionalizmus gondolatával. Azon a véleményen volt, hogy Ukrajna függetlenségéért minden állampolgár kötelessége küzdeni nemzeti hovatartozásától függetlenül. Elutasította a kommunisták eszmerendszerét is. Pártot alapított 1917-ben Állampárti Földművesek Ukrán Szövetsége néven. Nézeteit *Levelek földműves ukrán testvéreimhez* című művében foglalta össze. 1918–1919-ben osztrák nagykövet volt.

Volosin Ágoston (1874–1945) a Proszvita szervezet egyik megalapítója Kárpátalján, illetve a Pedagógusok Társaságának és a Tanítók Közösségének. Az általa létrehozott Népi Keresztény Párt színeiben a csehszlovák parlament képviselője volt. 1938 októberében a Podkarpatszka Rusz miniszterelnöke, 1939. március 15-e után pedig a független Kárpát-Ukrajna elnöke. Miután Kárpátalja visszakerült Magyarországhoz, emigrált. 1945-ben a szovjet belbiztonsági szervek letartóztatták.

Szemen Timosenko (1895–1970) 1939. szeptember 17-én az ukrán front csapatai élén bevonult Nyugat-Ukrajnába. Részt vett a szovjet–finn háborúban, csapataival áttörte a Marnheim vonalat. A második világháború idején a nyugati és a délnyugati front parancsnoka volt, ez utóbbinak az 1942-es harkivi katasztrófa idején.

Mihajlo Kirponosz (1891–1941) a Kijevi Különleges Katonai Körzet parancsnoka és a délnyugati front parancsnoka. Ennek a frontnak a csapatai védték Kijevet. Az utolsóig kitartottak, amivel jelentősen legyengítették a moszkvai csata előtt a németeket. 1941. szeptember 19-én a németek bevonultak Kijevbe. A Vörös Hadsereg egységei kisebb csoportokra tagolódva próbáltak kitörni, de ez nem sikerült. A Poltava melletti Gyurkivcsina községnél halt meg Kirponosz a teljes vezérkarral együtt.

Szipor Kovpak (1887–1967) partizánparancsnok. Több portyában is részt vett. A jobbparti portyára **1942 októberében** kerül sor, melynek során a partizánok 750 kilométert tettek meg mélyen a németek hátszágában. **1943. június 12-én** Szipor Kovpak vezetésével a partizánok Nyugat-Ukrajnába indultak. Ez volt a **kárpáti bevetés**.

Olekszij Fedorov (1901–1989) a partizánmozgalom vezetője Csernyihiv vidékén. 1943-ban Volinyban megalapította az UK(b)P KB földalatti megyei bizottságát. Fedorov partizán egysége harcolt az UFH ellen és segített a Vörös Hadseregnek elfoglalni Kovel.

Olekszandr Szaburov (1908–1974) partizán parancsnok, akinek az egységei 1942 folyamán harcot folytattak a Szumi, Zsitomiri és Rivnei megyék területén. Az UK(b)P földalatti KB-jának a tagja. 1942-ben Kovpak egységeivel részt vett a jobbparti portyában. Miután a Vörös Hadsereg visszafoglalta az ukrán területeket, harcot folytatott az UNSZ és az UFH egységei ellen.

1942 májusában a harkivi hadművelet során **Rogyion Malinovszkij (1898–1967)** a délnyugati front csapatai élén támadásba ment át és 18–50 km-t haladt előre. A németeknek ekkor sikerült megkerülni a szovjet egységeket, akiket így a bekerítés veszélye fenyegette. A kialakult helyzetben be kellett volna fejezni a támadást, de a front parancsnoksága meggyőzte Sztálint arról, hogy folytatni kell a hadműveletet. 1942. május 19-én a harkivi támadó hadművelet a szovjet csapatok tragédiájává vált. A németek Malinovszkijt Harkiv alól a Donig vetették vissza. 1944 májusában a 2. Ukrán Front élén a 3. Ukrán Front csapataival (Fedor Tolbuhin parancsnok) együttműködve déli irányba haladt előre, és a jászvásári-kisinyovi hadművelet során vereséget mért a németekre.

Ezután Románia kilépett a német szövetségből és hadat üzent a Harmadik Birodalomnak. A Románia fegyverletételéről szóló egyezményt szovjet részről Malinovszkij írta alá. Ezután marsallá nevezték ki.

Ivan Csernyahivszkij (1906–1945) 1943 novemberében a 60. hadsereg élén részt vett Kijev felszabadításában. Hősies helytállásáért a Szovjetunió Hőse címmel tüntették ki. Már 38 évesen a Nyugati és a 3. Belorusz Front parancsnoka. A Vörös Hadsereg legfiatalabb tábornoka, 1945-ben esett el Uman vidékén.

Olena Teliha (1907–1942) ukrán költő, az UNSZ tagja, a *Litavri* lap főszerkesztője, melyet a németek által megszállt Kijevben adott ki. Megszervezte az Ukrán Írók Szövetségét. A németek 1942-ben Babij Jarban kivégzik.

Dmitro Manuilszkij (1883–1959) 1918-tól az Összukrán Forradalmi Bizottság tagja. 1921–1923-ban az UK(b)P KB első titkára. 1944-től az USZSZK külügyi népbiztosa. Ő vezette 1945-ben az USZSZK küldöttségét az ENSZ alakuló konferenciájára San Franciscóban.

Olesz Honcsár (1918–1995) ukrán prózaíró. Ismertebb művei a *Zászlóvivők*, *Az ember és a fegyver*. 1968-ban jelent meg *Székesegyház* című alkotása, amiért éles kritikát kapott a kommunista vezetés részéről. A Szovjetunió felbomlása után a Sevcsenko Nyelvi Társaság és a Ruh aktivistája lett.

Joszip Szlipij (1892–1984) Septickij 1944 novemberében bekövetkezett halála után az Ukrán Görög Katolikus Egyház feje. 1946-ban azzal vádolták meg, hogy ellenségesen viselkedik az USZSZK-val szemben, és a háború idején együttműködött a német megszállókkal. Börtönbe zárták, ahol 18 évet töltött el. 1963-ban amerikai nyomásra kiengedik és Rómába ment. Az Ukrán Katolikus Egyetem megalapítója.

Nyikita Hruscsov (1894–1971) az SZKP KB főtitkára 1953–1964 között. Hivatali idejét az Olvadás időszakaként emlegetik a Szovjetunió történetében. Nevéhez fűződik a szűzföldek felszántása, a kukoricatermesztés mindenütt, alkalmas erre a föld vagy nem, az SZKP harmadik programjának az elfogadása, amely 1980-ra ígérte a kommunizmus felépítését, az 1962-es karibi válság, az 1958-as oktatási reform, amely felerősítette az oroszosítási folyamatokat a nem orosz köztársaságokban. Az SZKP XX. kongresszusán elhangzott titkos beszédében feltárta Sztálin személyi kultuszát.

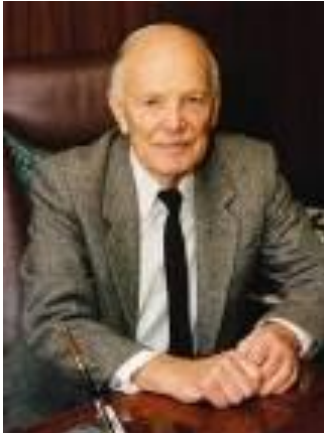
1957-ben megpróbálkozott a szovjet rendszer liberalizálásával, a közigazgatás átalakításával a népgazdasági tanácsok létrehozása által. Az ország áttért az ötnapos munkahétre, valamint gyors fejlődésnek indult a könnyűipar és a lakásépítés.

Vaszil Szimonenko (1935–1963) költő, 1962-ben adta ki *Csend és mennydörgés* című kötetét. Ez volt az ifjú szerző első és egyben utolsó életében megjelent műve. A rendőrök nem sokkal ezután megverték, amibe belehalt. Már halála után láttak napvilágot a *Rozsbor*, *A föld vonzásában*, *A várakozás partjai* című verseskötetei. Az ukrán újjászületés lovagjaként tartják számon.

Mikola Pidhornij (1903–1983) 1957–1963 között az UKP KB első titkára. Az SZKP XII. kongresszusán 1961-ben elítélte Kaganovics ukrainai tevékenységét, különösen az éhínség idején.

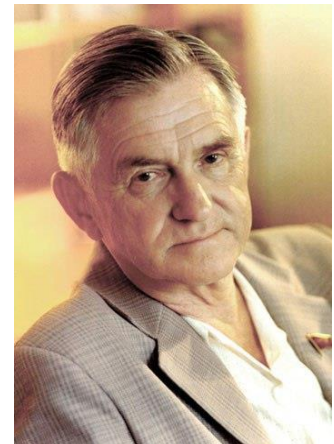

Borisz Paton (1918) az USZSZK Tudományos Akadémiájának elnöke 1962-től. Ő irányította Ukrajna Villanyhegesztési Intézetét is. Az ukrán kormány ülésén felhívta a figyelmet az atomerőmű-építések negatív következményeire Ukrajna területén.

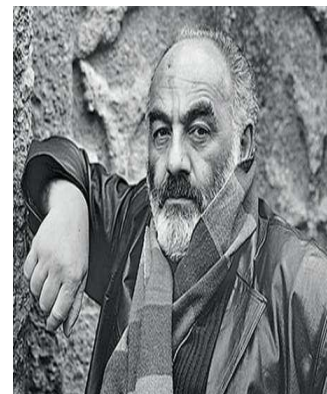
1962-ben jött létre az akadémia kibernetikai intézete, melynek élén 20 esztendőn keresztül **Viktor Hluskov (1923–1982)** akadémikus állt. Az intézetet 1957–1962 között az akadémia számítóközpontjának nevezték. Hluskov vezetésével hozták itt létre a *Dnyipro* (1961), *Prominy*, *Mir* és *Kijev* (1960) számítógépeket. De az ő irányításával adták ki ukrán nyelven először a világon *A kibernetika enciklopédiáját* is.

Oleg Antonov (1906–1984) a Kijevi repülőgépgyár fő konstruktőre. 1960-ban az ő közreműködésével bocsátották ki az *AN-24*-et, 1966-ban pedig az *Antejt*. 1965 novemberében ő is aláírta az SZKP KB-hez és az UKP KB-hez intézett azon tiltakozó levelet, amelyben az aláírók felemelték szavukat a disszidensek üldözése ellen.

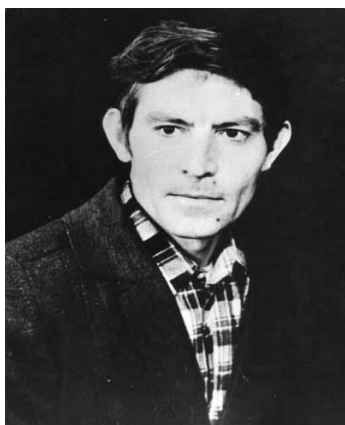
Valerij Marcsenko (1947–1984) ukrán disszidens újságíró és tehetséges műfordító. 1973-ban 5 év börtönbüntetésre és két év száműzésre ítélték több ki nem adott cikkéért, amelyeket az anyanyelv védelmében írt. Szabadulása után Kijevben élt, ahol több tiltakozó levelet küldött az *Amerika hangja* és a *Szabadság* rádióllomások számára. 1984-ben másodszor is börtönbe került, ahol rákban meghalt.

Szergej Paradzsanov (1924–1990) ukrán-örmény filmrendező. Az ukrán poétikus film egyik megalapítója. 1965. szeptember 4-én az Ukrajna Filmszínházban bemutatták Szergej Paradzsanov az *Elfelejtett ősök árnyai* című filmjét, mely Ivan Dzjuba, Vaszil Sztusz és mások aktív részvételével a kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változott. Később letartóztatták, és 15 évre ítélték.

Mikola Rudenko (1920–2004) költő. Az Ukrán Helsinki Csoport megalapítója 1976-ban. Több vers, elbeszélő költemény szerzője. A *Kereszt* című műve az 1932–1933-as éhínségről szól. 1977-ben börtönbe zárták, ahonnan 1988-ban társadalmi nyomásra szabadult. Ezután külföldre költözött, Ukrajnába 1992-ben tért vissza.

Lina Kosztenko (1930) a hatvanasok nemzedékének jeles képviselője. 1957-ben jelent meg *A föld sugarai*, 1958-ban a *Vitorlák*, 1961-ben pedig *A szív vándorútjai* című kötete. Mindhárom gyűjtemény fő témája a jóság, az igazságosság, a humanizmus. *Maruszja Csuraj* című versesregényéért 1987-ben Sevcsenko-díjat kapott. 2010-ben látott napvilágot első regénye, az *Egy ukrán örült naplója* címmel.

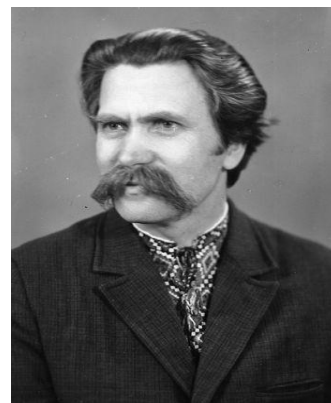
Vaszil Sztusz (1938–1985) Vinnyica megyében született 1938-ban. Donyeckben végezte tanulmányait az egyetem bölcsész (történelmi-filológiai) karán. Előbb tanított, majd 1963-tól újságszerkesztő lett. Részt vett a híres 1965-ös filmvetítésen, amiért kizárták a Tudományos Akadémia aspiránsai közül. 1970-ben külföldön irodalmi gyűjteményt jelentetett meg *Téli fa* címmel, ezért 1972-ben 5 évet kapott és még hármat szovjetellenes agitációért. 1980-ban 10 évre ítélték. 1985-ben halt meg a börtönben. Jelentős szabadgondolkodó volt.

Vjacseszlav Csornovil (1937–1999) 1937-ben született Cserkasszi megyében. Újságíró volt. 1967-ben jelent meg *Az ész bajjal jár* című cikkgyűjteménye, amelyben 20 elítélt disszidensről írt. Párizsban ezért nemzetközi újságírói díjat kapott, hazájában pedig 3 év börtönbüntetést. 1970-ben, szabadulása után kiadta az *Ukrán hírnök* szamizdat folyóiratot. Többször is (1972, 1980) letartóztatták. 1987. augusztus 5-én nyílt levelet intézett Gorbacsovhoz, amelyben követelte a politikai foglyok szabadon bocsátását. 1999-ben hunyt el autóbalesetben.

Ivan Szvitlicsnij (1929–1992) költő, műfordító, kritikus. 1962-ben jelent meg *Művészi módszer. Beszélgetés az irodalomról* című műve. 1965-ben letartóztatták, de a nemzetközi tiltakozások következtében szabadon engedték. Tilos volt azonban publikálnia, nyilvánosan megjelenie, felszólalnia.

Levko Lukjanenko (1927) disszidens, az Ukrán Munkás-Paraszt Szövetség megalapítója 1959-ben. 1961-ben halálra ítélték szovjetellenes tevékenységért, amit börtönbüntetésre változtattak később. 1961–1976 között egy mordvin munkatáborban raboskodott. 1977–1988 között ismét börtönbe került jogvédő tevékenységéért. 1988-ban az Ukrán Helsinki Szövetség elnöke. Ukrajna Függetlenségi Nyilatkozatának a szerzője 1991-ben.

Ivan Dzjuba (1931) irodalomkritikus Az *Internacionalizmus vagy oroszosítás?* című mű szerzője. 1972–1973 között börtönben volt.

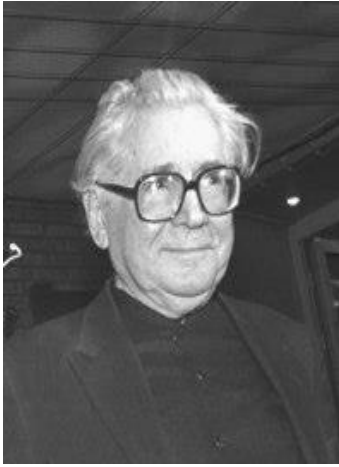
Jevhen Szversztyuk (1908–1996) író, disszidens. 1972-ben letartóztatták, 7 év munkatáborra ítélték és 5 esztendőre számúzték.

Petro Seleszt (1918–1990) 1963-ban lett az UKP KB első titkára. 1972-ig maradt tisztségében. Többször vitába keveredett Leonyid Brezsnyevvel a nemzeti érdekek és internacionalista érdekek közötti ellentétek miatt. 1970-ben jelent meg *A mi szovjet Ukrajnánk* című könyve, ami miatt élesen bírálták Moszkvában.

Volodimir Scserbickij (1924–2009) az UKP KB első titkára 1972–1989 között. Tevékenységének megítélése nem egyértelmű. Egyik oldalról tovább folytatódott a másképp gondolkodók üldözése, az oroszosítás, eltitkolták a Csernobili atomerőmű felrobbanását, másik oldalról pedig gazdasági fellendülés vette kezdetét, és ekkor adták ki a legtöbb ukrán könyvet.

Pavlo Zahrebelnij (1913–2002) ukrán író, olyan történelmi regények szerzője, mint a *Halál Kijevben*, *Roxolána*, *Én*, *Bohdan*, *Jevprakszia* és a *Csoda*. Ez utóbbi a kijevi Szent Szófia-székesegyházról szól.

Mikola Amoszon (1934) professzor, a szív és érrendszeri megbetegedések gyógy módjainak világhírű kutatója. A szívsebészeti intézet igazgatója. 1963-ban először ültetett be emberbe mű szívbíllentyűt.

Leonyid Kravcsuk (1934) 1990–1991 Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának az elnöke. 1991–1994 között Ukrajna első elnöke.

Leonyid Kucsma (1938) az 1980-as évek végén a Pivdenmas vezérigazgatója. 1992–1993 között Ukrajna miniszterelnöke. 1994–2004 között pedig Ukrajna elnöke két ciklusban. Hivatali idejének pozitívumai: a gazdaság magánszektorának a létrejötte, az ország pénzügyi rendszerének a kialakulása, saját valuta, a hrivnya bevezetése, Ukrajna Alkotmányának az elfogadása, Ukrajna országhatárainak a szabályozása. Negatívumai: a korrupció és árnyékgazdaság elhatalmasodása, a társadalom két részre szakadása, egyik részének a meggazdagodása, a másiknak az elszegényedése, az euroatlanti integráció kudarca.

Viktor Juscenko (1954). Az 1990-es években az Ukrán Nemzeti Bank elnöke, a hrivnya atyja. 1999–2001 között Ukrajna miniszterelnöke. 2004-ben a Nasa Ukrajna párt elnöke lett. A narancsos forradalomnak köszönhetően 2004-ben Ukrajna elnökévé választották.

Viktor Janukovics (1950) 2002-től Ukrajna miniszterelnöke. A Régiók Pártjának az elnöke 2010-től Ukrajna elnöke. A méltóság forradalma idején 2014 februárjában Oroszországba szökött.

* * *

A harkivi *Állami Ipari Székház*. Ez volt az első felhőkarcoló a Szovjetunióban. Konstruktivista stílusban épült 1926–1928 között Sz. Szerafimov, M. Felger, Sz. Kravec tervei alapján. Az épület magassága 63 méter, három háztömbből áll, amelyek 6 és 14 emeletesek. 4500 ablaka van, 9 lépcsőháza, valamint 14 liftje.

Az *Ukrán Legfelsőbb Tanács épülete* 1934-ben az USZSZK fővárosa Kijev lett Harkiv helyett. 1936-ban pályázatot írtak ki a Legfelsőbb Tanács épületének felépítésére, amelyet Volodimir Zabolotnij és tervezőirodája nyert meg. A kétemeletes épület 1939-ben készült el. A nyolcszög alakú ülésterem az első emeleten helyezkedik el és az épületkompozíció központi részét képezi. Az épületet üvegkupolája teszi még gyönyörűbbé a parlament épületét.

Heorhij Narbut: *Aneis és csapata*, 1919

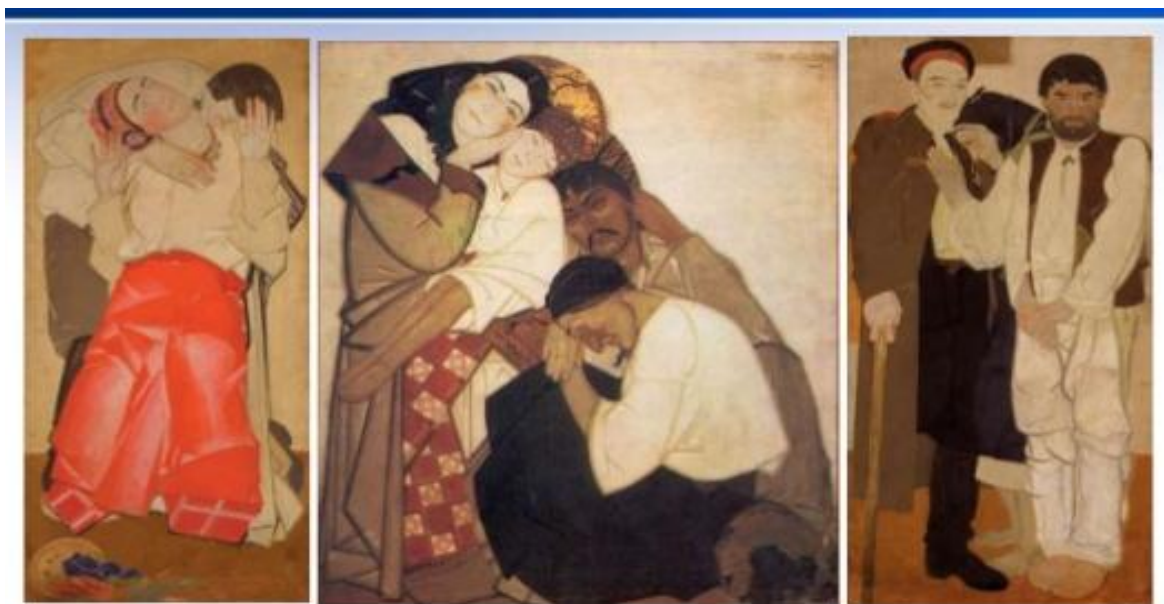
Heorhij Narbut a XX. századi ukrán grafikus iskola egyik megalapítója. A fenti alkotás Ivan Kotljarevszkij *Aeneis* (ukránul *Enejida*) című eposzának illusztrációja. (Kotljarevszkij alkotása Vergilius *Aeneas*-án alapult.). Aneist a művész római katonai páncélban, tollakkal ékesített sisakban, vállán vörös köpennyel ábrázolja. Mögötte trójai katonák sorakoznak, akik nem mások, mint a

zaporozsjai kozákok. Narbut alkotása ügyesen ötvözi az ukrán ikonfestészet hagyományait a monumentális festészet módszereivel és méltó módon állít emléket Kotljarevszkij legendás hősének.

Vasyl Kaszian: *Hucul virággal* (könyvomat) és a *Kárpáti anya* (grafika), 1923

Vasyl Kasziant tartják az ukrán realiztikus grafika megteremtőjének. Több mint 10 ezer mű megalkotása fűződik a nevéhez. 1920–1926 között Prágában élt. Ez az időszak meghatározó szerepet játszott munkásságában és ismertté tette Európában. Ekkor alkotta a *Hucul virággal* könyvomatot és a *Kárpáti anya* grafikát is.

Fygyr Kricsevszkij: *Élet: Szeretet, Család, Hazatérés*. Triptichon, 1925–1927

A XX. század elejének meghatározó jelentőségű festőművésze volt Fygyr Kricsevszkij. Alkotásaiban ügyesen ötvözte az ukrán hagyományokat az európai festőiskolák törekvéseivel. A kommunista diktatúra idején következetesen védte az ukrán nemzeti értékeket. 1925–1927 között készült triptichonján az emberi életet, az emberi sorsot ábrázolja. A mű központi része a *Család* című kép, mivel a család az emberi élet legfontosabb alkotó eleme, a társadalom legfőbb értékrendszere. Első képének címe *Szeretem*, ugyanis ez minden élet kezdete. A triptichon záróalkotása a *Hazatérés*, amelyen az a pillanat látható, amikor az öreg szülők örömmel üdvözlik háborúból hazatérő rokkant gyermeküket, aki számos kitüntést kapott derekas helytállásáért a csatákban.

Ivan Kavaleridze: *Tarasz Sevcsenko szobra.* Poltava, 1926

Tarasz Hrihorovics Sevcsenko Ukrajna szimbóluma, a modern ukrán irodalmi nyelv létrehozója, az ukránság öntudatra ébredésének egyik alakítója. Költő és drámaíró, festőművész, társadalmi és politikai aktivista, etnográfus, a népművészet kutató, Ukrajna és az ukránok nemzeti büszkesége.

A szobrot nézve megállapíthatjuk, hogy a művész formázta alak az ismert és elfogadott Sevcsenko-ábrázolásra hasonlít. Világszerte első sorban „öregkori” (47 évesen halt meg) arcúja számát elterjdtnek, ezt formázza minden ukrainai városban megtalálható köztéri szobrainak a többsége is.

Ivan Kavarelidze is ragaszkodott a széles körben elfogadottá, kanonizálttá vált Sevcsenko-ábrázoláshoz: markáns, férfias vonású, kerek arcú bölcs nemzetatya néz ránk az aszimmetrikus talapzatról. A 3.2 m magas emlékmű a konstruktivizmus jegyeit viseli magán.

Mikita Szamokis: *Bohun Csátája Cserneckijel Monasztiriscse alatt 1653-ban,* 1931

Mikita Szamokis az ukrán csatakép-festészet jelentős alkotója, a kozákság dicső történetének ábrázolója. 1653-ban Cserneckij lengyel koronahetman betört kozák Ukrajnába, és Monasztiriscse alatt megütközött Ivan Bohun egységeivel. Bohun feladata volt feltartóztatni az előrenyomuló

lengyel csapatokat Bohdan Hmelnickij csapatainak megérkezéséig. Bohunnak sikerült hátba támadni és megfutamodásra kényszeríteni Cserneckijt, aki a csata során súlyosan megsebesült.

Tetyana Jablonszka: *Kenyer*, 1949

A festmény az emberi munkát ábrázolja, azt sugallja, hogy csak a becsületes munka tudja igazán széppé és nemessé tenni életünket. A festmény központi alakja egy fiatal lány, csupa életöröm és szépség. Körülötte az asszonyok a jövőt biztosító gabonát (életet) szedik zsákba.

Katerina Bilokur: *Kolhozmező* (1948–1949) és a *Bohdanyivkai ház* (1955)

Bohdanyivkában, Kijev megyében élt és alkotott Katerina Bilokur naiv festő. Született tehetség volt. Sohasem járt festőiskolába. Egyedi alkotásmódja felülmúlhatatlan. Nem tervezte meg előre képeit, hanem festés közben alakította a kép témáját. Házilag szőtt vászonra rajzolt faszénnel vagy maga készítette ecsettel. Festményein az ukrán táj szépségét énekelte meg. Leginkább virágokat szeretett festeni, ugyanis az élet szimbólumának tekintette őket.

Maria Prijmacsenko: *A kék bika* (1947)

Maria Prijmacsenko: *A borsómezei fenevad* (1971),

Maria Prijmacsenko: *A settenkedő vad* (1977)

Sajátságos világban élt Maria Prijmacsenko naiv festő, ahol képzeletbeli állatok, növények mesés alakjai vették körül. Leglírabb közöttük a borsómezei fenevad nagy füleivel, oroszlánhoz hasonló sörényével. Méltó társai még a kék bika meg a settenkedő vad is.

Vasyl Borodaj: *Kijev alapítóinak (Kij, Scsek, Horiv és Lebigy) emlékműve, 1982*

Az emlékművet 1982 tavaszán avatták fel a Dnyeper partján, a Paton híd közelében található parkban. Az eseményt a város alapításának 1500. évfordulójára időzítették. Az emlékmű egy hajót ábrázol, rajta a három fivér, Kij, Scsek, Horiv és húguk Lebigy (Кий, Щек, Хорив, Либідь) alakjai állnak, ők voltak Kijev alapítói. A hajó rézből készült, talapzata pedig gránitból. Az emlékmű aljánál egy kis szökőkút is található.

A három fivér és húguk történetéről az *Elmúlt idők krónikájában* olvashatunk, melyet Nyesztor kijevi szerzetes írt a XI–XII. században. A krónika szerint a fivéreket elbűvölte a Dnyeper partján lévő dombok szépsége, ezért úgy határoztak, hogy itt fognak lakni. A várost a legidősebb fiverről *Kijevnek* nevezték el. A város alapítóinak tiszteletére kapta nevét a Horivitsa, Kijanitsa és Schekavitsa domb és a Lebigy kispatak.

DNYEPERMENTI UKRAJNA A XX. SZÁZAD ELEJÉN

A gazdasági és társadalmi fejlődés sajátosságai. Monopóliumok létrejötte és fajtái

Az ukrán nemzet ketté szakítva lépett be a 20. századba. Keleti része Oroszországhoz tartozott, a nyugati pedig az Osztrák-Magyar Monarchiához.

Keleti rész		
Ukránok lakta vidékek	A kormányzóságok nevei	Honnan irányították
Jobbparti Ukrajna (Dél-nyugati tartomány), közel 7 millió ukrán	Kijevi, Volinyi, Pogyilljai	Szentpétervár
Balparti Ukrajna (Kisoroszország és Szlobodai Ukrajna), közel 6 millió ukrán	Poltavai, Csernyihivi, Harkivi	Szentpétervár
Dél- vagy Sztyeppi-Ukrajna (Novorosszijszki tartomány), közel 4 millió ukrán	Herszoni, Katerinoszlavi, Tauriai	Szentpétervár
Nyugati rész		
Ukránok lakta vidékek	A közigazgatási egység nevei	Honnan irányították
Kelet-Galícia	Galíciai és Lodomériai Királyság koronatartomány	Általános irányítás Bécsből, helyben a lengyel közigazgatás dönt mindenben
Észak-Bukovina	Bukovinai koronatartomány	Bécs
Kárpátalja	Ung, Bereg, Máramaros, Ugocsa vármegyék	Budapest

Ebben az időben mindkét birodalomban modernizációs folyamatok vették kezdetüket, ami a társadalom politikai, gazdasági, műszaki és kulturális megújulását jelentette. A **földműves-kézműves társadalmakat** fokozatosan **ipari társadalmak** váltották fel. Ukrajna keleti és déli tartományaiban a gépipar sokkal gyorsabban növekedett, mint Oroszország más régióiban. Ezzel szemben a nyugat-ukrán földek továbbra is a Monarchia gazdaságilag elmaradott vidékei maradtak. Az 1848–1849-es és az 1905–1907-es forradalmak következtében úgy Oroszországban, mint Ausztria-Magyarországon **kísérletet tettek az önkényuralmak korlátozására és a demokratikus szabadságjogok bevezetésére**. Ebben a kérdésben a Monarchia járt az élen. Ott ugyanis már a 19. század közepén parlamenti rendszer jött létre és a bécsi parlamentnek voltak ukrán képviselői is. Oroszországban ezzel szemben sokkal vontatottabban tört magának utat a szabadság, csak az 1905–1907-es forradalom következtében alakult meg a parlament, vagyis az Állami Duma. A századfordulón jelentősen felgyorsult az ukrán nemzet kialakulásának folyamata.

Az ukrán társadalmi-gazdasági megújulásnak volt egy sor sajátossága. Ezek a következők:

1. A gazdaság fejlődésében meghatározó szerepet játszott a külföldi, elsősorban francia-belga, angol és német tőke. Egyes iparágakban, különösen a szénbányászatban valamint a vaskohászatban a **külföldi tőkebefektetések** aránya elérte a 70%-ot. Dél-Ukrajna nehéziparának kiépítésében több mint 100 német, francia és belga cég vett részt. Ennek köszönhetően a szén- és vasércbányászatban Ukrajnának sikerült megelőzni az Ural-vidéket és élre törni a birodalom területén.

2. A modernizáció másik fontos sajátossága tehát a **gazdasági folyamatok állami szabályozása**. Ez úgy zajlott, hogy a hazai bányaiipart, vaskohászatot és gépgyártást az állam előnyös hitelekkel, adókedvezményekkel, protekcionista vámpolitikával védte a külföldi versenytársaktól és jól jövedelmező, elsősorban katonai megrendelésekkel látta el.

3. Oroszország ebben az időben **abszolút (önkéntyuralmi) monarchia** volt, rengeteg **hűbéri csökevénnel**, ami egyedivé tette a megújulás folyamatát is: faluközösségek, földesúri nagybirtok, abszolút monarchia.

A 20. század elején Ukrajnában a következő gazdasági körzetek jöttek létre: a **Donyeci-Dnyepermelléki** szénbányászati-vaskohászati, a **Krivij Rohi** vasérc-kitermelői, a **Nyikopoli** mangánérc-bányászati és a **Délnyugati** cukoripari.

1900–1903-ban gazdasági válság veszi Oroszországban kezdetét, amely nagy hatással volt Ukrajnára is. Ez a termelés, a munkaerő és a tőke koncentrációjához vezetett. Monopóliumok jöttek létre. A **monopóliumok** olyan tőkések által létrehozott egyesülések, melyek célja a piacon való vezető szerep megszerzése, a termelési költségek alacsonyan tartása és az extra profit bezsebelése. A monopóliumok lehetnek *kartellek*, *szindikátusok*, *trösztök* vagy *konszernek*. Ukrajna gazdaságában elsősorban szindikátusok, később konszernek működtek. **1902**-ben jött létre a **Prodamet** kohászati szindikátus, amely Katerinoszlavban, Juzovkában, Mariupolban, Kijevben és Odesszában is rendelkezett kirendeltségekkel. **1903**-ban alakult meg a **Cvjah** és **Prodarud**, **1904**-ben pedig a **Produgo**. **1906**-ban kezdte meg tevékenységét a **Prodvagon**. Jelentős szindikátus volt még a **Truboprodazs**.

A politikai pártok létrejötte

A 20. század elején Oroszország nemzeti jövedelmének 2/3-át a mezőgazdaság adta. Az ipari modernizáció során a föld, különösen Dél-Ukrajnában árucikké vált. Az ukrán nemesség egy része pár év leforgása alatt eladta birtokainak jelentős hányadát. Mások viszont komoly reformokba kezdtek és sokágazatú gazdaságokat hoztak létre. Cukorgyárakat, szeszfőzdeket alapítottak, kereskedelemmel foglalkoztak. Ismert ukrán vállalkozók voltak a Terescsenkók, Szimirenkók, Haritonenkók, Jahnenkók. Az ukrán vállalkozók egyre nagyobb vagyona tettek szert, különféle mezőgazdasági és ipari részvénytársaságokat hoztak létre. **1897**-ben alapították meg a **cukorgyárosok szindikátusát**. Ez volt az első ilyen monopólium az Orosz Birodalom területén. A 20. század elején tovább folytatódott az ukrán tartományok mezőgazdaságának szakosodása. **Jobbparti Ukrajna** a **cukorrépa**, **Balparti Ukrajna** a **búza** és **burgonya**, **Dél-Ukrajna** pedig a **búza** termesztés és az **állattenyésztés** központjává vált.

A 20. század elején politikai pártok jöttek létre. **1900**-ban harkivi radikális fiatalok egy csoportja Dmitro Antonovics vezetésével létrehozta a **Forradalmi Ukrán Pártot** (FUP). A kezdeti időszakban a párt programjául **Mikola Mihnovszkij Szamosztyijna Ukrajna** című brosúrája szolgált, amely szintén 1900-ban látott napvilágot. A FUP hivatalos újságjai voltak a *Haszlo* és a *Szeljanin*. **1902**-ben Mikola Mihnovszkij több társával egyetemben kilépett a FUP-ból és megalapította a **Népi Ukrán Pártot**, (NUP) amely Ukrajna teljes függetlenségéért küzdött. 1904 decemberében a FUP-ból további csoportok váltak ki. **1905 januárjában** megalakult az **Ukrán Szociáldemokrata Szövetség**, vagy más néven **Szpilka**. **1905 decemberében** pedig létrejött az **Ukrán Szociáldemokrata**

Munkáspárt. A FUP ezzel megszűnt létezni. 1904-ben az Összukrán Pártonkívüli Szervezet bázisán szerveződött meg az **Ukrán Demokratikus Párt (UDP)** **Jevhen Csikalenko** és **Olekszandr Lotockij** vezetésével. Nem sokkal később, 1905 őszén, Borisz Hrincsenko és Szerhij Jeffremov elhagyták az UDP sorait, és létrehozták az **Ukrán Radikális Pártot**. (URP) Mindkét politikai szervezet Oroszország alkotmányos monarchiává való átalakításáért és Ukrajna autonómiájának eléréseért harcolt a birodalmon belül. Később a két párt az **Ukrán Radikális-Demokrata Pártba** egyesült. **1908-ban** jött létre az **Ukrán Mérsékelték Társasága**. Tagjai föderatív állammá akarták változtatni Oroszországot. Ukrajna jövőjét a szövetségi Oroszország keretei között képzelték el autonóm jogokkal. Harcot indítottak az ukrán elemi oktatás bevezetéseért, az ukrán nyelv használatának engedélyezéseért a hivatalokban, bíróságokon és a templomokban. Az ukrán nemzeti mozgalomban tehát létrejött az autonómia-párti és a szamosztyijnik irányzat. Az előbbit az Ukrán Radikális-Demokrata Párt és az Ukrán Mérsékelték Társasága képviselte. Ők Ukrajnát Oroszország autonóm részeként képzelték el. A szamosztyijnikek a független Ukrajnáért küzdöttek. Szószólójuk Mihnovszkij volt és a NUP.

AZ 1905–1907-ES FORRADALOM. AZ UKRÁN KÉPVISELŐK TEVÉKENYSÉGE AZ ÁLLAMI DUMÁBAN

Vasárnap, **1905. január 9-én** Szentpétervár gyári munkásai, feleségeikkel és gyerekeikkel a Téli Palota elé vonultak, hogy életük jobbra fordulását kérik a cár atyuskától. II. Miklós azonban az emberek közé lövetett. A **véres vasárnap** eseményei forradalom kirobbanásához vezettek az országban. Fellázadtak a munkások, a parasztok. **1905. június 14–25-e** között fellázadtak az Odessza mellett portyázó Patyomkin cirkáló matrózai is. A zendülésre azért került sor, mivel a tisztek romlott húst adtak ebédre a matrózoknak. Vezetői először **Hrihorij Vakulencsuk**, annak halála után **Afanasz Matyusenko** voltak. A cirkáló 11 napi bolyongás után kikötött Konstancában, ahol a matrózok megadták magukat. **1905. október 7-én** beszüntették a munkát Moszkva vasutasai.

A munkások munkabeszüntetését sztrájknak nevezzük.

A sztrájk rövid időn belül országos méretűvé nőtt és politikai jelleget öltött. II. Miklós **1917. október 17-én** *Kiáltványt* adott ki, amelyben lelkiismereti, szólás, valamint gyülekezési szabadságot adományozott a népnek. Határozott továbbá az Állami Duma létrehozásáról is.

A *Kiáltvány* engedélyezte az ukrán nyelv szabad használatát. Ukrán könyvkiadók jöttek létre, ukrán nyelvű újságok jelentek meg. 1905 novemberében látott napvilágot Dnyepermente első ukrán újságja, a *Hliborob (Földműves)*. **1905 decemberében** kezdte meg Borisz Hrincsenko és Jevhen Csikalenko az első ukrán napilap, a *Társadalmi vélemény* kiadását, amely később *Rada (Tanács)* címen jelent meg egészen 1914-ig. 1905 decemberében fegyveres megmozdulásokra is sor került.

1905. október 30-án alakult meg Odesszában Dnyepermenti Ukrajna első **Proszvitája**. Később Kijevben, Katerinoszlavban, Mikolajivban is létrejöttek ilyen kultúrfelvilágosító szervezetek. A csernyihivi Proszvita vezetője Mihajlo Kocjubinszkij volt, a poltavai szervezeté Panas Mirnij, a mikolajivé pedig Mikola Arkasz.

Az I. Állami Duma **1906. április 27-én** kezdte meg munkáját. A cár **július 8-án** feloszlatta. A II. Állami Duma **1907 februárjában** ült össze. A cár **1907. június 3-án** feloszlatta ezt a parlamentet is. Véget ért a forradalom. Az I. Állami Duma 44 ukrán képviselője létrehozta az ukrán dumai közösséget. Vezetőjük **Ilja Srag** volt. Újságot is kiadatok *Ukrán Hírnök* címen. A II. Állami Duma 47 ukrán képviselőt számlált, akik már külön frakciót alkottak. Tevékenységük középpontjában továbbra is Ukrajna autonómiájának kérdése állt. Élénken foglalkoztatta őket a földkérdés, valamint az ukrán oktatási nyelv bevezetésének szükségessége az elemi iskolában. Újságjuk címe *A mi ügyünk* – *dumai hírek* volt. Mindkét ukrán frakciót három kérdés foglalkoztatta: Ukrajna autonómiája

Oroszországon belül, a föld szétesztása a parasztok között és az ukrán oktatási nyelv bevezetése az iskolákban.

Pjotr Sztolipin és reformjai

Pjotr Sztolipin **1906–1911** között volt Oroszország miniszterelnöke. Tevékenységét terrorral kezdte az 1905–1907-es forradalom résztvevői ellen. Nem véletlenül nevezték ebben az időben az akasztófa kötelet sztolipini nyakkendőnek. Sztolipin nem ismerte el az ukránság jogait és elősegítette az oroszok térhódítását Ukrajna területén. 1908 márciusában Kijevben megalakult az Orosz Nacionalisták Klubja, amely keresztes hadjáratot hirdetett az ukrán és lengyel mozgalmak ellen. Hasonló nézeteket vallottak az Orosz Nép Szövetsége és a Mihály arkangyal Szövetség szervezetek tagjai is. Feketeszázas mozgalmak voltak ezek.

A feketeszázas mozgalom tagjai monarchista, sovinszta és antiszemita nézeteket vallottak. Vagyis meg akarták óvni a cár hatalmát, lenéztek és üldözték az ukránokat és zsidóellenesek voltak.

1910 január 20-án Sztolipin körlevelet adott ki, amelyben törvényen kívül helyezte az „idegen” vagyis nem orosz társadalmi szervezeteket, könyvkiadókat. A miniszterelnök élete tragikus véget ért. 1911-ben Dmitrij Bobrov terrorista a kijevi operában meggyilkolta.

1911. március 11-én Kijevben megtalálták egy keresztyény kisfiú, bizonyos Andrej Juscsinszkij holttestét. A nyomozás során felmerült a rituális gyilkosság lehetősége. Elkövetésével **Menáhem Mendel Beiliszt** gyanúsították meg. A bírósági tárgyalásra 1913. szeptember 23. és október 28-ka között került sor Kijevben. Beiliszt ugyan felmentették, de ezt megelőzően 2 évet töltött ártatlanul börtönben. Ez volt a **Bejlisz-ügy**.

1906. november 9-én II. Miklós orosz cár rendeletet adott ki a parasztok földtulajdonlásáról és földhasználatáról. A rendeletet a Dumában megvitatták, majd 1910 júniusában törvényerőre emelték. A reform megszüntette a faluközösségeket és magántulajdonná tette a földet. A parasztok kiléphettek a faluközösségből és saját gazdaságot hozhattak létre. Falun belül az ilyen gazdaságot **vágásföldnek (teleknek)** nevezték, falun kívül pedig **tanyának**. A parasztoknak, akiknek nem jutott elég föld, felajánlották, hogy költözzenek Oroszország keleti kormányzóságaiba: Szibériába, Kazahsztánba, Közép Ázsiába, Távol-Keletre. Ezzel a **migrációs politikával** az orosz cárizmusnak kettős célja volt, egyik részről sikerült megszabadulnia az elégedetlen ukrán parasztok millióitól, másik részről pedig betelepítette a lakatlan keleti tartományokat. Legtöbben, összesen 1,5 millióan, a Poltavai és a Csernyihivi kormányzóságokból települtek át a Tomszki valamint Omszki kormányzóságokba. A rossz körülmények következtében minden negyedik ukránai parasztcsalád visszatért hazájába. A Távol-Keleten így jött létre a **Zöld-ék**, vagy más néven **Zöld Ukrajna**.

Dátumok, események	
1900	Dnyepermenti Ukrajna első pártjának, a Forradalmi Ukrán Pártnak a megalakulása
1900 – 1903	Túltermelési válság Ukrajnában, amely leginkább a szénbányászatot és a kohászatot érintette
1905 – 1907	Az első forradalom Oroszországban
1905. január 9.	<i>Véres vasárnap</i> – a cári hadsereg a békésen tüntetők közé lövet
1905. október 17.	II. Miklós <i>Kiáltványa</i> , amelyben lelkiismereti, szólás és gyülekezési szabadságot adományozott a népnek. Határozott az Állami Duma létrehozásáról is

1906 – 1911	Pjotr Sztolipin agrárreformja
1908	Ukrán Mérsékeltek Társaságának a megalakulása
1910	Sztolipin körlevele az „idegen” vagyis nem orosz társadalmi szervezetek, könyvkiadók törvényen kívül helyezéséről
1911–1913	Bejlisz-ügy
1913	A Holmi Kormányzóság megalakulása
Történelmi fogalmak és kifejezések	
➤ monopólium – olyan tőkések által létrehozott egyesülés, melynek célja a piacon való vezető szerep megszerzése, a termelési költségek alacsonyan tartása és az extraprofit bezsebelése;	
➤ gazdasági válság – egy ország gazdasági helyzetének gyors romlása, amely a termelés visszaesésében, a termelési kapcsolatok felbomlásában, a vállalatok csődjében, tömeges elbocsátásokban és az emberek elszegényedésében nyilvánul meg;	
➤ Állami Duma – az Orosz Birodalom parlamentje;	
➤ reakciós politika – az államhatalom megtorló politikája az uralkodó rendszer ellen lázadó forradalmárokkal szemben;	
➤ szindikátus – a monopóliumok azon fajtája, melynek résztvevői hasonló termékeket gyártanak. Termelési önállóságuk megmarad, de a termékek értékesítésére már közös irodát hoznak létre;	
➤ tanya – parasztgazdaság a falun kívül;	
➤ vágásföld (telek) – az a földbirtok, amelyet a faluközösségből kilépő paraszt kap meg a falu határain belül;	
➤ feketeszázak – az 1905-ös forradalom után létrejött ultranacionalista, antiszemita orosz szervezetek gyűjtő neve;	
➤ sztrájk – a dolgozók szervezett, tömeges vagy részleges munkabeszüntetése, melynek célja követeléseik teljesítésének a kiharcolása;	
➤ Forradalmi Ukrán Párt (FUP) – Dnyepermenti Ukrajna első politikai pártja. 1900-ban hozták létre Harkivban Dmitro Antonovics vezetésével;	
➤ Népi Ukrán Párt (NUP) – 1902-ben hozta létre Mikola Mihnovszkij. Célja Ukrajna teljes függetlenségének kivívása volt;	
➤ Ukrán Szociáldemokrata Szövetség (Szpilka) – ukrán szocialista irányultságú párt, Marjan Melenevszkij hozta létre 1904-ben;	
➤ Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt (USZDMP) – ukrán szocialista irányultságú párt, Volodimir Vinnicsenko, Szimon Petljura és Mikola Pors hozták létre 1905-ben a FUP-ból kiválva;	
➤ Ukrán Mérsékeltek Társasága (UMT) – titkos pártok felett álló ukrán politikai szervezet, 1908-ban jött létre Kijevben. Célja a hazafias erők összefogása volt a nemzeti újjászületés érdekében;	
➤ Hliborob – az első ukrán nyelven megjelenő újság Dnyepermenti Ukrajnában. 1905-ben nyomtatták Lubniban;	
➤ Társadalmi vélemény – az első ukrán napilap. Kijevben jelent meg 1905–1906-ban.	

NYUGAT-UKRAJNA A XX. SZÁZAD ELEJÉN

Gazdasági fejlődés

A nyugat-ukrán földeken az iparosodás elsősorban a **kőolaj-kitermelésben** és az **ozokerit bányászatban** ment végbe. Fejlődésnek indult a **fakitermelés** és a **malomipar** is. A Kárpátokban alpesi juhtenyésztéssel foglalkoztak. Galíciában, Bukovinán és Kárpátalján nem voltak nagy iparvállalatok, ugyanis a lakosság nagyobb része mezőgazdasági termeléssel foglalkozott. A városok

Lvivet kivéve nagyközségekre emlékeztettek. A falvakban kevés volt a föld. Tömegessé vált itt is az emigráció, melynek végső állomása általában az USA és Kanada volt. A 20. század első évtizedében 224 ezren vándoroltak ki Nyugat-Ukrajnából.

Népi megmozdulások. Szövetkezeti mozgalom

1902 júniusában a Lvivi és Przemysli járásokban sztrájkba léptek a parasztok életkörülményeik jobbátétele érdekében. A sztrájkokban kézszázezer ember vett részt. Végül a csendőrséget és a hadsereget rendelték ki ellenük. Négyezer parasztot letartóztattak, többet kivégeztek. A földbirtokosok azonban meghátráltak, mivel elkezdődött a parasztok tömeges kivándorlása Németországba szezonmunkákra. Felparcellázták birtokaik egy részét és szétosztották a parasztok között.

A 19. század végén Nyugat-Ukrajna nemzeti érzelmű értelmisége jóvoltából **szövetkezetek** alakultak.

A szövetkezet emberek olyan társulása, amely a tagok vagyoni hozzájárulása alapján jön létre közös gazdasági tevékenység folytatása céljából. Takarék-, hitel- és fogyasztási szövetkezetek szerveződtek, mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakultak.

Vaszil Nahirnij és Apollon Nicsaj 1883-ban megalapították Lvivben az első szövetkezetet. 1894-ben pedig Teofil Kormos létrehozta az első szövetkezeti bankot **Vira** néven. **1895-ben** jött létre a **Dnyiszter** ukrán biztosító társaság. Majd megalakult **Mezőgazdász** szövetkezet és a **Tartományi parasztbank**. A mozgalom lelkes támogatója és mecénása volt **Andrej Septickij** görög katolikus metropolita.

Politikai pártok létrehozása

A nyugat-ukrán politikai élet egyik alapkérdése a választási rendszer reformja volt. Az osztrák választási rendszer miatt ugyanis kevés ukrán került be az osztrák parlamentbe és a lvivi szejmbe. Az ukránok ezért általános, titkos és egyenes, valamint egyenlő választásokat akartak. 1905–1906-ban Lvivben, Peremyslben, Csernyivciben, Brodiban, Kolomijában, Sztrijben népi vicséket tartottak, amelyeken igazságos választási rendszert követeltek. **1907 januárjában** az osztrák császári kormány kihirdette a birodalmi parlamentbe történő **választások új rendjét**. Még ugyanabban az évben választásokat tartottak az Osztrák-Magyar Monarchia parlamentjébe az általános és egyenlő választójog alapján, ahová így 27 galíciai és 5 bukovinai ukrán képviselő került be. A lvivi szejmbe azonban ezután is a régi rend alapján választottak. Több népi vicsén az ukránok ennek megváltoztatását követelték. A galíciai szejmbe történő 1908-as választások során lengyel nacionalisták meggyilkolták Marko Kahanec ukrán parasztot a Bucsacsi járás Koropec községéből. Erre válaszul **Miroszlav Szicsinszkij** ukrán diák halálos kimenetelű merényletet követett el Galícia helytartója, **Andzsej Potockij** gróf ellen, aki esküdt ellensége volt többek között az ukrán egyetem megnyitásának Lvivben.

A 19. század végén az ukrán nemzeti mozgalom Nyugat-Ukrajnában politikai szakaszába lépett. Sorra jöttek létre a politikai pártok. **1890-ben** Ivan Franko vezetésével megalapították Ukrajna első politikai pártját, a **Ruszin-Ukrán Radikális Pártot**. A párt elnöke 1899-től kezdve Mihajlo Pavlik lett. A radikális párt képviselői szocialista elveket vallottak, harcot indítottak a társadalom demokratizálásáért, az ukránok nemzeti öntudatra ébresztéséért. Nyugat-Ukrajna jövőjét pedig autonómiaként képzelték el a Monarchia keretein belül. **1895-ben** a radikálisok egyik vezetője, **Julian Bacsinszkij** megjelentette *Irredenta Ukrajna* című brosúráját, a politikai függetlenség kivívásának és a kelet- valamint nyugat-ukrán földek egy államba történő egyesülésének történelmi szükségességéről. **1899-ben** jött létre a **Ukrán Nemzeti-Demokratikus Párt**. Vezetői Ivan Franko, Julian Romancsik, Koszty és Jevhen Levickij, Vjacseszlav Budzinovszkij és Mihajlo Hruszevszkij voltak. Ez volt a tartomány másik legbefolyásosabb politikai pártja. Ukrajna függetlenségének

kivívását tűzte zászlajára. Még ugyanebben az évben alapította meg Mikola Hankevics, Szemen Vitik és Volodimir Ohrimovics az **Ukrán Szociáldemokrata Pártot**.

Egyetemi élet. Ifjúsági szervezetek létrehozása

A nyugat-ukrán politikai élet másik alapkérdése az ukrán tanítási nyelvű egyetem megnyitása volt Lvivben. 1901 decemberében 600 ukrán nemzetiségű diák elhagyta a lvivi egyetemet tiltakozásul a lengyel tanítási nyelv ellen. Septickij metropolita saját költségén egy évig taníttatta őket külföldön. A választójogi törvény mellett az ukrán–lengyel ellentétek másik oka az ukrán nemzeti oktatás kérdése volt. Az ukrán diákok 1901-től kezdve követelték párhuzamos ukrán–lengyel évfolyamok indítását a lvivi egyetemen. Ezek az ellentétek végül **1910**-ben fegyveres összetűzéshez vezettek, melynek során **Adam Kocko** ukrán diák életét vesztette.

Nyugat-Ukrajnában létrejött egy sor hazafias testnevelő szervezet. 1894-ben Ternopil környékén **Ivan Boberszkij** megalapította a *Szokilt* (Sas). Boberszkij mellett fontos szerepet játszott vezetésében **Vaszil Nahirnij**. **Kirilo Triljovszkij** pedig 1900-ban megszervezte a Szics Sport- és Testnevelő Szövetséget. Triljovszkijt ezért a *Szics-apó* nevet kapta az utókortól.

Az ukrán cserkészeket plasztunoknak nevezik. Szervezetük, a *Plaszt* 1911 őszén jött létre. Létrehozói Ivan Csmola, Olekszandr Tiszovszkij és Petro Franko.

Dátumok, események	
1894	Galiciában létrejön az első Hazafias Testnevelő Szervezet, a <i>Szokil</i> (Sas);
1900	Megalakul a Szics Tűzoltó és Testnevelő Szervezet; Andrej Septickijt görög katolikus metropolitává választják;
1902	Parasztsztrájkok Galiciában;
1907	Bevezetik az Osztrák-Magyar Monarchiában a férfiak általános választójogát;
1911	Létrejön a <i>Plaszt</i> Ifjúsági Szervezet.
Történelmi fogalmak és kifejezések	
➤ Szokil, Szics, Plaszt – hazafias ifjúsági testnevelő szervezetek Nyugat-Ukrajnában a XX. század elején;	
➤ Népi vicse – népgyűlés, ahol fontos társadalmi kérdéseket vitatnak meg.	

UKRAJNA AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

A német vezető körök világuralmi törekvéseiket a *Nagy Németország és Kelet-Európa 1950-ben* című könyvükben fogalmazták meg. A kelet-európai népeket, így az ukránokat is képtelennek tartották saját államiságuk megteremtésére, ezért ők maguk akarták kézbe venni irányításukat, beolvasztva területeiket Nagy Németországba. Ukrajnától elsősorban a Donyec-medence szénbányáit és a gazdagon termő feketeföldű szteppéket szerették volna elszakítani. Oroszország Kelet-Galíciát, Kárpátalját, Észak-Bukovinát, az Osztrák-Magyar Monarchia pedig Volinyt és Pogyillját akarta megszerezni Ukrajnától.

1914. augusztus 1-jén a nyugat-ukrajnai pártok képviselői Lvivben létrehozták az **Ukrán Főtanácsot**. Vezetői Koszty Levickij, Mikola Hankevics és Mihajlo Pavlik voltak. Augusztus 3-án *Kiáltványt* adtak ki, amelyben kimondták, hogy a háborúban az Osztrák-Magyar Monarchia oldalán állnak Oroszország ellenében. A háború után Dnyepermenti Ukrajnában független ukrán államot kell

létrehozni, a nyugati ukrán területeken pedig a Monarchián belüli koronatartományt. **1914. augusztus 4-én** Dnyepermenti Ukrajna politikai emigránsai, Dmitro Dorosenko, Dmitro Doncov, Andrij Zsuk és mások Lvivben megalapították az **Ukrajna Felszabadítása Szövetséget**. A *mi platformunk* című politikai kiáltványukban annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a háborúban az ukránoknak az Osztrák–Magyar Monarchiát és Németországot kell támogatniuk. Az Oroszországhoz tartozó ukrán területeken a jövőben független ukrán állam jön létre osztrák és német protektorátus alatt. Az osztrák-magyar területeken pedig autonóm vidék. Ukrajna függetlenségének gondolatát **Dmitro Doncov** fogalmazta meg először *A nemzet mai politikai helyzete és feladataink* című brosúrájában. Szimon Petljura, a szociáldemokraták vezére *A háború és az ukránok* című munkájában arra a következtetésre jutott, hogy az ukránoknak a háborúban Oroszországot kell támogatniuk, amiért cserében azok autonómiát adnak Ukrajnának. Az Ukrán Mérsékelt Társasága pedig semlegességre szólította az ukrán értelmiséget.

1914. augusztus 23. (10) – szeptember 21. (8) között zajlott a **galíciai ütközet**, melyben 1,5 millió katona vett részt úgy osztrák, mint orosz részről. A csata egy hónapig tartott és orosz győzelemmel végződött. Az oroszok gyakorlatilag harcok nélkül foglalták el Lvivet, Halicsot, ostrom alá vették Przemyslt. Megserezték Kelet-Galíciát, részben Nyugat-Galíciát, gyakorlatilag egész Bukovinát. Az elfoglalt területeken létrejött a **Galíciai-Bukovina Főkormányzás**, amely a Lvivi, Przemysli, Ternopoli, Csernyivci kormányzóságokra tagolódott. A főkormányzás központja Csernyivciben volt. Főkormányzóvá a cár **Grigorij Bobrinszkijt** nevezte ki. Az orosz megszálló szervek bezárták az ukrán iskolákat, újságokat, nemzeti kultúrfelvilágosító szervezeteket. Üldöztek mindent, ami ukrán. A gyanús elemeket letartóztatták, sokukat Oroszország belsejébe száműzték. Andrij Septickij görög katolikus metropolita például a Szuzdali kolostorban raboskodott. 1915 júniusában az Állami Duma ülésén Pjotr Miljukov „európai botránynak” nevezte Bobrinszkij nyugat-ukrajnai politikáját.

Az osztrák hatóságok **1914. augusztus 6-án** engedélyezték az Ukrán Főtanácsnak egy ukrán katonai alakulat, az **Ukrán Szicslövészek Légijának (USZSZ)** a létrehozását. Létszámát kétezer főben határozták meg. Az USZSZ-alakulatok az osztrák hadsereg kötelékében harcoltak az oroszok ellen. **1914. szeptember 25-én** az Ukrán Szicslövészek Légijója először ütközött meg az ellenséggel az **Uzsoki-hágónál**. **1915. április 29. – május 2.** között került sor a **Makivka hegyért** folytatott csatára. **1916 augusztusában** pedig a **Liszonya-hegyi** ütközetre. **1915. május 2-án (április 19-én)** a német és az osztrák-magyar hadsereg ellentámadásba lendült Gorlice térségében. Májusi hadjáratuk sikeresnek bizonyult, mivel az oroszok elhagyták Przemyslt, Lvivet, Kelet-Galíciát, Észak-Bukovinát, Lengyelországot, Litvániát, Lettország egy részét, Belorussziát és a Volinyi kormányzáság öt járását. A hadjárat során a cári hadsereg 3 millió embert veszített, de sikerült megvédenie a frontvonalat Csernyivci–Riga között. 1915 végén úgy a keleti, mint a nyugati fronton álló- vagy lövészárkok-háború vette kezdetét. Az 1915-ös májusi osztrák-német offenzíva után az oroszok elvesztették Nyugat-Ukrajnát. A két ellenséges hadsereg közötti front **Csernyivci-Ternopil-Dubno-Baranovicsi-Riga** vonalán húzódott. Az orosz dél-nyugati front csapatai Alekszej Bruszilov tábornok parancsnoksága alatt **1916. június 4-én** ellentámadásba lendültek és négy helyen is sikerült áttörni 70 kilométer szélességben a fent említett frontvonalat. Ez volt a **Bruszilov áttörés**. 1916 őszéig az oroszoknak sikerült megvetni lábukat Dél-Galíciában és Bukovinában. Az orosz–osztrák frontvonal ezután **Zolocsiv-Halics-Sztanyiszlav-Vorohta** között húzódott. 1917. június 31-én a dél-nyugati front csapatai támadásba mentek át, de a német-osztrák hadsereg megállította őket. Augusztusig az oroszok kénytelenek voltak elhagyni Ternopilt és Csernyivcét.

Dátumok, események	
1914 augusztusa	Az Ukrán Főtanács, az Ukrajna Felszabadítása Szövetség és az Ukrán Szicslövészek Légijának a megalakulása;
1914. augusztus 1. – 1918. november 11.	Első világháború;

1914 augusztusa–szeptembere	A galíciai csata, Lviv bevétele;
1915. április–május	Csata a Makivka hegyen; a szicslövészek tűzkeresztsége;
1915 májusa	A német és osztrák-magyar csapatok Gorlicénél áttörik az orosz frontot;
1916. május–június	Bruszilov-áttörés. Az orosz csapatok támadó hadművelete a Délnyugati-fronton Bruszilov tábornok parancsnoksága alatt.
Történelmi fogalmak és kifejezések	
➤ Világháború – az országok többségének globális katonai szembenállása	
➤ Ukrajna Felszabadítása Szövetség – Galíciai ukrán politikai szervezet Dmitro Doncov vezetésével, amely az Osztrák-Magyar Monarchiát támogatta az első világháborúban. Részt vett az osztrák-magyar hadsereg ukránokból létrehozott szürkekaftános és kékkaftános alakulatainak a létrehozásában.	
➤ Ukrán Főtanács – Galíciai ukrán politikai szervezet Koszty Levickij vezetésével, amely az Osztrák-Magyar Monarchiát támogatta az első világháborúban. Létrehozta az Ukrán Szicslövészek Légióját.	
➤ Galíciai-Bukovinai Főkormányzóság – 1914 végén hozták létre az oroszok az általuk elfoglalt nyugat-ukrán területeken. A főkormányzóság központja Csernyivciben volt. Főkormányzóvá a cár Grigorij Bobrinszkijt nevezte ki.	
➤ Antant – katonapolitikai szervezet, 1904–1907-ben jött létre. Tagjai Oroszország, Nagy-Britannia és Franciaország.	
➤ Hármas Szövetség – 1882-ben létrejött katonapolitikai szövetség. Tagjai Németország, Ausztria-Magyarország és Olaszország.	
➤ Négyes Szövetség vagy Központi Hatalmak – 1915-ben jött létre végérvényesen. Tagjai Németország, Ausztria-Magyarország, Bulgária, Törökország. Az antant ellen harcolt az első világháborúban.	
➤ Ukrán Szicslövészek Légiója – ukrán harci egységek az osztrák-magyar hadseregen belül, 2,5 ezren voltak.	

AZ UKRÁN FORRADALOM

1917. március 8-án (február 23-án), sztrájkba lépett Szentpétervár. 1917. március 15-én (március 2-án) II. Miklós lemondott a koronáról. Petrográdban létrejött a Munkás és Katonaküldöttek Petrográdi Tanácsa és az Ideiglenes Kormány (1917. március 2.), amit azért neveztek ideiglenesnek, mivel az Orosz Alkotmányozó Gyűlés összehívásáig kellett hatalmon maradnia. A petrográdi tanács elnöke Nyikolaj Csheidze, az Ideiglenes Kormány vezetője pedig Georgij Lvov nagyherceg lett. Az Ideiglenes Kormány demokratikus reformokat foganatosított. Az Ukrán Mérsékeltek Társasága 1917. március 17-én (március 4-én) megalakította a társadalmi szervezetek ukrán tanácsát, vagyis az Ukrán Központi Tanácsot. Az UKT elnökévé távollétében Mihajlo Hrusevszkijt választották, helyetteseivé pedig Dmitro Antonovicsot, az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt képviselőjét és Dmitro Dorosenkót, az Ukrán Mérsékeltek Társaságának tagját.

Az ukrán politikai életben ekkor három párt játszotta a vezető szerepet.

Az **Ukrán Mérsékeltek Társasága** 1917 áprilisában tartotta kongresszusát. A kongresszuson megváltoztatták a társaság nevét is, először Ukrán Autonomisták-Föderalisták Szövetségére, majd pedig **Szocialisták-Föderalisták Pártjára**. Bekerült a párt vezetői közé **Dmitro Dorosenko** és

Szerhij Jefremov. A szocialisták-föderalisták azt szerették volna, hogy Oroszország alakuljon át szövetségi, föderatív állammá, ahol Ukrajna autonóm jogokkal rendelkezik.

A munkások érdekeit az **Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt** védte. 1917 áprilisában tartotta konferenciáját. Vezetői: Volodimir Vinnicsenko és Szimon Petljura szintén Ukrajna autonómiája mellett szálltak síkra.

A parasztokat az **Ukrán Szocialista Forradalmárok Pártja** (ukrán eszerek) képviselte. Ők is Ukrajna autonómiájáért harcoltak a szövetségi Oroszország keretei között. A párt élén Pavlo Hrisztyuk állt. Az UMT, annak utódszervezetei, az USZDMP és az ukrán eszerek **autonomisták** voltak.

Az autonómiáért küzdő politikai szervezetek mellett több szervezet Ukrajna önállóságát követelte. **1917. március 16-án** jött létre a **Pavlo Polubotok Ukrán Katonai Klub**, amely Ukrajna teljes függetlenségét akarta. Elnöke **Mikola Mihnovszkij** volt. Őket **szamosztyijnikeknek** nevezzük.

A cári hatalom megdöntése után a birodalom ukránsága megmozdult és nemzeti tüntetéseket szervezett, ahol autonómiát követeltek Ukrajnának. Először Petrográdban került sor ilyen demonstrációra **1917. március 12-én**, majd pedig Kijevben **1917. március 19-én**.

1917. április 19–21. (6–8.) között tartották meg Kijevben az **Összukrán Nemzeti Kongresszust**.

- A kongresszus határozatot hozott Ukrajna autonómiájáról a szövetségi Oroszország keretei között
- Megválasztotta az Ukrán Központi Tanács új vezetőségét. Elnöke Mihajlo Hruszevszkij, helyettesei pedig Szerhij Jefremov és Volodimir Vinnicsenko lettek.
- Az UKT-t kibővítették az ukrainai nemzeti kisebbségek képviselőivel, így társadalmi szervezetből **Ukrajna államhatalmi szervévé** alakult át. Összesen 115 tagja volt.

1917. május 5–8. között ült össze az **I. Összukrán Katonai Kongresszus**, melynek munkáját Mihajlo Hruszevszkij, Volodimir Vinnicsenko, Szimon Petljura és Mikola Mihnovszkij irányította. A kongresszus megválasztotta az **Általános Ukrán Katonai Bizottságot** és elnökét, Szimon Petljurát. A bizottság feladata volt az ukrán hadsereg megszervezése és a fekete-tengeri flotta legénységének az ukránosítása.

A Pavlo Polubotok Ukrán Katonai Klub **1917. április 18-án** megalakította az **első ukrán Bohdan Hmelnickij ezredet**. Parancsnokai Jurij Kapkan és Petro Bolbocsan voltak. 1917 áprilisában Csernyihivben létre jött a **Petro Dorosenko ukrán gyalogos ezred**. A katonák szamosztyijnik nézeteket vallottak, ezért a hadseregparancsnokság egységüket feloszlatta, harcosait pedig a frontra küldte. A kijevi tranzitállomáson azonban a hadszíntérre indulók megtagadták a parancsot, majd bejelentették, hogy megalakítják a **második ukrán Pavlo Polubotok ezredet** és addig nem hagyják el a fővárost, amíg az Ideiglenes Kormány el nem ismeri Ukrajna autonómiáját és nem hagyja jóvá az UKT összetételét.

Az anarchia megelőzése céljából jött létre 1917 tavaszán Zvenyihorod környékén a **Szabad Kozákság**. Létrehozója Nyikodim Szmoktij volt. Zvenyihorodban áprilisban megtartották járási kongresszusukat. Mozgalmuk fokozatosan áttejt Kijev vidékére, Balparti Ukrajnára, Volinyra, Zaporozsijára. A szabad kozákság örködni akart Ukrajna szabadsága, nyugalma, a rend és a magántulajdon felett.

1917. május 16–21. között Volodimir Vinnicsenko egy küldöttség élén Petrográdba utazott azzal a céllal, hogy tárgyaljon az Ideiglenes Kormánnyal Ukrajna autonómiájának hivatalos elismeréséről. Az Ideiglenes Kormány azonban hallani sem akart erről.

1917 júniusában ült össze az I. Összukrán parasztkongresszus, melynek képviselői elítélték az Ideiglenes Kormány nemleges válaszát. A kongresszus megválasztotta a Parasztküldöttek Tanácsát, amely beolvadt az Ukrán Központi Tanácsba. Ezt követően az UKT fokozatosan az egész ukrán nép képviselői szervévé alakult. 1917. június 5-én összeült a II. Összukrán katonakongresszus. **1917. június 23-án (június 10-én)** a II. Összukrán katonakongresszuson Volodimir Vinnicsenko kihirdette az Ukrán Központi Tanács **I. Univerzáléját**.

Lényege:

- a) Ukrajna törvényhozó szerve az Össznépi Ukrán Gyűlés vagyis Szojm, amelyet általános, titkos, egyenlő és egyenes választásokon kell megválasztani,
- b) az autonóm Ukrán állam legfőbb államhatalmi szervévé az UKT-t nyilvánította,
- c) megfogalmazta az UKT követeléseit az Ideiglenes Kormányval szemben, amelyeket az utóbbi elutasított,
- d) kötelezte a helyi önkormányzatokat egy új adónem, az ukrán adó bevezetésére, amelyet az UKT kincstárába fizettek be,
- e) felszólította az ukránokat, hogy keressék a megegyezés lehetőségét más ukrainai nemzetek képviselőivel,
- f) kihirdette Ukrajna autonómiáját Oroszország keretei között.

Az autonómia meghirdetése után **1917. június 28-án (15)** létre jött az autonómia nemzeti kormánya, a **Főtitkárság**. Vezetőjévé **Volodimir Vinnicsenkót** választották meg. A főnök Hrisztyuk lett, a pénzügyi főtitkár Baranovszkij, a nemzetiségek főtitkára Jefremov, a hadügyi főtitkár Petljura, a földügyi Martosz, az igazságügyi Szadovszkij, élelmezésügyi Sztaszjuk, a népoktatási pedig Sztesenko.

Petrográdban megijedtek az ukrán autonómia egyoldalú meghirdetésétől és Kerenszkij, Terescsenko valamint Ceretelli minisztereket küldték Kijevbe tárgyalni. A tárgyalások kompromisszummal zárultak, amelyek az **UKT II. Univerzáléjában** öltöttek testet. Magát az okiratot **1917. július 16-án (3)** fogadták el.

Lényege:

- a) Az Ideiglenes Kormány elismerte Ukrajna jogát az autonómiához, az Ukrán Központi Tanács pedig megígérte, hogy nem fogja kihirdetni azt az Összországi Alkotmányozó Nemzetgyűlés összehívásáig.
- b) Az UKT kibővült a nemzeti kisebbségek képviselőivel és a tartományi államhatalom szervévé vált.
- c) A Főtitkárság, mint a végrehajtó hatalom intézménye a Központi Tanácsnak tartozott felelősséggel, összetételét viszont az Ideiglenes Kormány hagyta jóvá.

A II. Univerzálé komoly gondokat okozott Petrográdban és Kijevben. Sok orosz politikus azon a véleményen volt, hogy az Ideiglenes Kormány túl nagy engedményeket tett az ukránoknak. Az ukrainai szamosztyijnikok pedig úgy gondolták, hogy az UKT elárulta az ukrán függetlenség ügyét. **1917. július 4–5-én** ezért fegyveres megmozdulást robbantottak ki Kijevben. A polubotkisták megkezdték a kijevi katonai egységek lefegyverzését és az állami intézmények elfoglalását. Ezzel akarták kényszeríteni az UKT-t Ukrajna függetlenségének a kihirdetésére. A megmozdulás sikertelennek bizonyult.

1917. július 4-én zavargások kezdődtek Petrográdban is. Georgij Lvov miniszterelnök lemondott. Helyét Alekszander Kerenszkij vette át. Az új koalíciós kormány **1917. augusztus 4-én** kiadta az *Ideiglenes utasítás Ukrajna Ideiglenes Kormányának Főtitkársága részére*. A dokumentumban meghatározták a Főtitkárság és az UKT hatásköreit. A Főtitkárságot az Ideiglenes Kormány szervévé nyilvánították, melynek összetételét a kormány hagyta jóvá az UKT előterjesztése alapján. A Főtitkárság hatalma 5 ukrán kormányzóságra terjedt ki: a Kijevire, Volinyira, Pogyilljaira, Poltavaira, Csernyihivire. A Harkivi, Katerinoszlavi, Herszoni, Tauriai kormányzóságok az Ideiglenes Kormány közvetlen irányítása alatt maradtak.

Oroszországban egyre többen vágytak egy olyan erőskezü politikusra, aki képes rendet teremteni az országban. **1917. augusztus 25–30.** között zajlott Lavr Kornijlov tábornok államcsíny-kísérlete, amely kudarcba fulladt.

1917 októberében az Ukrán Központi Tanács az Összukrán Alkotmányozó Nemzetgyűlés összehívását kezdeményezte. Az Ideiglenes Kormány Volodimir Vinnicsenkót az orosz fővárosba kérte, hogy számot adjon a Főtitkárság tevékenységéről. Kijev főügyésze ezzel egyidőben

parancsot adott a főtítkárok letartóztatására. **1917. november 7-én (október 25-én)** a bolsevikok Petrográdban átvették a hatalmat. Az Ideiglenes Kormány megbukott. A II. Összoroszársági tanácskongresszuson pedig **Vlagyimir Uljanov-Lenin** vezetésével létrejött a Népbiztosok Tanácsa. Vinnicsenkóék megmenekültek a börtöntől.

Az Ideiglenes Kormány bukása után Kijevben **háromhatalmi gócpont** alakult ki:

- a) a **Kijevi Katonai Körzet (KKK)** parancsnoksága, amely helyre kívánta állítani az Ideiglenes Kormány hatalmát
- b) a bolsevikok által irányított **munkás- és katonaküldöttek tanácsai**
- c) az **Ukrán Központi Tanács**

A hatalmat ekkor a KKK parancsnoksága gyakorolta, így az UKT és a bolsevik tanácsok akarva akaratlanul szövetségesei voltak egymásnak. November 8-án (október 26-án) a Központi Tanács annak a véleményének adott hangot, hogy a hatalmat Oroszországban nem bitorolhatják egyedül a bolsevikok vezette tanácsok, mivel az államhatalom az egész forradalmi demokráciát illeti meg. Ez az állásfoglalás feszültséghez vezetett a bolsevikokkal, akik kiléptek az UKT-ból. A Mária-palotában létrehozták saját forradalmi bizottságukat, melynek az volt a feladata, hogy fegyveres felkelést robbantson ki Kijevben. A KKK egységei körülférták a palotát és letartóztatták a forradalmat előkészítő vezérkart. Kijev utcáit ekkor barrikádok lepték el. Felláztak az Arzenál gyár munkásai is. November 12-én mindenki számára világossá vált, hogy győz a felkelés.

A kialakult helyzet megoldása érdekében tárgyaló asztalhoz ültek a bolsevikok, az UKT és a KKK képviselői. A hatalom egyetlen valós képviselőjének a jelenlevők a Központi Tanácsot ismerték el.

A bolsevikok felismerték az ukránok nemzeti érzéseiben rejlő lehetőségeket, azt javasolták, hogy a saját bolsevik tanácshatalmukat is nevezzék Központi Tanácsnak. Az UKT nevét felhasználva és céljaiknak nemzeti színezetet kölcsönözve próbálták a bolsevikok megkaparintani a hatalmat.

Az Ukrán Központi Tanács vezetői felismerték ennek veszélyét, és **1917. november 20-án (7)** meghirdették **III. Univerzáléjukat**, amely:

- a) kimondta az **Ukrán Népköztársaságnak (UNK)**, mint az Orosz Szövetségi Köztársaság autonóm állami egységének a megalakulását,
- b) meghirdette a földesúri földbirtoklás megszüntetését, a föld ingyenes szétosztását a parasztok között, a 8 órás munkanapot, a demokratikus emberi és szabadságjogokat, az igazságszolgáltatás és a helyi önkormányzatok reformját, megszüntette a halálbüntetést,
- c) 1918. január 9-re összehívta az Összukrán Alkotmányozó Nemzetgyűlést.

A Központi Tanács szovjet hatalmi intézménnyé történő átalakításával akarták a bolsevikok ellenőrzésük alá vonni Ukrajnát. Ennek törvénybe iktatásához szükség volt az I. Összukrán tanácskongresszus összehívására Kijevben, amely 1917. december 17–19. (4–6.) között zajlott. A bolsevikoknak nem sikerült megszerezni a többséget, így a hatalmat sem tudták megkaparintani. **1917. december 17-én (4)** a Szovjet Népbiztosok Tanácsa ultimátumot intézett az UKT-hez *A Népbiztosok Tanácsának Kiáltványa az ukrán néphez, ultimátumszerű követelésekkel az Ukrán Tanácshoz* címmel, amelyben a bolsevik kormány kijelentette, hogy elismeri ugyan az UNK-t és annak jogát a függetlenséghez vagy az Orosz Köztársasággal történő szövetségre lépéshez. Nem fogadja el azonban az UKT-t, mivel az nem hajlandó összehívni a tanácsok összukrán kongresszusát és nem ismeri el a bolsevik hatalmat Ukrajnában. Követelte továbbá, hogy a Központi Tanács tiltsa meg azon katonai egységek átvonulását Ukrajna területén, amelyek a Don vidékére igyekeznek Kalegyin fehérgárdista tábornokhoz, a bolsevikok esküdt ellenségéhez. Ezzel szemben kötelezte az ukránokat a Kalegyin ellen induló vörös gárdista egységek támogatására.

Az oroszok meg sem várva a hivatalos választ **1917. december 18-án (5)** megtámadták az Ukrán Népköztársaságot. Kezdetét vette **az első bolsevik–ukrán háború**. 1917. december 21-én (8) a vörösgárdista csapatok Antonov-Ovszejenko parancsnoksága alatt bevonultak Harkivba. Ettől kezdve Harkiv lett a bolsevik hatalom központja Ujkrajnában.

Ezekben a napokban ülésezett Harkivban Donbász és a Krivoj Roh-i medence tanácsainak kongresszusa. 1917. december 24–25-én (11–12) megérkeztek ide a Kijevben levitézlett bolsevikok. Csatlakoztak a helyiekhez és az I Összukrán tanácskongresszusnak nyilvánították magukat. **1917. december 25-én (12)** pedig kikiáltották a **Szovjet Ukrán Népköztársaságot**. Megválasztották a Központi Végrehajtó Bizottságot és elnökét, **Juhim Medvegyevet**. 1917. december 30-án (17) létrejött a Szovjet UNK kormánya, a **Népi Titkárság**, melynek vezetője **Szergejev (Artyom)** lett. 1918 januárjának végén a szovjet csapatok Csernyihiv-Bahmacs, Hluhiv-Konotop és Harkiv-Poltava-Lozova irányából megindultak Kijev felé. Az általános hadvezetést Antonov-Ovszejenko Mihajlo Muravjovra bízta. A kijevi bolsevikok úgy akartak segíteni az ellenségnek, hogy **1918. január 29-én (16)** felkelést robbantottak ki az Arzenál gyárban, amely öt napig tartott. A felkelést végül leverték, melynek során 300 munkás életét vesztette. A főváros védelmét irányító Szimon Petljura a Hrebinka-Kruti vasúti csomópontnál akarta feltartóztatni az előrenyomuló Vörös Hadsereget. Ezért friss erőket küldött oda, köztük a kijevi egyetemek és gimnáziumok hallgatóiból szervezett Diák kurinyt, Omelcsenko százados parancsnoksága alatt. **A Diák kuriny és a Vörös Hadsereg 1918. január 29-én (16)** ütköztek meg egymással. A diákok egy csoportja fogságba esett, a bolsevikok kivégezték őket. Muravjov ezután elfoglalta Darnicát, Kijev elővárosát és megkezdte a főváros ostromát. A Központi Tanács ilyen körülmények között értelmetlennek ítélte a további harcot, és parancsot adott a város elhagyására. **1918. február 8-án (január 26.)** Muravjov bevonult Kijevbe, az UKT pedig Zsitomirba menekült. **Ezzel véget ért az első bolsevik–ukrán háború**. A Központi Tanács számára világossá vált, hogy Oroszország belátható időn belül nem lesz demokratikus szövetségi köztársaság. Ezért **1918. január 22-én (9)** kihirdették az Ukrán Központi Tanács **IV. Univerzáléját**, amely kimondta az Ukrán Népköztársaság teljes függetlenségét. A Főtitkárság helyett létrejött a **Népi Miniszterek** tanácsa. Volodimir Vinnicsenko lemondott, helyét **Vszevolod Holubovics** vette át.

Dátumok, események	
1917. március	Az Ukrán Központi Tanács megalakulása
1917. március 8. (február 23.)	A februári polgári-demokratikus forradalom kezdete Oroszországban
1917. március 15. (2.)	II. Milkós lemond a trónról, megalakul az Ideiglenes Kormány
1917. március 15–22. (2–9.)	Létrejönnek a munkás- és parasztküldöttek tanácsai
1917. április	Az Összukrán Nemzeti Kongresszus
1917. június	Az UKT I. Univerzáléja
1917. július	Az UKT II. Univerzáléja
1917. június 28. (15.)	Létrejön az ukrán autonómia nemzeti kormánya, a Főtitkárság
1917. augusztus 17. (4.)	Az Ideiglenes Kormány <i>Ideiglenes utasíta az Ukrajnai Ideiglenes Kormány Főtitkársága részére</i>
1917. szeptember 7–12. (augusztus 25–30.)	Kornijlov-lázadás

1917. november 7. (október 25.)	A bolsevikok fegyveres felkelése Petrográdban. Az Ideiglenes Kormány megdöntése
1917 novembere	Az UKT III. Univerzáléja
1917. december 17. (4.)	<i>A Népbiztosok tanácsának Kiáltványa az ukrán néphez, ultimátumszerű követelésekkel az Ukrán Tanácshoz</i>
1917. december 24–25. (11–12.)	Harkivban az I. Összukrán tanácskongresszus bolsevik kezdeményezésre Ukrajnát kikiáltja a munkások, katonák és parasztok tanácsköztársaságává; megalakul a tanácskormány Népi titkárság néven
1917 decembere – 1918 januárja	A bolsevik erők általános támadása az UKT ellen V. Antonov-Ovszijenko parancsnoksága alatt
1918 januárja	Az UKT IV. Univerzáléja, az UNK függetelenségének a kikiáltása
1918. január 29. (16.)	Csata Kruti alatt
1918. február 8. (január 26.)	A bolsevik csapatok M. Muravjov parancsnoksága alatt elfoglalják Kijevet és először hozzák létre a szovjet rendszert Ukrajnában

Történelmi fogalmak és kifejezések

➤ autonomizáció – 1) az 1917-es forradalmak idején a volt Orosz Birodalom népeinek harca autonómiájuk bevezetéséért a demokratikus Orosz Föderáció keretein belül; 2) a volt Orosz Birodalom területén 1918–1920 között létrejött független szovjet (tanács) köztársaságok beléptetése az Orosz Föderáció keretei közé autonóm jogokkal
➤ szamosztyijnikék – az 1917. július 4–5-én fellázadt ukrán Polubotok ezred katonái, akik elutasították a II. Univerzálét és azt követelték az UKT-tól, hogy hirdesse ki Ukrajna önállóságát.
➤ Az UKT Univerzáléi – az UKT azon állami-politikai okiratai, amelyekkel az ukrán néphez fordultak
➤ Főtitkárság – Ukrajna kormánya 1917. június 28. (15) és 1918. január 22. (9) között, taglétszáma nyolc fő, Vinnicsenko állt az élén
➤ Néptitkárság – Ukrajna első szovjet kormánya. 1917 decemberében jött létre Artyom vezetésével.
➤ a hadsereg ukránosítása – ukrán katonai bizottságok létrejötte az orosz hadseregen belül az 1917-es februári forradalom után
➤ regionális köztársaságok – a bolsevikok által létrehozott mesterséges köztársaságok Ukrajna területén 1918 januárja és márciusa között (Donyeck-Krivoj Rog-i, Tauriai, Odesszai, Doni), amelyek nem nemzeti-területi, hanem gazdasági alapon jöttek létre
➤ autonómia – egy állam adott területének önkormányzati joga. Ez a terület önállósággal bír a helyi ügyek intézésében a törvényesség keretei között
➤ bolsevikok – az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt tagjai Oroszországban, akik a forradalmi változás és a szocializmus gyors felépítésének hívei voltak
➤ kettős hatalom – az Ideiglenes Kormány és a tanácsok egyidejű hatalma a februári forradalom után
➤ Ukrán Népköztársaság (UNK) – az ukrán állam neve Oroszország keretei között. Az UKT III. Univerzáléja hirdette ki a létrejöttét 1917. november 20-án (7)
➤ föderáció – szövetségi állam, amelynek részleges önállósággal rendelkező államalakulatokból áll
➤ Szabad Kozákság – önkéntes alapon létrejött, a kozákság hagyományaiból táplálkozó, nemzeti, katonai rendfenntartó alakulatok. 1917–1921 között működtek Ukrajnában és a Kubany-vidéken

UKRAJNA HARCA ÁLLAMI FÜGGETLENSÉGE MEGŐRZÉSÉÉRT 1918–1921 KÖZÖTT

A breszti béke

1918. február 9. (január 27.) az Ukrán Népköztársaság és a Négyes szövetség államai: Németország, Ausztria-Magyarország, Törökország és Bulgária megkötötték a világháború elő-békeszerződését, a **breszti békét**.

Lényege:

- a) a németek és osztrákok átengedték az UNK-nak Holm-vidékét és a Monarchián belül külön koronaterületként alakították ki az ukrán földekből.
- b) a szerződő felek lemondtak a háború okozta károk kölcsönös megtérítéséről, megegyeztek a hadifogoly-cserében, felújították gazdasági kapcsolataikat.
- c) az UNK megígérte, hogy 1918 első felében 60 millió pud gabonát, 2 millió 750 ezer pud élő marhát, sok burgonyát, cukrot, szalonnát szállít Németországba valamint Ausztria-Magyarországra.
- d) 1918. március 3-án Szovjet-Oroszország is békét kötött Bresztben a Négyes szövetséggel, melyben elismerte az UNK-t és az általa megkötött breszti békét.
- e) Az UKT katonai segítséget kért a Négyes szövetség országaitól a bolsevikok elleni harchoz.

A **breszti béke** következtében felszabadultak az első bolsevik–ukrán háború idején elfoglalt ukrán területek. Megszilárdultak az UNK határai, amelyek megegyeztek Ukrajna etnográfiai határaival. Ukrajna függőségbe került Németországtól, amely ukrán segítséggel akarta megoldani saját élelmiszer- és politikai problémáit az összes ukránok által lakott terület felszabadítására tett ígéretékért cserébe. Ez a békeszerződés lehetetlenné tette az antant államokkal való tárgyalásokat, amelyek végül megnyerték az első világháborút. Ukrajna végül magára maradt függetlenségéért folytatott harcában a fehér és vörös Oroszország ellen, és vereséget szenvedett.

A német–osztrák csapatok támadása Ukrajna ellen

1918. február 21-én a németek az UNK területére léptek. Egy héttel később az osztrák-magyar csapatok is megérkeztek ide. Kijev irányába 23 német, Odessza irányába pedig 10 osztrák-magyar hadosztály haladt előre. A németekkel együtt az UKT is részt vett a hadjáratban. 1918. március 2-án az UNK csapatai bevonultak Kijevbe, március 3-án a németek követték őket. **1918. március 7-én** az UNK kormánya visszaérkezett a fővárosba. Helyre állt a nemzeti hatalom. 1918 áprilisának végére az UNK egész területe német ellenőrzés alá került. A kormány azonban nem volt ura a helyzetnek, mivel Ukrajna gyakorlatilag idegen hadseregek kezén volt. A földesurak visszakövetelték birtokaikat, a gyárosok gyáraikat, a szegényparasztnak is földet akartak maguknak. Terjedt a partizán mozgalom. Az UNK kormányának gyengesége miatt az országban eluralkodott a káosz és a fejetlenség. Mindenki azt csinált, amit akart.

Közben kiéleződött az ellentét a német hatóságok és az ukrán hatalom között, mivel a németek megértették, hogy az UKT képtelen teljesíteni a breszti békében foglaltakat. 1918. április 25-én tábori bíróságok jöttek létre, melyek feladata az volt, hogy felelősségre vonják azokat a parasztokat, akik nem szállítottak elég búzát a németeknek. A megszállók közben olyan erőskező politikust

kerestek Ukrajna élére, aki képes úrrá lenni a káoszon. Ebben támogatták őket az ukrán parasztagazdák is.

1918. április 29-én az UKT megtartotta utolsó ülését. A képviselők jóváhagyták az UNK Alkotmányát és megválasztották Mihajlo Hruszevszkijt az UNK elnökévé. Az alkotmány értelmében Ukrajna parlamenti köztársaság lett. Minden állampolgár számára biztosították az alapvető demokratikus szabadságjogokat, az aktív és passzív választójoggal együtt, melyet minden 20. életévét betöltött állampolgár megkapott. A legfőbb államhatalmi szerv az Össznépi gyűlés lett, a törvényhozás szerve pedig a Népi Miniszterek Tanácsa.

Az UKT azért szenvedett vereséget, mert nem támogatták az orosz többségű városok, és az ukránosított csapatok katonái is szétszéledtek. Nem értette meg azt sem, hogy a bolsevikok az orosz birodalmi törekvések örökösei és a demokratikus államszövetség velük elképzelhetetlen. A bolsevikok meghirdették a háború befejezését és a földosztást, amivel sok támogatóra tettek szert Ukrajnában. Az UKT ez ellen sem tudott tenni semmit. Az UKT-t nem támogatta az antant, az első világháború győztes katona-politikai szövetsége. A hatalom gyengesége és a nemzeti vezető hiánya is elősegítette vereségét.

Hatalomátvétel és az ukrán állam megalakulása. Pavlo Szkoropadszkij

1918. április 29-én a kijevi cirkusz épületében megkezdte munkáját a földbirtokosok első összukrán kongresszusa. A tanácskozás Pavlo Szkoropadszkijt Ukrajna hetmanjává kiáltotta ki, akinek a hatalma a németektől függött. Április 30-án Pavlo Szkoropadszkij kiáltványban fordult az ukrán néphez, amelyben hírül adta az **ukrán állam** megalakulását, az Ukrán Népköztársaság, az Ukrán Központi Tanács, a Népi Miniszterek Tanácsának a felszámolását. A hetman kezében összpontosult az egész törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom. A hetmani miniszteri kabinet elnöke **Fegyir Lizohub** lett. A hetman meghirdette a magántulajdonnak a szentségét, visszaadta a földet a földesuraknak. A parasztokkal való találkozója során megígérte, hogy Ukrajnában egy személy 25 hektár földdel rendelkezhet majd, és a földbirtokosok kötelesek lesznek fölöslegüket eladni az Állami Banknak. Ez a törekvése azonban nem valósult meg, mivel a földesurak visszakövetelték földjeiket, és aki ellenszegült, azt kegyetlenül megkínozták. A falvakban tombolt a terror, mindennaposakká váltak a kivégzések. Szkoropadszkij feloszlatta a helyi közigazgatás szerveit, felújította a cenzúrát, betiltotta a szocialista újságok megjelenését, megtiltotta a demokratikus pártoknak kongresszusaik megtartását. Visszatértek az országba a régi cári rendszer tisztségviselői.

Pavlo Szkoropadszkij tervbe vette az Ukrán Nemzeti Hadsereg létrehozását. 1918 áprilisában-decemberében ukrán katonai egységek alakultak: az önálló Zaporozsjai hadosztály, a Szergyuk (gyalogos kozák) hadosztály, a Szicslövészek galíciái ezrede és a Szürkekaftános hadosztály. **1918. október 16-án** a hetman univerzálét adott ki a kozákság helyreállításáról a Csernyihivi, Poltavai kormányzóságokban és a Szlobodai Ukrajnában. **1918. november 24-én** jött létre Szkoropadszkij hetmansága alatt az **Ukrán Tudományos Akadémia**. Elnökévé Volodimir Vernadszkijt (biológus), titkárává pedig Ahatangel Krimszkijt (történész, nyelvész, orientalista) választották. A hetman nem sajnálta a pénzt a kultúrára. Az Ukrán Nemzeti Könyvtár számára sok értékes, köztük régi könyvet vásárolt. Megnyitotta kapuit a Nemzeti levéltár, a Nemzeti Képzőművészeti Múzeum, az Ukrán Történelmi Múzeum és az Ukrán Művészeti Akadémia. Ukránosította az oktatást, gimnáziumok nyíltak.

Szkoropadszkij megszervezte az ukrán állam pénzügyi rendszerét, helyreállította költségvetésének egyensúlyát, bankokat alapított, tőzsdéket és részvénytársaságokat, újjáépítette gyárait.

Szkoropadszkij politikájának sok ellenfele volt. 1918 májusában szakadás állt be az ukrán eszerek között. A *Borotyba* című újság körül létrejött baloldali csoport kivált a pártból és fellázadt a hetman ellen. Őket később **borotybistáknak** nevezték. A többiek továbbra is együttműködtek Szkoropadszkijjal. Hatalmas méreteket öltöttek Kijevi környékén és Jobbparti Ukrajnában a

parasztfelkelések. A parasztok felgyújtották a földesúri birtokokat, meggyilkolták a földbirtokosokat, uradalmi intézőket. Partizánegységeket, forradalmi ezredeket hoztak létre, a Bohunit (parancsnoka Mikola Scsorsz) valamint a Tarascsait (parancsnoka V.N. Bozszenko). 1918 augusztusában a parasztmegmozdulások központja Katyerinoszlav környékére helyeződött át, ahol 1918. október 16-án parasztfelkelés robbant ki. Vezetője **Nesztor Mahno** anarchista falusi tanító volt. A felkelők elfoglalták a kormányzóság Olekszandrijszki járásában lévő Huljajpoljét. Sztrájkba léptek Ukrajna-szerte a munkások is. 1918 júliusában-augusztusában 200 ezren tagadták meg a munkát. Különösen veszélyes ellenségnek bizonyultak Szkoropadszkij számára az oroszországi baloldali eszerek, akik a breszti béke miatt kiváltak a bolsevik kormányból. Terrorcselekményekkel akarták kikényszeríteni annak felmondását. Ennek a törekvésüknek esett áldozatul **Wilhelm Mirbach** német nagykövet, valamint **Hermann von Eichhorn** tábornok. Rálöttek magára a hetmanra is.

A földbirtokosok, iparosok, bankárok többsége kitartott a hetman mellett. Üdvözltek a föld magántulajdonának helyreállítást és támogatásukról biztosították Szkoropadszkijt az ukrán állam új társadalmi-gazdasági rendszerének létrehozásában. Kongresszusukon megalakították az iparosok, kereskedők, bankárok, földbirtokosok szövetségét, a **PROTOFISZ**-t, elnöke A. Golicin herceg lett.

Szkoropadszkij jó viszonyt ápolt a Négyes szövetség országaival, diplomáciai kapcsolatot létesített Svájjal, Finnországgal, Svédországgal, Norvégiával. 1918 szeptemberében Berlinben járt, ahol találkozott a császárral. **1918. június 12-én** előzetes békét kötött Szovjet-Oroszországgal, melynek értelmében véget ért a háború közöttük. Rendezte kapcsolatait a Don-vidékkel, Kubánnal és a Krím-félszigettel. A hetmani kormány a Krím-félsziget északi részét tartotta ellenőrzése alatt. A félsziget többi részén **Matvej Szulkevics**, a volt orosz tábornok gyakorolta a hatalmat. Szkoropadszkij meg akarta szerezni Ukrajna számára az egész Krímet, ezért ostrom alá vette a félszigetet. Szulkevics megadta magát, és kijelentette, hogy kész tárgyalni a Krím-félsziget és az ukrán állam egyesüléséről. 1918. november 11-én Németország vereségével véget ért a világháború. Szkoropadszkij szövetséges nélkül maradt. **1918. november 14-én** meghirdette Ukrajna föderációját a fehérgárdista Oroszországgal. Ez megpecsételte hetmanátus sorsát.

Szkoropadszkij azért szenvedett vereséget, mert megszüntette a demokratikus szabadságjogokat, visszavette a parasztoktól a földet, romlott a munkások helyzete, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia vereséget szenvedett a háborúban, képtelen volt megegyezni az antanttal, összeütközésbe került a legtöbb párttal, nem tudott megegyezni a fehérgárdistákkal sem, a parasztok is lázadoztak ellene, földet akartak maguknak.

A Direktórium

1918 augusztusában a Pavlo Szkoropadszkij ellen harcoló erők létrehozták az Ukrán Nemzeti Szövetséget, melynek feladata a hetmani rezsim megbuktatása volt. **1918. november 14-én** összeült az Ukrán Nemzeti Szövetség és megválasztotta a hetmanellenes felkelést előkészítő és lebonyolító 5 főből álló **Direktóriumot**. Vezetője **Volodimir Vinnicsenko** lett. 1918. november 18-án a Direktórium hadserege Szimon Petjura parancsnoksága alatt Motovilkánál súlyos vereséget mért Szkoropadszkij gyalogos kozákjaira. **1918. december 14-én** a Direktórium csapatai bevonultak Kijevbe. Pavlo Szkoropadszkij lemondott a hetmani címről és elmenekült az országból. A Direktórium december 26-án megalakította a Népi Miniszterek Tanácsát, miniszterelnökké pedig **Volodimir Csehivszkijt** választotta meg. A Direktórium elképzelése szerint a hatalmat az Ukrán Népköztársaság területén a **dolgozók** (munkások és parasztok) **tanácsainak** és a **dolgozók kongresszusának** kezébe kell átadni. Választójoggal a munkások és parasztok rendelkezhetnek csak, a földesuraktól, gyárosoktól, bankároktól megvonták azt. Az Ukrainai Dolgozók Kongresszusa **1919. január 23-án** ült össze. A kongresszus elfogadta az egységes ukrán állam létrejöttéről szóló okmányt. A kongresszus következő ülésszakáig a legfőbb hatalmat Ukrajnában a Direktórium gyakorolta. **1919. január 22-én** került sor a Dnyepermenti Ukrán Népköztársaság és a Nyugat-Ukrán Népköztársaság egyesülésére egy egységes Ukrán Népköztársaságba. Ekkor fogadták el az *Állami Egyesülésről* szóló okmányt.

A második ukrán–bolsevik háború

Miután a németek elvesztették az első világháborút, az oroszok **1918. november 11-én** felmondták azt. A szovjet Népbiztosok Tanácsa ezután már nem tekintette Ukrainát önálló államnak és azt javasolta a helyi bolsevikoknak, hogy tagadják meg a hetman és az UKT utasításainak a végrehajtását. **1918. november 28-án** az ukrán bolsevikok Szudzsában megalakították **Ukrajna Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormányát**, melynek tagjai Georgij Pjatakov, Artyom (Fjodor Szergejev), Kliment Vorosilov, Emmanuil Kviring, Jurij Kocjubinszkij és mások voltak. A kormány kiáltványban szólította fel az ukrán népet a hetman elleni harcra. Végző célként pedig a szovjet (tanács) rendszer létrehozását tűzte ki Ukrainában. Megalakult a Vörös Hadsereg és az Összukrán Rendkívüli Bizottság. A városokban a bolsevikok létrehozták a Forradalmi-katonai Bizottságokat, falun pedig a Szegényparaszt Bizottságokat. Ezek lettek a helyi hatalom szervei. A szovjet csapatok ezután Harkiv, Csernyihiv és Kijev irányába haladtak előre. 1918. november végére elfoglalták Jampilt, Szudzsát, Hluhivot és **1919. január 3-án** az Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormánnyal együtt bevonultak Harkivba, amely hosszú időre Ukrajna fővárosa lett. **1919. január 4-én** Volodimir Antonov-Ovszijenko vezetésével megalakult az Ukrán front. A Direktórium nem tudott megegyezésre jutni a bolsevikokkal, ezért **1919. január 16-án** hadat üzent Szovjet-Oroszországnak. Kezdetét vette a **második bolsevik–ukrán háború**. Az Ukrán front csapatai Poltava, Katerinoszlav és Donyec irányába haladtak előre. Komoly segítséget nyújtottak nekik azok a felkelő partizán egységek, amelyek a Direktórium oldaláról fokozatosan átláltak az ő oldalukra. Mozgalmukat *zöld mozgalom*nak nevezték, mivel az erdőkből csaptak le rajtaütésszerűen az ellenségre, azután pedig oda is vonultak vissza. Az ország területe gyakorlatilag az atamánok kezébe került, akik tartományukban élet-halál urai voltak. Az atamánok a Direktórium hadseregének parancsnokai voltak, akik a központi hatalom gyengesége miatt vérszemet kaptak. Pogyillja Jakiv Sepely, Herszon Grigorjev, Kijev pedig Zelenij atamán irányítása alatt volt. Különösen Jobbparti Ukrajna és Csernyihiv vidékének zsidó lakossága szenvedtek tőlük, akik ellen pogromokat hajtottak végre. A központi kormány tehetetlen volt az **atamanscsinával** szemben. Az országon anarchia lett úrrá.

A bolsevikok **1919. február 5-én** elfoglalták Kijevet. A Direktórium Vinnyicába menekült, majd Proszkurivba, később Rivnébe. Május 5-én átköltözött Radzivilovba. Miután a lengyelek Luckot is elfoglalták, a Direktóriumnak nem maradt saját területe és Nyugat-Ukrajnába tette át székhelyét.

Az UNK Direktóriuma és az antant

1918. november 23-án Szevasztopolnál partra szálltak az első antant tengerészgyalogos egységek. December 2-án pedig Odesszánál megjelent a francia *Mirabeau* csatahajó. December közepén az antant 15 ezer fős tengerészgyalogsága arra kényszerítette az UNK hadseregét, hogy hagyja el Odesszát. 1919. január 13-án Odesszába tette át főhadiszállását a francia tengerészgyalogság. Február elején antant kézre került Herszon és Mikolajiv. Másfél hónap leforgása alatt a Fekete-tenger partvidékén már 60 ezer francia, angol, görög, román, lengyel nemzetiségű antant katona állomásozott. Az antant támogatta Anton Gyenyikin tábornok törekvését az egységes és oszthatatlan Oroszország helyreállításában.

Miután a Direktórium Vinnyicába költözött, tárgyalásokat kezdett a franciákkal, akik az alábbi követelésekkel álltak elő:

1. A szocialista politikusok mondjanak le a Direktóriumban betöltött posztjukról.
2. A Direktórium ne folytasson bolsevik társadalmi-gazdasági politikát.
3. Növeljék az UNK hadseregének létszámát 300 ezer főre mozgósítás által.
4. Az UNK hadserege kerüljön szövetséges, antant parancsnokság alá.

Az antantnak azonban nem volt elég ereje, hogy segítsen Ukrajnának. 1919 márciusában a borsevikok kiűzték a szövetséges csapatokat Herszonból és Mikolajivból, április elején pedig Odesszából.

A NYUGAT-UKRÁN NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az ukrán–lengyel háború

1918. október 18-án Lvivben összegyűltek Galícia, Bukovina, Lodoméria ukránságának jeles személyiségei: parlamenti képviselők, politikusok, főpapok, és megalakították a nyugat-ukrán nép legfelső képviseleti-alkotmányozó szervét, az **Ukrán Nemzeti Tanácsot**. Elnökévé **Jevhen Petruszevics** parlamenti képviselőt választották meg. Az UNT határozott arról, hogy Kelet-Galiciának, Bukovinának és Kárpátjának egy államban kell egyesülni. **1918. október 28-án** Krakkóban megalakult a Lengyel Likvidációs Bizottság, melynek az volt a feladata, hogy az osztrákok támogatásával és egyetértésével november 1-jén átvegye a hatalmat Lvivben. Miután a Nemzeti Tanács tudomást szerzett erről, hozzálátott az ukrán nemzeti felkelés előkészítéséhez. A Központi Katonai Bizottságot Katonai Főbiztossággá alakította át és megbízta Lviv elfoglalásával. 1918. november 1-jén Galícia székvárosában Dmitro Vitovszkij parancsnoksága alatt végbement az ukrán nemzeti felkelés, és a városházára kitűzték a kék-sárga nemzeti lobogót. A történelemben ez az esemény **novemberi szakítás** néven került be. **1918. november 9-én** az Ukrán Nemzeti Tanács megalakította **Koszty Levickij** vezetésével az Állami Titkárságot. **1918. november 13-án** pedig kikiáltotta a Nyugat-Ukrán Népköztársaságot. Elnöke Jevhen Petruszevics lett. Az Ukrán Nemzeti Tanács megalakította a az Ukrán Galíciai Hadsereget, **Mihajlo Omeljanovics-Pavlenko** parancsnoksága alatt. A lengyelek **1918. november 22-én** elfoglalták Lvivet. Az Állami Titkárság először Ternopilba, majd Sztanyiszlavba tette át székhelyét. 1919 áprilisában Lengyelországból Galíciába érkezett az a 80 ezer fős hadsereg, amelyet az antant szervezett Franciaországban élő lengyelekből. A hadsereg parancsnoka **Jusef Haller** volt. **1919. június 7–28. között** zajlott az UGH **csortkivi offenzívája**, melynek során az UGH 25 ezer katonája feltartóztatta a lengyelek 100 ezer fős hadseregét. Varsó ekkor csapatokat küldtek Haller megsegítésére, az antant pedig engedélyezte nekik egész Galícia megszállását. Július elején Petruszevics az UGH főparancsnokává **Miron Tarnavszkijt** nevezte ki. Haller hadseregét azonban már nem lehetett megállítani. 1919. július 16–17-én az UGH csapatai átkeltek a Zbrucson, és egyesültek az UNK Hadseregével.

A Direktórium helyzete 1919 nyarán

1919 júniusának elején az átszervezett UNK hadserege két ellenség közé került. Egyik oldalról a lengyelek, másik oldalról a borsevikok támadták. Ilyen körülmények között az ukrán csapatok ellentámadásba mentek át a borsevikok ellen Nyugat Polisszjában. Június 3-án az UNK Hadseregének egysége O. Udovicsenko parancsnoksága alatt megsemmisítették a Kamjanec-Pogyilszkijt védő borsevik csapatokat és elfoglalták a várost. 1919 júniusa és novembere között tartott a Direktórium **kamjanec-pogyilszkiji időszaka**. Ide költöztek át a minisztériumok és állami hivatalok. 1919 júliusának elején V. Antonov-Ovszilenko a Vörös Hadsereg élén megállította Petljura csapatainak előrenyomulását. Az UNK hadserege nehéz helyzetbe került. 1919 júliusának közepén az Ukrán Galíciai Hadsereg és a NYUNK kormánya Pogyllja földjére léptek. A galíciai hadsereg Zbrucson való átkelése gyökeresen megváltoztatta a kialakult helyzetet. A borsevikok megtorpanak Kamjanec-Pogyilszkij alatt, ugyanis nem akartak a két ukrán hadsereg gyűrűjébe kerülni. Az UNK hadserege és az Ukrán Galíciai Hadsereg egyesültek egymással. Az egyesített hadsereg főparancsnoka Szimon Petljura lett. A kamjanec-pogyilszkiji időszakban kiéleződtek az ellentétek a nemzeti-felszabadító mozgalom különböző irányzatai között. Az ellenzék nem

elégítette ki a Direktórium és az UNK kormányának szocialista politikája. Feszült volt a viszony Petljura és Petruszevics között is.

Bolsevik hatalom Ukrajnában 1919-ben. Társadalmi-gazdasági átalakítások

1919. január 6-án az Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormány jóváhagyta az ukrán állam hivatalos megnevezését, amely **Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság** lett. Ezt az elnevezést Ukrajna 1936-ig viselte. 1919. március 10-én Harkivban összeült a III. Összukrán tanácskongresszus és elfogadta az USZSZK Alkotmányát. A legfelsőbb hatalmat a köztársaságban a tanácskongresszusok között az Összukrán Központi Végrehajtó Bizottság gyakorolta **Grigorij Petrovskij** az élen. A kormány új neve **Népbiztosok Tanácsa** lett, vezetője pedig **Hrisztian Rakovszkij**.

Vidéken **forradalmi-katonai bizottságok** jöttek létre, amelyek megkeresték a majdani tanácsok megfelelő képviselő-jelöltjeit, gyűléseket tartottak, ahol megválasztották őket, megalakították a tanácsok végrehajtó bizottságait. A bolsevikok ellenfeleiket ellenforradalmároknak nyilvánították. Létrehozták erőszakszervüket a VCSK-t, az oroszországi rendkívüli bizottságot, amely leszámolt a bolsevikok ellenlábasával. 1919. június 14-én az Orosz Központi Végrehajtó Bizottság dekrétumot fogadott el Oroszország, Ukrajna, Lettország, Litvánia, Belorusszia és Krím **katonapolitikai szövetségéről**, ami azt jelentette, hogy:

- egyesítik hadseregeiket és egy parancsnokság alá vonják;
- egyesítik népgazdasági tanácsaikat;
- egyesítik vasútjaikat; pénzügyüket, munkaerejüket.

A bolsevikok 1919–1921 között a **hadikommunizmus politikáját** folytatták. Ennek a politikának volt egy sor sajátossága: az áru- és pénzviszonyok, a kereskedelem, a szabadvállalkozás; megszüntetése, a gyárak, üzemek, a föld, a bankok államosítása, erőszakos kollektivizáció; kötelező terménybeszolgáltatás; általános munkakötelezettség; kegyetlen megtorlások a társadalom széles rétegei ellen; a politikai pártok megszüntetése, az egypártrendszer bevezetése. 1919 januárjában törvény született a **kötelező termény-beszolgáltatásról**, amely nemcsak a gabona beadását irányozta elő, hanem más mezőgazdasági termékeket is. A begyűjtéssel a **Szegényparaszt Bizottságok** és az **élelmiszer-készletező osztagok** foglalkoztak. Az utóbbiaknak azok az éhező városi munkások voltak a tagjai, akik csak így juthattak családjuk számára kenyérhez. Az elkobzott kenyér 10–15%-a a Szegényparaszt Bizottságoknál maradt. Aki ellenszegült, azt kuláknak nyilvánították és kegyetlenül megbüntették. 1919-ben a tervezett 160 millió pud búza helyett csak 8 milliót sikerült készletezni az állam számára.

Bolsevikellenes felkelések vidéken és a hadseregben

A hadikommunizmus politikája a bolsevikok ellen fordította az embereket. A lázongások áttértek a hadseregbe. Azok az atamánok, akik azelőtt elárulták Petljurát és a vörösök oldalára álltak, most szembefordultak ezekkel a gazdáikkal is. A bolsevikellenes megmozdulások vezetői Zelenij, más néven Danilo Terpilo, Nesztor Mahno és Matvej Grigorjev atamánok voltak. 1919 márciusában Katerinoszlavban fellázadt a tanács hatalom ellen **Zelenij (Danilo Terpilo)** atamán. Csak nagy nehézségek árán sikerült Antonov-Ovszejenkónak levernien a megmozdulást. Zelenij (Terpilo) atamán lázadását **Nesztor Mahno** megmozdulása követte Huljajpole környékén, aki ellen Hrisztian Rakovszkij nem sietett fellépni, mivel a Mariupol és Volnovahi közötti frontszakaszt Mahno csapatai tartották ellenőrzésük alatt. A legjelentősebb bolsevikellenes megmozdulás **Matvej Grigorjev** atamán vezetésével zajlott 1919 májusában. A felkelés rövid időn belül áttérte egész Dél- és Jobbparti Ukrajnára. Grigorjev jelszava *Ukrajna az ukránoké!* és *A tanácsok bolsevikok nélkül!* volt.

Az ukrán pártok nem támogatták őt, mint ahogy Zelenij és Mahno sem. Grigorjev Herszon térségében megpróbált csatlakozni Mahno hadseregéhez, de a „batykó” parancsára megölték.

Gyenyikin támadása Ukrajna ellen

1919 februárjában harc kezdődött a Vörös Hadsereg és a fehérgárdista csapatok között a Donyec medence birtoklásáért. Május 4-én Gyenyikin elfoglalta Luhanszket. Júniusban csapatai bevonultak Harkivba és Katyerinoszlavba. Ezután gyors tempóban megszerezték Balparti Ukrainát, így akarták feltartóztatni az UNK Hadseregének előrenyomulását Odessza és Kijev felé. Augusztus végén a bolsevik kormány elhagyta Kijevet. 1919. augusztus 31-én az ukrán csapatok egy időben a Bredov tábornok vezette önkéntes hadsereg egységeivel bevonultak Kijevbe. Bredov egységei elfoglalták Pecserszket és megindultak a főváros belseje felé. Az ukránok főatamánjuk parancsára nem fejtettek ki semmilyen ellenállást, sőt Bredov megegyezett Kravsz tábornokkal, az Ukrán Galíciai Hadsereg főparancsnokával arról, hogy az ukránok átadják neki Kijevet és visszavonulnak Vaszilkiv irányába. Szimon Petljura nem vett részt ebben a hadműveletben, de később **kijevi katasztrófának** nevezte. Az UNK Hadseregének és az Ukrán Galíciai Hadseregnek a Kijevből való kivonulása negatívan befolyásolta a felszabadító mozgalom további alakulását Ukrajnában. A Gyenyikin által elfoglalt ukrán területeken három tartomány jött létre: a Harkivi, a Kijevi és a Novorosszijszki Odessza központtal. Mindegyik élén egy-egy főkormányzó állt korlátlan jogokkal. Gyenyikon helyreállította a földesúri földbirtoklást, megszüntette a nyolcórás munkanapot, felújította a cári törvénykezést a közoktatásban, betiltotta az ukrán nyelvű oktatást.

A Vörös Hadsereg ellentámadása. Gyenyikin veresége. Vrangel veresége. Mahno megsemmisítése

1919. szeptember 20-án Gyenyikin egységei támadásba mentek át az UNK Hadserege ellen. Szeptember 24-én a Direktórium hadat üzent az önkéntes hadseregnek és Dél-Oroszország Kormányának. 1919. szeptemberében-októberében az UNK Hadserege elkeseredett harcot vívott a fehérgárdistákkal Jobbparti Ukraináért.

1919 novemberének elején a Vörös Hadsereg csapatai bevonultak Csernyihivbe. December 11-én elfoglalták Harkovot és Poltavát, december 16-án pedig Kijevet.

Gyenyikin hátszágának megsemmisítésében fontos szerepet játszottak **Nesztor Mahno** egységei is. 1919 augusztusában Mahno megalapította az **Ukrán Forradalmi-felkelő (mahnoista) Hadsereget**. 1919 augusztusában-szeptemberében a felkelő hadsereg megtisztította Katerinoszlav vidékét a fehérgárdistáktól.

Gyenyikin veresége után a fehérgárdista csapatok maradványai a Krím-félszigetre vonultak vissza. A bolsevikellenes mozgalom élére ekkor **Pjotr Vrangel** báró állt, aki Gyenyikin utódának nyilvánította magát. Vrangel nem akarta elfoglalni Moszkvát és helyreállítani az Orosz Birodalmat, ő a Donyec medencét szerette volna birtokba venni. Csapatai 1920 áprilisában lendültek támadásba Perekop, a csongári erődítmények és Kahovka térségében, elfoglalták Észak-Tauriát, a Herszon-Nikopol-Bergyanszk vonaláig húzódó területeket. Augusztus elején megindultak a Donyec medence felé. Szeptember végére elfoglalták Mariupolt és Szinelnyikovét. Komolyan veszélyeztették Katerinoszlavot és Odesszát. A Vörös Hadsereg kötelékében megalakult a Déli front, melynek parancsnoka **Mihail Frunze** lett. Feladata Vrangel megsemmistése volt. A bolsevikok 1920. október 2-án még Nesztor Mahnoval is szövetkeztek a fehérgárdista tábornok ellen. A szovjet ellentámadás a kahovkai hídfőállásnál vette kezdetét. Vrangel ekkor a Perekopi-szoros mögé vonult vissza a Krím-félszigetre. A Déli front **1920. november 7-én** kezdte meg Perekop bevételét, melyben 200 ezer katona vett részt, köztük Mahno alakulatai. Az ostrom 5 napig tartott és a Vörös Hadsereg győzelmével végződött. November 17-én harc nélkül megadta magát Jalta. Vrangel megsemmisítése után a bolsevikok elhatározták, hogy megszabadulnak kellemetlen szövetségesüktől, Mahnotól. Frunze parancsára 1920. november 25-én kezdetét vette a mahnoista rendszer felszámolása.

Jevpatorija környékén bekerítették őket, de Mahno krími hadseregcsoportja kitört az ostromgyűrűből és a Perekop-szoroson át kijutott a kontinensre. Mahno ekkor Huljajpoléban tartózkodott, ahol őt is megpróbálták körülfárni. A bolsevikoknak itt sem volt szerencsájuk. A felkelők áttörték az ostromgyűrűt és egyesültek a krími hadseregcsoport maradványaival. Frunze 60 ezer katonát vetett be ellenük, de a mahnoisták elfoghatatlannak bizonyultak.

Politikai helyzet Ukrajnában 1919 végén

Miután az UGH átállt Gyenyikin oldalára az UNK Hadserege nehéz helyzetbe került, ezért később ezt az eseményt **novemberi katasztrófa**ként kezdték emlegetni. Az UNK Hadseregében úgy 8–10 ezren maradtak. 1919. november 16-án az UNK kormánya elhagyta Kamjanec-Pogyilszkijt, melyet rögtön megszálltak a lengyelek. A Direktórium tagjai, Makarenko és Svec Európába utaztak tárgyalni. A Direktórium elnöke, Sz. Petljura Varsóba ment, hogy megegyezést kössön a lengyelekkel. Iszak Mazepa, a miniszterelnök Ukrajna területén maradt.

1919 decemberében a bolsevikok helyreállították hatalmukat Ukrajna területén. Tovább folytatták az ipar, a vasutak, a bankok államosítását, folytatták a hadikommunizmus politikáját. Az UGH árulása után a fehérgárdisták felújították támadásukat Ukrajna ellen. Az UNK Hadseregének maradványai Omeljanovics-Pavlenko vezetésével 1919. december 6-án portyára indultak a szovjet és a fehérgárdista csapatok hátszázázába, ami 1920 májusáig tartott. Ez volt az **első téli hadjárat**.

Varsói megállapodás az UNK és Lengyelország között

1920 tavaszán Varsóban megbeszélések kezdődtek az UNK küldöttsége és Lengyelország kormánya között egy bolsevikellenes szövetség létrehozásáról. **1920. április 21-én** a tárgyaló felek **politikai-gazdasági** szerződést írtak alá.

Lényege:

- a) Lengyelország elismeri az UNK függetlenségét és a Direktóriumot Szimon Petljura vezetésével.
- b) Lengyelország megígéri, hogy nem köt szerződést semmilyen országgal Ukrajna ellen.
- c) a lengyelországi ukránoknak és az ukrainai lengyeleknek garantálták a nemzeti-kulturális jogokat,
- d) az UNK átadta Lengyelországnak Kelet-Galíciát, Nyugat-Volinyt, Polisszja egy részét, Lemkivcsinát stb.

Az **1920. április 24-én** megkötött **katonai megállapodás** értelmében az UNK hadseregét lengyel parancsnokság alá helyezték. A lengyelek ellátását Ukrajna területén az ukrán fél biztosította, Petljura hadseregét pedig lengyel fegyverekkel látták el. Az ukrán vasutakat szintén Varsónak rendelték alá.

Szovjet–lengyel háború

A lengyel–ukrán csapatok **1920. április 25-én** kezdték meg a bolsevik hatalom felszámolását az UNK területén. **1920. május 6-án** bevonultak Kijevbe. A Petljura által várt bolsevikellenes felkelés elmaradt. A lengyelek hódítóként viselkedtek Ukrajnában. Raboltak, gyilkoltak, üldözték a zsidókat. Ezzel kivívták a nép ellenszenvét. 1920. június 5-én a Vörös Hadsereg ellentámadásba ment át. Három hadosztálya áttörte a frontot és két nap alatt visszafoglalta Zsitomirt, majd pedig Berdicsevet. **1920. június 12-én** Kijev is az övék volt.

A Lengyelország elleni további harc céljából a bolsevikok létrehozták a Nyugati és a Dél-nyugati frontot. A Dél-nyugati front **Alekszandr Jegorov** vezetésével Lviv felé indult. A Nyugati front csapatai **Mihail Tuhacsevszkij** parancsnoksága alatt Varsó irányában haladtak előre. A szovjet

vezetők meg voltak győződve arról, hogy a lengyel munkások lemondanak hazafiságukról a munkáshatalom megteremtése érdekében, és szembefordulnak saját földesuraikkal, gyárosaikkal, bankáraikkal. Ők azonban hazájukat választották és nem támogatták a Vörös Hadsereget. Augusztus 13-án Tuhacsevszkij megközelítette a Modlin erődítményt, de augusztus 14-én a lengyel hazafiak megsemmisítő csapást mértek rá, és viaszorították a Bug folyón túlra. Ez a győzelem volt a **visztulai csoda**.

1920 augusztusában a bolsevikok és a lengyelek tárgyaló asztalhoz ültek. **1921. március 18-án** megkötötték a **rigai békét**, melynek értelmében Lengyelország elismerte az USZSZK-t, ennek fejében megkapta Nyugat-Ukrajnát és Nyugat-Belorusziát. A határvonal Lengyelország és az USZSZK között a Kurson-vonalon, vagyis a Zbruc mentén húzódott.

Az UNK és Lengyelország szakítása után a reguláris ukrán csapatok maradványai tovább harcoltak Ukrajna függetlenségéért. 1921 novemberében ezek az egységek **második téli hadjáratnak** vagy **novemberi portyának** nevezett támadást indítottak a bolsevikok ellen. A Zsitomir vidékén található Bazar nevű kisváros közelében a portya résztvevőit bekerítették és szétzúzták. Csak egy kis részüknek sikerült kitörni az ostromgyűrűből Tyutyunnik zászlós vezetésével, a többiek fogságba estek. 1921. november 23-án a bolsevikok 359 foglyot kivégeztek. A második téli hadjáratlalt ért véget az UNK csapatainak fegyveres harca Ukrajna függetlenségéért.

Miért szenvedett vereséget az UNK Direktórium?

- 1) A kedvezőtlen nemzetközi helyzet: a Direktórium két ellenség közé került-az antant által támogatott orosz fehérgárdisták és a bolsevikok közé, akik rövid időn belül kiépítették hatalmi rendszerüket és létrehozták a sokmillió Vörös Hadsereget.
- 2) Az UNK Hadserege többnyire paraszti partizánosokból állt, akik nem akartak harcolni távol a lakóhelyüktől. Inkább atamánjukra hallgattak, mint a központi hatalomra. Gyakran elhitték a bolsevikok ígéreteit, például azt, hogy a föld a parasztoké lesz, és átálltak az oldalukra. A Direktórium nem tett ez ellen semmit.
- 3) Folytonos viták a Direktórium vezetőségén belül.
- 4) Petljura megegyezett a lengyelekkel.

Dátumok, események	
1918. január–február	Breszti béke az UNK és a Négyes szövetség államai között
1918. április 29.	Az UNK Alkotmányának elfogadása. Mihajlo Hruszevszkijt az UNK elnökévé választják. Pavlo Szkoropadszkij hatalomátvétele
1918 nyara–ősze	Parasztfelkelések Szkoropadszkij hatalama ellen Nesztor Mahno vezetésével
1918. október 18	Lvivben megalakul az Ukrán Nemzeti Tanács. Elnöke Jevhen Petruszevics
1918. november 1.	Az ukránok átveszik a hatalmat Lvivben, novemberi szakítás
1918. november 9.	Megalakul az első Nyugat-Ukrán Kormány, az Állami Titkárság Koszty Levickij vezetésével
1918. november 14.	Szkoropadszkij meghirdette Ukrajna föderációját a fehérgárdista Oroszországgal. A Direktórium megalakulása
1918. november 15.	A Direktórium felkelésének kezdete Szkoropadszkij hetmanátusa

	ellen
1918 novembere	A NYUNK kikiáltása
1918. november 24.	Az Ukrán Tudományos Akadémia megalakulása
1918. december 14.	A Direktórium csapatai bevonultak Kijevbe. Pavlo Szkoropadszkij lemondott a hetmani címről és elmenekült az országból
1918 vége	Az antant csapatok megkezdik Dél-Ukrajna megszállását
1919. január 6.	Az Ideiglenes Munkás-Paraszt Kormány jóváhagyta az ukrán állam hivatalos megnevezését, amely Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság lett
1919. január 16.	Az UNK Direktóriuma hadat üzen Szovjet-Oroszországnak
1919. január 22.	Az Ukrán Népköztársaság és a Nyugat-Ukrán Népköztársaság állami egyesüléséről szóló okmány elfogadása
1919. február 5.	A Vörös Hadsereg bevonul Kijevbe. Az UNK Direktóriuma Vinnyicába menekül
1919. március 10.	A III. Összukrán tanácskongresszus elfogadta az USZSZK Alkotmányát.
1919 tavasza	Gyenyikin Önkéntes Hadserege Dél-Ukrajna irányából támadást indít Ukrajna többi területe ellen. Június végére elfoglalja a Donyec medencét, Harkovot, Katerinoszlavot, Odesszát, Mikolajivot
1919. augusztus 30.	Kijevi katasztrófa
1919. augusztus 31.	Gyenyikin csapatai megszállják Kijevet
1919. szeptember 10.	Saint-germain-i béke. Észak-Bukovina Románia kötelékébe kerül, Kárpátalja csehszlovák terület lesz
1919. december 16.	Kijevet elfoglalják a bolsevikok
1919 decembere – 1920 májusa	Az UNK hadseregének első téli hadjárata a szovjet és fehérgárdista csapatok hátszágába
1920 áprilisa	Az UNK Direktóriumának varsói megállapodása a lengyelekkel
1921 márciusa	Lengyelország rigai békeszerződése Szovjet-Oroszországgal és Szovjet-Ukrajnával
1920 novembere	A Vörös Hadsereg kiűzi Vrangelt a Krím-félszigetről
1920 vége	A Vörös Hadsereg megsemmisítő csapást mér Mahno mozgalmára
1920–1921	Szovjet–lengyel háború
1921 novembere	Második téli hadjárat Tyutyunnik zászlós vezetésével
Történelmi fogalmak és kifejezések	
➤ Direktórium – a Szkoropadszkij elleni harc irányítása céljából jött létre, később az UNK legfőbb államhatalmi szerve lett.	
➤ Ukrán Galíciai Hadsereg – a NYUNK hadserege	

➤ Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság – ukrán szovjet-tanács állam, amely 1919. január 6-án jött létre.
➤ Hadikommunizmus – a bolsevikok társadalmi-gazdasági politikája 1919–1920 között a polgárháború éveiben. A gyárakat, üzemeket, bankokat, földet elveszik tulajdonosaiktól és államosítják. Megszüntetik a pénz- és áruforgalmat, cserekereskedelmet vezetnek be falu és város között. Bevezetik a kötelező terménybeszolgáltatást. Általános munkakötelezettséget hirdetnek.
➤ Föderáció – szövetségi állam, melynek egyes területei viszonylagos önállósággal rendelkeznek.
➤ Hetmanátus – Pavlo Szkoropadszkij hetman hatalmi rendszere Ukrajnában 1918-ban.
➤ Ukrán állam – Pavlo Szkoropadszkij hetmanállamának neve 1918-ban.
➤ Állami Titikárság – a NYUNK első ukrán kormánya Koszty Levickij vezetésével.
➤ Fehérgárdista mozgalom – katonai-politikai mozgalom, amely 1917–1923 között jött létre Oroszországban a polgárháború idején. Célja a szovjet rendszer megdöntése és a cári hatalom helyreállítása az egységes Orosz Birodalom területén.
➤ Anarchizmus – ideológia, amely tagad minden hatalmat.
➤ Mahnoista mozgalom – parasztmozgalom Ukrajnában 1918–1921 között. Leginkább Katerinoszlav vidékére volt jellemző. Nesztor Mahno anarchista vezette.
➤ Atamanscsina – különböző félbandita fegyveres különítmények randalírozása az államhatalom teljes hiánya mellett.
➤ Vörösgárdista mozgalom – a bolsevikok mozgalma, akik Oroszország területén meg akarták teremteni a szovjet-tanács hatalmat és felépíteni a szocializmust, kommunizmust.
➤ Vörösteror – a bolsevikok tömeges megtorló politikája a széles társadalmi rétegek ellen, akiket osztályellenesnek nyilvánítottak és ellenforradalmi tevékenységgel vádoltak meg.
➤ Államosítás – a vállalatok magántulajdonból állami tulajdonba vétele.
➤ Kötelező terménybeszolgáltatás – a búza és más élelmiszerek erőszakkal történő elkobzása a parasztoktól a hadikommunizmus idején.
➤ Vörös Hadsereg – a bolsevikok hadserege.
➤ Curzon-vonal – Nagy Britannia külügyminisztere, George Curzon által javasolt demarkációs vonal a lengyel–szovjet háború idején. Lengyelország keleti határa.

AZ USZSZK AZ ÚJ GAZDASÁGPOLITIKA IDEJÉN (1921–1928)

Az USZSZK államjogi helyzete 1921–1922-ben

1920. december 28-án Moszkvában Vlagyimir Iljics Lenin és Georgij Csicserin szerződést írt alá Hrisztian Rakovszkijjal Szovjet-Oroszország és az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság katonai és gazdasági szövetségéről. A szerződés értelmében összevonták a két ország katonai, tengerészeti, külkereskedelmi, pénzügyi, munkaügyi, közlekedési, postaügyi népbiztosságait és népgazdasági tanácsát. Így került Ukrajna **szerződéses szövetségbe** az OSZFSZK-val (Orosz Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság). Hrisztian Rakovszkij 1922 márciusában azzal a kéréssel fordult az OK(b)P Központi Bizottságához, hogy nyilatkozzon az USZSZK és az OSZFSZK közötti szerződéses szövetség jövőjéről. A kérdés tisztázására Moszkvában bizottságot hoztak létre.

A föderációval kapcsolatban három nézet alakult ki:

- 1) a szerződéses szövetségben lévő államok autonóm jogokkal lépjenek be Oroszország kötelékébe. Ez volt az *autonomizálás elve*, amelyet **Sztálin** képviselt.
- 2) **Hrisztian Rakovszkij** és a grúzok egy laza államszövetséget, *konföderációt* akartak.
- 3) **Lenin** mellett foglalt állást, hogy minden ország *egyenlő jogokkal* lépjen be a *föderációba*. Végül ez a nézet győzött.

1922. december 30-án az I. Össz-szövetségi szovjet kongresszuson létrejött az USZSZK, Belorusszia, OSZFSZK és a Kaukázusontúli országok egyenjogú államszövetsége a **Szovjetunió** vagy a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége. 1924 januárjában elfogadták a Szovjetunió Alkotmányát, 1925 májusában pedig az USZSZK Alkotmányát. 1924-ben Ukrajna kötelékében megalakult a Moldáv Autonóm Szocialista Szovjet Köztársaság. 1921 októberében pedig az OSZFSZK kötelékében megalakult a Krími Autonóm Szocialista Szovjet Köztársaság.

1923-ban a megyék és járások helyett körzetek és kerületek jöttek létre. 1925-ben felszámolták a kormányzóságokat. Háromszintes államigazgatást vezettek be: központ, körzet, kerület. Az USZSZK területe ebben az időben 452 ezer négyzetkilométer volt, lakosságának száma pedig 25,5 millió fő.

Lenin nem bízott Hrisztian Rakovszkijban, ezért 1923 júniusában menesztette beosztásából. Az USZSZK Népbiztosok Tanácsának elnökévé **Vlasz Csubart** nevezte ki, aki 1934-ig töltötte be ezt a tisztséget.

Éhínség

1921 májusában-júniusában szárazság sújtotta a Volgamentét, Ukrajna déli kormányzásait és Észak-Kaukázust. A bolsevikok azonban nem vettek tudomást a kialakult nehéz helyzetről. Nem vonták vissza a kötelező terménybeszolgáltatásról szóló törvényt. A Szegényparaszt bizottságok továbbra is járták a falvakat és elvették az emberektől az utolsó falatjukat. Még a vetőmagot is elkobozták tőlük. A világháború és polgárháború következtében a gazdaság romokban hevert, ami szintén éhínség kialakulásához vezetett. Az 1921–1923-as éhínség Ukrajna 5 déli kormányzását, a Donyeckit, Katerinoszlavit, Zaporizzsjait, Odesszait és a Mikolajivit érintette. A katonai alegységek lezártak minden utat, ami a déli területeket az északiakkal kötötte össze. Azt az élelmiszert, amit bárki is délre próbált vinni rokonainak vagy eladásra, elkobozták. Januárban 1 millió 900 ezren éheztek, júliusban pedig már 3 millió 800 ezren, vagyis a lakosság 40%-a. A világháború, polgárháború és az éhínség következtében 5,5–7,5 millió ukrán veszítette életét (éhínség következtében 1,5–2 millióan pusztultak el). Az emberek megettek mindent, ami mozgott. A hivatalos iratokban a kannibalizmus 50 esetét jegyezték fel. A központ csak az USZSZK vezetőinek többszöri kérelmezésére engedélyezte, hogy hagyják Ukrajnában az ott összegyűjtött adományokat. 1922 második felétől egy nemzetközi szervezet, az Amerikai Segélyhivatal kezdett segélyeket szállítani az ukrainai éhezőknek. Igaz ugyan, hogy korlátozott mértékben, ugyanis a segélyek oroszlátnrésze Oroszországba került.

Az új gazdaságpolitika bevezetésének okai: a szovjet gazdaság megbénult, mivel nem lehetett egy központból irányítani az összes gyárat, üzemet. Az áru- és pénzviszonyok megszüntetése következtében a falvak és városok közötti gazdasági-kereskedelmi kapcsolat is megszakadt. A falvak lakói lázadni kezdtek a kötelező terménybeszolgáltatás bevezetése és a kereskedelem megszüntetése miatt. A világforradalom, amire a bolsevikok úgy számítottak, elmaradt.

Új gazdaságpolitika vagy NEP¹

1921. március 15-én az OK(b)P X. kongresszusán határozat született a kötelező terménybeszolgáltatás felváltásáról terményadóra. Augusztusban a Népbiztosok Tanácsa rendeletben szabályozta a terményadó nagyságát, ami 117 millió pud volt a korábbi 160 millióval szemben. Az **új gazdaságpolitika** bevezetésével a szovjet kormány lemondott egy olyan gazdaság létrehozásáról, amely nem az áru- és pénzviszonyokon alapszik.

Lényege:

- a) A kötelező terménybeszolgáltatást terményadó váltotta fel.
- b) Engedélyezték a magánvállalkozást és kereskedelmet.
- c) A nagykereskedelem és külkereskedelem továbbra is állami monopólium maradt.
- d) A kis és közepes állami vállalatokat bérbe adták, vagy vissza szolgáltatták tulajdonosaiknak.
- e) Az új gazdaságpolitika idején meggazdagodott vállalkozókat nepmanoknak nevezték.
- f) Az állami vállalatokat trösztökbe egyesítették önelszámolásos alapon. A gazdasági önelszámolás a vállalatok működésének olyan módszere, amely egyesíti magában a központosított termelés irányítást és a gyárak, üzemek viszonylagos önállóságát. Ez azt jelenti, hogy termelési költségeiket saját jövedelmükből térítik meg. Bevételeikkel maguk rendelkezhetnek, így anyagilag is ösztönözhetik dolgozóikat a minőségi munkára.
- g) 1922–1924 között pénzreformot hajtottak végre. 1922 októberében megjelent az aranyfedezettel rendelkező cservonyec.

Új gazdaságpolitika az iparban

1921 ősztől a Donyec medence szénbányái a *Donvuhillja* (Donyeci szén), a kohászati üzemek a *Pivdensztal* (Déli acél), a vasércbányák pedig a *Pivdennorudnij* (Déli érc) trösztbe egyesültek. A vegyiparban három ilyen gazdasági egyesülés jött létre: a *Himvuhillja*, *Szkloszoda* és a *Koxobenzol*. A trösztök létrejötte után az állami tulajdonban lévő vállalatok általános irányítása az Ukrán Népgazdasági Tanács kezében összpontosult. Az 1925–1926-os gazdasági évben az ipari termelés elérte és túl is szárnyalta háború előtti szintjét. Mivel a gazdaság fejlődéséhez elsősorban energiára volt szükség, ezért megkülönböztetett figyelmet fordítottak a Donyec medence újjáépítésére. 1922-re az ország kezdett kilábalni az üzemanyag-válságból, 1925–1926-ban elérték a háború előtti szénkitermelés 78%-át, 1928-ban pedig túl is szárnyalták azt.

1922. január 2-án megalakult az Ukrajnai Villamosítási Bizottság. A GOELRO-terv alapján hozzá kezdtek a Dnyeperi Vízerőmű, a Sterivkai és a Csugujevi Állami Villanytelep építéséhez. A hatalmas kohászati kombinátok romokban heverték. 1925–1926-ban a nyersvasgyártás a háború előtti termelési szintnek csupán az 58%-át, az acélgyártás pedig a 63 %-át tette ki. Ukrajna vaskohászatának helyreállítására utalták ki a szovjet vaskohászatra kijelölt beruházási keret 60%-át. 1926-ban helyezték üzembe a dnyeperi, konsztantynovkai, makijivkai, jenakijevói kohóműveket. Eredményesen fejlődött a gépgyártás. **1921**-ben a Kicskaszi gyárban elkészül az első traktor. Később Harkivban megindul a **Kommunar** lánctalpas, Tokmakban pedig a **Zaporozsec** kerekes traktor gyártása. Akaratlanul is felmerült a kérdés, miből finanszírozza az állam az új vállalatok, a Dnyeprohesz, a Kramatorszki nehézgépgyár vagy a Krivoj Roh-i kohó építését. A szovjet hatalom komoly bevételhez csak vidéken juthatott.

Új gazdaságpolitika a mezőgazdaságban

¹ NEP – az új gazdaságpolitika (oroszul: Новая экономическая политика [novaja ekonomicseszkaia polityika]; a szovjet gazdaságpolitika formája volt az 1920-as években, amelyben különböző tulajdonformák léteztek együtt a részleges piacgazdaság alapján.

1923. május 19-én az ÖUKVB határozatot fogadott el az **egységes mezőgazdasági adó** bevezetéséről pénz formájában. Az adót elsősorban a tehetősebb parasztok fizették, a szegényparasztok fel voltak mentve alóla. Az állami készletezési szervezeteknek könnyebb volt együttműködni a mezőgazdasági szervezetekkel, mint az egyéni parasztgazdaságokkal. Az állam ezért támogatta a **különféle értékesítési, készletezési, feldolgozó, hitelszervezetek alakulását**. 1921. április 13-án az USZSZK Népbiztosok Tanácsa létrehozta a fogyasztói szervezetek egységes rendszerét Ukrajnában. A NEP idején különféle speciális szervezetek szerveződtek: gép-traktor, állattenyésztői, meliorációs. A szervezeteket gazdák hozták létre önkéntes alapon, a kolhozokba viszont földjüktől megfosztott parasztokat kényszerítették. A 20-as évek végére a parasztgazdaságok több mint a fele bekapcsolódott a szervezeti mozgalomba. A bolsevikokat azonban a nép jóléte érdekelte a legkevésbé. Végső céljuk a kommunizmus volt. A piaci viszonyokhoz való visszatérést ideiglenes lépésnek tekintették. A 20-as évek végén az ország élén Joszif Sztálin állt, aki ekkor már az iparosításon törte a fejét. 1925 decemberében az Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Párt XIV. kongresszusán a bolsevikok meg is hirdették az iparosítást. 1927 novemberében kezdetét vette a Dnyeperi vízerőmű építése.

A bolsevikoknak pénzre volt szükségük céljaik eléréséhez, amit a mezőgazdaságból tudtak csak kisajtolni. Ezt úgy érték el, hogy az ipari termékek árát mesterségesen magason tartották, míg a mezőgazdasági termékek árát mesterségesen alacsonyan. Így árolló keletkezett. A parasztok alacsony áron nem akarták eladni termékeiket, ami **készletezési válságokhoz** vezetett. Ez azt jelentette, hogy az állam kevesebb terményhez jutott, mint amennyit betervezett. Ilyen válságok alakultak ki 1923-ban, 1924–1925-ben majd pedig 1927–1928-ban. Az első két esetben a kormány emelte a mezőgazdasági termékek árát, a harmadik esetben pedig terrorhoz folyamodott, ami a NEP végét jelentette a mezőgazdaságban.

Ukránosítás

1923 áprilisában az OK(b)P XII. kongresszusán a kommunisták meghirdették az **öslakosság befolyásának fokozására** irányuló politikájukat, amely Ukrajnában **ukránosítás** néven vált ismerté. Az ukránosítás értelmében a párt- és állami szervekben ukránokat vagy ukránul beszélőket kellett alkalmazni. Az ügyvitelvben is kötelezővé vált az ukrán. Előirányozták ukrán iskolák létrehozását, ösztönözték az ukrán könyvek, folyóiratok kiadását, a nemzeti kultúra fejlesztését. A bolsevikok fő célja ezzel a politikával nem az ukránok nemzeti jogainak biztosítása volt, hanem a nép kommunista szellemben történő átnevelése, valamint a szovjet hatalom elfogadtatása az emberekkel. Sok hazafias érzelmű kommunista komolyan hitt a nemzeti újjászületés gondolatában és mindent megtett az ukrán kultúra fejlődéséért. Ide sorolhatjuk **Mikola Szkripniket**, **Olekszandr Sumszkijt** és **Hrihrij Hrinjót** az USZSZK oktatásügyi népbiztosait. Ennek az új hozzáállásnak a hatására tért vissza Ukrajnába 1924-ben Mihajlo Hruszevszkij.

Oktatás és tudomány

1921-ben az USZSZK Népbiztosok Tanácsa kötelezett minden állampolgárt, hogy tanuljon meg írni és olvasni 8-tól 50 éves korig. Az írni tanuló munkások munaideje 2 órával rövidebb lett, a parasztok kötelező biztosításának díját pedig 25%-al csökkentették. Az írás-olvasás körüli munka keretében történt, ami ingyenes volt. **1924-ben** megkezdték az előkészületeket a kötelező négyosztályos elemi oktatás bevezetésére. A városokban ezt a követelményt pár év alatt teljesítették. Az iskolaköteles gyerekek 40%-a még így sem került beiskolázásra. 1920-ban a bolsevikok megszüntették az egyetemeket, és a főiskolákra is kizárólag munkások, parasztok gyerekeit vehették fel. Bővült a munkásfakultások hálózata. Míg 1921-ben 12 szakérettségi tanfolyam működött, addig 1930-ban már 30. A tudományos élet központja az Ukrán Tudományos Akadémia volt, amelyet 1921-ben Összukrán Tudományos Akadémiává szerveztek át (ÖUTA) és a népoktatási népbiztosságnak rendelték alá. 1922 májusában az ÖUTA élére **Volodimir Lipszkij** híres botanikus került, 1928-ig maradt beosztásában. Az ÖUTA-n belül három szakosztály működött: történelmi-

bölcsészeti, fizika-matematikai és társadalmi-gazdasági. 1924-ben az akadémiának harminc rendes tagja volt. 40 tudományos kutatóintézetében pedig 400 tudományos munkatárs dolgozott.

Irodalom és más művészetek

Az ukránosítás hatására az ukrán irodalom a **nemzeti újjászületés korszakát** élte. Az irodalmi élet központja ebben az időben Harkiv volt, ahol különböző művészeti egyesületek jöttek létre. Proletár írók alkották a *Hart*, paraszti származásúak pedig a *Pluh* tagságát. Sok fiatal tollforgató látogatta az *Aszpanfutot*, *Lánkát*, *Molodnyakot* és az *Avangardot*.

A húszas évek második felében alapította Mikola Hviljovij (orosz származású, eredeti neve Fityiljov) barátjával, Mihajlo Jalovijjal a *Proletár Irodalom Szabad Akadémiáját*, a VAPLITE-t. A szervezet tagságát rajtuk kívül Mikola Bazsan, Olekszandr Dovzszenko, Volodimir Szoszjura, Pavlo Ticsina, Jurij Janovszkij, Mikola Kulis és mások alkották. Kijevben alakult ebben az időben a **neoklasszikus írók csoportja**. Vezetője Mikola Zerov volt. A neoklasszikusokhoz soroljuk még Makszim Rilszkijt, Draj-Hmarát és Burghardtöt is. **1922. március 31-én** Lesz Kurbasz Kijevben megalapította a **Berezil Színházat**. (Nevét a berezeny, március szó után kapta). Színpadán elsősorban nyugat-európai és ukrán klasszikusok műveit mutatták be. A kortársak közül leginkább Mikola Kulis színdarabjai voltak a legnépszerűbbek. A Berezil maga köré gyűjtötte az ukrán színházas kimagasló személyiségeit: Panasz Szakszahanszkijt, Ivan Marjanenkót, Amvroszij Bucsmát, Marjan Kruselnickijt, Olekszandr Szergyukot.

A zeneművészetben kitűntek tevékenységükkel **Hrihorij Virjovka, Lev Revuckij, Konstantin Bohuszlavszkij** zeneszerzők. A DUMKA Kórus Szovjetunió leghíresebb kórusa volt. Élén az örökös karmesternek kinevezett **Nesztor Horodovenko** állt. Az énekkar bejárta egész Ukrajnát, fellépett a Don-vidéken, Kubányban, Grúziában, Azerbajdzsánban, Moszkvában. 1929-ben még Párizsban is vendégszerepelt.

A képzőművészetben szintén több művészeti egyesület jött létre. 1922-ben alakult meg Odesszában a *Kosztandi Társaság* és a *Vörös Ukrajna Művészeinek Egyesülése*. A korszak híres képzőművészei voltak: Ivan Jizsakevics, Fegyir Kricsevszkij, Karpo Trohimenko, akik a korabeli események valóságghű ábrázolását tekintették legfontosabb feladatuknak.

Tovább folytatták tevékenységüket az Ivan Bojcsuk követőiből alakult *bojcsukista iskola* kitűnő művészei. Alkotásaikon utánozhatatlan módon ötvöződtek az ősi ukrán és bizánci festészet elemei.

Az 1920-as évek művelődési életében fontos helyet foglalt el a mozi. 1922-ben kezdte meg működését az Odesszai Filmstúdió, 1927-ben pedig a kijevi. 1928-ban rendezte meg Olekszander Dovzszenko *Zvenijhora* című filmjét.

Hitélet

1921. október 14-én megalakult az Ukrán Autokephal Pravoszláv Egyház (UAPE) Vaszil Lipkivszkij metropolita irányításával. Az autokephal templomokban ukránul folyt az istentisztelet az alig érthető egyházi szláv nyelv helyett. Az egyház igazgatása is demokratikus elvekre épült és a hívek részvételével történt. Az orosz pravoszláv egyház ellenségesen fogadta az önálló ukrán egyház létrehozását, és harcot hirdetett ellene. 1928 után a hatalom is üldözni kezdte őket. Végül 1930-ban az UAPE-t betiltották. Vaszil Lipkivszkijt 1937-ben letartóztatták és kivégezték. 73 éves volt ekkor.

Dátumok, események	
1921–1923	Éhínség Ukrajnában
1921	Az OK(b)P X. kongresszusa meghirdeti az áttérést az új gazdaságpolitikára, a NEP-re. Megalakul az Ukrán Autokephal Pravoszláv Egyház. Első metropolitája V. Lipkivszkij lett.
1922	Az USZSZK a Szovjetunió része lett

1923	Az ukránosítás politikájának bevezetése
1924	A II. Össz-szövetségi tanácskongresszus elfogadja az SZSZKSZ Alkotmányát.
1925	Az ipar helyreállításának befejezése. Az iparosítás meghirdetése az ÖK(b)P XIV. kongresszusán. A IX. Összukrán tanácskongresszus módosítja az USZSZK Alotmányát a Szovjetunióba való belépés következtében.

Történelmi fogalmak és kifejezések

➤	Iparosítás – a nehézipar gyorsított fejlődését elősegítő intézkedések rendszere, melynek célja a gazdaság műszaki modernizációja és az ország védelmi képességének a növelése.
➤	Ukránosítás – az USZSZK kultúrájának fejlődése a szovjet hatalom ellenőrzése alatt. Az őslakosság befolyásának fokozására irányuló politika része volt.
➤	Autokephal egyház – önálló pravoszláv egyház
➤	Új gazdaságpolitika vagy NEP – a szovjet hatalom gazdaságpolitikája 1921–1928 között. A hadikommunizmust váltotta és a piacgazdálkodás elemeit is tartalmazta.
➤	Terményadó – a bolsevikok által bevezetett természetbeni adó a parasztgazdaságok számára, a kötelező terménybeszolgáltatás helyett. 1921-ben vezették be.
➤	Szövetkezet – emberek olyan társulása, amely a tagok vagyoni hozzájárulása alapján jön létre közös gazdasági tevékenység folytatása céljából. Takarék-, hitel- és fogyasztási szövetkezetek szerveződtek, mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakultak.
➤	Az őslakosság befolyásának fokozására irányuló politika – a bolsevikok, kommunisták úgy akarták befolyásukat növelni a nemzetiségi vidékeken, hogy engedélyezték a Szovjetunió területén élő népeknek saját kultúrájuk, nyelvük, oktatásuk fejlődését, helybeli káderek alkalmazását a köztársaságok vezetésében. Természetesen mindezt kommunista szellemben.
➤	GOELRO – Oroszország villamosításának 1920. február 21-én elfogadott terve (goszudarsztvennij plan elektrifikacii rosszii)
➤	VAPLITE – A proletár irodalom szabad akadémiaja. 1926-ban jött létre Harkivban M. Hviljovij vezetésével.
➤	Munkanélküliség – a munkaképes lakosság egy része nem rendelkezik állandó munkával és megélhetéssel.
➤	Tröszt – termelési és pénzügyi önállóságukat elvesztő vállalatok egységes részvénytársaságba (Rt) való egyesülése.

AZ USZSZK 1929–1939-BEN, A PARANCSURALMI RENDSZER MEGSZILÁRDULÁSA IDEJÉN

Iparosítás

Szocialista iparosítás alatt a bolsevik párt azon intézkedéseit értjük, melyek célja az ország ipari megújulása, gyárak, üzemek, vasutak és más gazdasági létesítmények építése volt.

Mint már szó volt róla, 1925-ben került meghirdetésre a szocialista iparosítás az ÖK(b)P XIV. kongresszusán. A XV. kongresszuson pedig jóvá hagyták a népgazdaság fejlődésének első ötéves tervét¹ az 1928/29–1932/33-as évekre. Az ötéves terv 16%-os ipari fejlődést irányzott elő. Ez nagyon magas és gyakorlatilag elérhetetlen cél volt, és az iparosításhoz szükséges forrásokat a parasztság kirablása útján akarták előteremteni **árolló** segítségével. Ez a politika az iparcikkek árának magasan tartását és az élelmiszerek árának mesterségesen alacsonyan tartását jelentette. A mezőgazdaságból így óriási pénzeket lehetett kiszivattyúzni és a gyárak, üzemek, vasút, erőművek építésébe befektetni. 1929 áprilisában az ÖK(b)P XVI. konferenciáján még erre is rákontráztak, mivel megalkották az ötéves terv optimális változatát, amely már 23%-os növekedésről beszélt. Később Sztálin *A nagy fellendülés éve* című művében teljesen elrugaszkodott a valóságtól és előbb 32%-ban határozta meg a nagyipar 1929/30-as fejlődését, az ÖK(b)P XVI. kongresszusán már 45%-ban.

Az iparosításhoz óriási anyagi forrásokra volt szükség, amit csak a parasztokból lehetett kisajtolni a már említett árollóval. Ez a politika 1927–1928-ban gabonakészletezési válsághoz vezetett. Korábban is kialakultak hasonló válságok, de az állam igyekezett ezeket gazdasági módszerekkel megoldani. Csökkentette az iparcikkek árát és növelte a búza felvásárlási árát. Most viszont Sztálin politikai lépésekhez folyamodott. Azzal vádolta meg a módosabb parasztgazdákat, akiket kulákoknak nevezett, hogy a szovjet rendszer ellenségei és tudatosan nem akarják beszállítani termésüket az államnak. Felszólította a bíróságot és ügyészeket, hogy alkalmazzák velük szemben a BTK üzérkedésre vonatkozó 107. cikkelyét. 1928–1929-ben Ukrajnában 33 ezer parasztot állítottak bíróság elé és ítélték el e cikkely alapján.

A szovjet gazdaságpolitika elhibázottnak bizonyult és eleve sikertelenségre volt ítélve. Ezt azonban Sztálin és követői nem szívesen ismerték be. A gazdasági fiaskóért a „**kártevőket**” tették felelőssé, akik tudatosan gátolják a szovjet iparosítást. Gyűjtogatnak, vízzel árasztják el a bányákat, tönkre teszik a berendezéseket, villanytelepeket.

Különösen a régi szakemberek voltak gyanúsak számukra, megfélemlítéssel akarták őket az új rendszer szolgálatára bírni. **1928-ban** Donbasz Sahtinszki járásának 49 régi szakemberét állították bíróság elé, akik közül hetet ki is végeztek. Azzal vádolták meg őket alaptalanul, hogy tönkre akarták tenni az ország bányáiparát.

Az erőltetett iparosítás során a nép életszínvonala egyre romlott. 1928–1929 telén jegyrendszert vezettek be az alapvető élelmiszerekre, amit csak 1935-ben vontak vissza. A vállalatokon belül zárt munkás szövetkezetek jöttek létre, amelyek az élelmiszerjegyek alapján élelmiszerral látták el a munkásokat, étkezdéket üzemeltettek, háztáji gazdaságokat hoztak létre, ahol különböző mezőgazdasági termékeket termeltek.

A dolgozók munkáját a hatalom nem megfelelő bérezéssel, hanem tömeges munkaversenyekkel akarta hatékonyabbá tenni. A szocialista munkaversenyeket a szakszervezetek szervezték a párt általános irányítása mellett. 1929. január 20-án a *Pravdában* megjelent Lenin *Hogyan szervezzük meg a versenyt?* című cikke. **1929. január 31-én** pedig megszületett az első munkaverseny-szerződés az Artemvuhilja tröszt Centralnaja és Juzsnaja bányái között. Szocialista verseny nemcsak vállalatok, hanem munkások között is zajlott. Elindítója Alekszej Sztahanov, a kagyijivkaji Centralnaja-Irmino bánya vájára volt, aki **1935 augusztus 30–31-re** virradó éjjel 107 tonna szenet termelt ki, ami 14,5

¹ A kommunisták 1928-tól a Szovjetunió felbomlásáig a népgazdaság fejlődését ötéves ciklusokra tervezték.

szerese volt az akkor 7 tonnás normának. Ezt annak az új módszernek köszönhette, amely a vájárok és bányászok közötti munkamegosztáson alapult. Az újságok széleskörűen népszerűsítették Sztahanov munkahőstétét. Azt azonban elhallgatták, hogy a vájárra egy egész csapat dolgozott. A sztahanovisták sikerei után megemelték a munkások termelési normáit, és akik nem teljesítettek, azokat „kártevőknek” nyilvánították. **1934**-ben a belbiztonsági szerveket a Belügyi Népbiztosságnak, az **NKVD**-nek rendelték alá. Ők foglalkoztak a „kártevőkkel” is.

1933 februárjában Sztálin bejelentette, hogy az első ötéves tervet 4 év és 3 hónap alatt sikeresen teljesítették. Tilos volt viszont a termelési mutatókat és adatokat nyilvánosságra hozni. Mint később kiderült a 45%-os ipari fejlődés helyett 15,7%-os növekedést sikerült elérni, ami még azt a 16%-ot sem érte el, amit XV. kongresszus tűzött ki célul. A második ötéves terv az 1933–1937 évekre volt beütemezve, a harmadik pedig 1938–1942-re. A Szovjetunió komoly ipari országgá vált. Egy évtized leforgása alatt 35 iparóriás létesült. Közülük 12 Ukrajnában. A Zaporizssztaľ, az Azovsztaľ, a Krivorizssztaľ, a Dnyeprogesz, a Dnyeperi alumíniumgyár, a Kramatorszki gépgyár és a Harkovi traktorgyár újjonnan épült. A Luhanszki gőzmozdonygyárat, a Makijivkai, Dnyiprodzserzsinszki, Dnyipropetrovszki és az Alcsevszki kohókat pedig teljesen átalakították. A zaporizsszjai Kommunár gyár kombájnokat kezdett gyártani, a harkivi Sarló és kalapács pedig cséplőgépeket.

Az iparosítás társadalmi-gazdasági következményei Ukrajnára nézve:

a) Mivel az iparosítás folyamán azokat a vállalatokat modernizálták, amelyek a 19–20. század fordulóján jöttek létre, vagy az új vállalatok a már meglévő gazdasági vidékek területén épültek, ezért továbbra is megmaradt Ukrajna ipari fejlődésének területi egyenlőtlensége.

b) Az iparosítás elsősorban az A csoporthoz tartozó iparágakat, vagyis a nehézipart érintette, ezért az emberek életszínvonala nem javult.

c) Az USZSZK területén a szénbányászat, vasérctermelés, vaskohászat, elektroenergetika fejlődött gyors tempóban.

d) A szocialista iparosítás erőszakos módszerekkel zajlott, vagyis az emberek nem reális termelési feladatokat kaptak. Ha nem teljesítettek, megtorló intézkedéseket fogantatosítottak velük szemben. Ezért a minőségi mutatók elmaradtak a nyugat-európaiktól. Ez különösen a második világháború kezdetén mutatkozott meg.

e) A gyorsított iparosítás következtében az ipar túlsúlyba került a mezőgazdaság felett, a nehézipar pedig a könnyű- és élelmiszeripar felett. Megváltozott a társadalom szociális szerkezete. Megnőtt a munkásosztály és a műszaki értelmiség részaránya a társadalmon belül.

Kollektivizáció

Kollektivizáció alatt a parasztok közös (kollektív), szocialista gazdaságokba (kolhozokba) történő kényszerítését értjük, melynek során elveszik földjüket, vagyonukat, modernkori jobbággyokká téve őket. A bolsevik állam így akarta előteremteni az iparosításhoz szükséges pénzeszközöket és megszilárdítani ellenőrzését a falu felett.

A kollektivizációt 1927-ben hirdették meg az ÖK(b)P XV. kongresszusán. Az 1927–1928-as gabonakészletezési válság idején Joszif Sztálin napirendre tűzte az ország teljes kollektivizálását. 1929-ben az ÖK(b)P novemberi plénumán áttekintették a kolhozosítással kapcsolatos kérdéseket. 1930 januárjában megszületett a bolsevik párt határozata a kollektivizáció üteméről. Ukrajnát azon vidékek közé sorolták, ahol a kollektivizálást 1931 őszéig vagy 1932 tavaszáig kell befejezni. 1930. február 24-én Sztanyiszlav Koszior levél formában direktívát intézett a helyi pártvezetőkhez, melyben felszólította őket arra, hogy a kollektivizálást az ukrán sztyeppén 1930 tavaszáig, az összes többi területen pedig 1930 őszéig fejezzék be.

A kolhozok nem rendelkeztek gépekkel, berendezésekkel. A mezőgazdasági termelést kiszolgáló technika a **Gép-traktorállomásokon** (GTA, vagy ukránul MTSZ, masinno-traktorna sztancija) volt. Ukrajna első, a T. H. Sevcsenko nevét viselő gép-traktorállomás 1928. november 28-án alakult meg az Odesszai körzet Berezivkai kerületében.

A parasztok nem szívesen mondtak le önként tulajdonukról, ezért a kollektivizálást csak erőszakos módszerekkel lehetett végrehajtani. A pártaktivisták vörös és fekete zászlókkal járták a falvakat. Akik a szocializmust és kolhozot választották, azok a vörös zászló alá álltak, akik viszont nem, azok a fekete alatt sorakoztak. Rájuk börtön várt és megpróbáltatások sorozata. A kollektivizálás üteme egyre gyorsabb lett. 1930. január 20-ig az ukrán gazdaságok 15%-át kollektivizálták, március 1-ig pedig már a 63 %-át.

A bolsevik párt sikerként könyvelte el a parasztok tömeges belépését a kolhozokba. Erőszakos módszereivel viszont csak azt érte el, hogy a falu lázadni kezdett a rendszer ellen. 1930-ban a felkelők csaknem 40 ezren voltak már és tömeges méreteket öltött a kolhozokból való kilépés is. A hatalom hadsereget vetett be saját népe ellen. Bűnbakra volt szükség. 1930. március 2-án Sztálin a *Pravdában* megjelentette *Szédelés a sikertől* című cikkét, melyben álszent módon elítélte a kollektivizálás erőszakos módszereit és a felelősséget a helyi vezetőkre hárította. A kolhozparasztoknak engedélyezték ezután, hogy háztáji gazdálkodást folytathassanak.

A kulákságnak mint osztálynak a megsemmisítése

A bolsevikok meggyőződése szerint a kollektivizálást azért nem sikerült gyorsan végrehajtani, mert a módos parasztok (kulákok) nem akarták elfogadni a szovjet rendszert és elutasították a kolhozba való belépést. Ők a rendszer ellenségei, az ő hibájuk a bolsevik fiaskó a mezőgazdaságban. Kezdetben a kulákokat óriási adóval, a bér munka alkalmazásának megtiltásával, a földbérlet korlátozásával sújtották. 1929 decemberében Sztálin a marxista történészek konferenciáján már a kulákságnak, mint osztálynak a felszámolásáról beszélt. 1930. január 30-án döntés született a kulákgazdaságok megsemmisítésére irányuló intézkedésekről a teljes kollektivizálásra kijelölt vidékeken.

A kolhozparasztok jogai

Az állam korlátlan ellenőrzés alatt tartotta a kolhozokat, amelyek legfőbb feladata a gabonabeszolgáltatás volt. A kolhozisták nem kaptak fizetést, hanem az év végén a teljesített munkaegységek alapján természetbeni juttatásban részesültek. Az éhenhalástól a háztáji mentette meg őket. Másodrangú embereknek számítottak, akik még a falujukat sem hagyhatták el, mivel nem rendelkeztek személyi igazolvánnyal. 1932. december 31-én az Összukrán Központi Végrehajtó Bizottság és az USZSZK Népbiztosok Tanácsa határozatot hozott az egységes személyigazolvány bevezetéséről. Ez a határozat a kolhozparasztságra nem terjedt ki.

Éhínség

A gabonabeszolgáltatás során az USZSZK nem teljesítette a kitűzött terveket. Míg 1930-ban 400 millió pud búzát készleteztek, addig 1931-ben 380 milliót, 1932-ben pedig már csak 195 millió pudot gyűjtöttek be. Ezt is a falu teljes kiszipolyozásával tudták elérni, még a vetőgabonát is elkobozták. A fizikailag legyengült parasztság képtelen volt hatékonyan dolgozni. A kolhozokban fejetlenség uralkodott. Teljes volt a közöny.

1932-ben éhínség kezdődött Ukrajnában. Éjszakánként elkeseredett anyák bolyongtak a learatott mezőkön, hogy az ottfelejtett kalászokat összegyűjtve megmentseik gyermekeiket az éhhaláltól. Gúnyosan „fodrászoknak” nevezték őket. Az állami raktárak pedig tömve voltak gabonával.

Az 1932–1933-as éhínség (holodomor) Ukrajnában olyan társadalm-gazdasági jelenség volt, melynek során a hatalom megvonta a lakosságtól az alapvető élelmiszereket. Ez változásokhoz vezetett a népesség demográfiai és szociális struktúrájában. A sztálini vezetés azért provokálta az

éhínséget Ukrajnában, mert az ukrán nép elutasította a kollektivizálást. A szovjet vezetés nem sietett az éhező ukránság segítségére, hanem fokozta a rájuk gyakorolt nyomást. **1932. augusztus 7-én** Sztálin törvényt írt alá az állami vállalatok, kolhozok, szövetkezetek tulajdonának védelméről és a társadalmi (szocialista) tulajdon megerősítéséről, amit a nép *ötikalász törvénynek* nevezett el. **1932. november 8-án** az ÖK(b)P titkos határozatot hozott az élelmiszerárak szállításának leállításáról Ukrajna falvaiba.

1932. november 1-jén rendkívüli gabonakészletezési bizottság érkezett Ukrajnába Vjacseszlav Molotov vezetésével. Nem sokkal később, 1932 decemberében Lazar Kaganovics is az USZSZK-ba utazott Sztálin azon parancsával, hogy amennyiben a köztársaság nem teljesíti a beszállítási tervet, a néptől el kell kobozni a vetőmagkészletet is.

1932. december 6-án az UK(b)P (főtitkára Sztanyiszlav Koszior) és USZSZK Népbiztosok Tanácsa (elnöke Vlasz Csubar) közös határozatot hozott arról, hogy „**fekete táblákra**” (listákra) kerülnek mindazon falvak, amelyek szabotálják a készletezési terv teljesítését. Velük szemben megtorló intézkedéseket foganatosítottak. Korlátozták, vagy teljesen leállították az élelmiszerárak beszállítását, de voltak más gazdasági kényszerítő eszközök is. Az UK(b)P másodtitkáráként és a harkivi pártbizottság elsőtitkáráként Sztálin Ukrajnába küldte Pavel Posztisevet. Ő irányította a megtorló intézkedéseket azon kommunisták ellen, akik képtelenek voltak saját népük hóhéraivá válni. 1932–1933-ban az ukrán nép az éhenhalás küszöbére érkezett. Az emberek megették a kutyákat, macskákat, patkányokat, lótetemeket. Megették a fák kérgét, a faleveleket, még az eltemetett halottakat is. Gyakori jelenség volt a kannibalizmus. A parasztok a városokba szerettek volna eljutni, hogy ott szerezzenek élelmet, de nem jutottak el oda, mivel a falvakat a hadsereg körülzártta. A katonák visszatoloncoltak mindenkit a biztos éhhalálba.

A történészek között nincs egységes vélemény az 1932–1933-as éhínség áldozatainak számával kapcsolatban. Vannak, akik 3 millió főben határozzák azt meg, de vannak olyanok is, akik számukat 10 millióra teszik.

Az éhínség okai:

1. A búzaexport növekedése, melynek célja az iparosítás költségeinek a kifizetése volt.
2. A parasztoknak indokolatlanul sok búzát kellett beszállítani az államnak, ezért nem maradt semmi tartalékuk: sem vetőmagjuk, sem takarmányuk, sem kenyérük.
3. 1932. augusztus 7-én Sztálin aláírta *Az állami vállalatok, kolhozok, szövetkezetek tulajdonának védelméről és a társadalmi (szocialista) tulajdon megerősítéséről* szóló törvényt, amit a nép *ötikalász törvénynek* nevezett el.
4. A Vjacseszlav Molotov által vezetett rendkívüli gabonakészletezési bizottság természetbeni bírságot vezetett be azok ellen, akik nem teljesítették a készletezési tervet.
5. Sztálin 1933. január 1-jei távirata az ukrán parasztsághoz, amelyben azt követelte a parasztoktól, hogy ne rejtegessék a búzát, hanem szolgáltatassák be. Ezután éhező aktivisták kezdték járni a falut belülegesek kíséretében, és elvették még az utolsó betevőt is a családoktól.
6. 1933. január 22-én Sztálin megtiltotta, hogy a parasztok elhagyják Ukrajna területét.
7. 1987-ig a Szovjetunióban tilos volt beszélni az éhínségről.

Kolhozok az éhínség után

1933 januárjában megalakultak a GTA-k politikai osztályai, melyek feladata a kollektivizáció további levezénylése és a kolhozok politikai megerősítése volt. Moszkvából, Leningrádból és más nagyvárosból 16 ezer munkás érkezett Ukrajnába ezzel a céllal. A földműveléshez nem értettek és a helyi viszonyokat sem ismerték, de vakon követték a párt utasításait. Munkájukat a helyi belbiztonsági szervek segítették. 1933-ban a politikai osztályok 34 ezer kulákot lepleztek le.

1933. január 19-én közös párt- és kormányhatározat született a kolhozok és az egyéni gazdaságok kötelező gabonabeszolgáltatásáról. Bevezették többek között a gabonakészletezés hektáronkénti elvét. Tavasszal a kolhozok tudomására hozták, hogy mennyi gabona maradhat náluk és mennyit kell beszállítani az államnak. A felesleget akár el is adhették. A kolhozokban termelői brigádokat és munkacsoportokat hoztak létre. Bevezették a normamegállapítást és a teljesítmény szerinti bértmegállapítást. A kolhozokat ellátták gépekkel. 1929 szeptemberében gördült le a zaporizzsjai Kommunár gyár futószalagjáról az első ukrán kombájn.

A kollektivizáció következményei:

1. A parasztok elvesztik magántulajdonukat és a függőségbe kerülnek az államtól.
2. A mezőgazdaság által megtermelt jövedelmet a nehézipar fejlesztésére használták fel.
3. A parancsuralmi tervrendszer meghonosodása a mezőgazdaságban.
4. A kolhozparasztok földhözkötése, ugyanis ők 1932-ben nem kaptak személyi igazolványt.

A parasztság bértmunkássá vált.

Változások a társadalom szociális összetételében

Az iparosítás és kollektivizálás következtében gyökeresen megváltozott az ukrán társadalom. Végérvényesen eltűntek a gyártulajdonosok, kereskedők, szorgalmasan dolgozó, magántulajdonnal rendelkező parasztok. Megszűnt a gazdaszellem falun, átadva helyét a modernkori rabságba taszított szovjet kolhozparasztságnak. Szembetűnően növekedett a munkások száma (1,7 millióról 4,6 millióra), a városi lakosság részaránya a népességen belül (30 %-ról 58 %-ra). A szegényebb rétegek előtt megnyílt az út a felsőfokú tanintézményekbe. Kialakult egy gyökeresen új értelmiségi réteg, amely elfogadta a kommunista ideológiát és megpróbálta szívvel-lélekkel, vagy csak azt hazudva, kiszolgálni „kenyéradó gazdáit”. Létrejött egy új kiváltságos rend, a pártnémenklatúra, vagyis a pártszervezetek vezetői, akik külön üzletekben vásároltak, bármihez hozzájuthattak, saját kórházakban kezelték őket.

Az alkotmány

Az iparosítás és kollektivizáció befejezésével, a bolsevikok szerint, a Szovjetunióban felépült a szocializmus. Igazodva a társadalmi kihívásokhoz az országnak új alkotmányra volt szüksége. **1936 december 5-én** az SZSZKSZ VIII. rendkívüli tanácskongresszusa jóváhagyta **Szovjetunió új Alkotmányát**.

1937. január 25–30-án a XIV. rendkívüli össзуkrán tanácskongresszus pedig elfogadta az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság Alkotmányát. Ukrajna új neve Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság helyett *Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság* lett. Legmagasabb államhatalmi szerve pedig Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa. Annak két ülészaka között a hatalmat a Legfelsőbb Tanács Elnöksége gyakorolta. A végrehajtó hatalom továbbra is a Népbiztosok Tanácsa kezében összpontosult. A köztársaságok az alkotmány szerint bátran kiléphettek az unióból, de a valóságban ez elképzelhetetlen volt. Az USZSZK fővárosa 1934-től Harkiv helyett Kijev lett.

Tömeges megtorlások

A 20–30-as évek fordulóján a Szovjetunióban kialakult a totalitarizmus és annak legutálatosabb formája a sztalinizmus. De mit is nevezünk sztalinizmusnak?

A **sztalinizmus** Joszif Sztálinról kapta a nevét. Jellemző vonásai: tekintélyelvű bürokratikus államigazgatás, a párt- és államhatalmi szervek összefonódása, a társadalom szigorú ideológiai ellenőrzése, megtorló intézkedések foganatosítása az uralkodó rendszer ellenségeivel és ellenzékével szemben.

A kifejezést először Lazar Kaganovics alkalmazta, természetesen pozitív kicsengéssel. Az USZSZK élén csupa olyan ember állt, aki teljes mértékben kiszolgálta ezt a rendszert és Sztálin akaratát.

Mivel az USZSZK pártállam volt, ezért minden hatalom az UK(b)P kezében összpontosult. Sztanyiszlav Kosziort 1938-ban leváltották, helyét Nyikita Hruscsov vette át. A Népbiztosok Tanácsa élén is változások történtek. Vlasz Csubart még az éhínség után 1934-ben leváltották. Panasz Ljubcsenko, Mihajlo Bondarenko és Demjan Korotcsenko követték őt tisztségében. Az ilyen magas beosztásból történő felmentés életveszélyes volt az érintett személyre nézve. Legtöbbször a nép ellenségének nyilvánították, amit kivégzés, vagy több évtizedes munkatábor követett.

A **sahtinszki ügy** (1928) után az ukrán nemzeti értelmiség képviselői következtek. 1929-ben vette kezdetét a nyomozás a nem létező **Ukrajna Felszabadítása Szövetség** 45 tagja, köztük Szerhij Jefremov, Volodimir Csehivszkij és mások ellen a munkáshatalom megdöntésére tett kísérlet miatt. Az UFSZ-üggyel kapcsolatosan Ukrajna-szerte 5 ezer diákot, tanárt, orvost tartóztattak le és ítélték el. Ezt az ügyet több kevésbé „jelentős” ügy előzte meg: 1927-ben robbant ki a **sumkizmusnak** nevezett jelenség, vagyis O. Sumszkij oktatásügyi népbiztos meghurcolása az ukránosításért, 1928-ban a **hviljovijizmus** borzolta a kedélyeket, vagyis Mikola Hviljovijnak az elítélése. Ezzel egy időben bontakozott ki a harc Mihajlo Volobujev ellen, aki az *Ukrán bolsevik* című lapban megjelentetett egy cikket, *Az ukrán gazdaság fejlődésének kérdéséhez* címmel, amelyben annak a véleményének adott hangot, hogy az ukrán gazdaságot ukránoknak kell irányítani, elítélte azt a gyakorlatot, hogy Ukrajnából túl sok nyersanyag-forrást szivattyúznak ki.

1930-ban vette kezdetét az **Ukrán Nacionalista Központ** elleni kirakatper. A „vizsgálat” 1930–1931 között zajlott. 50 embert fogtak perbe, akik kapcsolatban voltak az ukrán eszer, ukrán szociáldemokrata munkáspárttal és az UKT-val. Az ügy fővádlottja Mihajlo Hruscsov volt, akit 1931-ben letartóztattak és arra kényszerítettek, hogy ismerje el tagságát az UNK-ban. Később visszavonta vallomását, az ügyet pedig lezárták. Ezután csak Moszkvában élhetett, 1934-ben Kiszlovodszkban rejtélyes körülmények között halt meg. Az 1930-as évek második fele (1937–1938) a **nagy terror időszakaként** vagy **jezsovcsinaként** (Nyikolaj Jezsov volt az NKVD vezetője ezekben az években) került be a történelembe. 1937. július 2-án az ÖK(b)P titkos parancsot adott ki, melynek értelmében 269 ezer a nép ellenségének tartott embert kell letartóztatni, közülük 76 ezret ki kell végezni, 193 ezret pedig kényszermunka-táborba zárni. A másképp gondolkodók üldözése 1934-után tömeges méreteket öltött, amikor meggyilkolták Szergej Kirovot. 1934. december 1-jén Leningrádban egy Leonyid Nyikolajev nevű magányos gyilkos lelőtte a leningrádi pártbizottság első titkárát.

Sztálin ezt a gyilkosságot arra használta fel, hogy beindítsa a terrorgépezetet. Tömeges kampány indult az osztályellenségek „leleplezésére” és a velük szembeni megtorló intézkedések foganatosítására. Bírószági ítélet nélkül emberek milliói kerültek a gyilkos gépezet láncfalai alá. Létrejöttek az NKVD különleges trojkái (helyi szinten a pártbizottság titkára, a tanácselnök és a belbiztonsági szervek vezetője tartoztak hozzá. Legfelsőbb szinten pedig Sztálin, Molotov, Kaganovics, Hruscsov, Mikojan vagy valaki más a központi vezetés tagjai közül), amelyek bíróságon kívüli ítélkező szervként működtek. 1934. december 1-jén az SZSZKSZ Központi Végrehajtó Bizottságának Elnöksége elfogadta a terrorcselekmények előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos vádak kivizsgálásáról szóló határozatot. Ezeket az ügyeket 10 nap leforgása alatt kellett kivizsgálni ügyvéd és ügyész nélkül. Fellebbezésnek vagy kegyelemnek helye nem volt. 1937-től kezdve hasonlóan bírálták el a „kártévők” és a „diverzánsok” ügyeit is. Sztálin személyes utasítására fizikai kényszerítő eszközöket is alkalmazhattak a letartóztatottakkal szemben. Sztálin politikájának gyakorlati megvalósítói a belbiztonsági szervek voltak. 1917–1922 között Összoroszországi

rendkívüli bizottság, röviden VCSK, cseka (az orosz vszerosszijszkaja csrezvicsajnaja komisszija kifejezésből) volt a neve. **Félix Edmundovics Dzerzsinszkij** állt az élén. Feladata az ellenforradalom és szabotázs elleni harc volt.

Nevezték ezután GPU-nak, OGPU-nak és NKVD-nek is (belügyi népbiztosság) is. Vezetői a történelem legvisszataszítóbb véreskező gyilkosai voltak. Dzerzsinszkij 1926-ban bekövetkezett halála után Vjacseszlav Menzsinszkij (1926–1934), Henrih Jagoda (1934–1936), Nyikolaj Jezsov (1936–1938) és Lavrentyij Berija (1938–1945) töltötték be ezt a posztot. **1934. június 10-én** hozták létre a Javítómunka-táborok és -telepek Főigazgatóságát. (Glavnoje Upravlenyje Lágerej, **GULAG**). Az 1937–1938 tömeges megtorlások idején a GULAG-on 10 millió rab sínylődött.

A Vörös Hadsereg sem úszta meg a megtorlásokat. Megvádolták és bíróság elé állították Tuhacsevszkij és Jegorov marsalokat. Kivégezték Jona Jakirt, a Kijevi Katonai Körzet és Ivan Dubovijt, a Harkivi Katonai Körzet parancsnokait. A második világháború kirobbanása előtt a parancsnokok 37%-nak volt csak felsőfokú végzettsége, 37%-a pedig még középiskolával sem rendelkezett. A megtorlásokat végző belügyiseket is elpusztították. Elvtársai végezték ki Jagodát és Jezsovot is. Sztálin a tömeges megtorlásokat így magyarázta: „*A szocializmus építése során fokozódik az osztályharc. Az ellenséget pedig ki kell irtani a boldogabb jövő érdekében.*”

A kirakatpercek idején a vádat a Szovjetunió főügyésze, Andrej Visinszkij képviselte. Andrej Januarjevics azt vallotta, hogy a vádlott elítéléséhez elegendő, ha bevallja bűnét, a bíróságnak nem kell bizonyítani semmit.

A tömeges megtorlások következményei:

1. Nőtt Ukrajna függősége Moszkvától.
2. A bolsevik-kommunista rendszer potenciális ellenségeinek a fizikai megsemmisítése vagy halálra kínzása kényszermunka-táborokban, akár nemlétező szervezetek „létrehozása” és megbüntetése által, kirakatpercek során.
3. Az állam beavatkozik az emberek közötti családi, vallási és más kapcsolatokba. Belekényszerítik őket valamilyen politikai szervezetbe: tömegpártba, ifjúsági szervezetbe.
4. Ukránok százezreinek a kiirtása, a parasztságnak, mint osztálynak a megsemmisítése, a társadalmi csoportok egymás ellen állítása.
5. Az ukrán nemzeti kultúra hanyatlása, az ukrán értelmiség színe-javának a kiirtása.
6. Félelemkeltés.
7. A második világháború kezdeti szakaszában elszenvedett vereségek.

KULTÚRA

Oktatás

1930. július 25-én az ÖK(b)P KB határozatot hozott *Az általános kötelező oktatásról*, amelyben kötelezővé tette az **elemi négyosztályos képzést mindenki számára**. 1934-ben kialakult a szovjet oktatási rendszer: elemi iskola 4 osztályos, általános iskola 7 osztályos, középiskola 10 osztályos. **1938-ban** megkezdődött az **áttérés faluhelyen az általános elemi, a városokban pedig az általános hétoztályos oktatásra**.

Az iskolák eloroszosodtak. Orosz mintára módosították az ukrán ábécét és a nyelvtant. 1938. április 24-én bevezették az orosz nyelv oktatását Ukrajna minden iskolájában.

A szakemberek felső- és középfokú képzése a főiskolákon és a technikumokban zajlott. **1933. március 10-én** újraindultak az állami egyetemek Harkivban, Kijevben, Odesszában, Dnyipropetrovszkban. Nőtt a középfokú szakiskolák száma.

Tudomány

Az ukrán tudományos élet központja az Összukrán Tudományos Akadémia volt, amelyet 1936-tól az USZSZK Tudományos Akadémiájának neveztek. 1930–1946 között **Olekszandr Bohomolec** vezette. 1930-ban az akadémiát kutatóintézetek egyesülésévé alakították át. 1928-ban nyílt meg Harkivban az Ukrán Fizikai-Műszaki kutatóintézet. A lítium izotóp hasítása itt sikerült először. Dmitro Hlave matematikai iskolájában sok tehetséges matematikus kutatott. Mikola Krilov kidolgozta a matematikai fizika alapjait, Mikola Boholjubov pedig megteremtette a nemlineáris matematikát.

Igor Kurcsatov, a szovjet atombomba „atyja” 1931–1932-ben dolgozott a Harkivi Ukrán Fizikai-Műszaki kutatóintézetben. **Lev Landau** is a Harkivi Ukrán Fizika-Műszaki kutatóintézetben írta *A kinetikus plazmaelmélet*ről szóló művét. A nagy terror idején azzal vádolták meg, hogy a németeknek kémkedik. Életét egy másik tudós, Kapica mentette meg, aki levelet intézett Sztálinhoz, amelyben rámutat a vád képtelenségére, lévén Landau zsidó. 1934-ben **Jevhen Paton** megalapította a Villanyhegesztési kutatóintézetet. Ő dolgozta ki az olvasztóadalékkal végzett villanyhegesztés módszerét, amit a gyakorlatban a Magnyitogorszki Kohászati Kombinátban alkalmaztak először. **Jurij Vasziljovics Kondratyuk** (valódi neve Serhej Olekszandr Hnatovics) ukrán tudós-feltaláló, a rakétatechnika és űrrepülés elméletének egyik úttörője. Az általa megalkotott úgynevezett **Kondratyuk útvonalon**, érte el az Apolló űrhajó a Holdat. 1930-ban letartóztatták.

Olekszandr Pallagyin biokémikus, Olekszandr Bohomolec híres kórboncnok, Danil Voroncov fiziológus, Volodimir Filatov, Nyikolaj Sztrazseszko orvos, Mikola Holodnij és Olekszandr Szaepgin pedig növénynevelő és genetikus volt.

Az ukrán tudósokat is kegyetlenül üldözték. Sokukat letartóztatták, munkatáborokba küldték. Matvij Javorszki történést 1932-ben letartóztatták, 1937-ben pedig kivégezték. Mihajlo Hruszevszkij történész 1924-ben tért haza a száműzetésből. 1931-ben letartóztatták, később arra kényszerítették, hogy Moszkvába költözzön. 1934-ben rejtélyes körülmények között életét veszítette.

A megtorlások egyik vezetője Trohim Liszenko volt. **Trohim Deniszovics Liszenko**, agronómus, a micsurini agrobiológia képviselője az SZSZKSZ-ben, az USZSZK TA tagja (1934), a tudomány szerencselovagja. Üldözte tudományos ellenfeleit, elsősorban a genetikát és annak művelőit.

Kivégzett (lefejezett) újjászületés

Az 1920-as és 1930-as években az ÖK(b)P ádáz harcot hirdetett a nemzeti irodalmak, így az ukrán irodalom ellen is. Írók, költők, művészek tucatjai lettek a megtorlások áldozatai. 1932 áprilisában látott napvilágot az ÖK(b)P határozata *Az irodalmi és művészeti szervezetek átalakításáról*, melynek értelmében felszámolták az irodalmi-művészeti egyesületeket. 1934-ben megalakult az Ukrajnai Szovjet Írók Szövetsége. Az íróknak ezután a **szocialista realizmus** módszereit kellett alkalmazniuk, vagyis kötelesek voltak dicsőíteni a szovjet rendszert és a nagy Sztálint. Akik erre nem voltak hajlandók, azokat elpusztították. Az 1920–1930-as éveket ezért *kivégzett, lefejezett újjászületés*ként emlegetik.

1933 tavaszán letartóztatták Mihajlo Jalovij költőt. Barátja Mikola Hviljovij ennek hatására 1933. május 13-án öngyilkos lett. 1933-ban a GULAG-ra száműzték Szliszarenkót, Doszvitnij, Osztap Visnyát. 1934. december 13–15-én az SZSZKSZ Legfelsőbb Bíróságának kiszállásos katonai kollégiuma Ulrich elnöksége alatt halálra ítélte I. és T. Kruselynickijt, Koszinkát, Falkivszkijt, Burevijt, Vlizkót. 1935-ben börtönbe került és a GULAG-on veszítette életét Mikola Zerov. 1937-ben agyonlőtték Szemenkót. Összesen csaknem 500 író lett a megtorlások áldozata.

Az írók, költők csak abban az esetben maradhattak életben, ha dicsőítették Sztálint és a szovjet rendszert, valamint mélyen hallgattak a kor tragédiáiról, az éhínségről, a tömeges megtorlásokról. Így kerülhették el a biztos pusztulást Pavlo Ticsina, Makszim Rilszkij, Volodimir Szoszjura, Mikola Bazsan, Andrij Malisko, Jurij Janovszkij.

Pavlo Ticsina az éhínség idején a *Párt vezet* című versében „Ó, gyönyörű kor! Halhatatlan kor!”-nak nevezi ezt az időszakot. A Sztálinnak szentelt *Acél és gyöngédség* kötetében pedig a

következőket írja: „*Folyón úszik a hajó, örvénytől nem fél, szeretünk mi téged, Sztálin, nagyvezér*”. Az ukrán írókra rákényszerítették a kisebbségi érzést, az ukrán irodalmat másodlagosnak, az oroszról fakadónak tartották.

Művészetek

1933. október 5-én az USZSZK oktatásügyi népbiztossága rendeletet fogadott el a Berezil Színházról, melynek értelmében elbocsátották állásából művészeti vezetőjét és igazgatóját, Lesz Kurbaszt. Letartóztatták, 1937-ben pedig életét vesztette a GULAG-on.

1934 decemberében Harkivban a városok és falvak köztársasági olimpiájának záróünnepségén 300 kobzost és vándorénekest gyűjtöttek össze, tartóztattak le és lőttek agyon. 1937-ben a megtorlások áldozata lett Mihajlo Bojcsuk festőművész és festőiskolája is.

1935-ben készült el Matvej Manizer monumentális alkotása, a Tarasz Sevcsenkót ábrázoló emlékmű, amely Harkivban található.

Dátumok, események	
1927–1928	Gabonakészletezési válság, amely a NEP felszámolásához vezetett
1928–1938	A szovjet modernizáció évei
1928	A Sahtinszki-ügy és a az első GTA létrejötte Ukrajnában
1928/1929–1932	Az első ötéves terv
1929	Joszif Sztálin megszerzi a teljes hatalmat a Szovjetunióban; nyomozás kezdődik a nem létező Ukrajna Felszabítása Szövetség ellen; <i>a nagy áttörés éve</i> , az általános kollektivizáció kezdete
1932–1933	Az éhínség évei Ukrajnában – népiirtás az ukránság ellen
1932	<i>Az ötkalász törvény</i>
1933–1938	Második ötéves terv
1933	M. Hviljovij író és M. Szkripnik oktatásügyi népbiztos öngyilkossága
1934	300 kobzos és vándorénekes letartóztatása és kivégzése; Ukrajna fővárosa Harkiv helyett Kijev lett
1936	A Szovjetunió Alkotmányának elfogadása
1937	Az USZSZK Alkotmányának elfogadása; Ukrajna neve megváltozik Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaságról Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságra
1937–1938	<i>A nagy terror évei</i>
Történelmi fogalmak és kifejezések	
➤	Erőltetett iparosítás – az élettől elrugaszkodó gyors ütemű iparosítás.
➤	Sztahanovista mozgalom – munkaverseny a Szovjetunióban a termelékenység növelése és jelentős termelési mutatók elérése érdekében. Alekszej Sztahanovról kapta a nevét, aki rekordmennyiségű szenet termelt ki egy műszak alatt.
➤	Kollektivizáció – az egyéni parasztgazdaságok erőszakos megszüntetése és a parasztok bekényszerítése a nagy kollektív és állami gazdaságokba.

➤	Kuláklisztázás – a saját gazdasággal rendelkező gazdák kirablása, megtorló intézkedések foganatosítása velük szemben.
➤	Ötkalász törvény - az állami vállalatok, kolhozok, szövetkezetek tulajdonának védelméről és a társadalmi (szocialista) tulajdon megerősítéséről szóló törvény, amit a nép <i>ötikalász törvénynek</i> nevezett el. 1932-ben fogadták el.
➤	Éhínség – a sztálini hatalom által szervezett tömeges, mesterséges éhínség, melynek következtében milliók veszítették életüket 1932–1933-ban. Hasonló éhínség tizedelte meg Ukrajna lakosságát 1921–1923-ban és a 1946–1947-ben.
➤	Kivégzett (lefejezett) újjászületés – az 1920–1930-as években alkotó ukrán irodalmár-művész generáció, melyet megsemmisített a sztálini terror.
➤	Szovjet modernizáció – a szovjet államvezetés által kezdeményezett erőltetett iparosítás és kollektivizáció.
➤	Kisajátítás – a magántulajdon elkobzása kárpótlás nélkül.
➤	Jegyrendszer – különböző élelmiszerek, árucikkek, szolgáltatások szétosztása az állam által állampolgárai között különleges kártyák segítségével.
➤	Parancsuralmi tervgazdálkodás – olyan gazdasági rendszer, amelyben az állam határozza meg és ellenőrzi a gazdaság fejlődésének ütemét és a megtermelt javak szétosztásának menetét.
➤	Szocialista verseny – a dolgozók munkáját a hatalom nem megfelelő bérezéssel, hanem tömeges munkaversenyekkel akarta hatékonyabbá tenni.
➤	Fekete tábla – „fekete táblákra” (listákra) kerültek mindazon falvak, amelyek nem teljesítették a készletezési tervet. Velük szemben megtorló intézkedéseket foganatosítottak. Korlátozták vagy teljesen leállították az élelmiszeráru-beszállítást, de voltak más gazdasági kényszerítő eszközök is.
➤	Parancsuralmi, totalitárius rendszer – egy párt vagy annak szűk csoportja korlátlan hatalmán alapuló politikai rendszer, amely a terror eszközeivel és a demokratikus szabadságjogok korlátozásával ellenőrzést gyakorol a társadalmi élet minden területe felett.
➤	Megtorlások – az állam kényszerítő és büntető intézkedései.
➤	Terror – a politikai ellenfelek megfélemlítésének és megsemmisítésének erőszakos módszere.
➤	Ötéves terv – a Szovjetunió gazdasági, műszaki, tudományos, oktatási, kulturális fejlődésének öt évre összeállított központosított állami távlati terve.
➤	GULAG – Glavnoje Upravlenyje Lágerej, 1934. június 10-én hozták létre a javítómunka-táborok és -telepek főigazgatóságát. 1956-ig működött.
➤	GTÁ (ukránul MTSZ, masinno-traktorna sztancija) – állami vállalatok a Szovjetunióban, melyek gépekkel, berendezésekkel látták el a kolhozokat, illetve elvégezték azok javítását is.
➤	Szocialista realizmus – a Szovjetunióban engedélyezett egyedüli hivatalos alkotói módszer az irodalomban és más művészetekben.

NYUGAT-UKRAJNA 1921–1939 KÖZÖTT

A mai Ukrajna földjei Lengyelország kötelékében

Az 1918–1919-es ukrán–lengyel háború után Kelet-Galíciát elfoglalták a lengyelek. 1919. június 25-én a párizsi békekonferencia legfelsőbb tanácsa engedélyezte a lengyeleknek Kelet-Galícia ideiglenes megszállását azzal a feltétellel, hogy autonómiát kapnak és népszavazást tarthatnak az ott élők. 1921. november 21-én a párizsi békekonferencia legfelsőbb tanácsa kiadta Kelet-Galícia Működési Szabályzatát, amelyben a tartományt Lengyelország mandátumterületévé nyilvánították 25 évre autonóm státusszal, külön szejmmel, igazságszolgáltatással, katonasággal. 1921. március 18-án a *rigai béke* feltételei értelmében Nyugat-Volhínia, Nyugat-Polisszja, Holmscsina és Pidljassja Lengyelország kötelékébe került. Végül 1923. március 14-én a nagyhatalmak követeinek tanácsa Kelet-Galíciát Lengyelország részeként ismerte el. Kelet-Galíciai területén a következő vajdaságok jöttek létre: a Lvivi, Sztanyiszlavi, Ternopoli, Volinyi.

A mai Ukrajna földjei Románia kötelékében

1917 novemberében Besszarábiában megalakult az Országos Tanács, amely **1917. december 15-én** kikiáltotta a Moldáv Népköztársaságot. Miután a bolsevikok is kiterjesztették fennhatóságukat Besszarábia területére, az Országos Tanács behívta a román hadsereget, amely 1918. január 25-én elfoglalta Kisinyovot és Besszarábia egész területét. **1918. április 9-én** az Országos Tanács jóváhagyta Besszarábia ideiglenes egyesülését autonóm jogokkal Romániával. Az antant államok és a Román Királyság 1920. október 28-án aláírták a *besszarábiai jegyzőkönyvet*, amelyben elismerték Besszarábia Romániához csatolását. Észak-Bukovinát a román csapatok 1918 novemberének végén foglalták el. **1919. szeptember 11-én** a *saint-germaini szerződés* szentesítette Észak-Bukovina Romániához csatolását. Az 1920-as *sevres-i béke* törvényesítette Lengyelország, Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia határát. Romániához a következő ukrán területek kerültek: Észak-Bukovina, Hotin, Izmail és Akkerman vidéke.

A mai Ukrajna földjei Csehszlovákia kötelékében

1919. szeptember 11-én a *saint-germaini szerződés* szentesítette Kárpátalja Csehszlovákia általi bekebelezését. Garantálta a vidék autonóm státusát, amit a csehek csak 1938-ban adtak meg. A szerződés értelmében 12 656 négyzetkilométer került Csehszlovákiához Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros megyékből. Ezt az állapotot rögzítette az **1920. június 4-én** aláírt *trianoni szerződés* is.

A vidék hivatalos neve **Podkarpatszka Rusz** lett. A közigazgatást 1922-ig a katonai parancsnokság gyakorolta, ezután a kormányzók kezébe került. Podkarpatszka Rusz kormányzói **Zsatkovics Gergely**, **Beszkid Antal** és **Hrabár Konstantin** voltak. A hivatalos nyelv a cseh lett, Kárpátalját ellepték a cseh hivatalnokok. 1938 októberében a csehek autonómiát adtak Kárpátaljának, vagyis Podkarpatszka Rusznak. 1938. október 11–26. között az autonómia kormányfője **Bródy András**, október 26-tól pedig **Volosin Ágoston** lett. 1938. november 2-án az *első bécsi döntés* értelmében Magyarország megkapta Szlovákia déli és Kárpátalja nyugati részét Ungvárral, Munkáccsal, Beregszásszal. Volosin autonóm kormánya Husztra tette át a székhelyét. 1939 márciusában Németország kezdeményezte Szlovákia függetlenségének kikiáltását. 1939. március 12-én Hitler engedélyezte Horthynak Kárpátalja visszacsatolását. Március 15-én a magyar hadsereg hozzájárított ennek a megvalósításához. Március 15-én Huszton kikiáltották Kárpát-Ukrajna függetlenségét. 1939. március 18-án Magyarország visszafoglalta egész Kárpátalját.

A lengyelek ukránellenes politikája

A lengyel belpolitika legfőbb célja a keleti peremvidékek bekebelezése volt. Ennek a bekebelezésnek először állami, majd pedig etnikai szinten kellett megtörténnie.

Az **állami gyarmatosítás** azt jelentette, hogy a nem lengyel lakosságot alárendelték a lengyel törvényeknek, szabályoknak, intézményeknek, az ukrán szervezeteket pedig kiszorították a társadalmi életből.

Az **etnikai lengyelesítés** hosszabb időt vett igénybe, ez az oktatás feladata volt elsősorban.

Különösen kiélezte a nemzetek közötti viszonyokat Nyugat-Ukrajnában az **oszadnyikok** megjelenése. Kik is voltak ők? Az 1919 júliusában elfogadott földtörvény erős, életképes parasztgazdaságok létrehozását irányozta elő. Az állam felvásárolta a földesúri földeket, majd felparcellázva áruba bocsátotta a bankokon keresztül. 1920-ban a szejm azonban olyan törvényt hozott, melynek értelmében a földesuraktól kisajátított földekből 445 ezer hektárt az oszadnyikok (lengyel telepesek, akiket Nyugat-Ukrajnába telepítettek az etnikai összetétel megváltoztatása céljából) számára különítettek el.

A nyugat-ukrán földek iparának alapját továbbra is a kőolajkitermelés, az ozokerit bányászat és a fakitermelés tették ki, illetve a mezőgazdasági és az ásványi nyersanyagok feldolgozása. Az 1931-es adatok szerint a legtöbb bér munkás a mezőgazdaságban dolgozott. A legtöbb vállalat külföldi kézen volt.

Társadalmi-politikai élet Galíciában

Az **Ukrán Nemzeti Demokratikus Egyesület** 1925-ben jött létre. Első elnöke Dmitro Levickij volt. Az ukrán függetlenségért és az ukrán állam demokratikus fejlődéséért harcolt békés módszerekkel. A náci veszély árnyékában a lengyelek és az UNDE **1935–1938** között meg egyeztek egymással. Ez az új politika **normalizáció** néven vált ismertté. A lengyelek engedélyezték az ukrán nyelv oktatását, megszüntették a pravoszlávok üldözését. Az ukrán bankok és szövetkezetek könnyebben juthattak hitelhez. Az ukránok lemondtak a lengyelek elleni harcról, a lengyelek pedig az ukránok üldözéséről. A lengyel szejm alelnöke Vaszil Mudrij lett.

A **Nyugat-Ukrajnai Kommunista Párt** 1919-ben jött létre. 1923-ban autonóm jogokkal csatlakozott a Lengyel Kommunista Párthoz. Mivel az LKP illegalitásban volt, így a NYUKP is így működött. Fedőszervként létrehozta a legális **Ukrán Paraszt-Munkás Egyesületet**, a **Szelrobot**. A NEP és az ukránosítás alatt népszerű volt a Szovjet-Ukrajnával való egyesülés gondolata a kommunistákkal együtt. A kollektivizáció, és különösen az éhínség idején azonban már nem. 1930 nyarán a Lvivi, Sztanyiszlavi, Ternopili, Volinyi vajdaságokban a parasztok lázadni kezdtek a magas adók ellen. 1932 júniusában–júliusában például a Leskói járás parasztsága lázadt fel az elnyomás ellen. A **Szelrobot** később betiltották, 1938-ban pedig a NYUKP-ot a Lengyel Kommunista Párttal együtt feloszlatták.

Nemzeti (nacionalista) mozgalom

Az ukrán felszabadító mozgalom nemzeti-nacionalista irányzatának létrehozását a szicslövészek kezdeményezték. 1920-ban emigráns szicslövészek Prágában megalapították az **Ukrán Katonai Szervezetet**, melynek az volt a feladata, hogy harcot folytasson a lengyel megszálló hatalom ellen. Vezetője **Jevhen Konovalc** lett. 1929 februárjában Bécsben az UKT és a radikális diákcsoportok kongresszusán létrejött az **Ukrán Nacionalisták Szervezete**. Vezetőjévé szintén Jevhen Konovalcet választották, aki a terrort tartotta a harc legfőbb eszközének. Az ukrán nacionalisták tevékenységének ékes bizonyítékai: ők gyilkolták meg Chechowskyt, Lviv lengyel rendőrbiztosát, Mihajlovot, a lvivi szovjet konzulátus hivatalnokát, de terrorcselekmény áldozata lett 1934 júniusában Peracky lengyel belügyminiszter is. Ez utóbbit a lengyelek pacifikációs politikájáért követték el (**pacifikáció** – a lengyel kormány hivatalos „megnyugtató”, egyébként megtorló intézkedései 1930 őszén Nyugat-Ukrajna lakossága ellen). A terrorcselekmény elkövetőit 1935–1936-ban bíróság elé állították előbb

Varsóban, majd Lvivben, ahol halálra ítélték őket. A halálos ítéletet amnesztia alapján életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták. Később Banderát és Lebegyet a Bereza Kartuzka koncentrációs táborba zárták, amely még 1934-ben jött létre. 1938-ban Konovalect meggyilkolták. Helyét az UNSZ élén Andrij Melnik vette át. 1940-ben az UNSZ két részre szakadt: az egyiknek Andrij Melnik, a másikkal Sztepan Bandera volt a vezetője.

Ukránok Románia kötelékében

Románia kötelékében három ukrán közösség élt: az egyik Bukovinában, ez volt a legnagyobb lélekszámú, a másik Besszarábiában, a harmadik pedig Máramarosban. Észak-Besszarábia, más néven Hotin-vidéke valamikor egységes egészet alkotott Bukovinával. Dél-Besszarábia, vagyis a Dunamente két járásból állt, az Akkermaniból és az Izmailiból. Itt sok ukrán élt, bár nem alkottak többséget. 1924. szeptember 16-án Besszarábia Tatarbunari körzetében a kommunisták fegyveres felkelést robbantottak ki, hogy létrehozzák a szovjet rendszert. Szeptember 18-án a románok a felkelők ellen bevetették a hadsereget. A harcok szeptember 25-ig tartottak és a tatarbunariak vereségével értek véget. 1925-ben a felkelés résztvevőit bíróság elé állították. Az „ötszázak pere” során 85 személyt börtön büntetésre ítélték.

Észak-Bukovina és Besszarábia területén a románok 1918-ban ostromállapotot hirdettek és erőszakos románosító politikát folytattak. Bezárták az ukrán iskolákat, intézményeket. Üldöztek mindenkit, aki ukránul beszélt. A települések nevét románra fordították. 1936-ban törvényben tiltották meg a történelmi helységnevek használatát. Még a családneveket is románosították, ugyanis azt mondták az itt élő emberekről, hogy ők olyan románok, akik elfelejtették az anyanyelvüket.

A gyárak, üzemek berendezéseit Románia központi vidékeire szállították innen. Elszállították az Akkermani Villamos műhely és a szövőüzem berendezéseit. A gazdasági válság 1928-ban gyűrűzött be Romániába és az 1930-as évek végéig tartott. 1935-ben Észak-Bukovinában a vállalatok száma a felére csökkent, Dél-Besszarábiában pedig a negyedére.

1928-ban megszüntették az ostromállapotot és némileg javítottak az ukrán oktatás helyzetén. Bukovina és Besszarábia ukrán többségű iskoláiban bevezették az ukrán nyelv oktatását. Az elemi osztályokban heti nyolc órában, a felső tagozaton pedig heti hat órában. 1934-ben ezt a rendelkezést visszavonták.

Kárpátalja

A kárpátaljai ruszinok jobb helyzetben voltak, mint a szovjetunióbeli, romániai vagy lengyelországi rokonaik. Csehszlovákia demokratikus ország volt, és a csehszlovák kormány Kárpátalját gazdaságilag is fejlesztette. A kormány például elvette a földesúri földeket, felparcellázta és a bankokon keresztül eladta a parasztoknak. Így 32 ezer parasztgazdaság jutott 29 ezer hektár termőföldre. De az ipar Kárpátalja gazdaságának csupán 2%-át tette ki, egy 1930-as adat szerint az ipari termelésben mindössze 16 ezer ember vett részt. Húsz év alatt egyetlen újabb iparvállalat sem jött létre. Prágát csupán a helyi nyersanyag érdekelte.

Kárpátalján aktív politikai élet zajlott. A rendszeresen megtartott választásokon 30 politikai párt vett részt. Befolyásos politikai erővel rendelkeztek az **ukránofilek**, akik az **Ukrán Nemzeti Egyesület** körül tömörültek. Vezetőjük Volosin Ágoston volt. Az ukránofilek annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a ruszin nép az ukrán néphez tartozik, ezért vele kell egy államot alkotnia. Befolyásos politikai tényezői voltak a **ruszofilek**, akik úgy gondolták, hogy a ruszinság a nagyorosz nép része, és a velük való egyesülésre kell törekedni. Podkarpatszka Rusz kormányzója 1923–1933 között **Beszkid Antal** volt, aki ruszofil politikát folytatott. Külön irányzatot képviseltek a **ruszinofilek**, akik azt hangoztatták, hogy a ruszinság különálló nép, saját múlttal, jellel és jövővel.

1938. október 11-én megalakult Kárpátalja első autonóm kormánya **Bródy András** vezetésével, aki ruszofil volt. **Október 28-án** Podkarpatszka Rusz új miniszterelnöke **Volosin Ágoston** lett. Az első bécsi döntés után Ungvár, Munkács, Beregszász Magyarországhoz került. Volosin Husztra tette

át az autonómia kormányát. 1939 januárjában Volosin Ágoston kezdeményezésére megalakult az Ukrán Nemzeti Egyesülés (UNE), melynek célja a szuverén kárpátaljai ukrán állam létrehozása volt. **1939. február 12-én** választásokat tartottak Kárpát-Ukrajna parlamentjébe, a szojmba, amelyen az UNE megszerezte a szavazatok 92%-át. **1939. március 15-én** a szojm ülésén az UNE kezdeményezésére meghírdették Kárpát-Ukrajna önállóságát. Elnökévé Volosin Ágostont választották meg. A szojm elnöke Stefán Ágoston lett, a miniszterelnök pedig Révai Gyula. Kárpát-Ukrajna vezetői voltak még: Sztepan Roszoha, Révai Ferenc, Brascasajko Mihály. Megalakult katonai szervezete is, a Kárpáti Szics, melynek élén Dmitro Klimpus állt.

1939. március 14-én a magyar csapatok megkezdték Kárpátalja visszafoglalását. Március 16-án Huszt alatt Kraszne polén megütköztek a Kárpáti Szicccsel, amely nem tudta megállítani a magyarok előrevonulását.

Oktatás

Lengyelországban 1924. július 31-én elfogadták a *Peremvidék törvényt*. (A lengyelek a nyugat-ukrajnai, nyugat-belorussziai és litván területeket nevezték keleti peremvidéknek). A helyi lakosság asszimilációja céljából Nyugat-Ukrajnában és Nyugat-Belorussziában kétnyelvű, úgynevezett **utraquista iskolatípust** hoztak létre. Az ilyen iskolákban a lengyel nyelv és irodalom mellett lengyelül oktatták Lengyelország történetét, földrajzát. Nyugat-Ukrajnába Lengyelország belső területéről hoztak tanítókat, a nyugat-ukrajnaiakat pedig Lengyelországba irányították. Míg az 1921–1922-es tanévben Kelet-Galíciában kétezer–kétezer ukrán és lengyel iskola volt, addig az 1937–1938-as tanévben az ukrán iskolák száma 360-ra csökkent, a lengyel iskolák száma a korábbi maradt. De kétezer kétnyelvű iskola nyílt. Volinyban 1922–1923-ban 400 ukrán iskola működött, 1932–1933-ban pedig 4. Bukovina 168 népiskolájának kétharmadát 1918-ban románosították. 1924-ben egyetlen ukrán iskola sem maradt itt. Kárpátalján jobb volt a helyzet. 1938-ban 803 iskola működött itt, ebből 463 ukrán, 365 cseh, 117 magyar, 24 pedig német tannyelvű volt.

Andrej Septickij görög katolikus metropolita 1929-ben Lvivben **Görög Katolikus Teológiai Akadémiát** hozott létre.

Több ukrán főiskola alakult ekkor Cserhszlovákia területén is. 1921-ben Prágában megnyitotta kapuit az **Ukrán Szabad Egyetem**, amely addig Bécsben működött. Az egyetemet támogatta a cseh állam. 1922-ben Pogyebárdban megalakult az **Ukrán Gazdasági Akadémia**. Kárpátalján csak egy felsőoktatási intézmény működött, a **papi szeminárium**.

Dátumok, események	
1920	A besszarábiai jegyzőkönyv aláírása. Az antant államok elismerik Besszarábia Romániához csatolását
1923	Az antant államok elismerik Kelet-Galícia Lengyelországhoz csatolását
1923–1938	A Nyugat-Ukrajnai Kommunista Párt tevékenysége
1924	A tatarbunari felkelés
1925	Az Ukrán Nemzeti Demokratikus Egyesület létrejötte
1929	Az Ukrán Nacionalisták Szervezetének megalakulása
1930	A lengyel kormány pacifikációs politikája
1938	Kárpátalja autonómiát kap Csehszlovákia keretei között
1938	Müncheni szerződés. Csehszlovákia feldarabolása. Kárpátalja egy

	része Magyarországhoz kerül
1939. március 15.	Kárpát-Ukrajna függetlenségének kihirdetése
1939 márciusának vége	Kárpátalja egésze Magyarországhoz kerül
Történelmi fogalmak, kifejezések	
➤ Oszađnyikság – a nyugat-ukrajnai termőföldek felosztása lengyel oszađnyikok (telepések) között a XX. század 20–30-as éveiben.	
➤ Pacifikáció – az ukrán nép megnyugtatósa céljából foganatosított megtorló lengyel politika 1930 őszén válaszul az UNSZ terrorcselekményeire.	
➤ Keleti peremvidék – így nevezték a régebben a Lengyelországhoz tartozó Nyugat-Ukrajnát, Belorussziát és Litvániát az 1920–1930-as években.	
➤ Asszimiláció – egy önálló nép önkéntes vagy kikényszerített beolvadása más, általában nagyobb lélekszámú népbe, nyelvének, szokásainak a feladása, elfelejtése.	
➤ Integráló nacionalizmus – az UNSZ nacionalista ideológiája, amely tagadja a liberális értékeket, és határozott tettekre sarkall a nemzeti érdekek védelmében. A nemzet az abszolút érték. A függetlenség kivívása a legfőbb cél. A cél eléréséhez pedig minden eszköz megengedett. Szerzője Dmitro Doncov.	
➤ Ukrán Nemzeti Demokratikus Egyesület – Galícia legnagyobb ukrán politikai pártja. 1925-ben jött létre Lvivben.	
➤ Ruszofilek – nyelvi-irodalmi és társadalmi-politikai irányzat Galíciában, Bukovinában és Kárpátalján az 1919–1930-as években, amely abból indult ki, hogy a ruszinság a nagyorosz nép része és a velük való egyesülésre kell törekedni.	
➤ Ruszinok – Kárpátalján élő különálló nép, saját múlttal, jelennel és jövővel.	
➤ Ukrán Titkos Egyetem – Lvivben illegálisan működő egyetem 1921–1925 között.	

UKRAJNA A MÁSDIK VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN (1939–1945)

Szovjet–német szerződések

1939 márciusától Moszkvában tárgyalások folytak Anglia, Franciaország és a Szovjetunió képviselői között a kollektív biztonsági rendszer megteremtéséről Németország ellen. Ezzel egy időben titkos egyeztetések folytak a németekkel is. **1939. augusztus 23-án** Vjacseszlav Molotov szovjet külügyi népbiztos és Joachim von Ribbentrop német külügyminiszter 10 évre szóló **szovjet–német megneemtámadási szerződést** írt alá. A szerződés titkos záradéka, a *Molotov-Ribbentrop paktum* rögzítette a szerződő felek között Európa északkeleti és déli részeinek érdekszférák szerinti felosztását. Lengyelországot a Narew, Visztula és San folyók mentén osztották fel. A **Szovjetunió** megszerezte **Észtországot**, **Lettországot**, **Nyugat-Ukrajnát** és **Nyugat-Belorussziát**, továbbá **Besszarábiát** és **Észak-Bukovinát**. Németország pedig **szabad kezet kapott Lengyelország megtámadásához**, valamint **Litvánia** is az ő érdekszférájába került. Később Sztálin lemondott Németország javára a Lublini és a Varsói vajdaságok elfoglalásáról, ezért megkapta Litvániát is.

1939. szeptember 1-jén Németország lerohanta Lengyelországot. Szeptember 3-án Nagy Britannia és Franciaország hadat üzent Németországnak. Ezzel kezdetét vette a második világháború. 1939. szeptember 17-én az Ukrán Front csapatai **Szemen Timosenko** parancsnoksága alatt megkezdték Nyugat-Ukrajna szovjet megszállását. A hadjáratban 1 millió vörös katona vett részt. Moszkva azzal

magyarázta hadjáratát, hogy segítséget szeretne nyújtani az ukrán munkásoknak és parasztoknak a lengyel urak elleni harcban, illetve így akarja útját állni az ellenük irányuló német agresszióknak. A lengyelek gyakorlatilag nem fejtettek ki semmilyen ellenállást, mivel a németekkel voltak elfoglalva. Szeptember 17-én a szovjet csapatok elfoglalták Ternopilt, Rivnét, szeptember 18-án Luckot, Sztanyiszlávot, szeptember 22-én pedig bevonultak Lvivbe. A helyi lakosság részben örült a szovjet csapatoknak bevonulásának, mivel így megszabadulhatott a gyűlölt lengyel uralomtól. **1939. szeptember 28-án** szovjet–német **barátsági szerződés** született a **határokról**. A szerződés értelmében Szovjetunió megkapta egész Nyugat-Ukrajnát Lemkivcsina, Poszjanyja, Holmscsina és Pidljassja kivételével. A Szovjet Népbiztosok Tanácsa 1940. március 5-én hozott határozata értelmében a Szmolenszk melletti Katinyi erdőben a Tula melletti Mednojében és a Harkiv melletti Pjatyihatában 1940 áprilisában-májusában 22–23 ezer lengyel katonát és tisztet mészároltak le.

Nyugat-Ukrajna, Dél- és Észak-Besszarábia, Észak-Bukovina Ukrajnához csatolása. A nyugat-ukrán területek szovjetesítésének kezdete

1939. október 27-én Nyugat-Ukrajna Népgyűlése Lvivben kikiáltotta a tanács hatalmat. Az USZSZK Legfelsőbb Tanácsának harmadik rendkívüli ülészaka pedig 1939. november 15-én törvényt alkotott Nyugat-Ukrajna felvételéről az USZSZK kötelékébe. 1939 decemberében közigazgatási reformot hajtottak végre Nyugat-Ukrajnában. Új megyék alakultak, a Volinyi, Rivnei, Lvivi, Drohobicsi, Sztanyiszlavi és a Ternopili.

Nyugat-Ukrajna megszerzése után a moszkvai vezetés felvetette Románia előtt Besszarábia és Észak-Bukovina átadásának kérdését. Bukarest megpróbált Hitlertől védelmet kérni. Németország azonban nem sietett segítséget nyújtani, ugyanis meg volt a keze kötve a Molotov–Ribbentrop paktummal. Június végén a szovjet kormány követelte a területek átadását. Bukarest végül 1940. június 28-án beleegyezett a két tartomány átadásába. Ezt követően a szovjet csapatok átkeltek a Dnyeszteren, megkezdték Besszarábia és Észak-Bukovina megszállását. 1940. augusztus 2-án a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa döntött Észak-Bukovina és Dél-Besszarábia Ukrajnához csatolásáról. Besszarábia többi része pedig egyesült a Moldáv Autonóm Köztársasággal, létrehozva így 1940. augusztus 15-én a Moldáv Szovjet Szocialista Köztársaságot. 1940. augusztus 7-én Észak-Bukovina és Besszarábia Hotini járásának területén létrejött Csernyivci megye, az Akkermani és Izmaili járások területén pedig Akkerman megye, amelyet decembertől Izmail megyének neveztek. Az új földek békés úton kerültek az USZSZK-hoz, ezért gazdasági életük sem szenvedett károkat. A szovjet hatalom kezdetben a helyi lakossággal is barátságosabb arcát mutatta. Államosították a lengyel és zsidó tulajdonban lévő iparvállalatokat, a szegényeket beköltöztették a lengyelektől elkobzott házakba, ingyenes lett az egészségügyi ellátás, ukrán iskolák nyíltak, a lvivi egyetem és a színház felvette Ivan Franko nevét. A lengyel földesuraktól elvették földjeiket. 1939 végéig 2 millió hektár földet államosítottak és osztottak szét a parasztok között. A szegényparaszt gazdaságokat felmentették az adófizetés alól. Az új hatalom sokat tett az ipar fejlődéséért. Bukovinában például 50 vállalatot állítottak helyre. Felszámolták a munkanélküliséget.

Később azonban a bolsevikok megmutatták igazi arcukat. A parasztokra óriási adókat vetettek ki, megkezdődött az erőszakos kollektivizáció. Az első kolhozok 1940-ben alakultak, 1941-re pedig a parasztgazdaságok 13%-a már kollektivizálva volt. Betiltottak minden pártot, tiltás alá kerültek a Proszviták, üldözni kezdték az értelmiséget, a helyi kommunistákat, a munkásokat, azokat a parasztokat, akik nem akartak belépni a kolhozba. A nem kívánatos személyeket deportálták (erőszakosan kitelepítették) Szibériába, Kazahsztánba, a Volga mentére. A folyamat több hullámban zajlott. Először a lengyel oszadnyikok kerültek sorra, majd a módosabb parasztok. 1939–1940 között Nyugat-Ukrajna lakosságának 10 százalékát deportálták. A sztálini totalitarizmus ellen az Ukrán Nacionalisták Szervezete harcolt, melynek 20 ezer tagja volt.

A náci Németország lerohanja a Szovjetuniót

1941. június 22-én Németország és szövetségesei hajnali fél négykor hadüzenet nélkül lerohanták a Szovjetuniót. A Vörös Hadsereg csapatai a németek elől menekülve 1941. június 22. – július 6. között 250–300 km-t vonultak vissza az ország belseje felé. Az oroszok kénytelenek voltak elhagyni Nyugat-Ukrajnát is. 1941. június 23–29. között Luck–Brodi–Rivne–Dubno vonalán bontakozott ki a háború első tankcsatája 2000 harcócsi részvételével. A szovjet tankisták hőiesen küzdöttek, mégis vereséget szenvedtek. 1941. július 7-én a németek Novograd-Volinszkijnél áttörték a frontot és megindultak Kijev felé. Elfoglalták ezen a napon Berdicsevet, július 8-án Novohrad-Volinszkijt, július 9-én pedig Zsitomirt. Július 11-én előőrseik megérkeztek Kijev alá. Kezdetét vette a **kijevi védelmi hadművelet**.

1941. szeptember 19-én a hitleristák elfoglalták Kijevet. Augusztus elején áttörték a Délnyugati és déli front közötti védelmi vonalat, így megnyílt előttük az út Uman-Dnyipropetrovszk irányában. Elérték a Dnyepert és 1941. augusztus 25-én bevonultak Dnyipropetrovszkba, október 4-én pedig Zaporizzsjába.

1941. augusztus 5-től október 16-ig tartott 73 napon keresztül **Odessza ostroma**. A német–román csapatok végül elfoglalták a várost. Október 29 megközelítették **Szevasztopol**t és október 30-án ostromolni kezdték, ami 250 napon át tartott 1942. július 4-ig. 1941 nyarán-őszén a németek és szövetségeseik megszállták egész Jobbparti Ukrajnát, részben Balparti Ukrajnát és Krímet. Október közepén ádáz harcok bontakoztak ki Harkivért és a Donyec-medencéért. 1941. október 24-én a németek elfoglalták Harkovot, majd pedig egész Ukrajnát. 1942. július 22-én megszerezték a Vorosilovgrád területi Szverdlovszkot, ezzel egész Ukrajna német megszállás alá került.

A Vörös Hadsereg vereségeinek okai a háború elején:

a) Egy ember és szűkebb környezetének diktatorikus hatalma bénítólag hatott emberek millióira. Az államhatalom szigorú központosítása és az örökös félelem légköre lehetetlenné tett minden kezdeményezést, fékezte a szükséges problémák, köztük a katonai kérdések megoldását.

b) A szovjet hadvezetés helytelenül ítélte meg a kialakult nemzetközi helyzetet, nem hitt a szovjet kémeknek, akik előre jelezték a háború kezdetét, túlértékelte az 1939-es szovjet–német megneemtámadási szerződést, támadó hadműveletekre rendezkedett be idegen országok területén, és elhanyagolta a védekezést saját területén. A németek már harmadik éve háborúztak, így nagyobb tapasztalattal rendelkeztek, mint az oroszok.

c) A 30-as évek tömeges megtorlásai következtében odaveszett a szovjet katonai szakemberek színe java.

d) Sokan ellenségesen viseltetettek a szovjet hatalommal szemben, ezért nem akarták megvédeni azt a számukra ismeretlen ellenségtől.

e) A háború kezdetéig nem sikerült kiépíteni az új nyugati határvonalat.

f) Sztálin nem hirdette meg a mozgósítást, hogy elkerülje a provokációnak még a látszatát is.

g) A határőrök elavult gépfegyverekkel voltak felfegyverezve, így nem tudták útját állni az előrenyomuló ellenségnek.

h) A Vörös Hadsereg fő erői a szovjet–német határon sorakoztak fel, így hamar a németek célkeresztjébe kerültek.

MEGSZÁLLÁSI RENDSZER UKRAJNÁBAN

A megszállt területeken az **Ost-terv** érvényesült, melynek értelmében a szlávokat deportálni kellett Szibériába, helyükre pedig németek vagy német gyökerű népek érkeztek. Azokat az ukránokat, oroszokat, beloruszokat, akiket már nem lehetett olcsó munkaerőként használni,

pusztulásra ítélték. Az Ost-tervet a Birodalmi Állambiztonsági Főosztályon dolgozták ki H. Himmler vezetésével 1940 májusában.

Az elfoglalt tartományokat a németek megszállási övezetekre osztották.

UKRÁN BIRODALMI FŐBIZTOSSÁG (<i>Reichskommissariat Ukraine</i>).	GALÍCIAI KÖRZET (<i>District Halitchsina</i>)	TRANSNISTRIA I KORMÁNYZÓSÁG	FRONT MELLETTI TRÜLETEK KÖZVETLEN KATONAI IRÁNYÍTÁS ALATT
		Románia irányítása alatt valamint Bukovina és Besszarábia Kormányzóságok Románia részeként	
Központja: Rivne Vezetője: Erich Koch	a Lengyel Főkormányzóság része		
<i>Rivnei, Volinyi, Kamjanec- Pogyilszkiji, Zsitomori, Vinnyicai, Kijevi, Csernyihivi, Poltavai, Szumi, Dnyipropetrovszki megyék, Krím, Ternopil északi járásai és Mikolajiv keleti körzetei</i>	<i>Lviv (Lemberg), Sztanyiszlav, Ternopil, Drohobics.</i>	<i>Csernyivci, Izmail, Odessza megyék, Vinnyica megye északi, Mikolajiv megye nyugati járásai.</i>	<i>Csernyihivcsna, Szumcsina, Harkivcsina, a Donyec-medence</i>

1939 októberében a németek által elfoglalt lengyel területeken létrehozták a Krakói főkormányzóságot. Miután a németek 1941 augusztusában elfoglalták a nyugat-ukrán területeket is, megalakították a **Galíciai körzetet** (Lviv, Sztanyiszlav, Ternopil, Drohobics) a Lengyel főkormányzóság részeként.

1941 júliusában Csernyivci és Izmail megyéket elfoglalták a románok és Hitler engedélyével Romániához csatolták. Besszarábia és Észak Bukovina területén két kormányzóság jött létre: **Besszarábia** (a Moldáv SZSZK és Ukrajna Izmail megyéje, központja Kisinyov) valamint **Bukovina** (Csernyivci, Hotin megyék, központja Csernyivci). Ezeken a területeken román törvények voltak érvényben, román pénzügyi, adó- valamint társadalmi-gazdasági rendszerrel. A románok megkapták még a Dnyeszter és Déli-Búg között elterülő részeket is, vagyis Odessza megyét, Vinnyica megye déli részét, Mikolajiv megye nyugati részét, és a Moldáv SZSZK balparti részét. Itt létrejött a **Transznisztriai kormányzóság**, amely formálisan ugyan nem tartozott Romániához, de Bukarest irányította ideiglenesen gazdasági életét.

1941 augusztusában Hitler parancsot adott az **Ukrán Birodalmi Főbiztosság** megalakításáról. 1942. szeptember 1-jén hat főbiztosságból állt: Voliny, Zsitomir, Mikolajiv, Dnyipropetrovszk, Kijev, Taurija. Központja Rivne volt, vezetője pedig Erich Koch.

1944 májusában német statisztikai adatok szerint 5,8 millió szovjet katona volt német fogságban, akik koncentrációs táborokban raboskodtak. Ukrajna területén 230 ilyen tábor volt, melyben 1 millió 366 ezer hadifogoly vesztette életét. A legkegyetlenebb mészárlásra a Babij Jar-i szurdokban került sor Kijevben 1941. szeptember 29–30-án. A Babij Jar-i mészárlás során 33 771 ukrán zsidó vesztette életét. A népirtást Paul Blobel SS-Standartenführer vezette.

Németországba nagyon sok embert hurcoltak kényszerszolgálatra. Őket **ostarbeitereknek** nevezték. Ukrajna területéről 2,4 millió fiatal embert vittek Németországba kényszerszolgálatra.

Szovjet partizánmozgalom

Ukrajna területén náciellenes szovjet partizánmozgalom bontakozott ki. Különösen aktívan **Szemjon Rudnyev** és **Szidor Kovpak** egységei tevékenykedtek Szumi vidékén. Csernyihiv vidékén

Alekszej Fedorov csapatai harcoltak. A szumi és brjanszki erdőkben **Alekszandr Szaburov** hozta létre osztagát, amely 1941 őszére hatalmas partizánegységgé nőtte ki magát. 1942. május 3-án jött létre az Ukrán Partizánmozgalom Központi Vezérkara (UPMKV). Vezetőjévé **Tyimofej Sztrokacsot** választották, aki korábban az USZSZK belügyi népbiztosának helyettese volt.

Az UPMKV feladata a partizán egységek tevékenységének koordinálása, megfelelő szakemberekkel és fegyverekkel, élelmiszerrel való ellátása volt.

1942 augusztusának végén és szeptemberének elején Moszkvában megtartották a partizánegységek parancsnokainak tanácskozását, ahol határoztak a **jobbparti portyáról**. Itt ugyanis a szovjet mozgalom befolyása még jelentéktelen volt. Magára a portyára **1942 októberében** került sor, melynek során a partizánok 750 kilométert tettek meg mélyen a németek hátsószárában Szipor Kovpak és Alekszandr Szaburov vezetésével. 1943-ban az ellenállási mozgalom Ukrajnában a tetőfokára hágott. A partizánegységek egyre aktívabb részt vállaltak a nácik elleni harcból. **1943. június 12-én** Szipor Kovpak vezetésével Nyugat-Ukrajnába indultak. Ez volt a **kárpáti bevetés**, melynek során kőolajipari létesítményeket tettek üzemképtelenné. A megszállók nagy erőket vetettek be ellenük. A partizánoknak többször sikerült kitörni az ellenséges gyűrűből, bár nagy veszteségeket szenvedtek. 1943 októberében az egyesített osztagok külön csoportokra oszlottak és elhagyták Nyugat-Ukrajnát. A partizánok tevékenységében a legfontosabb a közlekedési útvonalak, mindenekelőtt vasutaknak, hidaknak és azoknak a vasúti szerelvényeknek a megsemmisítése volt, amelyek embereket és technikát szállítottak a frontra. Az Ukrán Partizánmozgalom Központi Vezérkara azt a feladatot tűzte a partizánosztagok elé, hogy **sínháború** néven széles körű hadműveletet bonyolítsanak le. 1944 januárja és szeptembere között a partizánok 99 hidat, 1037 vasúti szerelvényt, 1167 gőzmozdonyt, 11 ezer vasúti kocsit, valamint 6 vasútállomást semmisítettek meg.

Nacionalista ellenállási mozgalom

A szovjet partizánokkal egy időben az Ukrán Nemzeti-nacionalista Mozgalom is egyre nagyobb méreteket öltött, különösen Nyugat-Ukrajnában. A mozgalom vezető ereje a két részre szakadt UNSZ volt, melynek egyik szárnyát Andrij Melnik (UNSZ-M), a másikat pedig Szipan Bandera (UNSZ-B) vezette. **1941. június 30-án** Lvivben az UNSZ-B kezdeményezésére kimondták az **ukrán állam helyreállítását**. A nemzeti kormány élére **Jaroszlav Szteckot** választották meg. A megszálló hatalom nem ismerte el ezt, és a kiáltvány visszavonására szólította fel az UNSZ-B-t, akik erre nem voltak hajlandók. 1941. szeptember 15-én Hitler parancsára Banderát és Szteckot letartóztatták, majd a Sachsenhauseni koncentrációs táborba zárták. Velük együtt került a fasiszta pribékek kezére 300 UNSZ-tag, akik közül tizenötöt kivégeztek.

A nacionalisták illegalitásba vonultak, és 1942 ősztől hozzá láttak az Ukrán Felkelő Hadsereg megszervezéséhez, melynek feladata a lengyel Honi Hadsereg, a németek és a szovjet partizánok elleni harc volt. 1943 tavaszától kezdve az Ukrán Felkelő Hadsereg tömeges méreteket öltött. **1942. október 14-én** a Voliny és Polisszja környékén működő UNSZ egységek megalapították az **Ukrán Felkelő Hadsereget**. 1943–1950 között főparancsnoka **Roman Suhevics** volt.

Az UFH kezdeményezésére **1944. július 11-15. között** megalakult az **Ukrán Felszabadító Főtanács (UFFT)**, mint az ukrán nép ideiglenes parlamentje a forradalmi harc idején. A UFFT célul tűzte ki a független, egységes Ukrajna létrehozását bolsevikok és kapitalisták nélkül. Elnökévé **Kirilo Oszmakot** választották.

1941 júniusában Tarasz Bulba-Borovec Nemovicsi községben, Rivne megyében megalapította a **Polisszjai Szicset**, más néven az Ukrán Népi Forradalmi Hadsereget, amely harcolt a németek és az oroszok ellen is. Egy rövid ideig ellenőrzésük alatt tartották Polisszja egy részét, ahol 1941 augusztusában-novemberében kikiáltották az Olevszki Köztársaságot. A Vörös Hadsereg kiűzése után a német hadvezetésnek többé nem volt szüksége rájuk, ezért 1941 végén parancsot adott a

lefegyverzésükre. A bulbisták azonban megtagadták a parancs végrehajtását. Osztágaikat az erdőkbe vonták vissza, és harcot indítottak a megszállók ellen. 1943-ban Borovecet Varsóban letartóztatta a gestapo és a Sachsenhauseni koncentrációs táborba zárta. 1944 szeptemberében kiszabadult innen és Kanadába emigrált. Ott írta meg visszaemlékezéseit *Hadserg állam nélkül* címmel.

Ukrán–lengyel szembenállás

1942–1943-ban Volinyban feszült helyzet alakult ki a lengyelek és ukránok között. A lengyel Honi Hadsereg többször ukrán falvakra támadt, az Ukrán Felkelő Hadsereg pedig lengyelekre. 1943. április 19-én a lengyelek lemészárolták Krasznij Szad község 103 lakóját. 1943. július 11-én pedig az UFH indított támadást egyszerre 150 lengyel település ellen. Az Ukrán Felkelő Hadsereg fegyveresei 1943 és 1945 között mintegy 100 ezer lengyelt mészároltak le Volinyban. A lengyel Honi Hadsereg megtorló akcióiban pedig hozzávetőleg 20 ezer ukrán vesztette életét.

A náci megszállók kiűzése Ukrajna területéről

A sztálingrádi csata (1942. november 19. – 1943. február 2.) után kezdetét vette Ukrajna felszabadítása. Az első felszabadított ukrán falu **Pivnyivka** volt Vorosilovhrad megye Milovei járásában, amelyet **1942. december 18-án** tisztítottak meg a németektől. A szovjet csapatok támadása 1943 januárjában kedvező feltételeket biztosított a kurszki, harkivi és vorosilovhradi előrehaladáshoz és a Donyec-medence megkerüléséhez északi irányból. 1943. január 29-én a Délnyugati Front csapatai támadásba mentek át. 1943. február 14-én kiűzték a hitleristákat Vorosilovhradból, február 16-án pedig Harkivból. Megtartani azonban nem tudták, mert a németek 1943. március 16-án ismét elfoglalták Harkivot.

A Vörös Hadsereg fényes győzelmet aratott a kurszki ütközetben (1943. július 5. – augusztus 23.). Ez a győzelem felgyorsította Ukrajna felszabadításának folyamatát. A **Sztyeppi Front** csapatai Harkiv irányába haladtak előre. **Ivan Konyev** frontparancsnok megközelítette az USZSZK első fővárosát és parancsot adott annak éjszakai ostromára. A németeket váratlanul érte ez a támadás. A szovjet csapatok **1943. augusztus 23-án** felszabadították **Harkivot**.

1943. augusztus 13. és szeptember 22. között zajlott a **Déli Front** csapatainak **Donyeci hadművelete**. Fedor Tolbuhin tábornok parancsnoksága alatt sikerült megtisztítani a németektől Jenakijevot, Horlivkát, Makijivkát. Sikeresen haladtak előre a Délnyugati Front egységei is Rogyioin Malinovszkij vezetésével kiűzték a fasisztákat Liszicsanszkból, Szlavjanszkból, Kramatorszkból, Artemivszkból. **1943. szeptember 8-án** pedig felszabadult **Sztalino** (ma Donyeck).

1943 szeptemberének végére a szovjet csapatok ellenőrzésük alá vonták a Dnyeper balpartjának **700 kilométeres** szakaszát Kijev és Zaporizzsja között, és elfoglaltak a jobboldalon több fontos hídfőállást. A Vörös Hadsereg csapatai 1943. szeptember 21-én kiűzték a németeket Csernyihivból, 23-án Poltavából, 29-én Kremencsuhból, október 14-én Zaporizzsjából, 25-én pedig Dnyipropetrovzskból. **1943. november 6-án** felszabadult **Kijev**.

Kijev felszabadítása kedvező feltételeket teremtett a hitleristák kiűzéséhez Jobbparti és Dél-Ukrajnából is. Az 1., 2., 3. és 4. Ukrán Frontok csapatai 1943–1944 telén-tavaszan több támadó hadműveletet hajtott végre. **1943. december 24. – 1944. január 14. között** zajlott a **Zsitomir–Berdicsevi** hadművelet, melynek következtében 1943. december 31-én felszabadult Zsitomir, 1944. január 8-án pedig Kirovohrad. **1944. január 24. – február 17. között** ment végbe a **Korszuny-Sevcsenkivszkiji hadművelet**, melynek során sikerül körülférni 10 német hadosztályt és gépesített brigád, és fogságba ejteni 80 ezer náci katonát. Ez volt a dnyeperi Sztalingrád. 1944. február 2-án kiűzték a németeket Luckból és Rivnéből, március 25-én Proszkurivból (Hmelnickijből), március 29-én Csernyivciből, április 15-én Ternopolból.

A háború többi frontján is hasonló sikereket ért el a Vörös Hadsereg. 1944. március 10-én felszabadította Umant, március 28-án Mikolajivot, április 10-én pedig Odesszát. 1944. március 26-án a szovjet csapatok elérték a szovjet–román határt és Románia területére léptek. **1944. április 8-tól**

május 12-ig tartottak a **krími és szevasztopoli támadó hadműveletek**. 1944. május 12-én a Krím-félszigetről kiűzték a németeket.

A Krím-félsziget felszabadulása után a sztálini vezetés azzal vádolta meg a tatárokat, bolgárokat, örményeket, görögöket, hogy együttműködtek a fasisztákkal. 1944. május 11-én az Állami Védelmi Bizottság **határozatot hozott a krími tatárok kitelepítéséről**. 1944. május 18-án vette kezdetét a tatárok kitelepítése őseik földjéről. A kollektív bűnösség elvének alkalmazása velük szemben nagyon igazságtalan volt, ugyanis a nagy honvédő háború frontjain 50 ezer krími tatár harcolt hősiessé. 1944. július 4-én az NKVD befejezte a kitelepítéseket. Lavrentyij Berija számításai szerint összesen 225 009 embert űztek el otthonából és telepítettek le az Üzbég SZSZK területére. Ebből 183 155 volt a tatár, 12 422 a bolgár, 15 040 a görög, 9 621 pedig az örmény. A kitelepítettek 68%-át nők és gyerekek tették ki. Közülük 1944 májusa és 1949 januárja folyamán 44 ezren veszítették életüket.

1944 nyarán Ukrajna felszabadítása végleges szakaszához érkezett. A Vörös Hadsereg előtt az a feladat állt, hogy véglegesen kiszorítsa a németeket az ország területéről és teljesen szétzúzza Németországot és szövetségeseit.

1944. július 13. és augusztus 29. között zajlott a **lvivi-szandomiri hadművelet**, melynek során az 1. Ukrán Front csapatai Ivan Konyev marsall parancsnoksága alatt bekerítették és szétzúzták az Észak-Ukrajna német hadseregcsoport 8 hadtestét, majd **1944. július 27-én** felszabadították Lvivet.

Az ukrán földek felszabadítása a **kelet-kárpáti támadó** hadművelet idején fejeződött be (1944. szeptember 8. – október 28.), amely további két hadműveletre, a **kárpáti-ungvárra** és a **kárpáti-dukla**ira tagolódott. Az 1. és 4. Ukrán Frontok (parancsnokai Konyev marsall és Petrov tábornok) vettek benne részt a 2. Ukrán Front (parancsnoka Rogyon Malinovszkij marsall) szoros együttműködésével. A háború előtti utolsó határ menti település, **Lavocsne 1944. október 8-án** szabadult fel.

A Vörös Hadsereg 1944. október 2-án érte el Kárpátalja első települését, Verbiást (Volóci járás). Nagyobb harcok a Kárpátok gerincén létrehozott Árpád-vonal mentén bontakoztak ki. A szovjet csapatok csak akkor tudták elfoglalni a védelmi rendszert, amikor a magyar egységek visszavonulási parancsot kaptak. Október 27-én a szovjetek bevonultak Ungvárra. Október 28-án megkezdték Csap elfoglalását, melyet a magyar-német hadsereg 1944. november 23-ig védelmezett közel egyhónapos véres harccal.

Az ukránok hozzájárulása a győzelemhez

A szovjet-német hadszíntér a második világháború legfőbb hadszínterévé vált 1941. június 22. után. A németek és szövetségeseik 10 millió katonát veszítettek itt. A háború alatt elszenvedett veszteségük pedig 13,6 millió fő volt. A Szovjet Hadsereg 607 német hadosztályt semmisített meg, míg az amerikaiak és az angolok 176-ot. A háború éveiben 7 millió katonát tüntettek ki, akik közül 2,5 millió ukrainai származású volt. A Szovjetunió szenvedte el a második világháború veszteségeinek 40%-át. Az USZSZK veszteségei pedig a Szovjetunió veszteségeinek szintén a 40%-át tették ki. A második világháborúban 50 millió ember veszítette az életét, ebből körülbelül 7–8 millió Ukrajnából származott. A győztesek Ukrajna hozzájárulását a győzelemhez azzal ismerték el, hogy az USZSZK 1945. június 26-án a többi alapító országgal együtt San Franciscóban szintén aláírta az ENSZ Alapokmányát, amely 1945. október 24-én lépett életbe.

Kulturális élet a háború éveiben

Már a háború kitörésének másnapján az Ukrán Tudományos Akadémia elnöke, Olekszander Bohomolec arról folytatott tárgyalást Mihajlo Kirponosszal, a Délnyugati Front parancsnokával, hogyan tudják a tudósok segíteni a harcoló katonákat. A Harkivban működő Ukrán Fizikai-műszaki Kutatóintézet munkatársai olyan vegyi gyújtószerkezetet fejlesztettek ki, amelyet a tankok elleni harcok során lehetett felhasználni. Az egészségügyi főiskolák diákjai és orvosai pedig frontszolgálatot teljesítettek.

A tudományos intézmények először **Ufában**, majd pedig 1943 júniusától **Moszkvában** működtek. Munkájuk elsősorban arra irányult, hogy tudományos-műszaki és gyakorlati segítséget nyújtsanak a

védelmi iparnak, a mezőgazdaságnak, a katonai kórházaknak. Különösen sokat tett a front érdekében a **Jevhen Paton** vezette Villanyhegesztési Kutatóintézet, amely a tankgyártásban nyújtott segítséget.

Az Ukrán Írószövetség tagjainak több mint a fele a fronton volt haditudósítóként. Sok énekes, színész szintén a fronton tartózkodott, koncertezett. A háború után a kulturális intézmények újjáépültek. 1945 végén már 30 ezer iskola működött, a 150 felsőfokú tanintézményben pedig 140 ezer diák tanult. 1944 tavaszán visszatért Kijevbe az USZSZK Tudományos Akadémiája.

Dátumok, események	
1939. augusztus 23.	Szovjet–német meg nem támadási szerződés
1939. szeptember 1.	A második világháború kezdete
1939. szeptember 17.	a Szovjetunió bevonul Nyugat-Ukrajnába és Nyugat-Beloruszsiába
1939. szeptember 28.	Szovjet–német szerződés a barátságról és a határokról
1939 novembere	Kelet-Galíciát és Volinyt az USZSZK-hoz csatolják
1940 júniusa	A Vörös Hadsereg bevonul Besszarábiába és Észak-Bukovinába
1940. augusztus 2.	Dél- és Észak-Besszarábiát valamint Észak-Bukovinát az USZSZK-hoz csatolják
1941. június 22.	Németország megtámadja a Szovjetuniót
1941. június 23–29.	A háború kezdeti szakaszának első nagy tankcsatája Rovno-Dubno-Brodi-Luck térségében
1941. június 30.	Az ukrán állam helyreállításának nyilatkozata Lvivben
1941. július 11. – szeptember 22.	Kijevi védelmi hadművelet
1941. augusztus 5. – október 16.	Odessa védelme
1941. október 30. – 1942. július 4.	Szevasztopol védelme
1942	Létrejön az Ukrán Partizánmozgalom Központi Vezérkara (UPMKV)
1942. július 22.	A németek elfoglalják Szverdlovszkot Vorosilovhrad megyében. Ezzel megszállás alá kerül egész Ukrajna.
1942. október 14.	Az Ukrán Felkelő Hadsereg megalakulása Roman Suheviccsal az élen.
1942. november 19. – 1943. február 2.	Sztálingrádi csata. Gyökeres fordulat kezdete a háború menetében
1942 decembere	Az USZSZK felszabadításának kezdete
1943. július 5. – augusztus 23.	A kurszki csata. Balparti Ukrajna és a Donyec-medence felszabadulása
1943 szeptembere–novembere	Dnyeperi csata (átkelés a Dnyeperen, kijevi támadó hadművelet)
1943. november 6.	Kijev felszabadulása
1944. január–február	A korszuny-sevcsenkovszki hadművelet
1944. április–május	Krími támadó hadművelet
1944. július	Lvivi-szandomíri hadművelet

1944. augusztus	Jászvásári-kisinyovi haművelet
1944 szeptembere – októbere	A kárpáti-ungvári támadó hadművelet
1944. október 28.	A mai Ukrajna területének végleges megtisztítása a németektől
1945. május 9.	A második világháború vége Európában
1945. szeptember 2.	A második világháború vége

Történelmi fogalmak, kifejezések

➤ Ost-terv – Kelet-Európa földjeinek német gyarmatosításáról szóló titkos terv.
➤ Náci új rend – a németek által létrehozott rendszer a megszállt Ukrajna területén és más leigázott országban, melyet terror és a helyi lakosság kitelepítése kísért.
➤ Holokaust – a görög holokautóma <i>'teljesen elégetett'</i> , égőáldozat szóból származik. A náci Németország által kontrollált területeken a második világháború alatt végrehajtott népirtás neve, amelynek körülbelül hatmillió európai zsidó esett áldozatul.
➤ Kollaboráns – együttműködik a megszállókkal.
➤ Ellenállási mozgalom – a megszállók ellen folytatott antifasiszta nemzeti-felszabadító mozgalom a második világháború idején.
➤ Szovjetesítés – szovjet államhatalmi, gazdasági, politikai és ideológiai rendszer létrehozása Nyugat-Ukrajna területén.
➤ Deportálás – egyes személyek vagy népek erőszakos kitelepítése, elűldözése szülőföldjéről.
➤ Második világháború – az emberiség történetének legnagyobb katonai konfliktusa 1939. szeptember 1. – 1945. szeptember 2. között.
➤ Nagy honvédő háború – a Szovjetunió és Németország közötti háború 1941. június 22. – 1945. május 9. között.
➤ Barbarossa-terv – a Szovjetunió ellen folytatandó villámháborúról szóló német haditerv elnevezése, melynek értelmében Németország rövid időn belül térdre kényszeríti a Szovjetuniót.
➤ Blitzkrieg – magyar megfelelője <i>'villámháború'</i> , amely főként a második világháborúban a német Wehrmacht által indított különböző hadműveletek stratégiáját és taktikáját jelenti.
➤ Antiszemitizmus – zsidóellenesség
➤ Babij Jar – Kijev északnyugati külterületén található szurdok, tömeges kivégzések színhelye. A legkegyetlenebb mészárlásra 1941. szeptember 29–30-án került sor, melynek során 33 771 ukrán zsidó vesztette életét.
➤ Ukrán Felkelő Hadsereg – ukrán katonapolitikai alakulat az 1940–1950-es években. A második világháború idején harcot folytatott a német fasiszták és a szovjet csapatok ellen. Parancsnoka Roman Suhevics volt.
➤ Volinyi mészárlás – az Ukrán Felkelő Hadsereg és a lengyel Honi Hadsereg által elkövetett kölcsönös etnikai tisztogatások az ukránok és lengyelek ellen Volinyban 1943-ban.
➤ Galíciai körzet – közigazgatási egység a Lengyel Főkörmányszóság keretei között a német megszállás idején.
➤ Ukrán Birodalmi Főbiztosság – a német megszálló hatalom által létrehozott közigazgatási egység az ukrán és belorusz területeken.
➤ Transnistria – a Dnyeszter és Déli-Búg között elterülő részek, vagyis Délnyugat-Ukrajna Románia megszállása alatt.
➤ Mobilizáció – mozgósítás, egy ország haderejének és védelmi erőforrásainak háborús készenlétbe helyezése támadás céljára, avagy közvetlenül várható, esetleg már bekövetkezett támadással szemben.
➤ Ostarbeiterek – Ukrajnából a Német Birodalomba hurcolt kényszerszermunkások. 1942–1944 között számuk elérte a 2,5 millió főt.

➤ Repatriálás – visszaköltözés a régi hazába.
➤ Tábori csoportok – a melnikisták és banderisták által szervezett csoportok, amelyek azt a parancsot kapták, hogy a németek megérkezése előtt ragadják kezükbe a hatalmat minden településen.
➤ Polisszjai Szics – Tarasz Bulba-Borovec által 1941 nyarán létrehozott partizán egység, amely harcolt a német fasiszták és a szovjet csapatok ellen.
➤ Keleti sánc – német védelmi rendszer a Dnyeper-Molocsnaja folyók vonalán.
➤ A felégetett föld taktikája – A második világháború idején a szovjetek elpusztítottak mindent, ami az ellenség kezébe kerülhetett volna.

UKRAJNA A HÁBORÚT KÖVETŐ ÉVEKBN (1945–1953)

Ukrajna az ENSZ-ben és más nemzetközi szervezetekben

1945. június 25-én San Franciscóban aláírták az ENSZ létrehozásáról szóló Nyilatkozatot. Ennek a szervezetnek az USZSZK is tagja lett Belorussziával együtt. Az alakuló konferencia mind a 47 résztvevője megszavazta ezt a döntést. 1945 őszén megalakult Közgyűlés első ülészakát előkészítő bizottság, melynek Dmitro Manuilszkij lett, az USZSZK külügyi népbiztosa. Az ukrán képviselő létrehozásával a szovjet vezetés több szavazatra és befolyásra akart szert tenni az ENSZ-en belül, valamint azt a látszatot kívánta kelteni, hogy van ukrán állam. Így szerette volna bomlasztani a nyugati országokban kibontakozó nemzeti-felszabadító mozgalom harcát Ukrajna függetlenségéért és még önfeláldozóbb munkára serkenteni saját állampolgárait az ország gazdaságának helyreállítása során. Az ENSZ tagjaként Ukrajna részt vett több nemzetközi szervezet munkájában. Tagja volt a Statisztikai Bizottságnak, a Menekültügyi Bizottságnak, az Emberi Jogi Bizottságnak. 1946-ban a **Gazdasági és Szociális Tanács** tagjává választották. 1948–1949 között állandó tagja lett a **Biztonsági Tanácsnak**. 1950-ig 20 nemzetközi szervezet munkájában vett részt, 1951–1958-ban pedig még 16-nak lett a tagja. Ott találjuk képviselőit 1946–1947-ben a **párizsi békekonferencián**, ahol kidolgozták és aláírták Németország egykori szövetségeseivel a békeszerződéseket. Országunk diplomatái aktív szerepet vállaltak a **dunai konferencia** (1948) összehívásában és levezetésében. A háború utáni első években összesen 60 nemzetközi szerződést írtak alá. A külpolitikában Ukrajna függetlensége csak látszólagos volt. Az ukrán diplomaták mindig egyeztettek álláspontjukat a Szovjetunió Külügyi Népbiztosságának megfelelő osztályaival, valamint szolgálataival. Emellett az USZSZK semmilyen diplomáciai kapcsolatot nem tarthatott fenn külországgal. Egyetlen külképviselete sem volt.

Területi-közigazgatási változások

A Varsó és Moszkva közötti határrendezési tárgyalások **1945. augusztus 16-án** zárultak szerződés aláírásával. A két ország között ezután is folyt határrevízió. **1951. február 15.** Varsó kérésére Ukrajna átengedte a Drohobicsi terület Usztrici járását, a Lvivi területhez pedig hozzácsatolták **Krisztinopil** városát, melynek ma **Cservonohrad** a neve. A határok megállapítása után **lakosságcsere**re került sor. Az USZSZK-ból Lengyelországba **810 ezer** személyt telepítettek át, Lengyelországból Ukrajnába pedig **482 ezret**.

Felmerültek határkérdések Csehszlovákiával is. Prága ugyanis saját területének tekintette Kárpátalját, a Szovjetunió viszont szintén jogot formált rá. **1944. november 26-án** Munkácson a Peremoha (Győzelem) mozi épületében összehívták a népi bizottságok első kárpátaljai kongresszusát,

amely kiáltványt adott ki a vidék „újraegyesüléséről” Ukrajnával és a Szovjetunióval. **1945. június 29-én** a Szovjetunió és Csehszlovákia képviselői szerződést írtak alá Kárpátalja felvételéről az SZSZKSZ és USZSZK kötelékébe. **1946. január 22-én** a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége határozatot fogadott el a Kárpátontúli terület létrehozásáról Ungvár központtal. A szovjet–csehszlovák határrendezés után itt is sor került lakosságcserére. Ukrajnából **33 ezer** főt telepítettek át Csehszlovákiába, onnan pedig **12 ezret** az USZSZK területére. A legtöbben közülük a Volinyi és Rivnei területeken telepedtek le. Ukrajna háború utáni határmódosítása **1947. február 10-én** fejeződött be a szovjet–román megállapodás aláírásával, amely jogilag rögzítette az 1940. június 28-i szovjet–román megállapodás keretében megállapított ukrán határokat. Ezzel végérvényesen Ukrajnához került Észak-Bukovina, Hotin vidéke és Dél-Besszarábia.

Nyugat-Ukrajnai megyék: Lvivi, Rovnói, Ternopili, Drohobicsi, mely 1959-ben egyesült a Lvivvel, Sztanyiszlavi, 1962-től Ivano-Frankivszki, Csernovici, Izmaili, 1954-ben beolvadt az Odesszaiba.

Belpolitikai élet

A háború után Sztálin korlátlan hatalommal rendelkezett. 1952-ig nem hívta össze a párt kongresszusait, öt éven keresztül pedig a plénumokat sem. 1952 októberében összeült az állampárt XIX. kongresszusa, amelyen felvette a Szovjetunió Kommunista Pártja nevet (SZKP). A Politikai Bizottság elnevezést Elnökségre változtatták, tagjainak számát pedig 11-ről 25-re növelték.

1938 januárja és 1947 márciusa között az Ukrán Kommunista Párt élén **Nyikita Hruscsov** állt, 1947 márciusa–decembere között **Lazar Kaganovics**, 1947 decemberétől 1949 decemberéig ismét **Nyikita Hruscsov**. Őt **Leonyid Melnyikov** váltotta ebben a tisztségben 1953 júniusáig.

Az államhatalom ismét harcot indított a burzsoá nacionalizmus ellen. Állami szintre emelkedett az antiszemitizmus. 1948 végén megindult a harc a **kozmozpoliták** ellen. Hamarosan letartóztatták a Zsidó Antifasiszta Bizottság vezetőségét, amely a háború idején adományokat gyűjtött a gazdag zsidóközösségektől.

1953. január 13-án a *Pravda* című lap cikket közölt a kremlie orvosok bűncselekményeiről. Azzal vádolták őket, hogy 1948-ban meggyilkolták Zsdanovot és több pártvezetőt. A kremlie orvosok többsége zsidó nemzetiségű volt.

A népgazdaság helyreállítása

A sztálini vezetés elutasította a *Marshall-tervet*, így a szovjet népgazdaság újjáépítése belső erőforrásokra támaszkodva történt meg. A nehézipar helyreállítására összpontosítottak elsősorban, mint az 1930-as években és azon a műszaki szinten is. Az ehhez szükséges összegeket az 1930-as évek módszereihez híven a mezőgazdaságtól és a könnyűipartól vonták el. A szovjet és szovjet-ukrán népgazdaság a IV. ötéves terv idején épült újjá 1946–1950 között. Újjáépült az Azovi acélgyár, a Zaporozsjai acélgyár, a Harkivi traktorgyár. A Dnyeperi Vízerőmű újjáépítésében 120 vállalat vett részt. A Dnyeprogesz első helyreállított generátora 1947-től termelt villamos energiát. 1950-ben pedig már több áramot termeltek, mint a háború előtt. 1948-ban látott napvilágot Sztálin terve a természet átalakításáról, amely újabb vízerőművek és csatornák építését irányozta elő Dél-Ukrajnában és a Krímen. A népgazdaság fejlődésének háború előtti szintjét csak az ötödik ötéves terv idején sikerült elérni 1951–1955-ben.

Az ipari fejlődés sajátosságai az újjépítés idején:

- Minden meglévő tartalékot az újjépítésre fordítottak.
- A Németországból jóvátétel fejében a Szovjetunióba szállított berendezéseket is a népgazdaság helyreállítására használták fel.
- A mezőgazdaságtól és a könnyűipartól elvont forrásokat a nehézipar helyreállítására fordítottak.
- A helyreállításban nők, gyerekek, hadifoglyok és a kényszermunka-táborok foglyai vettek részt.
- A nehézipar újjépítése során az 1930-as évek iparosításának módszereit alkalmazták, és nem vették figyelembe azt, hogy Nyugat-Európában az ipari társadalmakat posztindusztriális társadalmak váltották fel, vagyis egyre nagyobb méreteket öltött a tudományos-műszaki forradalom.
- Nyugat-Ukrajna újjépítésének sajátos vonásai, többek között, hogy ide nem tértek vissza a keletre kitelepített vállaltok.
- A korábbi és későbbi időszakokhoz hasonlóan Ukrajnában továbbra is tervgazdálkodás folyt a piac teljes kizárásával.
- A nehézipar túlsúlya a könnyű-, az élelmiszeripar és a mezőgazdaság felett.
- A hadiipart kiszolgáló vállalatok előtérbe helyezése.
- Szocialista munkaverseny fizetésemelés helyett.

Éhínség 1946–1947-ben

1946 tele különösen zimankósnak bizonyult. A -18, -30 fokos fagyban az őszi vetés gyakorlatilag elpusztult. Az átlagtermés alig érte el a 531 millió pudot, vagyis 3 és félszer volt kevesebb, mint 1940-ben. A készletezési terveket azonban Moszkva nem csökkentette. Mikor Hruscsov megpróbálta figyelmeztetni Sztálint a közelgő katasztrófára, „a népek nagy tanítója” puhánysággal vádolta meg Nyikita Szergejevics-et, leváltotta és Lazar Kaganovicsot nevezte ki a párt élére. Ezután parancsot adott 500 ezer tonna búza eladására Franciaország számára. Ukrán szemes termés mentette meg ebben az időben a biztos éhhaláltól Bulgáriát, Romániát, Lengyelországot és Csehszlovákiát. Csak az ukrán parasztokat nem sajnálta senki. Kijev számításai szerint 150 ezer tonna búza is elég lett volna az éhínség elkerülésére, de Moszkva hajthatatlan maradt.

A készletezési tervek végrehajtásáért a kolhozelnökök voltak a felelősek. Amennyiben nem teljesítették azt, a vétkeket elbocsátották az állásukból, bíróság elé állították szovjetellenes magatartásért. Ez lett a sorsa a háború utáni években minden tizenhatodik kolhozelnöknek Ukrajnában. Az ukrán lakosság hamar felélte tartalékait, és ismét szembe találta magát az éhínséggel. A múlt keserű tapasztalata azt sugallta, hogy a kolhoz és az állam nem véd meg senkit, ezért az emberek kezükbe vették a sorsuk irányítását. Megszokottá vált az állami és a személyes tulajdon ellen elkövetett bűncselekmények száma. A résztvevők 70%-a ilyenkorábban soha sem követett el. Megtörtént az is, hogy az elkövető magát jelentette fel a milíciaörsön, abban a reményben, hogy így börtönbe kerülhet. A börtön pedig maga volt a mennyország, mert ott enni adtak.

Sokan Nyugat-Ukrajnába menekültek a biztos halál elől. Itt ugyanis a bolsevikok még nem érkeztek létrehozni kolhozrendszerüket és a tél sem volt olyan száraz meg hideg. A hatalom ezt nem nézte jó szemmel. A pályaudvarokra bekerítő osztagokat irányítottak, amelyek ellenőriztek minden szerelvényt és leszállították azokat, akik Galíciába, Bukovinába vagy Volinyba igyekeztek. Elkobozták élelmiszerkészletüket, majd visszatoloncolták őket falujukba.

Tömeges áttelepülés kezdődött a városokba, az építkezésekre. Különösen a fiatalok menekültek a falvakból. A városokban azonban jegyre adták az élelmiszert, így ez sem jelentett feltétlen megmenekülést.

Az éhínség 1946–1947 telén és 1947 tavaszán-nyarán szedte legtöbb áldozatát. 1947 nyarán Ukrajnában több mint 900 ezren éheztek, elsősorban Odessza, Izmail, Kirovohrad, Mikolajev és Herszon megyékben. Az állandó éhségérzet nemcsak az embereket pusztította el, hanem az emberi érzéseket is. Megszokott jelenséggé vált a kannibalizmus és a sírgyalázás. Erről azonban tilos volt írni, tudósítani, beszélni. Komoly kényszermunka-tábor járhatott érte a szovjet rendszer rágalmozásáért.

Az éhínség következtében az USZSZK-ban közel 1 millió ember vesztette életét. Végül a szovjet hatalom kénytelen volt meghátrálni. 1947 elején a kolhozok vetőmagot kaptak az államtól, amivel sikerült bevetni a földeket. Ezen kívül falusi étkezdéket nyitottak a mezőn dolgozó kolhozparasztnak számára.

A mezőgazdaság helyzete

A mezőgazdaság számára a legnagyobb problémát a technika és a munkáskéz hiánya jelentette. A földeken elsősorban asszonyok és gyerekek dolgoztak, ugyanis a háború éveiben falun a férfiak száma 2,5 szöröszére csökkent. 1947-ben a kolhozmezőn 793 ezer gyermek dolgozott. A mezőgazdaság mostoha körülmények között épült újjá. Az állam elsősorban a nehézipar fejlesztésével foglalkozott, és nem törődött a faluval meg annak lakóival. 1946-ban a kolhozoknak a háború előtti vetésterületek 63%-át sikerült csak helyreállítani, az állami gazdaságoknak pedig a 33%-át. A hatalom vidéken ismét a jól bevált megtorló intézkedésekhez folyamodott. **1948. február 21-én** az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége törvényerejű rendeleteket fogadott el azon személyek kitépítéséről akik „*megrögözten kerülnek a mezőgazdasági munkát és társadalomellenes, élősködő életmódot folytatnak*”. A rendelet értelmében falugyűléseken kellett megvitatni azon kolhozistáknak a viselkedését, aki nem teljesítették a minimális munkanapok számát. Egy felnőtt kolhozista számára ez **150 munkanap** volt, a **12.** életévüket betöltött gyerekeknek pedig **50** munkanapot kellett teljesíteni. Az ilyen személyeket általában Szibériába vagy a Szovjetunió távol-keleti vidékeire deportálták családjukkal együtt. 1948–1951 között 12 ezer „társadalmi ítélet” született az „élősködő elemek” ügyében, 20 ezer ember pedig „figyelmeztetésben” részesült.

A mezőgazdaság fejlődésének sajátosságai az újjépítés idején:

- a mezőgazdaságban megtermelt forrásokat a népgazdaság más ágazataira, elsősorban a nehézipar szükségleteire fordították, aminek az egyik következménye az 1946–1947-es éhínség lett;
- a gépesítés majdnem teljes hiánya miatt a mezőgazdaságban a kétkézi munka volt az uralkodó;
- a kolhozokban nők, gyerekek, öregek dolgoztak többnyire;
- a kolhozistákat megtorlásokkal „öszönözték” jobb munkára, korlátozták a kolhozisták háztáji gazdaságának nagyságát.

A görög katolikus egyház felszámolása

A háború után a pravoszláv egyház viszonylag szabadon működhetett. A Nyugat-Ukrajnában működő görög katolikus egyházzal teljesen más volt a helyzet. A helyi lakosság elismert szellemi vezetői a papok voltak, ezért működésük lehetetlenné tette a kommunisták térhódítását. Moszkva azt is veszélyesnek tartotta, hogy a görög katolikusok közvetlenül a Vatikánnak voltak alárendelve. 1944 őszén az új nyugat-ukrajnai hatalom totális támadást intézett az Ukrán Görög Katolikus Egyház ellen. 1945 áprilisában letartóztatták **Joszip Szlipijt**, az ukrán görög katolikus egyház püspökét. **1946. március 8-10-én** került sor Lvivben az Ukrán Görög Katolikus Egyház zsinatára, ahol kimondták az

1596-os breszti unió felmondását és a görög katolikus egyház „újraegyesülését” az Orosz Pravoszláv Egyházzal.

A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye sorsa is megpecsételődött. **Romzsa Tódor** püspököt meggyilkolták, **1949. augusztus 28-án** pedig a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegyet is beolvasztották az Orosz Pravoszláv Egyházba.

A nyugat-ukrán területek iparosítása

A német csapatok kiűzése után Nyugat-Ukrajnát előzönlötték a Vörös Hadsereg és az NKVD egységei. Az ő segítségével állították helyre itt a tanácshatalmat és hajtották végre a szovjetesítést. Ez a folyamat magába foglalta a tartomány szocialista iparosítását, a mezőgazdaság kollektivizálását és az „új”, kommunista kultúra létrehozását a régi polgári helyett. 1945 decemberében az UK(b)P Központi Bizottságán belül létrejött a nyugati megyék főosztálya, amely a szovjetesítéssel kapcsolatos kérdéseket koordinálta. Hasonló osztályok alakultak más kormányhivatalokban is. A **szocialista iparosítás** során a nyugat-ukrán gazdaság a szovjet népgazdaság szerves részévé vált.

Nyugat-Ukrajna iparosítása két irányban haladt:

1. a hagyományos iparágak (*kőolaj- és fafeldolgozás, közszükségleti cikkek gyártása*) helyreállítása mellett
2. új iparágakat (*gépgyártás, szerszámgyártás, vegyipar*) hoztak létre.

A háború utáni években jelentős összegeket fordítottak a kőolaj- és földgáz-kitermelő és -feldolgozó vállalatok fejlesztésére. 1946–1947-ben Drohobics megyében földgáz-lelőhelyekre találtak. **1949-ben** helyezték üzembe a **Dasava-Kijev gázvezeték**et. 1951-ben nyugat-ukrajnai gázt kezdett kapni Moszka. Megindult a kőszénkitermelés Ternopil, Sztanyiszlav, Voliny, Lviv és Kárpátalja bányáiban. Több hőerőmű épült ekkor.

1950-ben tárták fel a **rozdoli kén-lelőhelyet** Drohobics megyében. Később itt bányavegyészeti kombinát alakult, amely megalapozta Kárpátmellék modern vegyiparát. Fokozta termelését a háború utáni években a Kalusi Kálium Kombinát és a Csernyivci Gumigyár is.

Nyugat-Ukrajna ipari termelése a IV. ötéves terv idejébn **230%-os** fejlődést ért el. Az iparosítás következtében megváltozott a vidék társadalmi struktúrája. Jelentősen felduzzadt a munkások részaránya. Több ezer ipari munkás érkezett ide Szovjetunió más megyéiből. Közülük kerültek ki a nagyvállalatok igazgatói, a kolhozok elnökei, de keletről jöttek a helyi pártbizottságok titkárai is. A nyugat-ukrán régió állami vezetőinek mindössze 13%-a volt helyi illetőségű.

A falu kollektivizációja

Nyugat-Ukrajnában több tízezer kisebb-nagyobb tanya és falu volt. 1945 májusában Ny. Hruscsov kezdeményezésére olyan földműves közösségek jöttek létre, amelyeken keresztül a kommunisták szabályozni tudták a termőföldek használatát, valamint segítségére voltak a gazdáknak a birtokok megmunkálásában. 1945-ben közel 240 ezer ilyen közösség működött, melynek tagjai felkeresték a kelet-ukrajnai kolhozokat és megismerkedtek azok munkájával. A módos gazdákat hatalmas adókkal súlytották és kezdetét vette a kuláklisztázás is. Az általános kollektivizáció 1948-ban kezdődött. 1950-re már 7 190 kolhoz alakult, amely magába foglalta a parasztság 98%-át.

A Visztula-akció

A lengyelországi ukránság deportálását a **Visztula-akció** során hajtották végre. Elindításának hivatalos indoka a lengyel honvédelmi miniszterhelyettes, Szvercsevszkij meggyilkolása volt 1947. március 28-án, akit az UFH egységek Jablonne község határában fogságba ejtettek és kivégeztek.

Másnap került sor a Lengyel Kommunista Párt Politikai Bizottságának ülésére, ahol döntöttek a kitelepítések megkezdéséről.

Maga az akció 1947. április 28-án kezdődött el. 1947 áprilisa–júliusa során a hatalom 150 ezer ukránt űzött el szülőföldjéről, ahová 14 ezer lengyel telepes költözött. Az ukránok kitelepítése valóságos tragédia volt. Sok ember életét vesztette az éhségtől és a betegségektől, az új helyeken az ukránoknak a legrosszabb, leghitványabb gazdaságokat, a legsilányabb földeket adták, ahol már 2–3 évvel azelőtt senki sem gazdálkodott.

Változások a lakosság életszínvonalában

A háború után az ukrán lakosság lényegesen rosszabbul élt, mint a háború előtt. A városokban nem volt elég élelmiszer, de cipőt, zoknit vagy tisztálkodási eszközöket sem lehetett kapni. A városkép megszokott részeivé váltak a hadirokkantak, akiket az állam magukra hagyott. Olyan kicsi volt a nyugdíjuk, hogy még élelemre sem futotta belőle. Egyre égetőbbé vált a lakásprobléma. A háború következtében közel tízmillióan maradtak fedél nélkül. Családok milliói éltek barakkokban, túlszűfolt „kommunálkákban”, azaz lakhatásra alkalmatlan helyiségekben. **1947. december 14-én pénzreformot** hajtottak végre. Ezzel egy időben megszüntették a városokban a jegyrendszert az alapvető élelmiszerekre. Ennek az intézkedésnek az lett a következménye, hogy az árak az egekbe szöktek. Olyan ellentmondásos helyzet alakult ki, amikor az üzletek polcai roskadoztak az árutól, de az emberek nem vásároltak semmit, ugyanis nem volt miből.

A helyzet fokozatosan normalizálódott. 1949-től kezdve lépcsőzetesen csökkentették az árakat, 1950-ben 20%-al. Javultak a dolgozók munkakörülményei. Helyreállították a szabadságolások rendjét a termelésben. 1949-től kezdve munkahelyet változtathattak a kismamák és az egy évesnél fiatalabb gyermeket nevelő anyukák. Azokat a vállalatvezetőket, akik megtagadták a kisgyermekes anyukák felvételét a munkába, vagy alacsonyabb fizetést adtak nekik a megállapítottnál, büntetőjogi felelősségre vonhatták ezután. Tökéletesítették az egészségügyi ellátást. A 40-es évek végére már több mint 195 ezer kórházi ágy volt Ukrajna-szerte, ami lényegesen felülmúlta a háború előtt szintet.

A vidéken élők élete a háború után nem fordult jobbra. Pénzbeli juttatás, szabadság vagy nyugdíj nem járt nekik. 1950-ben egy munkanapra a kolhozista 1,2 kg búzát kapott átlagban, 1951-ben pedig 1,6 kg-ot. A parasztság megélhetésének fő forrása a háztáji gazdaság volt, de fejlesztéséhez a feltételek nem voltak adottak. A mezőgazdasági adó könyörtelenül fojtogatta a kolhozistákat. A zöldségre például 7,5-szer nagyobb adót vetettek ki, mint a gabonára, megadóztatták a gyümölcsfákat, a bogyós termésű bokrokat. A hatalom ezt azzal magyarázta, hogy a parasztokat csak kényszerrel lehet rávenni arra, hogy idejük nagy részét a közösben való munkának szenteljék.

Az UNSZ és UFH felszámolása

1943 augusztusában került sor az **UNSZ-B III. rendkívüli nagygyűlésére**. A tanácskozás küldöttei határozatban mondták ki, hogy háborút hirdetnek a *bolsevik és német megszállók* ellen az önálló, egységes ukrán állam létrehozása érdekében. Kidolgozták a szervezet társadalmi-gazdasági programját, amely előírányozta a föld ingyenes átadását a parasztoknak, és a gazdálkodási formák szabad megválasztását. Kinyilvánították, hogy a leendő Ukrajna állampolgárai jogaikban egyenlők lesznek nemzetiségi hovatartozásuktól függetlenül. Megváltoztatták a szervezet jelszavát is, ami „*Ukrajna az ukránoké!*” helyett a „*Nép akarata, az emberek akarata!*” lett.

Nyugat-Ukrajna azonban a Szovjetunióhoz került. A térség szovjetesítésével az Ukrán Felkelő Hadsereg és az illegális, földalatti tevékenyenységet folytató Ukrán Nacionalisták Szervezete vette fel a harcot. A kommunisták elkeseredett háborút indítottak ellenük. Jelentős katonai erőket csoportosítottak át Volinyba és a Kárpátmellékre, ahol több megtorló hadműveletet hajtottak végre. Céljuk a nacionalista egységek megsemmisítése mellett a helyi lakosság megfélemlítése volt. Csapataik körülkerítették a nacionalisták támogatásával vádolt falvakat és egész családokat deportáltak onnan a Szovjetunió keleti megyéibe, vagy nyilvános kivégzéseket tartottak. A nacionalista mozgalom résztvevői abban bíztak, hogy a Szovjetunió és az USA között feszülő

hidegháború újabb világháború kirobbanásához fog vezetni, melynek során kivívhatják Ukrajna függetlenségét. Hadseregüket kisebb, 10–15 főből álló csoportokra osztották, amelyek egy egységes parancsnokságnak voltak alárendelve. Az UFH jelentősebb katonai alakulatai a Kárpátokban és Polisszjában folytatták tovább a harcot. 1946 tavaszán a szovjetek megkezdték a Kovel, Lviv valamint Sztanyiszlav környéki erdőkben bujkáló felkelő szabadcsapatok módszeres kifüstölését és megsemmisítését. 1946 telén és tavaszán az UFH elvesztette személyi állománya 40%-át.

A kommunista hatalom a lélektani hadviselés legrafináltabb módszereit vetette be saját népe ellen. Az újságokban „leleplező” cikkek jelentek meg a nacionalisták kegyetlenkedéseiről, a falvakat bolsevik agitátorok lepték el, akik amnesztiát ígértek azoknak az UFH-harcosoknak, akik leteszik a fegyvert és beszüntetik a harcot az új rendszer ellen. A Nyugat-Ukrajnában végrehajtott kollektivizáció következtében a parasztok annyira elszegényedtek, hogy nem tudták tovább támogatni az ukrán nemzeti erőket. Az UNSZ és UFH külhoni parancsnoksága Sztepan Bandera vezetésével ezért úgy döntött, hogy kivonja csapatait Ukrajnából és központját Ausztria és Németország területére teszi.

Óriási csapást jelentett a nemzeti mozgalom számára az Ukrán Felkelő Hadsereg főparancsnokának, **Roman Suhevicsnek** (Tarasz Csuprinka) az **1950. március 5-én** bekövetkezett halála.

A nyugat-ukrán földek szovjetesítésének következményei:

- a megszállók fokozták a megtorlásokat a helyi lakosság ellen. Ez az ukrán nép nemzeti-felszabadító harcához vezetett;
- a szovjetesítés egyik legjelentősebb eleme a kolhozosítás volt, amely sok szenvedést okozott az embereknek. Kelet-Ukrajnában ez a folyamat spontán megmodulásokhoz vezetett. Nyugat-Ukrajnában az ellenállás szervezett formákat öltött. Az Ukrán Felkelő Hadsereg elkeseredett harcot folytatott a kollektivizáció ellen;
- a szovjetesítés pozitív következménye a régió iparának modernizációja, az írástudatlanság felszámolása és az oktatás fejlődése volt.

KULTÚRA ÉS TUDOMÁNY

Oktatás és tudomány

1953-ban bevezették a **kötelező hétosztályos** oktatást. Létrehoztak 1300 iskolát 400 ezer tanuló számára. Új egyetemek nyíltak Ungváron, Csernyivciben.

Az ukrán tudományos élet központja továbbra is az USZSZK Tudományos Akadémiája volt, melynek élén 1946–1962 között a híres biológus, **Alekszandr Pallagyin** állt. **1946-ban** helyezték üzembe az **első kísérleti atomreaktort**. Az akadémia elektrotechnikai intézetében **Szergej Lebegyev** és munkatársai **1951-ben** megalkották Európa és a Szovjetunió első kiselektronikus számítógépét, a MEOM-ot. Az elektromos hegesztő intézetben továbbfejlesztették az **elektromos hegesztő-automatákat**. A **Jevhen Paton** irányítása alatt kidolgozott technológiát sikerrel alkalmazták a **Dasava-Kijev gázvezeték** építésénél. 1953-ban adták át Kijevben a Dnyeper felett átívelő 1543 méter hosszú Paton hidat, amelyet hasonló módszerrel építettek.

A tudomány fejlődése egyre inkább összefonódott a termeléssel. A híres ukrán fizikai kémikusoknak, **Zot Nyekraszovnak** és **Ivan Francevicsnek** sikerült olyan **új kohászati módszereket** kidolgozni, melyek segítségével **10%-al növelték Ukrajna acéltermelését**. Az orvostudomány sem maradt el a többi tudományágtól. **Mikola Sztraszseszko** saját **belgyógyász iskolát** hozott létre, **Volodimir Filatov** ukrán **szemorvos** pedig méltán tett szert világhírré.

A hatalom titokban figyelte a tudósok tevékenységét. Üresfejű sarlatánok uralták a tudományos életet, akik nem a tehetségüknek köszönhetően haladtak előre a ranglétrán, hanem a besúgásnak, társaik megfigyelésének, Sztálin szolgalelkű dicsőítésének következtében. Egyik legmarkánsabb képviselőjük **Trohim Liszenko** agrobiológus volt. Az **Össz-szövetségi Lenin Mezőgazdasági Tudományos Akadémia** tagjaként harcot hirdetett a genetika ellen, amelyet az „imperializmus kitarthatójának” nevezett. Harkivban leváltották az egyetem genetikai és darwinizmus tanszékének vezetőjét, Poljakov professzort és a mezőgazdasági főiskola professzorát, Delonét. 1948 őszén elbocsátottak állásából 127 egyetemi tanárt, ebből 66 professzor volt. Köztük M. Hrisko akademikust az USZSZK TA mezőgazdasági szekciójának vezetőjét, Sz. Gersenszont, a Kijevi Egyetem Genetika és Darwinizmus Tanszékének vezetőjét. Sokan közülük hosszú évekre börtönbe és kényszerszermunkatáborba kerültek. A tudósok üldözésének politikája **liszenkoizmus** néven vált hírhedtté a Szovjetunióban.

Irodalom és más művészetek

A háború utáni években a szovjet hatalom felújította megtorló politikáját az alkotó értelmiség ellen. Ez a politika **zsdanovizmus** néven került be a történelembe. Andrej Zsdanov az ÖK(b)P KB titkára volt, Sztálin egyik bizalmasa. Őt bízta meg a főtítkár a szovjet társadalom „ideológiai átvilágításával”.

Ennek az útmutatásnak a szellemében 1946–1951-ben született egy sor **párthatározat az irodalomról és a művészetekről**:

- 1946 augusztusában megjelenő, a *Karcolatok az ukrán irodalom történetéből* című munka az ukrán irodalomtörténet megvilágításának hibáit tárgyalta.
- 1946 szeptemberében határozat született a *Perec* című satírikus hetilapról.
- 1946 szeptemberében határozat született a *Vitcsizna* című folyóiratról.
- 1946 szeptemberében határozat született az USZSZK színházainak és operaházainak repertoárjáról és a megújításukra vonatkozó intézkedésekről.
- 1951-ben a hatalom ideológiailag károsnak ítélte meg Volodimir Szoszjura *Szeressétek Ukrajnát!* című versét és K. Danykevics *Bohdan Hmelnickij* című operájának librettóját.
- 1951-ben mutatták be I. Szavcsenko *Tarasz Sevcsenko* című filmjét.

De még ezek között a kedvezőtlen körülmények között is sikerült az ukrán íróknak és költőknek maradandót alkotniuk. A 40-es évek második felében jelenik meg **Olesz Honcsar** *Zászlóvivők* című trilógiája, **Jurij Janovszkij** *Kijevi elbeszélések* című kötete, **Mihajlo Sztelmah** *Nagy család* című regénye, **Makszim Rilszkij** *Rózsák és szőlő* című verseskötete, **Andrij Malisko** *Négy nyár* című versgyűjteménye, **Osztap Visnya** humoros elbeszéléseket tartalmazó kötete. Több történelmi regény látott napvilágot ekkor. **Petro Pancs** megírta a *Zaporizsjaiak* című művét, amelyben a honi történelem eseményeit boncolgatja 1639 és 1648 között. **Natan Ribak** a szerzője a *Perejaszlavi tanács* című történelmi regénynek.

A háború utáni években fejlődött a képzőművészet. A korszak kiemelkedő festőművésze **Vitalij Ovcsinnyikov** megörökítette *Babij Jar tragédiáját*. **Leonyid Mucsnik** megalkotta *Még visszatérünk* című művét, **Beszegyin** pedig *Kijev felszabadítói* című alkotását. Visszatértek a Szovjetunió keleti tartományaiból a színházak. Az 1940-es évek második felében számuk meghaladta a 130-at. A közönség kedvencei voltak ebben az időben **Hnat Jura**, **Borisz Hmirja**, **Natalja Uzsvij**, **Szerhij Kozak** színművészek. Jelentős sikereket ért el a zeneművészet. Nagy népszerűségnek örvendtek **Konsztantin Danykevics**, **Borisz Ljatosinszkij** és **Julij Mejtusz** zeneszerzők alkotásai. Ukrajnaszerte és külföldön mindenütt telt házak előtt lépett fel a DUMKA-kórus, a Ivivi Trembita Állami Kórus, a Hrihorij Verjovka vezette Állami Ukrán Népi Kórus. A háború utáni években az USZSZK-ban három filmstúdió működött, a kijevi, odesszai és a jaltai. Az itt készült filmek többsége a szovjet emberek hősiességét mutatta be a Nagy Honvédő Háború idején. Ezt a témát dolgozták fel B. Barnet

A felderítő hősiessége és I. Szavcsenko *A harmadik csapás* című filmjeikben. A békés újjáépítés időszakát ábrázolták az alkotók a *Falusi tanítónő*, a *Tavaszi a Zarisznaja utcában*, a *Pedagógiai hősköltemény* című filmekben. 1951-ben forgatta **Igor Szavcsenko** *Tarasz Sevcenko* című alkotását, melyben olyan híres színészek szerepeltek, mint **Szergej Bondarcsuk**, **Hnat Jura**, **Natalja Uzsvij**. 1949-ben vette kezdetét a **kozmodopolitizmus** ellen folytatott harc. Az értelmiség több képviselőjének azt vetették a szemére, hogy nem eléggé hazafi, szolgálalkúen hajlong a Nyugat előtt. Sokan két tűz közé kerültek ekkor, hisz nem is olyan régen a vád ellenük még burzsoá nacionalizmus volt.

Dátumok, események	
1944	Megalakul Ukrajna Külügyi Népbiztossága D. Manuilszkij vezetésével
1945. április	Ukrajna az ENSZ alapító tagja
1945	Kárpátalja az USZSZK része lesz
1945. június 29.	Szovjet–csehszlovák szerződés Kárpátalja Szovjetunióhoz csatolásáról
1945. augusztus 16.	Szovjet–lengyel szerződés Ukrajna határaitól
1947. február 10.	Szovjet–román szerződés Ukrajna határaitól
1946–1950	IV. ötéves terv
1946–1947	Éhínség Ukrajnában
1946. március 8–10.	Az Ukrán Görög Katolikus Egyház felszámolása
1947. április–július	A Visztula-akció
1948	Üzembe helyezik a Dasava-Kijev gázvezetékét
1949. augusztus 28.	A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye beolvasztása a pravoszláv egyházba
1949	A kozmodopolitizmus elleni harc kezdete
1950. március 5.	Roman Suhevics halála
1950	Feltárják a Rozdoli kénlelőhelyet Drohobics megyében
1953	Áttérés a kötelező hétosztályos oktatásra

Történelmi fogalmak, kifejezések	
➤	Visztula-akció –etnikai tisztogatások Lengyelországban 1947-ben, melynek során az itt élő ukránokat erőszakkal kitelepítették Kelet-Lengyelországból (Lemkivcsina, Nadszjannya, Pidljassja, Holmscsina) Lengyelország azon nyugati és északi területeire, amelyek 1945 előtt Németországhoz tartoztak és a Szovjetunió különböző régióiba.
➤	Zsdanovizmus – a Szovjetunióban indított ideológiai kampány 1946–1949-ben a tudomány, kultúra és a képzőművészet jeles képviselői ellen, melynek során megsemmisítő bírálatot kapott az Ukrajna Története Intézet, és az Ukrán Irodalmi Intézet. Több író, költő, újságszerkesztőseget ítétek el ekkor. Nevét Andrej Zsdanovról, Sztálin jobbkezéről, az ideológiai munkáért felelős titkárról kapta.
➤	Liszenkoizmus – politikai kampány a genetikusok és genetika tudománya ellen. Nevét Trohim Liszenkóról kapta.

➤ Kozmopolitizmus – a görög <i>kozmosz</i> (mindenség) + <i>polisz</i> (város) szavak egyesítéséből keletkezett kifejezés, jelentése ' <i>világpolgári szemlélet</i> '. A kozmopolita a világ problémáit a nemzet problémái elé helyezi, azaz az emberiség érdekei felülmúlják egy osztály, ország, nemzet érdekeit. A sovinizmussal ellentétben a világ minden emberét egyformának, egyenlőnek tekinti.
➤ Az újjáépítés ötéves terve – a negyedik ötéves terv 1946–1950 között, melynek során újjáépült a háború által lerombolt ország.
➤ Marshall-terv – Európa gazdasági helyreállításának terve a második világháború után. 1947-ben hirdette meg George Marshall amerikai külügyminiszter
➤ Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) – 1945-ben alakult nemzetközi szervezet a béke és biztonság megóvása érdekében.
➤ Nagy ostrom – a szovjet csapatok nagyszabású hadművelete 1945–1946-ban Nyugat-Ukrajna területén, melynek célja az Ukrán Felkelő Hadsereg és a nemzeti mozgalom teljes felszámolása volt.

DESZTALINIZÁCIÓ UKRAJNÁBAN (1953–1964)

Sztálin halála után

1952 októberében került sor a SZK(b)P XIX. kongresszusára, ahol a párt a **Szovjetunió Kommunista Pártja (SZKP)** nevet kapta. 1953. március 5-én Joszif Visszarjonovics Sztálin meghalt. Megindult a harc a hatalomért, amelyben a két legesélyesebb utód **Nyikita Hruscsov** és **Lavrentij Berija** volt. Hruscsov 1953 júniusában leszámolt Berijával, és ő lett a Szovjetunió új vezetője. Ukrajnában is változások történtek. Hruscsov hatalomra kerülésével kezdetét vette a **desztalinizáció** folyamata, vagyis a **sztálini rendszer felszámolása**.

Lázadáshullám söpört végig a GULAG-on, ahol ekkor több mint 1 millió fogoly raboskodott:

- 1953 júliusa – lázadás a Vorkutai Folyami táborban,
- 1953. május 26. – augusztus 4. – felkelés a Norilszki Hegyi táborban,
- 1954. május 16. – június 26 – felkelés a Kengiri Sztjeppi táborban.

Mindhárom felkelésben tevékeny részt vállaltak az ukrán nemzetiségű foglyok. A GULAG-ot később 1954-ben megszüntették. Sztálin halála után megkezdődött a foglyok szabadon bocsátása **amnesztia** vagy **rehabilitáció** útján. Rehabilitálták a párt vezetőit: Sztaniszlav Kosziort, Vlasz Csubart és Pavel Posztisevet. Sztálin nevét egyre kevesebbet kezdték emlegetni a sajtóban. Leállították az orvosok és a kozmopoliták elleni harc ügyét. Amnesztiában részesült több ukrán nacionalista is. 1957-ig 65 534 volt UNSZ-tag térhetett haza. Nem rehabilitálták azokat a személyeket, akiket 1934. december 1. előtt ítélték el az ukrán burzsoá nacionalizmus vádjával. Nem térhettek vissza szülőföldjükre sem a krími tatárok, sem a volgai németek.

Megszüntették a belügyminisztérium rögtönítélő bíróságait és a különleges tanácsokat. **1954-ben** megalakult az **SZKP Elnökségi Bizottsága**, mely a 30-as évek második felének tömeges megtorlásait volt hivatott kivizsgálni. **1955-ben** bevezették az **ügyészségi törvényességi felügyeleti eljárást**. 1953-ban Nyikita Hruscsov menesztette az UKP első titkárának posztjáról Leonyid Melnikovot. Az ukrán kommunisták új vezetője Olekszij Kiricsenko lett. 1957-ben az UKP új első titkára Mikola Pidhornij lett, 1963-ban pedig Petro Seleszt.

Változások az USZSZK területi-közigazgatási felépítésében

Az 1920-as évek elején az Orosz Föderáció keretei között létrejött a Krími Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság. A második világháború végén Joszif Sztálin parancsára kitelepítették a félszigetről az ott élő őshonos krími tatárokat, örményeket, görögöket, bolgárokat. A vidék gazdasága

ennek következtében óriási károkat szenvedett. Moszkva orosz telepések segítségével akarta helyreállítani Krím gazdaságát. Ez a politika nem hozta meg a várt eredményt, ugyanis az újonnan érkezett parasztok és munkások nem kaptak semmilyen segítséget a hatalomtól, éhínségre és nyomorra voltak ítélve. 1953 őszén Hruscsov többször is felkereste a Krím-félsziget sztyeppi részét és a látottak nagyon elkésértették. Arra a következtetésre jutott, hogy az USZSZK forrásait felhasználva lehet csak újjáépíteni Krím népgazdaságát. Az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa **1954. február 19-én** határozatot fogadott el a Krími terület átadásáról az Orosz Föderáció kötelékéből az USZSZK keretei közé. Mivel ez az esemény időben egybe esett a Prejaszlavi Tanács 300. évfordulójával, ezért a pártajtó úgy értékelte ezt az eseményt, mint az orosz–ukrán barátság és bizalom megnyilvánulását. Ekkor kapta Proszkuriv a Hmelnickij nevet és jött létre Cserkasszi megye is.

Desztalinizáció

Fontos szerepet játszott a Szovjetunió életében az SZKP XX. kongresszusa, amelyre **1956. február 14–25.** között került sor. Február 25-én Hruscsov titkos beszédet tartott *Sztálin személyi kultuszáról és annak következményeiről* címmel. A küldötteket sokkolta a beszéd és teljes terjedelmében csak 1989-ben ismerhette meg a szovjet közvélemény. Felszólalásában Hruscsov beszélt Sztálin háborús szerepéről, több népcsoport igazságtalan kitelepítéséről, a Jugoszláviához fűződő viszonyról, illetve Sztálin személyi kultuszáról¹. Azokról a dokumentumokról viszont, amelyek az ő esetleges részvételét bizonyították a megtorlásokban, gondosan elhallgatta. A személyi kultusz valódi okairól Hruscsov nem beszélt. Teljes egészében Sztálin jellembeli torzulásaival magyarázta azt, holott a totalitárius, parancsuralmi rendszernek törvényszerű velejárója volt ez a jelenség. Nyikita Hruscsov hatalomra kerülésével kezdetét vette a Szovjetunióban az **Olvasás** időszaka. **1961 októberében** tartották az **SZKP XXII. kongresszusát**, ahol elfogadták az SZKP új Szervezeti Szabályzatát, melyben azt jósolták, hogy **1980-ra a Szovjetunióban felépül a kommunizmus**. **1961. október 31-én** Sztálin hamvait kivitték a Lenin Mauzóleumból és a Kreml falai mellett temették el. Sztalino várost Donyeckre keresztelték, Sztálin megyét pedig Donyeck megyére.

Változások a népgazdaság irányításában

Az 1950-es évek közepén az ország gazdasági fejlődése lelassult. **Okai:**

1. A szovjet-ukrán tervgazdálkodás jelentős lemaradása a nyugati piacgazdaságoktól a nersanyag és munkaerő ráfordítás terén.

2. Az ukrán népgazdaság aránytalan fejlődése. Az USZSZK területe nehézipari, környezetszennyező iparvállalatokkal volt túlsúlyos.

3. Drasztikusan csökkent a munkatermelékenység az iparban.

Kiút: Ezeket a problémákat a népgazdaság műszaki modernizálásával lehetett kiküszöbölni, illetve a munkások érdekeltté tételével a termelésben.

Hruscsov számára világossá vált, hogy a gazdaságirányítás mélyreható reformja és a tudományos-műszaki haladás felgyorsítása nélkül a Szovjetunió elveszíti versenyképességét a nemzetközi piacon.

1957-ben vette kezdetét a gazdaságirányítás viszonylagos demokratizálását elindító reform. Megszűntek a központi minisztériumok. Helyettük **népgazdasági tanácsok** alakultak, melyek a termelés közvetlen közelében jöttek létre. A Szovjetunióban 105 ilyen népgazdasági tanácsot szerveztek, 11-et ebből Ukrajnában. Az ukrán népgazdasági tanácsok 10 ezer iparvállalat munkáját koordinálták. **1960-ban** létrehozták az **USZSZK Népgazdasági Tanácsát**, **1963-ban** pedig a

¹ Személyi kultusz – valamely személy felmagasztalása, istenítése. Szerepének és érdemeinek eltúlzása a történelemben.

Szovjetunió Népgazdasági Tanácsát. 1962-ben egyesítették a népgazdasági tanácsokat. Ukrajnában ezután 7 népgazdasági tanács működött a 11 helyett. Hruscsov bukása után, 1965 szeptemberében helyreállították a minisztériumokat, októberben pedig felszámolták a népgazdasági tanácsokat.

Az ipar fejlődése

Az ukrán népgazdaság vezető ágazatai ebben az időben a tüzelőanyag-energetika, kohászat, gépgyártás, vegyipar. Az energetika legfőbb ágazata továbbra is a szénbányászat maradt, ami műszakilag elavult állapotban volt, ezért a termelés is akadozott. Az 1950–1960-as években megkétszereződött a villamosenergia termelés. Nagy víztározókat hoztak létre, melyek az élő természet pusztulását idézték elő. Gyorsan fejlődött a vegyipar. Modernizálták a gépgyártást.

Az ipari fejlődés sajátosságai az Olvadás idején:

- a népgazdaság irányításának ágazati elvét területi elv váltotta fel,
- új iparágak jöttek létre,
- az ukrán ipar világszínvonalra tett szert,
- az alap kutatások gyors fejlődése és azok műszaki megvalósítása az USZSZK Tudományos Akadémiájának köszönhetően,
- az ipar irányításának új formái jöttek létre a piaci mechanizmusok felhasználásával.

ÉV	IPARI LÉTESÍTMÉNYEK, GÉPKOCSIK, VÍZERŐMŰVEK, GYÁRAK
1955	Megkezdte működését a Kahovkai Vízerőmű.
1956	A Vorosilovgrádi és Harkovi Gőzmozdony-gyárakban dízelmozdonyokat kezdtek gyártani.
1956	A Harkovi Repülőgépgyárban megkezdtek a reaktív utasszállító, a TU-104-esek gyártását.
1958	Hruscsov meghirdette a vegyipar gyorsított fejlődését.
1959–1963	A vegyiparra másfélszer annyi pénzt utaltak ki, mint az előző negyven évben összesen, Ukrajnában 35 új vegyipari nagyüzem épült.
1960	A Zaporizzsjai Komunár gyárban megkezdtek a Zaporozsec személygépkocsik gyártását.
1960	Üzembe helyezik a Kijevi metrót.
1960	Befejeződött a Kremencsuhi Vízerőmű építése, üzembe helyezték a Dnyiprodzserzsinszki és a Kijevi Vízerőműveket.
1962	Üzembe helyezték a Barátság kőolajvezetékét.
1962	Megkezdtek a turbólégcsavaros AN-24-esek gyártását.

A mezőgazdaság fejlődése

Az 1950-es évek elején továbbra is megoldatlan maradt a nép élelmiszerrel való ellátásának kérdése. A helyzet orvoslása érdekében radikális reformokra volt szükség. Először az **állami felvásárlási árakat emelték meg**. Több pénzt fordítottak a Gép-traktorállomások gépparkjának tökéletesítésére is. Az 1950-es évek végén és a 60-as évek elején Hruscsov fokozatosan elrugaszkodott a valóságtól és olyan változtatásokba kezdett, amelyek még jobban elmélyítették a mezőgazdaság válságát. Az első ilyen próbálkozás a kazahsztáni és a szibériai **szűzföldek feltörése**

volt, amiről **1954 februárjában** döntöttek. Kezdetben 13 millió hektár szántóföldről beszéltek, később pedig már 28–30 millió hektárról. A frissen megművelt területekről az első években sikerült sok búzát betakarítani, később azonban a szántóföldek kimerültek és a bő termés is elmaradt. Hruscsov következő ötlete **1957-ből** származott, amikor célul tűzte ki, hogy *utol kell érni, és meg kell előzni Amerikát az egy főre jutó hús-, tej- és vajtermelésben*. Természetesen ez is délibábos ötletnek bizonyult és ahhoz vezetett, hogy vágóhídra küldték az ország szarvasmarha-állományának nagy részét. **1958 márciusában** az UKP KB Plénuma határozatot hozott a Gép-traktorállomások (GTA) átszervezéséről Traktorjavító állomásokká. A kolhozokat arra kényszerítették, hogy vásárolják fel a GTÁ-k technikáját. Ezzel az intézkedéssel a hatalom meg akarta erősíteni a közös gazdaságok anyagi-műszaki bázisát. A kolhozok azonban sok esetben elhasznált technikához jutottak és nagyon eladósodtak. Hruscsov következő ötlete **1959-ben** született amerikai útja során, ahol megismerkedett a kukoricatermesztés modern módszereivel. Miután visszaérkezett a Szovjetunióba, parancsba adta a kukorica nagy térségeken történő termesztésének bevezetését. 1961-ben a *kukorica-eposz* a csúcspontjára ért: figyelmen kívül hagyva az éghajlati viszonyokat és a talajadottságokat az őszi búza vetésterületét 37,5 millió ha-ról 5,2 millió ha-ra csökkentették, ami ahhoz vezetett, hogy hiánycikk lett a kenyér. 1963-ban a Szovjetunió először kényszerült búzát vásárolni az USA-tól és Kanadától. A kormány a kialakult helyzetet úgy próbálta orvosolni, hogy 1961–1965 között növelte a mezőgazdasági tőkebefektetések nagyságát, a hús- és tejtermékek felvásárlási árát, a mezőgazdasági gépeket, az építőanyagét viszont csökkentette. Ezzel egy időben került sor a kolhozok összevonására, több kolhoz szovhózzá minősítésére. Közben az a hibás nézet alakult ki, hogy a kolhozisták munkája azért nem eléggé produktív, mert saját háztáji gazdaságukkal vannak elfoglalva, a közösre pedig nem jut idejük. Ezért 1955-ben felére csökkentették a háztáji nagyságát, megtiltották háziállatok tartását a városokban, ipari településeken. 1963-tól kezdve pedig vidéken is korlátozták a háziállattartást. Ennek a politikának az lett a következménye, hogy 1962-ben a hús, tej és vaj ára ugrásszerűen megnőtt.

ÉV	MEZŐGAZDASÁGGAL KAPCSOLATOS REFORMOK
1954–1960	A szűzföldek felszántása és megművelése Szibériában, Altajban, a Volga-mentén, Kazahsztánban
1957	Hruscsov célja: <i>utol kell érni, és meg kell előzni Amerikát az egy főre jutó hús-, tej- és vajtermelésben</i> .
1958	A Gép-traktorállomások (GTA) átszervezése Traktorjavító állomásokká.
1950-es évek vége	Kolhozok összevonása: 1950-ben 19 295 kolhoz volt, 1959-ben pedig 9 634
1961	A <i>kukorica-eposz</i> csúcspontja: figyelmen kívül hagyva az éghajlati viszonyokat és a talajadottságokat az őszi búza vetésterületét 37,5 millió ha-ról 5,2 millió ha-ra csökkentették, ami ahhoz vezetett, hogy hiánycikk lett a kenyér.
1963	A Szovjetunió először kényszerült búzavásárlásra az USA-tól és Kanadától.
1961–1965	A kormány növelte a mezőgazdasági tőkebefektetések nagyságát, a hús- és tejtermékek felvásárlási árát, a mezőgazdasági gépeket és az építőanyagét viszont csökkentette.

A mezőgazdaság reformjának következményei:

- A kolhozok és szovhozok viszonylag nagyobb szabadsághoz jutottak, önállóan határozhatták meg a termőterületek nagyságát.
- A GTÁ-ok megszűntek, a kolhozokat pedig kötelezték, hogy felvásárolják a gépeket.
- Elengedték a kolhozok és szovhozok adósságának nagy részét, csökkentették az adókat.
- A kolhozisták pénzbeli előleget kaptak havonta és negyedévente a munkájukért: az értékesített mezőgazdasági termékek árának 25%-át.
- Felére csökkentették a háztáji nagyságát, megtiltották háziállatok tartását városokban, ipari településeken, 1963-tól kezdve pedig vidéken is korlátozták a háziállattartást.
- Növelték a kukorica vetésterületét figyelmen kívül hagyva az éghajlati viszonyokat és a talajadottságokat.
- 1963-ban a Szovjetunió búzabehozatalra kényszerült.

Változások a szociális szférában

- 1) Két órával rövidebb lett a munkanap az ünnepnapok és szabadnapok előtt.
- 2) Megszüntették azt az 1940-ben elfogadott törvényt, amely megtiltotta a munkásoknak, hogy elhagyják munkahelyüket.
- 3) 77 napról 112 napra növelték a nők szülési szabadságát.
- 4) Hatórás munkanapot állapítottak meg a 18 évesnél fiatalabb munkavállalók számára.
- 5) Megszüntették a tandíjat a középiskolákban és a főiskolákon.
- 6) 1956 júliusában elfogadták a nyugellátásról szóló törvényt. Az iparban dolgozóknál a férfiak 60 éves kortól, a nők pedig 55 éves kortól mehettek nyugdíjba, a kolhozistáknál pedig 65 és 60 év volt a korhatár.
- 7) 1956-ban megkezdték a fokozatos áttérést a nyolcórás munkanapról a hétórásra. 1956-ban 48 órás volt a munkahét, 1961-ben pedig 41 órás.
- 8) 1959-től kezdve megkezdődött az áttérés az ötnapos munkahétre.
- 9) 1957 júliusában az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa határozatot hozott *A lakásépítés fejlődéséről a Szovjetunióban*. Az elkövetkező 10–12 év leforgása alatt lakáshoz kellett juttatni minden szovjet családot. Ötemeletes, padlás, lift és szeméttároló nélküli házak épülnek ekkor, melyeket a nép „hruscsovkáknak” nevezett el.
- 10) 1961-ben pénzreformot hajtottak végre, melynek során 10:1 arányban váltották be a pénzt. Az üzletekben három hónapon keresztül a régi és új rubelésekkel egyaránt lehetett fizetni. A pénzreform következtében felemelték az élelmiszerek árát, a fizetések viszont a régi szinten maradtak. Az üzletek kiürültek, romlott az emberek életszínvonala. 1962 nyarán Novocserkassziban az emberek kimentek az utcára, amit a katonaság fegyverrel kergetett szét. 1963-ban a Szovjetunió először vásárolt gabonát külföldön. 1963-ban Krivij Rihben is fellázadtak az emberek. Ilyen megmozdulásokra nem került sor 1917 óta. Az emberek mélyreható demokratikus reformokat, több szabadságot akartak, a parancsuralmi rendszer felszámolását szerették volna, de csak a meglévő toldozásának-foldozásának lehettek tanúi.

A hatvanosok

A kulturális élet liberalizálása **Olekszander Dovzszenko** 1955-ben *Pravdá*-ban megjelent cikkével kezdődött, melynek címe *Festőművészet és jelenkor* volt. Ebben az értekezésében a szerző arra szólította fel a művészeket, hogy szélesítsék ki a szocialista realizmus határait. Sok író és költő szakított a kor irodalmi sablonjaival és az ember belső értékeit, vívódásait kezdte ábrázolni mélységes humanizmussal és a társadalom megújulásába vetett töretlen hittel.

A kommunista párt diktatúrájának kegyetlensége, az USZSZK állami szuverenitásának és az ukrán nép nemzeti-kulturális fejlődésének a korlátozása elkeserítette és cselekvésre sarkallta az ukrán értelmiséget. A XX. kongresszus után kialakult kedvező politikai légkörben az írók, költők, zeneszerzők, festőművészek, szobrászok meg voltak győződve arról, hogy műveikkel, aktív társadalmi szerepvállalásukkal, megújítható, **emberarcúvá tehető a szocializmus**. Az alkotó értelmiség nagy nemzedéke, a **hatvanasok** voltak, akik követelték az ukrán kultúra fejlődésének biztosítását, a desztalinizálás folyamatának elmélyítését, Ukrajna jogainak kiszélesítését. Egy sajátos kulturológiai ellenállási mozgalom volt ez.

Lina Kosztenko a hatvanasok nemzedékének jeles képviselője. 1957-ben jelent meg *A föld sugarai*, 1958-ban a *Vitorlák*, 1961-ben pedig *A szív vándorútjai* című kötete. Mindhárom gyűjtemény fő témája a jóság, az igazságosság, a humanizmus volt. *Maruszja Csuraj* című verses regényéért 1987-ben Sevcsenko-díjat kapott. 2010-ben látott napvilágot első regénye *Egy ukrán örült naplója* címmel.

Vaszip Szimonenko költő. 1962-ben adta ki *Csend és mennydörgés* című kötetét. Ez volt az ifjú szerző első és egyben utolsó életében kiadott műve. A rendőrök nem sokkal ezután megverték, amibe belehalt. Posztomusz jelentek meg a *Rózsbor*, *A föld vonzásában*, *A várakozás partjai* című verseskötetei. Az ukrán újjászületés lovagjaként tartják számon.

Ivan Szipilicsnij költő, műfordító, kritikus. 1962-ben jelent meg a *Művészi módszer. Beszélgetés az irodalomról* című műve. 1965-ben letartóztatták, de a nemzetközi tiltakozások következtében szabadon engedték. Tilos volt azonban publikálnia, nyilvánosan megjelennie, felszólalnia.

Ivan Dracs költő. 1962-ben jelent meg *Napraforgó* című verseskötete, melyben a költő a jó és a rossz fogalmát értelmezi. Különösen sokat támadta a hatalom *Óda a becsületes gyávához* verse miatt.

Jevhen Szversztyuk író, polgárjogi harcos. 1972-ben letartóztatták, 7 év munkatáborra és 5 év száműzésre ítélték.

Vaszip Sztusz Vinnyica megyében született 1938-ban. Donyeckben végezte tanulmányait az egyetem történelmi-filológiai karán. Előbb tanított, majd 1963-tól újságszerkesztő lett. Részt vett a híres 1965-ös filmvetítésen, amiért kizárták az akadémia aspiránsai közül. 1970-ben külföldön irodalmi gyűjteményt jelentetett meg *Téli fa* címmel, amiért 1972-ben 5 évet kapott és még három szovjetellenes agitációért. 1980-ban 10 évre ítélték. 1985-ben halt meg a börtönben. Jelentős szabadgondolkodó volt.

1959–1960 között működött Kijevben az alkotó ifjúság **Sziputnyik Klubja**, amely egyesítette maga körül a hatvanasok széles köreit. Vezetője **Lesz Tanyuk** fiatal színész volt. **1962**-ben Lvivben is hasonló klub alakult **Hóvirág** néven M. Kosziv vezetésével.

Egészen mást és egészen másképp, mint ahogy a főiskolán oktatták, alkották műveiket Viktor Zareckij, Alla Horszka, Venjamine Kusnyir, Halina Szevruk, Ljubov Szemikina.

Az 1960-as évek elején a hatalom szakított korábbi enyhe kultúrpolitikájával, és visszatért korábbi parancsuralmi módszereihez. 1962–1963-ban Nyikita Hruscsov több találkozót tartott a művészvilág jeles képviselőivel. Ezek során ingerülten, dühösen, sokszor nagyon durva szitkokkal ítélte el mind a szocialista realizmustól való eltérést, mind a formalizmus és absztrakcionizmus megnyilvánulásait. A moszkvai események után Ukrajnában is elkezdődött a művészek „megdolgozása”. Elítélték „formalista megnyilvánulásai” miatt Lina Kosztenkót, Ivan Dracsot.

Disszidens mozgalom az 1960-as években

Az ötvenes–hatvanas évek hruscsovi olvadása öntudatra ébresztette a társadalmat. A sztálini rendszer félelemtől dermedt évtizedei után, úgy tűnt, a szovjet emberek szabadabban fognak élni. Csakhogy a Hruscsov által kezdeményezett liberalizáció felemás maradt, az emberi jogokat továbbra is megsértették. Ez a mély csalódás hívta életre a Szovjetunióban és azon belül az USZSZK-ban az öntudatos nemzeti értelmiség körében a **disszidens mozgalmat**. A disszidensekhez általában a fiatal értelmiség képviselői csatlakoztak. A szó maga másképp gondolkodót, szakadárt, hitehagyottat jelent. Az oroszországi disszidensekkel ellentétben az ukrainai disszidensek az emberi jogok betartásáért folytatott harc mellett felemelték szavukat Ukrajna függetlenségének kivívásáért is.

1959 végén alakult meg az **Ukrán Munkás-Paraszt Szövetség (UMPSZ)**, melynek elnöke **Levko Lukjanenko** volt. Az UMPSZ tagjai önálló politikai párt létrehozását tűzték ki célul, amely alternatívája lehetett az SZKP-nak. Szerették volna elérni az USZSZK kiválását a Szovjetunióból és egy önálló ukrán állam létrehozását. A szövetség tagjai nemcsak ukránok voltak, hanem más nemzet képviselői is. 1961 januárjában egy besúgó feljelentése alapján az UMPSZ tagjait letartóztatták és perbe fogták. Lukjanenkót először golyó általi halálra ítélték. Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága ezt az ítéletet később 15 év szabadságvesztésre változtatta.

Az 1960-as évek elején a szovjetellenes megmozdulások tovább folytatódtak. A hatalom megpróbálta elfojtani, résztvevőit bíróság elé állította. 1961-ben Donyeckben, 1962-ben Zaporizzsjában, Luhanszkban, Kijevben, Rivnében, Ternopilben, Csernyivciben került sor a disszidensek elleni perekre.

Az 1960-as évek elején a kijevi *Szputnyik* tevékenysége egyre inkább politikai színezetet öltött. Résztvevői felkutatták a sztálini terror áldozatainak tömegsírait. Azzal a követeléssel fordultak Kijev tanácsához, hogy állítson emléktáblát Bikivnya községben, az NKVD tömeges kivégzéseinek helyén.

Oktatás és tudomány

1956-ban eltörölték a tandíjat a közép- és főiskolákban. **1958 decemberében** törvényt fogadtak el az *Az iskola és az élet kapcsolatának megszilárdításáról, illetve a közoktatási rendszer további fejlődéséről az SZSZKSZ-ben*. Lényege a nyolcosztályos oktatás kötelezővé tétele, a tízosztályos iskolák átalakítása 11 osztályosokká, a tanulók szakképzését megalapozó anyagi bázis kialakítása volt. A törvény értelmében az iskolák valamilyen szakma oktatására szakosodtak. A középiskola elvégzése után a tanulók csak akkor felvételizhettek főiskolákra, ha 2 évet dolgoztak a termelésben. Ez alól kivételt csak a kitűnő tanulók 20%-a képezett. A falusi fiatalok oktatásának tökéletesítése céljából bentlakásos iskolák nyíltak, ahol több község fiataljai tanulhattak egyszerre. Az 1958-as iskolareform lehetővé tette a szülők számára az oktatás nyelvének megválasztását. Ennek az lett a következménye, hogy az orosz nyelv elsajátítása kötelező volt minden ukrán gyermek számára, az ukrán viszont csak választható. 1959–1966 között kétezerrel csökkent az ukrán iskolák száma. Míg egy orosz tannyelvű iskolában átlagosan 524 gyerek tanult, addig az ukránban 190. 1961 után egyre nagyobb méreteket öltött az oroszosítás, amikor is az SZKP XXII. kongresszusán elfogadták a párt új programját. A dokumentumban kimondták azt, hogy a Szovjetunióban a nemzetek és a nemzetiségek fokozatosan egybeolvadnak és létrejön a **szovjet nép**. A nemzetek közötti érintkezés nyelve az orosz lesz. Különösen súlyos volt az ukrán nyelvű oktatás helyzete a városokban, ahol a gyerekek 20%-a tanult ukrán tannyelvű iskolában. Harkivban, Donyeckben és Odesszában alig volt ukrán iskola. Az ukrán értelmiség nem értett egyet ezzel a politikával. 1958. december 22-én a *Pravda* című pártlapban Makszim Rilszkij és Mikola Bazsan szorgalmazták az ukrán és orosz nyelv oktatásának egyenrangúságát minden ukrán iskolában. 1963 februárjában *Az ukrán nyelvkultúra kérdésével* foglalkozó köztársasági tudományos konferencián is megvitatták az ukrán nyelv korlátozásainak problémáit, tiltakoztak az értelmiség burzsoá nacionalizmussal történő megbélyegzése ellen, elvetették a „kétnyelvű nemzet” képtelen, kiagyalt elméletét.

Európában az 1950–1960-as évek fordulóján egyre nagyobb sebességre váltott a tudományos-műszaki forradalom¹, melynek során a tudomány maga is termelőerővé vált. Az ukrán kormány sem akart ebben lemaradni, ezért 1950 és 1960 között a tudományra szánt költségvetési kiadásokat megháromszorozta. A tudományos élet motorja továbbra is az USZSZK Tudományos Akadémiája maradt. Az akadémia elnöke 1946 és 1962 között Olekszandr Pallagyin volt, 1962 óta pedig **Borisz Paton** áll az élén. Az ukrán tudósok több találmánnyal és műszaki újdonsággal rukkoltak elő ezekben az években. **1961-ben** létrehozták az **első műgyémántot**. **1964-ben** megalkották a világ legnagyobb **elektrongyorsítóját**. M. Boholjubov akadémikus kidolgozta a kvantumtérelmélet új módszereit. Az ukrán tudományos élet húzó ágazata továbbra is az elektromos hegesztés technológiájának kutatása volt Borisz Paton vezetésével. 1961. április 12-én Jurij Gagarin először járt az űrben.

¹ tudományos-műszaki forradalom – a termelőerők minőségi átalakulásának folyamata a tudomány és technika vívmányai alapján

Ezzel egy időben olyan kutatóintézetek alakultak, ahol metalkeramikával, radiofizikával, félvezetőkkel, polimer kémiával, kibernetikával foglalkoztak. 1962-ben jött létre az Akadémia Kibernetikai Intézete, melynek élén 20 esztendőn keresztül Viktor Hluskov akadémikus állt. Az ő vezetésével hozták létre a *Dnyipro*, *Prominy*, *Mir* és *Kijev* számítógépeket. Jelentős eredményeket értek el a tudósok a növénynevelés és más mezőgazdasági tudományok terén is.

Az 1950–1960-as években gyors fejlődésen ment át az orvostudomány. Mikola Amosov professzor például a szív- és érrendszeri megbetegedések gyógy módjainak világhírű kutatója volt.

A társadalomtudományok is sikeresen fejlődtek. Megkezdtek a 16 kötetes *Ukrán Szovjet Enciklopédia* kiadását. Ekkor jelentek meg a következő folyóiratok: *Szovjet Ukrajna gazdasága*, *Népművészet és néprajz*, *Szovjet jog*, *Ukrán történelmi folyóirat*.

Híres zeneszerzők, képzőművészek				
Zeneszerzők	Színházművészet	Operett	Képzőművészet	Hatvanasok-képzőművészek
V. Ljatosinszkij, Heorhij és Platon Majboroda, J. Mejtusz	A. Bucsmá, M. Kruselnickij, N. Uzsvij, H. Jura	A. Kosz- Anatolszkij, O. Szandler, J. Cegljar	T. Jablonszka, M. Derehusz, V. Kaszian, K. Trohimenko, K. Bilokur, M. Prijmacsenko	Alla Horszka, V. Zareckij, H. Szevruk, L. Szemikina, P. Zalivaha

Dátumok, események	
1953. március 5.	Meghalt Joszif Sztálin
1953. május 26 – augusztus 4.	Lázadás a Norilszki Hegyi táborban
1953 július	Lázadás a Vorkutai Folyami táborban
1954	A szűzföldek feltörésének kezdete
1954 február	Krím az USZSZK kötelékbe kerül
1954	Megalakul Cserkasszi megye, Proszkuriv a Hmelnickij nevet kapja
1954. május 16. – június 26.	Lázadás a Kengiri Sztjeppi táborban
1956. február 14–25.	Az SZKP XX. kongresszusa
1956	A nyugellátásról szóló törvény; áttérés a nyolcórás munkanapról a hétórásra
1957	Felbocsátják a Szovjetunióban az első műholdat; a népgazdasági tanácsok létrehozása; a lakásépítésről szóló határozat; Hruscsov kiadja a jelszót: „Utol kell érni, és meg kell előzni Amerikát az egy főre jutó hús-, tej- és vajtermelésben!”
1953–1957	Olekszij Kiricsenko az UKP első titkára
1958	A GTÁ-k megszüntetése; oktatási törvény
1959	A kukorica-eposz kezdete

1959–1960	Kijevben megalakul a Szputnyik Klub, a hatvanasok klubja
1959	Megalakul az Ukrán Munkás-Paraszt Szövetség
1960	Elkezdik a Zaporozsecek gyártását; a Kijevi Metró megnyitása
1961	Jurij Gagarin az űrben jár; az első műgyémánt létrehozása; pénzreform
1962	Borisz Paton lett a Ukrán Tudományos Akadémia elnöke; a lvivi Hóvirág Klub; novocserkasszi zavargások
1957–1963	Nyikolaj Podgornij az UKP első titkára
1963–1972	Petro Seleszt az UKP első titkára
1963	A Szovjetunió először vásárol búzát az USA-tól; zavargások Krivij Rihben
1964	Hruscsov leváltása. Leonyid Brezsnyev hatalomra kerülése

Történelmi fogalmak, kifejezések

➤ Liberalizáció – a politikai élet szabadabbá válása
➤ Politikai rehabilitáció – egy igazságtalanul elítélt személy tisztázása, jó hírének a helyre állítása.
➤ Olvasás – Nyikita Hruscsov időszaka a Szovjetunió történetében 1953–1964 között. Jellemző vonásai a desztalinizáció, a politikai rehabilitáció és a következetlen reformok.
➤ Népgazdasági tanácsok – a gazdaságirányítás területi szervei, 1957-ben jöttek létre a minisztériumok helyett.
➤ Hatvanasok – az alkotói értelmiség, írók, költők, művészek új nemzedéke, akik a XX. kongresszus után kialakult kedvező politikai légkörben meg voltak győződve arról, hogy műveikkel, aktív társadalmi szerepvállalásukkal, megújítható, emberarcúvá tehető a szocializmus. Követelték az ukrán kultúra fejlődésének biztosítását, a desztalinizálás folyamatának elmélyítését, Ukrajna jogainak kiszélesítését.
➤ Desztalinizáció – a sztálini személyi kultusz felszámolásának folyamata.
➤ Disszidensek – a fennálló szocialista rendszer hivatalos ideológiájával és politikájával szemben kibontakozó ellenállási mozgalom.
➤ Kukorica-eposz – a kukorica nagy térségeken történő termesztése a búza vetésterületének a rovasára figyelmen kívül hagyva az éghajlati viszonyokat.
➤ Szűzföld-eposz – a szűzföldek feltörésének folyamata, amelyben 80 ezer ukrán fiatal vett részt.
➤ Tudományos-műszaki forradalom – a termelőerők minőségi átalakulásának folyamata a tudomány és technika vívmányai alapján.
➤ Hruscsovka – ötemeletes, padlás, lift és szeméttároló nélküli panelházak.
➤ Az állattenyésztés fejlesztésének szuperprogramja – Hruscsovnak az az elképzelése, hogy 3–4 év alatt utol kell érni, és meg kell előzni Amerikát az egy főre jutó hús-, tej- és vaj-termelésben.
➤ Ukrán Munkás-Paraszt Szövetség – ukrán földalatti szervezet. Lvivben jött létre 1959-ben. Vezetője Levko Lukjanenko volt. A független ukrán szovjet szocialista állam létrehozását tűzte ki célul.

UKRAJNA A SZOVJET RENDSZER VÁLSÁGÁNAK KIBONTAKOZÁSA IDEJÉN (1965–1985)

A fejlett szocializmus időszaka

Az **olvadás időszak**a 1964-ben ért véget Nyikita Hruscsov félreállításával. A párt új vezetősége, Leonyid Iljics Brezsnyevvel az élen szemben találta magát a Hruscsov éra idején felhalmozódott problémákkal. Tarthatalanná vált az a nézet is, hogy 1980-ra felépül a kommunizmus. A párt ideológusai ezért ötlötték ki, hogy a Szovjetunió a **fejlett szocializmus** időszakába érkezett, ami a kommunista társadalmi rendszer első fázisa. A fejlett szocializmus időszakában végbe megy a nemzetek, osztályok és társadalmi csoportok egyesülése, az állami és a szövetkezeti-kolhozvagyon össznépi vagyonná alakul át, megszűnik a különbség falu és város, a szellemi és fizikai munka között.

Az 1965–1985 közötti korszakot a **pangás időszakának** nevezi a történelem. Az 1960-as évek végétől a hatalom egyre inkább az SZKP felső vezetésének kezében összpontosult. A megyék, járások vezetői csak Moszkva belegyezésével cselekedhettek. A pártszervezetek fokozatosan átvették az irányítást a tanácsok felett is. Az államhatalom szervei ugyan a tanácsok maradtak, de minden fontos kérdésben a pártbizottságok döntöttek. A tanácsok élére csak párttag kerülhetett. A választásokon is az SZKP jelöltje indult egyetlen jelöltként, amit természetesen meg is nyert. A helyi tanácsok kizárólag a demokrácia látszata miatt működtek. Ezzel párhuzamosan óriási méreteket öltött a csinovnyikok hadserege. 1975–1985 között a minisztériumok, állami bizottságok száma 20%-al lett nagyobb.

1972-ben hatalomváltásra került sor. Petro Selesztet **Volodimir Scserbickij** váltotta az UKP KB élén. Selesztet *A mi Szovjet-Ukrajnánk* című műve és a munkások internacionalista nevelése terén meglévő hiányosságok miatt érte kritika. Scserbickij Brezsnyev embere volt, a dnyepropetrovszki klán tagja. Mindenben Moszkva érdekeit tartotta szem előtt és az oroszosítás híve volt. Bár kétségtelenül sokat tett a köztársaság gazdasági, szociális, kulturális fejlődése érdekében. Ismét harc indult az ukrán nacionalizmus ellen, melynek élén az UKP KB ideológiai titkára **V. Malancsuk** állt. Több köztársasági vezetőt elmozdítottak a helyéről nacionalizmussal vádolva meg őket. Ismét üldözni kezdték az értelmiség képviselőit. A spiclikedések, feljelentések, megfigyelések korszaka kezdődött el ekkor, totálissá vált a cenzúra. 1977-ben börtönbe került **Mikola Rudenko** író, filozófus, a Helsink-i Csoport vezetője, **Valerij Marczenko** irodalomtörténész, **Volodimir Romanyuk** pravoszláv tiszteletes, aki a 40-es években részt vett az ukrán nacionalista mozgalmakban Nyugat-Ukrajna területén, tiltakozott Valentin Moroz történész letartóztatása ellen, később pedig lemondott a szovjet állampolgárságról is. Üldözni kezdték O. Berdniket, Olesz Honcsart, Lina Kosztenkót, Olena Apanovics történészt és másokat. 1980-ban H. Tyutyunnikot, 1981-ben pedig V. Bliznecet öngyilkosságba kergették. 1985-ben egy permi táborban életét vesztette **Vaszil Sztusz**. Ezt a korszakot **malancsukizmusnak** is nevezzük.

Az 1978-as ukrán alkotmány

A Szovjetunió Alkotmányának 1977. október 7-én történt elfogadása után **1978. április 20-án** az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa jóváhagyta az **USZSZK Alkotmányát**. Az alkotmány preambuluma kimondta, hogy Ukrajnában felépült a **fejlett szocializmus társadalma**. Az emberek közösségének egy új formája jött létre, a **szovjet nép**.

Az USZSZK továbbra is a Szovjetunió egyik tagköztársasága volt, szuverén szovjet szocialista állam. Önállósága azonban csak papíron létezett. A joga megvolt ahhoz, hogy kilépjen az unióból, de a folyamatnak nem volt meg a törvényes menete. Az alkotmány elhíresült **6. cikkelye bebetonozta a kommunista párt vezető és irányító szerepét a szovjet társadalomban**. A szakmai előrehaladás kizárólagos feltétele is a párttagság volt. Bizonyos beosztásokat pedig csak kommunisták tölthettek.

be. Ennek következtében rohamosan nőtt a kommunisták száma. Míg a 60-as évek elején az UKP-nak 1,2 millió tagja volt, addig a 70-es évek végére már 2,7 millió.

Gazdasági élet az 1960–1970-es években

A 60-as évek közepén a Szovjetunió és az USZSZK népgazdasága komoly válságot élt át. A hatalom ezért **gazdasági reformokba** kezdett, melyek során:

- szélesítették a vállalatok önállóságát, szorgalmazták a közvetlen szerződéses kapcsolatok kialakulását közöttük;
- a dolgozók anyagi érdekeltségét munkájuk eredményétől tették függővé;
- a vállalatok sikerének mércéjévé a nyereségességet és a jövedelmet kívánták tenni, vagyis nem a megtermelt, hanem az értékesített áru mennyiségét.

Az SZKP KB 1965. évi szeptemberi plenumán döntöttek a gazdasági reformok megkezdéséről. Határoztak az ipar ágazati irányításáról, népgazdasági tanácsok megszüntetéséről, a szövetségi-köztársasági és az össz-szövetségi minisztériumok helyreállításáról. Csökkentették a tervmutatók számát, döntöttek a termelés műszaki fejlesztéséről.

Az 1965-ös gazdasági reformnak pozitív hatása volt a gazdaságra. A nyolcadik ötéves tervet (1966–1970) ezért **arany ötéves terv**nek is szokás nevezni. Felgyorsult a tüzelőanyag-energetikai komplexum fejlődése. Hőerőművek épültek Zaporizzsjában, Vuhlehirszkban, Krivij Rihben. 1980-ban helyezték üzembe a Dnyiprohesz-2 két újabb blokkját Zaporizzsjában. Az 1970-es években Ukrajna területén 26 új kőolaj- és földgázmezőn kezdték meg a kitermelést. Pozitív változások történtek a vaskohászatban, gépgyártásban, vegyiparban, bányavegyészetben. A köztársaság gépgyárainak futószalagjairól modern mozdonyok, traktorok, cukorrépa és kukorica kombájnok gördültek le.

Az 1970-es évek elején a reformtörekvések lelassultak. Fokozatosan helyreállt a gazdaságirányítás parancsuralmi, központosított rendszere. A külterjes (extenzív) termelési módszerek alkalmazásának következtében az ország felélte tartalékait. Az USZSZK gazdasága fokozatosan válságba került. A 70-es évektől kezdve Ukrajna részaránya az össz-szövetségi tőkebefektetésekben kétszeresére csökkent. A nyolcadik ötéves tervben ez 6,8% volt, a kilencedikben (1971–1975) 6,4, a tizedikben (1976–1980) pedig 2,1. Brezsnyev és környezete ugyanis Szovjetunió keleti régióit részesítette előnyben. A Kuznyeck-i medence bányái fejlődtek inkább ebben az időben, míg a Donyec medencében nem történtek fejlesztések. Egyedüli kivétel a villamosenergia-termelés volt, ugyanis az Ukrajna területén felépített atomerőművek, vízi- és hőerőművek látták el villamosenergiával az USZSZK-val szomszédos KGST-országokat. Rövid idő alatt Ukrajnában kellő megalapozottság és számvetés nélkül 8 atomerőművet építettek. A Dnyeper és Pripjaty között, nem messze Kijevtől nőtt ki a földből a Csernobili atomerőmű. Az iparilag túlszűfolt Donyec medencében és a középső Dnyepermentén katasztrofális ökológiai helyzet alakult ki. Szennyezett volt a levegő, a talaj, szennyezettek voltak a folyók, egyre nagyobb méreketek öltött az ivóvízhiány.

A szovjet népgazdaságot a teljes csódtól az olajdollárok mentették meg. A 70-es években a kőolaj világpiaci ára 10-szeresére növekedett. Nyugat-Szibériában jelentős kőolaj-tartalékok voltak. Ukrajnán keresztül vezettek azok a csővezetékek, amelyek kőolajjal és földgázzal látták el Nyugat-Európa országait.

Nem volt jobb helyzetben a mezőgazdaság sem. A hatalom a kialakult helyzeten úgy próbált változtatni, hogy növelte az ágazat finanszírozását, széles körű meliorációs, mechanizációs és kemizációs programokat fogadott el. Az Ukrajnába irányuló tőkebefektetések 27%-át a mezőgazdaság kapta. A várt eredmény azonban elmaradt, csökkent a termelés, a munkatermelékenység és a feldolgozóipar is mély válságot élt át. Gyakorivá váltak a kolhozi lopások. Az 1980-as évek elejére hiánycikk lett a cukor, a kolbász, a hajdinakása. Sorba kellett állni a kenyérért, tejért, húsért. Kiváltságos helyzetben voltak az üzleti eladók, hisz ők bármikor

hozzájuthattak a hiánycikkekhez, amiből elsősorban „jóembereknek” juttattak. Virágzott a korrupció, a feketekereskedelem.

Az SZKP KB 1982-ben elfogadta az SZSZKSZ Élelmiszerprogramját, amely 8 év leforgása alatt akarta megoldani az ország élelmiszerproblémáját. 1985-ben létrejött a Szovjetunió Agáripari Komplexuma (AIK), amely egyesítette magában a mezőgazdasági termeléssel foglalkozó kolhozokat, szovhozokat, az élelmiszeripari és mezőgazdasági gépeket gyártó vállalatokat. A megyékben járásokban helyi AIK-k alakultak.

Demográfiai folyamatok és társadalmi változások. Életszínvonal

1959–1989 között Ukrajna lakossága 9 millió 600 ezer fővel növekedett és elérte az 52 milliót. A népességnövekedés dinamikája azonban egyre inkább lelassult, ami azzal volt magyarázható, hogy az elhalálozások száma felülmúlta a születések számát. Míg 1959–1970 között a lakosság 5,3 millió fővel növekedett, addig 1970–1979 között 2,2 millióval, 1979–1989 között pedig már csak 1,9 millióval. A 80-as évek második felétől kezdve Ukrajnát egyre inkább a depopulizáció veszélye fenyegette. Ezzel egy időben az ukránok részaránya 77 % -ról 73%-ra csökkent, az oroszoké pedig 17%-ról 22,1%-ra növekedett. A fentebb vázolt változásnak nem demográfiai okai voltak, vagyis nem született több orosz gyerek, mint ukrán. Moszkva tudatos oroszítási és migrációs politikájának volt ez az eredménye, melynek következtében az orosz ajkú lakosság délen és keleten többségbe került.

Jelentős változásokon ment át a társadalom szociális összetétele is. A munkások részaránya a társadalmon belül 50%-ról 60 %-ra nőtt, a városi lakosság száma pedig 20 millióról 33 millióra. A falusi lakosság ezzel szemben 23 millióról 17 millióra csökkent. Egyre nagyobb méreteket öltött az **urbanizáció**. Az emberek tömegesen hagyták el a falvakat. Egész községek tűntek el Ukrajna térképéről.

Nőtt az emberek fizetése: míg 1960-ban az átlagbér 78 rubel volt, addig 1980-ban már 155 rubel. A minimálbér-emelés azonban ahhoz vezetett, hogy a szakmunkások fizetése sokszor nagyobb volt, mint a mérnököké, ami a mérnöki szakma presztízsének csökkenését eredményezte. Emelték a kolhozisták (134 rubel) és szovhozdolgozók (163 rubel) bérét is. A munkások és parasztok közötti bérkülönbségek így eltűntek.

A 70–80-as évek fordulóján negatív tendenciák mutatkoztak a társadalom szociális fejlődésében. Nőtt a hús, olaj, cukor, zöldségek, ruha, fehérnemű, kerékpár, motorkerékpár ára. A népgazdaság struktúrájának aránytalansága (a nehézipar túlsúlya a könnyű- és élelmiszeripar felett) ahhoz vezetett, hogy eltűntek a boltok polcairól az alapvető élelmiszerek és közszükségleti cikkek. Míg az állam 1971–1985 között megháromszorozta a pénz kibocsátását, addig az árutermelés csupán kétszeresére növekedett. Az alapvető árucikkek **deficit**té váltak, vagyis a kereslet felülmúlta a kínálatot.

Ellenállási mozgalom

Az ötvenes-hatvanas évek hrucsovi olvadása öntudatra ébresztette a társadalmat. A sztálini rendszer félelemtől dermedt évtizedei után, úgy tűnt, a szovjet emberek szabadabban fognak élni. Csakhogy a Hruscsov által kezdeményezett liberalizáció felemásra sikeredett, az emberi jogokat pedig továbbra is megsértették. Ez a mély csalódás hívta életre a Szovjetunióban és azon belül az USZSZK-ban az öntudatos nemzeti értelmiség körében a **disszidens mozgalmat**. A disszidensekhez általában fiatal értelmiségiek csatlakoztak.

A brezsnyevi pangás éveiben tovább romlott a helyzet. A közéletben egyre kevesebben kritizálták Sztálin személyi kultuszát, sőt a háború alatti tevékenységét többször dicsérték. A hivatalos politikában teret nyert a neosztalinizmus. Egyre erősebben éreztette hatását **cenzúra**. Csak olyan újságcikkek, vagy irodalmi alkotások láthattak napvilágot, amelyek nem mondtak ellent a hivatalos kommunista ideológiának.

<i>A disszidens mozgalom irányai</i>	
Az irányzat neve	Miért küzdött?
Szamosztyijnyik	Ukrajna állami függetlenségéért és az USZSZK-nak a Szovjetunió kötelékéből történő kiválásáért harcoltak.
Nemzeti-kulturális újjászületés	A hatvanasok nemzedékének tagjai küzdöttek a nemzet kulturális és szellemi újjászületéséért, a népszokások megőrzéséért, a nyelv, a kultúra ápolásáért, a nemzeti múlt megismeréséért.
Jogvédő	Felemelték szavukat az emberi jogok védelméért, követelték az alkotmány és a törvények szigorú betartását. A humanizmus, a demokrácia és a szabadságjogok eszméit hirdették. Az egyént az állam elé helyezték. Védtek a nemzeti kisebbségek jogait (zsidók, krími tatárok). 1968-ban Hrihorenko tábornok, az akkor már ismert jogvédő támogatásával Moszkvában sor került a krími tatárok tüntetésére.
Vallási	Hirdették a vallásszabadság eszméjét. Felemelték szavukat a betiltott felekezetek, elsősorban a görög katolikusok mellett. Követelték a templomok visszaadását, a leromboltak újjáépítését, a vallási ünnepek engedélyezését, a vallási meggyőződésük miatt fogva tartottak szabadon bocsátását. A görög katolikus egyház jogorvoslásának legaktívabb harcosa Joszip Terelja volt, aki 1982-ben megszervezte az Ukrajnai Görög Katolikus Egyházvédelmi Bizottságot. Az ukrán pravoszláv egyház függetlenségéért Vaszil Romanyuk küzdött. A baptista egyház harcos védelmezői Petro és Georgij Vinsz voltak.

A disszidensek a következő harci módszereket alkalmazták:

- 1) panaszleveleket intéztek az ukrán és szovjet párt-, illetve állami vezetőkhez, és továbbították azokat a nemzetközi szervezeteknek. 1968-ban 139 ukrán értelmiségi fordult panaszlevéllel L. Brezsnyevhez, A. Kosziginhez és Ny. Podgornijhoz, amelyben tiltakoznak az ukrajnai letartóztatások ellen;
- 2) kék-sárga ukrán nemzeti lobogókat tűztek az épületekre;
- 3) szamizdat¹ újságokat, könyveket adtak ki, röplapokat terjesztettek;
- 4) tudományos-publicisztikai műveket jelentettek meg éles társadalompolitikai, nemzeti és ökológiai témakörökben;
- 5) jogvédő szervezeteket alapítottak.

1965-ben letartóztatási hullám söpört végig Ukrajnán, több mint 20 ukrán disszidentet ítéltek el. 1965. szeptember 4-én az Ukrajna Filmszínházban bemutatták Szergej Paradzsanov az *Elfejtett ősök árnyai* című filmjét. A vetítést Ivan Dzjuba, Vaszil Sztusz és a többiek a kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változtatták. A film végén Iván Dzjuba felment a színpadra, megköszönte a figyelmet, majd értesítette az ott lévőköt az értelmiség körében végrehajtott letartóztatásokról. Sztusz felháborodásának adott hangot, mondván, utoljára ilyenre 1937-ben került sor. Ez után azt javasolta, hogy a jelenlevők tiltakozásuk jeléül álljanak fel. Tömeges elbocsátások kezdődtek ezután a munkahelyeken. A hatalom harcot indított a disszidensek ellen, szovjetellenes, nacionalista tevékenységgel vádolva őket.

A korszak jelentős disszidense volt **Vaszil Sztusz**. Vinnyica megyében született 1938-ban. Donyeckben végezte tanulmányait az egyetem történelmi-filológiai karán. Előbb tanított, majd 1963-tól újságszerkesztő lett. Részt vett a híres 1965-ös filmvetítésen, amiért kizárták a Tudományos Akadémia aspiránsai közül. 1970-ben külföldön irodalmi gyűjteményt jelentetett meg *Téli fa* címmel,

¹ szamizdat – illegális kiadvány, amelyet házi körülmények között nyomtatnak és titokban terjesztenek

amiért 1972-ben 5 évre ítélték és szovjetellenes agitációért még három évre. 1980-ban 10 évre ítélték. 1985-ben halt meg egy fogdában.

Jelentős szabadgondolkodó volt **Vjacseszlav Csornovil**. 1937-ben született Cserkasszi megyében. Ő is újságíró volt. 1967-ben jelent meg *Az ész bajjal jár* című cikkgyűjteménye, amelyben 20 elítélt disszidensről írt. Párizsban ezért nemzetközi újságírói díjat kapott, hazájában pedig 3 évet. 1970-ben, szabadulása után kiadta az *Ukrán hírnök* szamizdat folyóiratot. 1972-ben ismét letartóztatták, majd 1980-ban újra. 1987. augusztus 5-én nyílt levelet intézett Gorbacsovhoz, amelyben követelte a politikai foglyok szabadon bocsátását. 1999-ben húnyt el autóbalesetben.

1969-ben szabadult a börtönből és folytatta aktív jogvédő tevékenységét **Valentin Moroz**. Kilenc hónap múlva 1970-ben ismét letartóztatták a *Mózes, Ellenállási krónika, Havak között* című esszéért és a *Riport a Berijáról elnevezett védett területről* című munkájáért.

A radikálisabb disszidensek földalatti szervezeteket hoztak létre és **szamizdat** irodalmat terjesztettek. A szamizdatok általában nemzeti kérdésekkel és a szovjet társadalom demokratizálásának szükségességével foglalkoztak. Több szamizdat folyóirat is napvilágot látott. Ilyen volt az **1970–1974** között megjelenő *Ukrán hírnök*, melynek 8 száma látott napvilágot. Szerkesztője Vjacseszlav Csornovil, letartóztatása után pedig **Sztepan Hmara** orvos volt.

Az ukrán ellenállási mozgalom céljainak megfogalmazására először **Ivan Dzjuba** vállalkozott. **1965**-ben jelent meg *Internacionalizmus vagy oroszosítás?* című műve. A szerző munkájában annak a véleményének adott hangot, hogy a szovjet vezetés elhibázott, káros nemzetiségi politikát folytat Ukrajnában. A köztársaság reális helyzete nem felel meg alkotmányos státusának. Állami önállósága ugyanis csak az alkotmányban létezik, Ukrajna a gyakorlatban Moszkva gyarmata. Gondolatait Marx, Engels és Lenin idézetekkel támasztotta alá, számon kérve a szovjet vezetésen azt, miért nem tartja be a saját maga által deklarált lenini nemzetiségi politikát. 1972-ben az UKP KB határozatában azzal vádolta meg Dzjubát, hogy alá akarja ásni az ukrán és orosz nép közötti barátságot.

1972–1973-ban ismét letartóztatások kezdődtek Ukrajnában. 1975-ben a Szovjetunió csatlakozott a Helsinki Zárónyilatkozathoz, melyben vállalta, hogy be fogja tartani az alapvető emberi és demokratikus szabadságjogokat. Azzal a céllal, hogy megfigyeljék, a Szovjetunióban betartják-e az alapvető emberi jogokat 1976 májusában Moszkvában Orlov és Szaharov megalapították a Helsinki szerződés határozatainak vérehajtását elősegítő csoportot. 1976 novemberében megalkult a **Helsinki Szerződés határozatainak végrehajtását elősegítő ukrán társadalmi csoport** is. Vezetője **Mikola Rudenko** író lett. Tagjai pedig O. Berdnik, I. Kandiba, L. Lukjanenko, O. Mesko, M. Matuszevics, M. Marinovics, O. Tihij. A szervezet moszkvai képviselője Petro Hrihorenko tábornok volt. **1977** után ismét letartóztatások kezdődtek. Börtönbe zárták Levko Lukjanenkót.

Közütatás

1972. június 20-án az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa közös határozatot hozott *Az ifjúság általános középfoú oktatására való áttérésének befejezéséről és az általános iskola továbbfejlesztéséről*. Kötelezővé vált mindenki számára a középiskolai végzettség. Az 1977-es szovjet és az 1978-as ukrán alkotmány is előíranyozta a kötelező középiskolai oktatás bevezetését.

1984-ben vette kezdetét az oktatási reform, melynek során az általános iskola 9 osztályos lett, a középiskola pedig 11. Az első osztályba ezután 6 éves kortól iskolázták be a gyerekeket. A szakmunkásképzőket fokozatosan szakközépiskolákká alakították át.

Az ukrán és a nemzetiségi iskolákban erőszakos **oroszosítás** folyt. 1979-től kezdve az óvodákban 5 éves kortól kötelezővé tették az orosz nyelv tanulását. **1978. június 31**-én az SZKP KB határozatot adott ki az orosz nyelv oktatásának tökéletesítéséről a szövetségi köztársaságokban. **1979 májusában** össz-szövetségi tudományos konferenciát tartottak Taskentben *Az orosz nyelv a szovjet népek barátságának és együttműködésének a nyelve* címmel, ahol az orosz nyelv oktatásának fontosságáról volt szó. **1983 májusában** az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa titkos határozatot hozott *Az orosz nyelv oktatásának tökéletesítését célzó pötintézkedésekről a szövetségi köztársaságok általános iskoláiban és tanintézteiben*, amelyben az orosz tanároknak 15%-os fizetéskiegészítést állapítottak meg.

Tudomány

A világban egyre nagyobb tért hódított a tudományos műszaki forradalom, melynek során maga a tudomány is termelőerővé vált. A szovjet vezetés felismerte ennek a folyamatnak a fontosságát, ezért újabb ágazati kutatóintézeteket és tervezőintézeteket hozott létre, a nagy ipari központokban pedig az USZSZK Tudományos Akadémiájának fiókinézetek alakultak. Az akadémia elnöke 1962 óta Borisz Paton volt. Ő irányította Ukrajna Villanyhegesztési Intézetét is. 1969-ben a Szojuz-6 űrrepülése során először sikerült a súlytalanság állapotában alumíniumot, titánt és rozsdamentes acélt összehegeszteni. Kidolgozták a nagy átmérőjű gázvezetékek hegesztésének új módszereit is.

Különösen sok pénzt fektettek azokba a tudományágakba, amelyek a hadiipari komplexumot szolgálták. A parancsuralmi tervgazdálkodás keretei között az iparvállalatok, kolhozok, szovhozok nem voltak érdekeltek a tudomány vívmányainak a termelésben való gyors alkalmazásában. A találmány létrejötte és felhasználása között sokszor olyan sok idő telt el, hogy az utóbbi minden tekintetben elavult.

Híres tudósok és kutatási területeik	
Ivan Francevics	a porkohászat kiemelkedő tudósa volt
Mikola Boholjubov	a matematikai fizika megteremtőjeként tartják számon
Viktor Hluskov	a kibernetika művelője
Lev Landau	magfizikus, növény-nemesítő
Vaszil Remeszlo	új búzafajtákat nemesített

Ekkor látott napvilágot Tronyko akadémikus szerkesztésében a 26 kötetes *Ukrajna városainak és falvainak története*, az *Ukrán irodalom története*, az *Ukrán nyelv története*, az *USZSZK régészete*, az *USZSZK története* és az *Ukrán művészet története*.

Irodalom

Népszerű írók voltak ebben az időben: **M Vinhranovszkij**, **I. Dracs**, **L. Kosztenko**, **B. Olijnik**, **D. Pavlicsko**. A szocialista realizmus határait feszegették költészetükkel: **I. Kalinec**, **H. Lubkivszkij**, **V. Sztusz**, prózájukkal pedig **J. Hucalo**, **V. Drozd**, **H. Tyutyunnik**, **V. Sevcsuk**, **J. Scserbak**, **V. Javorivszkij**. 1981-ben látott napvilágot Olesz Honcsar előszavával **Vaszil Szimonenko** *Az anyaság hattyúi* című verseskötete. Több olyan mű is született ekkor, melyek szerzői a szovjet társadalom legégetőbb problémáit boncolgatták, sok esetben szakítva a szocialista realizmussal. A hatalom minden esetben künyörtelenül reagált ezeknek a könyveknek a megjelenésére. Dnyepropetrovszk fiatalága, illetve az ukrán érzelmű értelmiség **Olesz Honcsar** védelmére kelt, miután megkezdődött a hajsza ellene a *Székesegyház* című műve miatt, mely 1968-ban jelent meg.

Filmművészet

A filmművészet totális ellenőrzése mellett is születtek remekművek, melyek az úgynevezett ukrán filmművészet **poétikus**, **elégikus** alkotásai voltak. Példaként a **Szergej Paradzsanov** által rendezett *Elfelejtett ősök árnyait* és *Kijevi freskókat* említhetjük. Ezeket az alkotásokat a közönség csak rövid ideig láthatta, mivel a cenzúra betiltotta őket. Ez lett a sorsa **Jurij Illjenko** *Kút a szomjazók számára* című filmjének is, melynek forgatókönyvét **Ivan Dracs** írta. **Ivan Mikolajcsuk** volt a főszereplője és rendezője a *Fekete tollú fehér madár*, illetve a *Babilon–XX* című alkotásoknak. **Leonyid Oszika** leforgatta *Kőkereszt* című filmjét.

Zene- és színházművészet

Nagy népszerűségnek örvendett külföldön is a H. Verjovka Állami Énekkar, a Dumka Kórus, a P. Virszkij Táncegyüttes, a Kijevi Kamarakórus, a Homin Folklórénekar. Az utóbbi vezetője L. Jascsenko volt.

Az ukrán zeneszerzők szövetsége 214 művészt egyesített soraiban, köztük olyan híres zeneszerzőket, mint V. Hubarenko, L. Kolodub, Heorhij és Sztepan Majboroda, A. Filipenko, A. Stoharenko. Messze földön híres operaénekesek voltak: Dmitro Hnatyuk, Jevhenyija Mirosnicsenko, Anatolij Mokrenko, Diána Petrinenko, Anatolij Szolovjanenko, Cipola Gizella, aki Gát község szülötte.

A 70–80-as évek jelentős színházi rendezői voltak: Afanaszjev, Ravickij, Szkibenko, Szmiján. Emlékezetes alakításokkal kápráztatták el a nagyérdeműt Uzsvij, Dalszkij, Dobrovolszkij, Kuszenko, Ada Rohovceva. 1983-ban a köztársaságban 89 hivatásos színház működött, melyek 30 %-a volt csupán ukrán nyelvű.

Dátumok, események	
1965	Koszigin reformok az iparban és a mezőgazdaságban; a disszidensek első letartóztatási hulláma Ukrajnában; az Ukrajna Filmszínházban bemutatták Szergej Paradzsanov <i>Elfelejtett ősök árnyai</i> című filmjét, melynek vetítését Ivan Dzsuba, Vaszil Sztusz és a többiek a kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változtatták; Ivan Dzsuba kiadta az <i>Internacionalizmus vagy oroszosítás?</i> című könyvét.
1966–1970	Arany öt éves terv
1968	139 ukrán értelmiségi panaszlevéllel fordult L. Brezsnyevhez, A. Kosziginhez és Ny. Podgornijhoz, amelyben tiltakoznak az ukrainai letartóztatások ellen.
1970–1972	Vjacseszlav Csornovil Lvivben kiadta az <i>Ukrán hírnök</i> című szamizdat újságot.
1972	Az UKP vezetője Petro Seleszt helyett Volodimir Scserbicklij lett; az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa közös határozatot hozott <i>Az ifjúság általános középfokú oktatására való áttérésének befejezéséről és az általános iskola továbbfejlesztéséről</i> . Kötelezővé vált mindenki számára a középiskolai végzettség.
1975	Helsinki Zárónyilatkozat
1976	Az Ukrán Helsinki Csoport létrehozása
1977	Az SZSZKSZ Alkotmányának elfogadása
1978	Az USZSZK Alkotmányának elfogadása

Történelmi fogalmak, kifejezések	
➤	pangás időszaka – Leonyid Brezsnyev időszaka a Szovjetunió történetében 1964–1982 között, melynek során megtorpant a társadalmi fejlődés folyamata és a szovjet rendszer mély válságba került.
➤	Nómenklatúra – az SZKP felső vezetése, amely ellenőrzése alatt tartotta a társadalmi élet minden részét.
➤	Deficit – a közszükségleti cikkek vagy szolgáltatások kereslete felülmúlja a kínálatot.
➤	Urbanizáció – a városok gyors fejlődése és a városi lakosság számának ugrásszerű növekedése.

➤ Russzifikáció vagy oroszosítás – az orosz nemzetpolitikai túlsúly megeremtését elősegítő intézkedések összessége Ukrajnában vagy más országban. Ilyen tevékenységnek számított a nem orosz népek áttérése az orosz nyelvre, orosz kultúrára, ami később e népek teljes asszimilációját eredményezte.
➤ Szamizdat – illegális kiadvány, melyet házi körülmények között nyomtatnak és titokban terjesztenek.
➤ Jogvédő – minden olyan személy, aki a jogállamiság eszméjét hirdeti és védi az emberi jogokat.
➤ Fejlett szocializmus – a szovjet kommunista propaganda egyik szólama, melynek értelmében a fejlett szocializmus az emberi társadalom fejlődésének legmagasabb foka, a kommunizmushoz vezető átmeneti időszak.
➤ Gazdasági önelszámolás – a vállalatok viszonylagos önállósága. Bevételük egy részét beszolgáltatták az államnak adó formájában, másik részét pedig saját belátásuk szerint használhatták fel fejlesztésekre, a dolgozók bérezésének a rendezésére.
➤ Konzervatizmus – képviselői a hagyományos értékeket, stabilitást követik, elutasítják a radikális reformokat és átalakításokat.
➤ Neosztalinizmus – a sztálini parancsuralmi rendszer részleges újjáéledése Brezsnyev idején.
➤ Stagnálás – a gazdasági fejlődés megtorpanása
➤ Poétikus film – ukrán filmes irányzat az 1960–1970-es években. Legjelentősebb művelői: Szergej Paradzsanov, Ivan Mikolajcsuk és Jurij Illjenko.
➤ Az ész bajjal jár – Vjacseszlav Csornovil 1967-ben megjelent műve az 1965–1966-os letartóztatások ukrán értelmiségi áldozatairól. Csornovil három év letöltendő börtönbüntetést kapott ezért a könyvéért.

A SZOVJETUNIO FELBOMLÁSA. UKRAJNA FÜGGETLENSÉGÉNEK HELYREÁLLÍTÁSA

Peresztrojka és glasznoszty (átépítés és nyíltság)

A peresztrojka politikáját Mihail Gorbacsov 1985 áprilisában hirdette meg az SZKP plénümán és kezdetben a gazdaságirányítás tökéletesítését értette alatta. Később azonban kiderült, hogy a szocializmus megújításához a szovjet társadalom mélyreható reformjára van szükség.

A **peresztrojka** tehát nem más, mint forradalom felülről, vagyis a szovjet vezetés reformpárti részének a politikája 1985–1991 között. Célja a szocialista társadalom teljes megújítása.

Ennek a reformpolitikának öt fő iránya volt:

- *gazdasági* (az extenzív gazdasági fejlődést intenzív fejlődés váltja fel),
- *belpolitikai* (a társadalmi élet demokratizálása és a néphatalom biztosítása),
- *külpolitikai* (a hidegháború befejezése, az összeurópai ház megeremtése),
- *szociális* (anyagi és kulturális jólét),
- *ideológiai* (a cenzúra megszüntetése, glasznoszty, szabad véleményalkotás).

A peresztrojka azonban elképzelhetetlennek bizonyult a politikai élet szabadabbá tétele nélkül. Ezt a célt szolgálta a **glasznoszty** vagy nyíltság meghirdetése.

Glasznoszty alatt olyan politikát értünk, melynek köszönhetően az emberek igaz, nem elferdített, cenzúra nélküli információkhoz juthatnak a világban végbemenő eseményekről, bátran bírálhatják az állami és pártszerveket, tudomást szerezhetnek népük történelmének addig elhallgatott, vagy titkolt fehér foltjairól, mindeközben lojálisok maradnak a megreformált szocialista rendszerhez. A glasznoszty dogmák és beidegződések nélküli új gondolkodást is jelent, a vélemények sokszínűségét, pluralizmusát, illetve saját vélemény, meggyőződés kialakítását objektív információk alapján.

1986 ősze után a központi folyóiratokban sorra jelennek meg a történelem fehér foltjairól szóló cikkek, szépirodalmi alkotások. Ekkor szereznek tudomást az emberek az 1930-as évek sztálini megtorlásairól, az afganisztáni háborúról, az 1932–1933-as éhínségről, a gazdasági problémákról, a nomenklátúra előjogairól. Gorbacsov reformpolitikájával nem mindenki értett egyet. Az SZKP KB-n belül a konzervatív erők szószólója **Jegor Ligacsov** volt. Az UKP első titkára, Volodimir Scserbickij is ellenségesen fogadta Gorbacsov reformjait. Ukrajnát ebben az időben a pangás rezervátumának nevezték. Végül **1989 szeptemberében** az UKP plénumán sikerült Scserbickijt elmozdítani posztjáról. Az UKP KB új elsőtitkára **Volodimir Ivasko** lett.

A uszkorenyije (gyorsítás) politikájának csődje

A már említett 1985-ös áprilisi plénumon Gorbacsov meghirdette a gazdasági fejlődés ütemének felgyorsítását célzó politikát, amelyet **uszkorenyijének** is nevezünk. Az uszkorenyije fő irányaként az ipar, elsősorban a gépgyártás rekonstrukcióját, illetve az előállított termékek minőségének a javítását határozták meg. Ukrajna gépgyártási kapacitásainak 55–60%-a elavult volt, és a termékek 15,9 %-a számított csak kiváló minőségűnek. Ekkor a vállalatokhoz független ellenőröket neveztek ki, akik az előállított termékek minőségét elváltak hivatottak ellenőrizni. Ez volt az úgynevezett **goszprijomka, minőségellenőrzés** vagy **állami átvétel**.

1985 májusában harcot hirdettek a túlzott alkoholfogyasztás ellen. Ukrajnában az alkoholt árusító üzletek számát felére csökkentették, elkoboztak 418 ezer pálinkafőzőt, 1 millió embert pedig megbüntettek a törvény megsértéséért. Kiírtották Kárpátalja és Krím szőlőültetvényeinek nagy részét. Az alkoholfogyasztás azonban nem lett kevesebb.

1986 májusában az SZKP határozatot hozott a **nem munkával szerzett javak elleni harcról**, **1986 novemberében** pedig törvény született **az egyéni munkatevékenységről**, amely támogatta a magánkezdeményezést. A kereskedelem, szolgáltatóiparban, közétkeztetésben ezután szövetkezetek alakultak. Az 1980-as évek végén szövetkezetekben 700 ezer ember dolgozott Ukrajnában, akik évente 5 millirád rubel értéket termeltek. 1987 júniusában törvényt fogadtak el az állami vállalatokról, amely a vállalatok jogainak kiszélesítésével próbálta a gazdaságirányítást piaci viszonyokra helyezni.

A lakosság életszínvonalának romlása

A gazdasági reformok sikertelennek bizonyultak. 1990-ben az infláció egy év alatt 10%-ot tett ki, 1991 első felében pedig már egy hét leforgása alatt 25%-ot.

Infláció (pénzromlás) alatt az árszínvonal tartós emelkedését értjük a pénz vásárlóerejének romlása mellett.

A rubel elértéktelenedése következtében egyre inkább tért hódított a **cserekeres-kedelem**. A vállalatok megtagadták árujuk rubelért való értékesítését. Gyakran termékeikkel fizettek a nyersanyagért, energiahordozókért. Eltűnnek az üzletek polcairól az alapvető élelmiszerek, közszükségleti cikkek. 1990 őszén bizonyos árucikkekre jegyrendszert vezettek be, úgynevezett *talonokat*. Közben katasztrofálisan romlott az ökológiai helyzet is. **1986. április 26-án** a Csernobili atomerőmű négyes blokkjának műszaki felújítása során felrobbant az atomreaktor.

Harc a nemzeti egyházak jogainak helyreállításáért

A glasznoszty légkörében fokozatosan helyreállt a vallásszabadság. Ukrajna területén a szovjet érában legálisan csak az Orosz Pravoszláv Egyház működhetett, az is csak a hatalom ellenőrzése alatt. Mihail Gorbacsov vatikáni látogatása során 1989. december 1-jén megígérte, hogy engedélyezi az Ukrán Görög Katolikus Egyház működését. **1990 áprilisában** a görög katolikusok visszakapták a Lvivi Szent György-székesegyházat és érseki rezidenciájukat, vagyis ismét engedélyezték tevékenységüket Ukrajnában. 1991 márciusában visszatért száműzetéséből Miroslav-Ivan Ljubacsvszkij görög katolikus érsek.

1989 februárjában Kijevben létrejött egy kezdeményező csoport, melynek feladata az Ukrán Autokephal (független) Pravoszláv Egyház legalizálása volt. 1989 augusztusában a Lvivi Szent Péter-Pál templom hívei és papja kiléptek az Orosz Pravoszláv Egyház kötelékéből. Ők lettek az első autokephal egyházi közösség Ukrajna területén.

1990 januárjában Moszkvában az Orosz Pravoszláv Egyház zsinatán az USZSZK területén működő pravoszláv parókiákat, kolostorokat külön **exarchátusba** egyesítették, amit Ukrán Pravoszláv Egyháznak neveztek el. A moszkvai pátriárka és Szent Szinódus azonban nem mondtak le az Ukrán Pravoszláv Egyház közvetlen irányításáról. 1991 novemberében ukrán pravoszláv főpapok egy csoportja felvetette az önállóság megadásának szükségességét az Ukrán Pravoszláv Egyház számára. A moszkvai pátriárka azonban elutasította ezt. Ukrajna keleti és déli megyéinek pravoszláv püspökségei továbbra is a moszkvai pátriárka fennhatósága alatt maradtak. A moszkvai pátriárka hatalmát elutasító ukrán pravoszlávok 1992-ben létrehozták az Kijevi Pátriárkátus Ukrán Pravoszláv Egyházát.

Nem hivatalos szervezetek működése

A társadalmi élet liberalizációja különböző szervezetek és egyesületek létrejöttéhez vezetett. 1987 augusztusában alakult meg Kijevben az **Ukrán Kulturológiai Klub**. A klub tagjai a történelemmel és kulturális kérdésekkel foglalkoztak. Különösen a történelem fehér foltjaira összpontosítottak. 1987 októberében Lvivben létrejött a **Lev Társaság**. Tagjai az alkotó értelmiség fiatal képviselői, a diákok lettek. 1988 tavaszán a Kijev Állami Sevczenko Egyetem diákjai megalapították **Hromáda Diákszervezetet**.

1988 márciusában a Helsinki Szerződés határozatainak végrehajtását elősegítő ukrán társadalmi csoport tagjai megalakították az **Ukrán Helsinki Szövetséget**. Vezetője **Levko Lukjanenko** lett. Hivatalos lapja az *Ukrán hírnök* volt, amelyet Vjacseszlav Csornovil adott ki ismét 1987-től. A szövetség célul tűzte ki az önálló Ukrajna létrehozását és a demokratikus szabadságjogok védelmét. Közben új újságok jelentek meg, a *Moloda Gvaryija* és *Dzvin*. A szövetség később, 1990-ben Ukrán Köztársasági Párttá alakult át Lukjanenkóval az élen. Ez a párt volt Ukrajna első nem kommunista pártja.

1989. február 11-én megalakult a Sevczenko Ukrán Anyanyelvi Társaság Dmitro Pavlicsko irányításával, mely 1991-től a T. Sevczenko Összukrán Proszvita Társaság nevet viselte.

1988 őszén került sor az első tömeggyűlésre Kijevben, melynek résztvevői a csernobili katasztrófia okozta ökológiai problémák kérdését feszegették.

Munkásmegmozdulások

1989 nyarán a bányáiparban munkabeszüntetésekre, sztrájkokra került sor. Ez fölöttébb szokatlan volt a Szovjetunióban, hisz hasonló esemény 1917 óta nem volt. A sztrájk a Kuznyec-medencében vette kezdetét. Hogy kifejezzék szolidaritásukat a Kuznyec-medencei kollégáikkal, sztrájkba léptek a Donyec-medence bányászai is. **1989. július 15-én** megtagadták a munkát a Jaszinuvatszka-Hliboka bánya bányászai Makijivkában. Július 21-én már több mint félmillió bányász sztrájkolt, úgy a Donyec-, mint a Lvivi-Volinyi medencében.

A bányászok követelései a következők voltak:

- a bányák gazdasági önállósága,
- egységes szabadnap,
- a szabadságolások időtartamának növelése,
- a nyugdíjak rendezése,
- a szociális problémák megoldása.

A bányászok nem fogalmaztak meg politikai követeléseket.

Az Ukrán Népi Mozgalom (Ruh) megalakulása

1989. február 16-án a *Literaturnaja Ukrajina* hasábjain megjelent az Ukrán Népi Mozgalom (Ruh) programtervezete, melyet ukrán írók egy csoportja állított össze. A cél olyan tömegszervezet létrehozása volt, amely támogatja a peresztrojkit. **1989. szeptember 8–10.** között került sor az Ukrán Népi Mozgalom alakuló kongresszusára. A kongresszus elfogadta a Ruh szervezeti szabályzatát, programját. A szervezet célja egy demokratikus, humánus társadalom felépítése volt, amelyben maradéktalanul érvényesül a néphatalom, az ukrán nemzet fejlődése. **1990 októberében** tartották a Ruh második összukrán gyűlését, amelyen követelték az USZSZK kiválását a Szovjetunióból, az SZKP betiltását, az ukrán nép teljes önállóságát. A Ruh elnökévé Ivan Dracsot választották. **1989 októberében** a közvélemény nyomására az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa törvényt hagyott jóvá az ukrán nyelvről az Ukrán SZSZK-ban. Ez a dokumentum megerősítette az ukrán nyelv államnyelvi státuszát és szavatolta az Ukrajna területén élő minden nép nyelvének egyenjogúságát. A törvény értelmében az elkövetkezendő öt év során az ukrán nyelvnek az orosz helyébe kell lépnie az állami intézményekben. **1990. január 22-én** a Ruh kezdeményezésére **élőláncot** alkottak Lviv és Kijev között az UNK és a NYUNK egyesülésének tiszteletére. Az akcióban 8 ezren vettek részt. A résztvevők követelték Ukrajna függetlenségét. Ez az esemény **ukrán hullám** néven vált ismertté. A peresztrojka idejének legtömegesebb akciójának célja a nemzeti történelem elkülönítése volt a szovjet történelemtől. Az ukránság meg akarta mutatni az egész világnak azt, hogy a két Ukrajna (UNK és NYUNK) valódi egyesítésére 1919-ben került sor és nem a szovjetek által erőszakosan végrehajtott 1939-ben.

Választások 1989–1990-ben

A gazdasági reformok sikertelenségének okát Gorbacsov a Szovjetunió politikai rendszerének tökéletlenségében látta. A politikai rendszer megreformálása céljából **1988 júniusában** összehívták az **SZKP XIX. pártkonferenciáját**. A konferencia döntött a politikai rendszer főbb elemeinek átalakításáról.

Az SZKP-nak fokozatosan állampártból politikai párttá kellett válnia, átadva hatalmát a tanácsoknak. Tervbe vették a jogállam kialakítását, egy hivatásos, állandó jelleggel működő parlament létrehozását, a hatalom megosztását törvényhozóira, végrehajtóira és bíróira. A pártkonferencián meghírdették a glasznoszttyot és a politikai rendszer liberalizációját.

1988 novemberében módosították az alkotmányt: összehívták a népképviselők kongresszusát, mint a Szovjetunió legfőbb törvényhozó államhatalmi szervét, ahol megválasztásra került a kétkamarás szovjet parlament. A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa törvényt alkotott a népképviselők megválasztásáról, melynek alapján először tartottak alternatív (egy helyre több jelölt) választásokat.

1989 márciusában először választották meg a Szovjetunió népképviselőit alternatív alapon. 1989 augusztusában törvény született az USZSZK Alkotmányának módosításáról is, a népképviselők és helyi képviselők megválasztásáról, akiket kizárólag a választókerzetekben választottak meg. Az USZSZK legfelsőbb törvényhozó szervévé az USZSZK Legfelsőbb Tanácsát nyilvánították, melynek 450 képviselőjét 5 évre választották meg. A Szovjetunió népképviselőinek kongresszusához hasonló intézményt nem hoztak létre. **1990 márciusában** alternatív választásokat tartottak Ukrajna Legfelsőbb Tanácsába. A kommunisták megpróbálták megszerezni a mandátumok többségét, ami sikerült is nekik, kivéve a Lvivi, Ivano-Frankivszki és Ternopil megyéket. Az ellenzéki (nem kommunista) erők a **Demokratikus Blokk választási tömörülésbe** egyesültek, és az alábbi követeléseket fogalmazták meg:

- Ukrajna valódi politikai és gazdasági önállósága,
- politikai pluralizmus (különböző politikai törekvések létezésének lehetősége),
- többpártrendszer,
- az USZSZK Alkotmánya 6. cikkelyének hatályon kívül helyezése,
- a különböző tulajdonformák egyenjogúsága,
- új ukrán alkotmány kidolgozása és elfogadása,
- az ukrán nép nemzeti újjászületése,
- a nemzeti kisebbségek nyelvének és kultúrájának szabad fejlődése,
- vallásszabadság,
- az Ukrán Görög Katolikus és Ukrán Autokephal Pravoszláv Egyház működésének engedélyezése.

1990 márciusában összeült a népképviselők harmadik rendkívüli kongresszusa. A kongresszuson létrehozták a Szovjetunió elnöke címet. A Szovjetunió első és utolsó elnöke Mihail Gorbacsov lett. Eltörölték a Szovjet Alkotmány 6. cikkelyét az SZKP vezető szerepéről a szovjet társadalomban. 1990 októberében az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa szintén megszüntette az Ukrán Alkotmány 6. cikkelyét az UKP vezető szerepéről a szovjet-ukrán társadalomban.

1990. május 15-én Kijevben megkezdte munkáját az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa. Feladata már nem az UKP határozatainak szentesítése volt, hanem a törvényalkotás. A Legfelsőbb Tanács elnökévé **Volodimir Ivaskót**, helyettesévé Ivan Pljuscot választották. A Demokratikus Blokkhoz tartozó képviselők megalapították a **Narodna Rada** (Néptanács) frakciót, a kommunista erők pedig a Szuverén Szovjet-Ukrajnáért frakcióba tömörültek, amely a **239-ek csoportja** néven vált ismertté. A Narodna radások vezére Ihor Juhnovszkij lett, a 239-eké pedig Olekszander Moroz.

1990 júliusában Gorbacsov Ivaskót Moszkvába rendelte. Ő lett az SZKP új főtitkár-helyettese. Az USZSZK Legfelsőbb Tanácsának elnökévé 27 jelölt közül **Leonyid Makarovics Kravcsukot** választották meg. Az UKP élére pedig Ivasko helyett **Sztanyiszlav Hurenko** került.

1990. július 16-án a Narodna Rada javaslatára a Legfelsőbb Tanács 355 szavazattal elfogadta Ukrajna Állami Önállóságának (szuverenitásának) Nyilatkozatát. Állami önállóság alatt a nyilatkozat az ukrán államhatalom teljességét, fennsőségét, önállóságát és oszthatatlanságát értette Ukrajna határain belül, illetve függetlenségét, egyenjogúságát a külkapcsolatok terén.

1990. augusztus 3-án a Legfelsőbb Tanács elfogadta az Ukrajna gazdasági önállóságáról szóló törvényt

1990. október 2-án a mai Függetlenség terén, az akkori Októberi forradalom téren 158 diák sátorot épített és éhségsztrájkba kezdett, követelve, azt hogy:

1. Ukrajna ne írja alá az új szövetségi szerződést,
2. tartsanak választásokat a Legfelsőbb Tanácsba többpártrendszeri alapon,
3. a katonai szolgálatra behívott fiatalok nem küldhetők Ukrajna területén kívül,
4. vegyék állami tulajdonba az UKP és a Komszomol vagyonát,
5. mondjon le Kravcsuk elnök és Maszol miniszterelnök.

Ez az esemény **gránit forradalom** néven került be a történelembe. A követelések közül egy teljesült csupán. Vitalij Maszol helyett Vitold Fokin lett az USZSZK miniszterelnöke. A diákok vezérei Vjacseszlav Kirilenko, Oleg Tyahnyibok és Olesz Donyij voltak.

A peresztrojka következményei Ukrajna politikai és társadalmi-gazdasági életére nézve:

- a tanács hatalom kiteljesülése, vagyis a kommunista párt diktatúrájának megszűnése,
- a glasztnoszty következtében az emberek megismerték történelmük számukra addig ismeretlen fehér foltjait,
- az általános emberi értékek érvényesülése az addig hangoztatott osztályérdekekkel szemben, megszűnik a vallásüldözés, véget ér a hidegháború, az ukrán állam megpróbál gyümölcsöző kapcsolatokat kiépíteni a nyugati ukrán diaszpóra képviselőivel, Ukrajna akadálymentes együttműködése a nyugati országokkal,
- a parancsuralmi tervgazdálkodás megszűnése,
- Ukrajna fokozatosan független állammá válik.

Mihail Gorbacsov, a Szovjetunió elnöke, új szövetségi szerződés kidolgozására tett javaslatot az SZSZKSZ tagköztársaságai között. Erről Novoogarjovóban kezdtek tárgyalásokat 9 köztársaság (Azerbajdzsán, Belorusszia, Kazahsztán, Kirgizia, Oroszország, Tadzsikisztán, Törkménia, Üzbekisztán és Ukrajna) vezetői, illetve a központ képviselői (9 plusz 1 formátumban). Észtország, Lettorság, Litvánia, Moldova, Grúzia, Örményország nem vett részt a **novoogarjovói folyamatban**.

1991. március 17-re össz-szövetségi népszavazást (referendumot) hirdettek. Moszkva a következő kérdést kívánta feltenni a Szovjetunió állampolgárainak: *„Kívánja-e Ön a Szovjetunióknak, mint egy megújult, egyenlő jogokkal bíró, szuverén (önálló) köztársaságokból álló föderációnak (szoros államszövetségnek) a megőrzését, amely garantálja, nemzetiségi hovatartozástól függetlenül, minden állampolgár emberi és szabadságjogait?”* Leonyid Kravcsuk az Ukrán Legfelsőbb Tanács elnökeként nem volt híve a szoros államszövetségnek. Ő konföderációt, lazább államszövetséget akart, amelyben teljes mértékben érvényesül Ukrajna szuverenitása. Ezért a népszavazáson, a fő kérdés mellett, egy másik kérdést javasolt: *„Egyet ért Ön azzal, hogy Ukrajna tagja legyen a Szovjet Szuverén Államok Szövetségének Ukrajna Állami Önállóságának (szuverenitásának) Nyilatkozata alapján?”* Ternopil és Lviv megye tanácsai még ennél is tovább mentek, ők egyenesen Ukrajna függetlenségéről kérdeztek. A referendum eredményei a következők voltak. A Moszkva által javasolt kérdésre a választópolgárok 70%-a felelt igennel, a Kijev által javasolt megfogalmazásra pedig a megkérdezettek 80 %-a. Az új szövetségi szerződést 1991. augusztus 20-án kellett aláírni.

1991. július 5-én Ukrajnában bevezették az államelnök intézményét.

Az SZKP konzervatív erői meg akarták akadályozni a Szovjetunió széthullását és Gorbacsov krími szabadságát kihasználva 1991. augusztus 19-én kijelentették, hogy Gorbacsov betegsége miatt nem tudja ellátni államelnöki teendőit. Ezért létrehozzák a Rendkívüli Állapot Állami Bizottságát (GKCSP), a hatalmat pedig Georgij Janajev helyettes államelnök veszi át. Borisz Jelcin orosz elnök bátor fellépésének köszönhetően 1991. augusztus 21-én sikerült felszámolni ezt az államcsíny-kísérletet.

Az Ukrajna függetlenségének meghirdetését elősegítő tényezők:

- kiéleződtek az ellentétek a Gorbacsov vezette központi vezetés és az oroszországi politikai központ között. Ez utóbbi élén Borisz Jelcin állt,
- a Szovjet Birodalom megőrzésének híveit demoralizálta a Gorbacsov ellen elkövetett puccs kudarca,
- a glasznoszty szabadabb légkörében új erőre kapott az ukrán nép nemzeti-felszabadító mozgalma,

- az ukrán társadalmon belül milliók szenvedtek a sztálini megtorlások idején, ezért a szovjet rendszer ellenségeivé váltak,
- az ukrán pártvezetésen belül kialakult az Ukrajna függetlenségét elfogadó és megvalósítani kívánó szuverén-kommunisták köre,
- az USZSZK-ban megvoltak mindazok a nemzeti állami struktúrák, amelyek képesek voltak az államigazgatásra függetlenség kivívása után,
- a szovjet parancsuralmi rendszeren alapuló gazdaság csődje arra ösztönözte az embereket, hogy kiutat keressenek a kialakult kilátástalan helyzetből.

1991. augusztus 24-én az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa ideiglenesen betiltotta az UKP-t, mivel együttműködött a GKCSP-vel, és egyhangúan elfogadta Ukrajna Függetlenségi Nyilatkozatát. Ezzel létrejött az önálló ukrán állam – Ukrajna, melynek területe sérthetetlen és oszthatatlan. Ukrajnában ezután kizárólag Ukrajna Alkotmánya és az ukrán törvények érvényesülnek.

1991. augusztus 26-án a Legfelsőbb Tanács betiltotta az Ukrán Kommunista Párt tevékenységét.

1991. december 1-jén népszavazást tartottak Ukrajna függetlenségéről. Arra a kérdésre, hogy egyetértenek-e a választók Ukrajna Függetlenségi Nyilatkozatával, 90,32% felelt igennel. A Krímen a polgárok 54,1 %-a értett egyet ezzel. Ugyanekkor került sor Ukrajna elnökének megválasztására. 6 jelölt közül 61,59 %-al Ukrajna első elnöke Leonyid Makarovics Kravcsuk lett.

1991. december 8-án Belovezsszkaja Puscsában Oroszország elnöke Borisz Jelcin, Ukrajna elnöke Leonyid Kravcsuk és Belorusszia Legfelsőbb Tanácsának elnöke Sztanyiszlav Suskevics szerződést írtak alá a Független Államok Közösségének létrehozásáról. **December 21-én** Alma-Atában a FÁK-hoz csatlakozott még 8 volt szovjet tagköztársaság. 1991 decemberének folyamán Ukrajna függetlenségét 68 állam ismerte el.

Dátumok, események	
1985 áprilisa	a peresztrojka meghirdetése
1986. április 26.	robbanás a Csernobili atomerőműben
1989	az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elfogadja a nyelvtörvényt, amely államnyelvvé nyilvánítja az ukránt
1989 szeptembere	az Ukrán Népi Mozgalom (Ruh) megalakulása
1990	a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa elfogadja a szabályozott piacgazdálkodásra történő áttérés programját; az Ukrán Görög Katolikus Egyház helyreállítása; eltörölték a szovjet alkotmány hatodik cikkelyét az SZKP vezető szerepéről.
1990. március	először tartottak alternatív választásokat Ukrajna Legfelsőbb Tanácsába
1990. július 16.	a Legfelsőbb Tanács elfogadta Ukrajna Állami Önállóságának (szuverenitásának) Nyilatkozatát
1991. március 17.	népszavazást tartanak a Szovjetunió megőrzéséről
1991. július 5.	az Ukrajna Elnöke intézmény bevezetése
1991. augusztus 19.	hatalom átvétel kísérlet a Szovjetunióban
1991. augusztus 24.	Ukrajna függetlenségének a meghirdetése
1991. december 1.	népszavazás Ukrajna függetlenségéről és Ukrajna Elnökének megválasztása

Történelmi fogalmak és kifejezések:
➤ Peresztrojka – Mihail Gorbacsov által 1985-ben meghirdetett irányvonal, melynek öt fő iránya volt: <i>gazdasági</i> (az extenzív gazdasági fejlődést intenzív fejlődés váltja fel), <i>belpolitikai</i> (a társadalmi élet demokratizálása és a néphatalom biztosítása), <i>külpolitikai</i> (a hidegháború befejezése, az összeurópai ház megteremtése), <i>szociális</i> (anyagi és kulturális jólét), <i>ideológiai</i> (a cenzúra megszüntetése, glasznoszty, szabad véleményalkotás). ➤ Glasznoszty – alatt olyan politikát értünk, melynek köszönhetően az emberek igaz, nem elferdített, cenzúra nélküli információkhoz juthatnak a világban végbemenő eseményekről, bátran bírálhatják az állami és pártszerveket, tudomást szerezhetnek népük történetének addig elhallgatott, vagy tiltott fehér foltjairól. Mindeközben lojálisok maradnak a megreformált szocialista rendszerhez. A glasznoszty dogmák és beidegződések nélküli új gondolkodást is jelent, a vélemények sokszínűségét, pluralizmusát, illetve saját vélemény, meggyőződés kialakítását objektív információk alapján. ➤ Pluralizmus – különböző politikai pártok és szervezetek tevékenységének szabadsága.

➤ Többpártrendszer – olyan politikai rendszer, ahol egy államon belül egyszerre több politikai párt működik szabadon.
➤ Szuverenitás vagy önállóság – a hatalom önállósága és fennsőbbsége belpolitikai és külpolitikai kérdésekben
➤ Infláció – a forgalomban levő pénztömeg rendkívüli megnövekedése és ezzel kapcsolatos gyors elértéktelenedése, a közszükségleti cikkek árának növekedése a valutaárfolyam valamint a reálbérek csökkenése.
➤ Piaci viszonyok – olyan gazdasági viszonyrendszer, amely a vállalkozások szabadságán, a tulajdonviszonyok sokszínűségén, a kereslet és kínálat törvényszerűségének betartásán alapszik az állam csekély beavatkozása mellett.
➤ Nyilatkozat – hivatalos okirat egy állam politikájának főbb elveiről vagy egy párt, illetve szervezet programjáról.
➤ Ukrán Helsinki Szövetség – ukrán társadalmi, politikai és jogvédő szervezet. Lvivben jött létre 1988-ban. Vezetője Levko Lukjanenko volt.
➤ Ukrán Köztársasági Párt – Ukrajna első nem kommunista beállítottságú pártja. 1990-ben alakult az Ukrán Helsinki Szövetség bázisán.
➤ Népszavazás – a nép közvetlen akaratnyilvánítása valamilyen fontos politikai kérdésben.

UKRAJNA A FÜGGETLENSÉG ÉVEIBEN

Államalkotói tevékenység

1991. október 8-án született meg az *Ukrán állampolgárságról szóló törvény*, amely az állampolgárságot minden ember elidegeníthetetlen jogává nyilvánította. Ukrán állampolgárságot kaphatott minden Ukrajna területén élő személy, aki nem volt más ország állampolgára és nem utasította el az ukrán állampolgárság felvételét. 1991. november 4-én lépett életbe az *Ukrán államhatárokról szóló törvény*, amely meghirdette az ukrán határok sérthetetlenségét, meghatározta a határok védelmének rendjét. 1991 decemberében megalakult Ukrajna állami vámhivatala és megszületett a törvény a határőrségről is. Az önálló állami élet fontos szimbólumai a *himnusz*, az *állami lobogó* és az *állami címer*. **1992. január 15-én** Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa törvényerejű rendeletet hozott **Ukrajna állami himnuszáról**. Mihajlo Verbickij zeneszerő alkotását hagyták jóvá Pavlo Csubinszkij verse alapján. Első sora pedig így hangzik: *Él még Ukrajnának dicsősége, szabadsága*. **Január 28-án** a Legfelsőbb Tanács határozott **Ukrajna állami lobogójáról**, **február 19-én** pedig a **szigonyt ábrázoló kis címer**ről. 1992. augusztus 24-én Leonyid Kravcsuk ukrán elnök ávette az UNK Állami Központjának száműzetésben lévő elnökétől az államhatalom szimbólumait, Ivan Mazepa hetman klenódiumait és az állami központ működésének befejezéséről szóló nyilatkozatot.

1994 márciusában és áprilisában választásokat tartottak a Legfelsőbb Tanácsba szavazattöbbségi rendszer alapján, vagyis a választókerületekben a legtöbb szavazatot kapott képviselőjelöltek juthattak be a parlamentbe. Ez azt jelentette, hogy minden képviselő egyénileg mérte meg magát, nem pártlistán. A parlamenti helyek felét párton kívüli, független képviselők foglalták el.

Az elnök és a Legfelsőbb Tanács közötti viszony kezdetektől fogva nagyon feszült volt. Kravcsuk növelni akarta az elnöki jogköröket, a parlament pedig nem. Ennek az lett a következménye, hogy **1994 júniusában-júliusában** elnökválasztásokat tartottak, az új elnök **Leonyid Kucsma** lett.

Az Ukrán Fegyveres Erők megalakulása

1991. december 6-án törvény született Ukrajna Fegyveres Erőinek a megalakulásáról. A miniszter K. Morozov, a légierő tábornoka lett, aki a hadsereg leépítésébe kezdett. Három év leforgása alatt 100 ezer tiszte és zászlóst szereltek le. A Fekete-tengeri flotta parancsnokságát azonban nem tudták rávenni arra, hogy az új államot szolgálja. 1993 októberében a parlament elfogadta Ukrajna új katonai doktrínáját, melynek értelmében kijelentették, hogy Ukrajna egyik szomszédját sem tartja ellenséges államnak. Annak érdekében, hogy az Orosz Föderáció megőrizze a volt Szovjetunió hadserege feletti ellenőrzést, létrehozták a FÁK államok egyesített parancsnokságát. Ukrajna azonban nem lett a tagja.

Gazdasági élet

Ukrajna függetlenségének elnyerésekor megörökölte a szovjet rendszer gazdasági válságát, de a függetlenség első éveiben maga is elkövetett egy sor **hibát**:

- 1) az ukrán gazdasági vezetés tapasztalatlan volt még ekkor, ezért félt radikális döntéseket hozni. A Szovjetunió idején pedig csak végrehajtotta a központ döntéseit.
- 2) A meghozott döntések végrehajtását hátráltatta az a körülmény, hogy a szovjet rendszer idején működő közigazgatási gépezet megszűnt, az új nemzeti ukrán hatalom létrehozását pedig hátráltatták a folytonos politikai csatározások.
- 3) A népgazdaság parancsuralmi irányítása már nem működött, a piaci viszonyok azonban még nem alakultak ki, ezért a gazdasági életben kaotikus állapotok uralkodtak. Mivel az ukrán gazdaság ezer szállal kötődött az oroszhoz, ezért a fejlődését alakító irányvonalakat Moszkvában fogalmazták meg.

Bénítólag hatott az ukrán gazdaság fejlődésére az a körülmény, hogy 1992 elején Oroszország liberalizálta az energiahordozók árát. Ennek következtében a kőolaj ára 300-szorosára, a földgázé pedig 100-szorosára ugrott. Az orosz kormány beszüntette Ukrajna rubellel való ellátását. **1992** elején a kijevi kormány bevezette a **kupon-karbovanec**ket, amelyek az ukrán pénz szerepét voltak hivatottak játszani. Ezzel Ukrajna kikerült a rubel övezetből. Azonban rövid időn belül a kuponok is vesztek értékükből, ami hiperinflációhoz vezetett. 1994 novemberében megjelent az 500 ezer címletű kupon-karbovanec. Ehhez hasonló hiperinfláció egyik országra sem volt jellemző ebben az időben. Az állam ekkor monetáris lépésekhez folyamodott. A monetáris politika egy gazdaságpolitikai tevékenység, melynek során az állam a gazdaságban lévő pénzmennyiség mértékét befolyásolja. A fizetések, nyugdíjak mesterséges visszatartásával megpróbálták csökkenteni a forgalomban lévő pénz mennyiségét. Ezen intézkedések ugyan padlóra küldték a lakosságot, de megszüntették a hiperinflációt is.

A 90-es évek elejére az ukrán társadalom egyre inkább elszegényedett. Nőtt a szakadék a nagyon gazdagok és nagyon szegények között. A középosztály eltűnt. 1990–1993 között a minimálbér 57-szeresére növekedett, az árak viszont 167-szeresükre. Az állam gyakorlatilag magára hagyta a szociális szférát. Óriási méreteket öltött a munkanélküliség, a hatalom korrumpáltsága, a bűnözés. A kilátástalanság következtében milliók indultak külföldre munkavállalás céljából.

A társadalom két részre szakadt. Egyik része meggazdagodott, megszedte magát az árnyékgazdaságban. 1993-ban az ukrán népesség 5%-a tartotta kezében az egész népgazdaság 35%-t. 2000-ben ez az arány már 3% volt a 65%-hoz. Ők átlagosan havi 20 ezer dollárból „tengették” életüket. A társadalom másik része a legális szektorban dolgozott, és alapjában véve nyomorgott. Míg 1992-ben a létminimum alatt a lakosság 11%-a élt, addig 1998-ban már a 74%-a. Az átlagfizetés ekkor 65 dollár volt.

1991-ben az elhalálozások száma először múlta felül a születések számát. Kezdetét vette a lakosság számának fokozatos csökkenése. Míg 1993-ban még 52 millió 244 ezren voltunk, addig 2012-ben már csak 45 millióan.

Leonyid Kucsma Ukrajna elnöke **1994-ben meghirdette a társadalmi-gazdasági fejlődés új stratégiáját.**

Ez az új terv magában foglalta a piacgazdaságra való gyorsított áttérést, az állami költségvetés kiadásainak lefaragását, a szabad kül- és belkereskedelem meghonosítását, a szigorú monetáris politikát, a magánosítás felgyorsítását és a földreform bevezetését.

Az új stratégia kezdetben sikeresnek bizonyult. 1995-ben a magánkézen lévő vállalatok állították elő az ipari össztermék 45%-át, 1998-ban pedig a 66%-át. 1995 és 1999 között az állami szektor részaránya a népgazdaságban 96%-ról 62%-ra csökkent. Felgyorsultak a privatizációs folyamatok vidéken. 1994 és 2002 között 7 millió személy jutott **földtulajdon-vagyonjegy**hez (úgynevezett páj). 1996-ban megszüntették a szovhozok 30%-át, melyek többsége termelészövetkezetté alakult át. Létrejött 34,1 ezer farmgazdaság, minden negyedik tönkrement később. Az elnök által kezdeményezett intézkedések következtében stabilizálódott a pénzügyi rendszer. Az áremelkedés 400%-ról 1996-ra 40%-ra csökkent. **1996 szeptemberében** bevezetésre került az ukrán nemzeti valuta, a **hrivnya**. A pénzreform egyik hibája az volt, hogy mesterségesen fenntartotta a hrivnya értékét a dollárhoz képest: 1996-ban 1 dollár 1,89 hrivnyát ért, 2005-ben pedig 5,05-öt. Ez a helyzet gátolta az export fejlődését és állandósította a cserekereskedelmet. Ukrajna 2005-ben megkapta a piacgazdasággal rendelkező állam státuszát, 2008-ban pedig felvették a Világkereskedelmi Szervezetbe (WTO).

Belpolitikai élet

Az Ukrán Népi Mozgalom (Ruh) kezdetben társadalmi-politikai szervezatként működött. Az 1992 márciusában megtartott III. kongresszusukon kijelentették, hogy támogatják az Ukrajnában zajló államalkotói tevékenységet, de ellenzékbe vonulnak a fennálló hatalommal szemben. A kongresszuson megválasztották a Ruh három társelnökét, Ivan Dracsot, Vjacseszlav Csornovilt és M. Horinyt.

Nem sokkal a kongresszus után szakadás állt be a Ruh soraiban. A tagság többsége ugyanis nem helyeselte a szervezet ellenzékiességét. 1992-ben a volt ruhosok, Juhnovszkij, Zsulinszkij és Pinzenik, kormánytagok lettek. A Vjacseszlav Csornovil körül csoportosuló erők pedig továbbra is ellenzékben maradtak. 1992 decemberében tartották meg az Ukrán Népi Mozgalom (Ruh) IV. kongresszusát, ahol párttá alakultak át. A párt elnöke Vjacseszlav Csornovil lett.

1998-ban és 2002-ben az arányos-szavazattöbbségi választási rendszer alapján történt a választás, vagyis a képviselők fele pártlistáról (225), a másik fele pedig egyéni választókerületekből (225) került be a parlamentbe. A 2006 és 2007-es választásokon az arányos választójogi rendszert használták, vagyis csak pártok versengtek egymással. Így egyeztek meg erről 2004. december 8-án, a narancsos forradalom idején. Ekkor fogadta el ugyanis a Legfelsőbb Tanács a politikai reformról szóló törvényt. Ukrajna parlamenti-elnöki köztársasággá vált. 2012-ben ismét visszatértek az arányos-szavazattöbbségi választási rendszerhez.

A függetlenség elnyerése után még sokáig az 1978-as alkotmány volt érvényben. Aktív alkotmányozási folyamat 1994 után kezdődött el, amikor létrehozták az Alkotmányozó Bizottságot Leonyid Kucsma, akkori elnök és a Legfelsőbb Tanács elnöke, Olekszander Moroz vezetésével. A parlament és az elnök szembenállása megakadályozta az alkotmány elfogadását. **1995. június 8-án** L. Kucsma államelnök és O. Moroz a Legfelsőbb Tanács elnöke alkotmányos szerződést írtak alá az államhatalmi szervek és a helyi önkormányzatok működésének alapjairól az Ukrajna Alkotmányának elfogadásáig terjedő időszakra. Végül is **1996. június 28-án** Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elfogadta **Ukrajna Alkotmányát (Alaptörvényét)**. Az alkotmány elfogadásának éjszakáján Mihajlo Szirota képviselő volt az Egyeztető Bizottság vezetője, aki pontról pontra ismertette az alaptörvény minden egyes cikkelyét. Ukrajna Alkotmányára 314 képviselő voksolt.

1999. október 31-én Leonyid Kucsrát 56,2%-os szavazattöbbséggel újraválasztották. A 2000-es évek elején több botrány rázta meg az ukrán belpolitikai életet. 2000-ben rejtélyes körülmények

között eltűnt Georgij Gongadze ellenzéki újságíró. **2000. november 28-án** Olekszander Moroz parlamenti felszólalásában arról beszélt, hogy Georgij Gongadze valószínűleg meggyilkolták, és gyilkosait a legfelsőbb államvezetés képviselői között kell keresni. Ezt arra alapozta, hogy Mikola Melnicsenko őrnagy, Kucsma egyik biztonsági embere lehallgatta az elnök és több vezető beszélgetését, ahol az elnök az újságíró eltűntetését követelte. Erről Melnicsenko hangfelvételt is készített. Kirobbant a **kazetta botrány**, amely tömeges megmozdulásokhoz vezetett az országban (*Ukrajna Kucsma nélkül!*). A legbefolyásosabb párt ebben az időben az Ukrán (egyesített) Szociáldemokrata Párt volt Viktor Medvegycsuk vezetésével.

A soron következő elnökválasztásokat **2004. október 31-én** tartották meg. A harc Viktor Janukovics akkori miniszterelnök és Viktor Juscenko ellenzéki vezér között bontakozott ki. Az első fordulót Juscenko nyerte 0,55%-al, így sor került a második fordulóra. Juscenkóra a nyugati és központi térség szavazott, Janukovicsra pedig a keleti és a déli. A második forduló eredményeit november 21-én hirdették ki. Ebben a fordulóban Janukovics győzött. Pontosán annyi szavazattal előzte meg Juscenkót (812 ezer szavazat), ahány szavazóval többen szavaztak Donyeck és Luhanszk megyékben (843 ezer szavazóval több). Világos volt mindenki számára, hogy választási csalás történt. Harmincezren mentek ki a Függetlenség terére, másnap már 100 ezren voltak. A tüntetők azt követelték, hogy érvénytelenítsék az elnökválasztás eredményeit. Juscenko ekkor a Legfelsőbb Bírósághoz fordult, hogy érvénytelenítse a szavazás eredményeit Donyeck és Luhanszk megyékben. November 25-én Ukrajna Legfelsőbb Bírósága megtiltotta a választások eredményeinek hivatalos közlését. December 3-án pedig érvénytelenítette a második forduló eredményeit és ismételt szavazást írt ki, amelyet december 26-án tartottak meg. Viktor Juscenko a szavazatok 51,99%-val nyert. Janukovics 44,2%-ot kapott. A 2004. november 21. – december 3. között zajló események **narancsos forradalomként** kerültek be a történelembe.

2010 januárjában – februárjában elnökválasztást tartottak, amelyet Viktor Janukovics nyert meg. A Legfelsőbb Tanácsban is megszerezte a többséget. Március 11-én létrejött a Stabilitás és Reformok koalíció 235 szavazattal. A miniszterelnök Mikola Azarov lett. Janukovics megpróbált a Régiók Pártjára támaszkodva erős elnöki hatalmat kiépíteni. Magának rendelte alá a bíróságokat, az ügyészséget. Leváltotta az Alkotmánybíróság bírúinak harmadát, így elérte azt, hogy Ukrajnát parlamenti-elnöki köztársaságból ismét elnöki-parlamenti köztársasággá alakították át. A költségvetési pénzek felett egy szűk kör gyakorolta az ellenőrzést.

2013 őszén Viktor Janukovics elutasította az Európai Unióval kötendő társult tagságról szóló szerződés aláírását. **2013. november 21-én** Kijevben ekkor zavargások kezdődtek, amelyek később a **Euromajdan** nevet kapták. November 24-én már 150 ezren voltak az utcán, akik három dolgot követeltek:

- 1) Azarov mondjon le,
- 2) november 27-ig hívják össze a Legfelsőbb Tanács rendkívüli ülését és fogadják el az euróintegrációs törvényeket,
- 3) Janukovics Vilniusban írja alá a társult tagságról szóló szerződést.

Janukovics azonban a november 28–29-én megtartott vilniuszi találkozón, kijelentette, hogy a társult tagság Ukrajna számára nem időszerű. Ekkor a tüntetők kijelentették, hogy a Függetlenség terén maradnak. November 30-án éjszaka a Függetlenség terét körüzartha a Berkut rohamosztag 2000 katonája, ahol a sátrakban ekkor 400 diák tartózkodott. A rohamrendőrök megkezdték a sáttortábor felszámolását. Kegyetlenül megverték az itt tartózkodó diákokat. December 1-jén, az 1991-es népszavazás évfordulóján, Kijevben már 500 ezer – egymillió ember tartózkodott a Függetlenség terén. Megalakult a Nemzeti Ellenállás Törzskara, amely a Szakszervezetek Házában rendezkedett be. December 8-án ledöntötték a Besszaráb téren álló Lenin szobrot. Ezután Ukrajna több városában **leninhullás** (leninopád) vette kezdetét.

December 11-én éjszaka a Berkut ismét kísérletet tett a Majdan szétkergetésére. Megközelítették a Szakszervezetek Házát, de az Aranykúp Szent Mihály-székesegyház harangjának szavára kijeviek ezrei érkeztek ide, és meghátrálásra kényszerítették a rohamsisakosokat. A tüntetők újabb

sátortábort építettek, amely köré 2–3 méter magas barrikádokat emeltek. December 14-én népgyűlést (vicsét) tartottak, ahol azt követelték, hogy térjenek vissza a 2004. december 8-i alkotmányhoz.

2014. január 16-án a Legfelsőbb Tanács a szavazás rendjének megsértésével törvénycsomagot fogadott el, amely jelentősen szűkítette az állampolgárok demokratikus szabadságjogait. 2014. január 22-én Ukrajna állami egységének napján a Berkut és a tüntetők között a Hruszevszkij utcában kegyetlen harc folyt. A Berkut mesterlövészeinek első áldozata ezen a napon **Szerhij Nyigóján** örmény származású, de Ukrajnában felnövő 20 esztendőes fiatalmer volt, akivel három golyó végzett. A második áldozat **Mihajlo Zsiznyevszkij** belorusz származású önkéntes, aki 2005 óta élt Kijevben. Egyetlen, a szívét ért golyó végzett vele. A nap harmadik áldozata az 50 éves lvivi tudós, szejszmológus, **Jurij Verbickij** lett. A szemét találták el. Ihor Lucenko (ma parlamenti képviselő – Batykvicscsina) kórházba szállította, ahonnan mindkettőjüket „ismeretlen” fegyveresek elhurcolták, és a Kijev melletti erdőben Verbickijt halálra kínozták. Szintén ezen a napon sérült meg **Roman Szenik** (45 éves), őt is szíven lőtték, 25-én halt meg. Nem a Hruszevszkij utcán sérült meg **Pavlo Mazurenko** (42 éves) programozó, kijevi lakos, akit a berkutosok igazoltatás közben úgy összeverték 18-án, hogy 22-én belehalt sérüléseibe. A **Mennyei Század** első áldozatai voltak ők. Február 20-án a **véres csütörtökön** az Insztitutszkij utcában még 50 embert végeztek ki a berkutosok. Ezen a napon a Legfelsőbb Tanács 236 szavazattal határozatot fogadott el, amelyben elítélte a békés ukrán állampolgárok meggyilkolását a rendvédelmi szervek által. Eztután Janukovics találkozott az ellenzék vezetőivel és a külföldi államok képviselőivel, ahol megígérte a soron kívüli elnökválasztások megtartását és a 2004. december 8-i alkotmányhoz való visszatérést. Ezzel szemben a rendfenntartók éles tüntényekkel lőtték a tüntetőkre, aminek következtében több mint százan veszítették életüket, a legtöbbjük február 20-án. A történeteket elítélve Janukovics parlamenti híveinek többsége is az államfő leváltására szavazott. Február 22-én az Elnöki Adminisztrációt védő rendőrök letették a földre a pajzsukat, és beszálltak az autóbuszokba. Ezt látva Janukovics elhagyta az épületet és Mezsirjába sietett, február 23-án pedig elhagyta Kijevet és Oroszországba szökött. Janukovics elmenekülése után a helyére választott ideiglenes elnök **Olekszandr Turcsinov** lett.

A Legfelsőbb Tanács határozatban mondta ki, hogy Janukovics azzal, hogy megszökött az országból, önként mondott le elnöki jogairól, és 328 szavazattal új elnökválasztást írt ki. Ezek a napok a **méltóság forradalma** néven kerültek be a történelembe.

Az elmenekült Viktor Janukovics ezután arra kérte orosz kollégáját, Vlagyimir Putyint, hogy avatkozzon be Ukrajnában. A dokumentum szerint a politikus országának „*törvényesen megválasztott képviselőjeként*” úgy vélte, hogy „*Ukrajna a polgárháború szélére sodródott*”, ezért „*a törvényesség, a béke, a rend, a stabilitás és az ukrán nép megvédése érdekében*” kérte Putyintól a beavatkozást, mert „*az emberek élete, biztonsága és jogai fenyegetésnek vannak kitéve, különösen a Krím északkeleti részén*”. Szerinte „*a nyugati országok befolyása alatt nyílt terror- és erőszakcselekmények történtek*” az országban.

Vlagyimir Putin az Orosz Föderáció elnöke február 20-án parancsot adott Krím elfoglalására, annexiójára. Zöld emberkéket lepték el a félszigetet, akik orosz ügynökök voltak. 2014. március 16-án népszavazást tartottak Krím Oroszországhoz csatolásáról. Március 18-án a Kremlben szerződést írtak alá a Krím-félsziget és Szevasztopol felvételéről az Orosz Föderáció keretei közé.

A Krím-félsziget megszerzése után Putin **hibrid háborút** kezdett Ukrajna keleti tartományai ellen. 2014 áprilisától kezdve a Moszkva által támogatott szeparatisták megkezdték a közigazgatási épületek elfoglalását Donyeck és Luhanszk megye területén, ahol létrehozták az úgynevezett Donyeck-i Népköztársaságot és Luhanszki Népköztársaságot. 2014. április 14-én a Legfelsőbb Tanács törvényt fogadott el a terrorizmus elleni harcról. Kezdetét vette a **terrorellenes hadművelet (ATO)**. 2014. szeptember 5-én Minszkben szerződést írtak alá a fegyveres harc beszüntetéséről a Donyec-medencében, de a harci események tovább folytatódtak. 2015. február 11-én Minszkben Németország, Franciaország, Oroszország és Ukrajna elnökei tárgyalásokat kezdtek a kelet-ukrajnai konfliktus rendezéséről.

2014. május 25-én Ukrajnában elnökválasztást tartottak. Ukrajna új elnöke 2014 júniusától **Petro Porosenko** lett. A szavazatok 54,7%-át szerezte meg. 2014. október 26-án rendkívüli parlamenti választásokat is tartottak. Öt politikai erő került be a Legfelsőbb Tanácsba: a Petro Porosenko

Szövetség, a Népi front, a Szamopomics, Ljasko Radikális Pártja, a Batyktivscsina. Kezdetben a miniszterelnök Arszenyij Jacenyuk volt, ma pedig Volodimir Grojszman.

Külpolitikai élet

A függetlenség kivívása után Ukrajna a nemzetközi kapcsolatok alanyává vált. Külpolitikájának főbb elveit Ukrajna Állami Önállóságának Nyilatkozatában fogalmazták meg.

Ezek a következők:

- Ukrajna semleges állam,
- nem vesz részt semmilyen katonai tömb munkájában,
- követi a három atommentes elvet, vagyis nem tárolja, nem gyártja, és nem használja az atomfegyvereket.

1994 őszen Ukrajna megígérte, hogy csatlakozik az atomsorompó egyezményhez, amennyiben Oroszország, USA és Nagy-Britannia szavatolják biztonságát. **1994. december 5-én** Ukrajna, Oroszország, Nagy-Britannia és az USA képviselői aláírták a **budapesti memorandumot**, amelyben a szerződő felek szavatolták Ukrajna függetlenségét, területe és határai sérthetetlenségét.

1997. május 30–31-én Oroszország és Ukrajna 10 évre szóló barátsági, együttműködési és partnerségi szerződést írt alá. A szerződés 10 évre szólt, amit újabb 10 évre meg lehetett hosszabítani. Oroszország elismerte Ukrajnát jelenlegi határai között. Megegyeztek továbbá az orosz Fekete-tengeri Flotta szevasztopoli állomásoztatásáról 2017. május 28-ig. 2003-ban Oroszország és Ukrajna között vita alakult ki Tuzla szigete és az Azovi-tenger birtoklása miatt. Végül megegyeztek abban, hogy az Azovi-tenger mindkét ország belső tengere. Tuzla kérdését azonban nem rendezték.

2010. április 21-én Dmitrij Medvegyev és Viktor Janukovics Harkivban megállapodást írtak alá az orosz Fekete-tengeri Flotta szevasztopoli állomásoztatásának meghosszabításáról 25 évre.

A román–ukrán kapcsolatokat kezdetben beárnyékolta az, hogy Románia magának követelte azokat az ukrán területeket, amelyeket a Szovjetunió kapott a Molotov-Ribbentrop paktum alapján, vagyis Észak-Bukovinát, illetve a Duna-menti vidéket. Végül Konstancában 1997. június 2-án aláírták a két ország közötti barátsági és együttműködési szerződést, melyben elismerték egymás határait. 2004-ben Románia beperelte Ukrajnát a Hágai Nemzetközi Bíróságon a Zmijinijsziget miatt. A bírósági tárgyalások 2009-ig tartottak, ahol a bírók Románia javára döntöttek.

1992 júliusában Leonyid Kravcsuk ukrán elnök Helsinkiben aláírta a Helsinki Zárónyilatkozatot. Még ugyanabban a hónapban Ukrajna csatlakozott az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia országaihoz, amely 1995-ben az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet nevet kapta. **1995 novemberében** Ukrajna tagja lett az Európa Tanácsnak.

1994-ben Ukrajna együttműködési szerződést kötött az Európai Unióval. 2013. november 28-án Viktor Janukovics Putyin orosz elnök nyomására nem írta alá a társult tagságról szóló szerződést az EU-val, ami tömegmegmozdulásokhoz és Janukovics bukásához vezetett. **2014. március 21-én** Arszenyij Jacenyuk miniszterelnök végül megállapodott a fentebb említett társult tagságról szóló szerződés politikai részéről. 1994 februárjában Ukrajna csatlakozott a NATO békepartnerségi programjához. 1997. július 7-én hatályba lépett a NATO és Ukrajna különleges partnerségének Alapokmánya.

Ukrajna együttműködik a külföldi országokkal a tudomány terén is. 1997-ben Leonyid Kadenyuk első ukrán űrhajósként részt vett a Kolumbia amerikai űrrepülő egyik útján.

Dátumok, események

1991

Az ukrán állampolgárságról szóló törvény elfogadása

1991. december 6.	Az Ukrán Fegyveres Erők megalakulása
1992	A kupon-karbovanec bevezetése; a Kijevi pátriárkátus Ukrán Pravoszláv Egyházának a létrejötte
1993–1994	Hiperinfláció Ukrajnában
1994	Ukrajna megígérte, hogy csatlakozik az atomsorompó egyezményhez, amennyiben Oroszország, USA és Nagy-Britannia szavatolják biztonságát
1994 július	Leonyid Kucsmát Ukrajna elnökévé választják
1995	Ukrajna tagja lett az Európa Tanácsnak
1996	Bevezetik a hrivnyát
1996. június 28.	Ukrajna Alkotmányának elfogadása
1997	Leonyid Kadenyuk első ukrán űrhajósként részt vett a Kolumbia amerikai űrrepülő egyik útján
1999	Leonyid Kucsmát másodszor is Ukrajna elnökévé választják
2000	A kazetta botrány. Georgij Gongadze meggyilkolása
2004. október–december	Narancsos forradalom. Viktor Juscenko elnökké választása
2004. december 8.	Alkotmánymódosítás. Ukrajna parlamenti-elnöki köztársasággá válik
2005	Ukrajna megkapta a piacgazdasággal rendelkező állam státuszát
2006	Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa törvényt fogadott el az 1932–1933-as éhínségről
2008	Ukrajnát felvették a Világkereskedelmi Szervezetbe (WTO)
2010 januárja	Viktor Janukovicsot elnökké választják
2013 novembere – 2014 februárja	A méltóság forradalma
2014	Ukrajna az EU társult tagja lesz
2014 június	Petro Porosenko elnökké választása

Történelmi fogalmak, kifejezések

➤ Gránit forradalom – az ukrán diákok éhségsztrájkja az új szövetségi szerződés aláírása ellen 1990. október 2–17. között.
➤ Narancsos forradalom – Viktor Juscenko hívei által szervezett polgári engedetlenségi mozgalom 2004 novemberében–decemberében az elnökválasztások eredményeinek meghamisítása ellen. Győzelemmel végződött. Viktor Juscenko Ukrajna elnöke lett.
➤ Euromajdan, a méltóság forradalma (Революція Гідності) – Ukrajnában kibontakozó ellenállási mozgalom, melynek résztvevői az országot megbénító korrupció ellen tiltakoztak, elítélték a jogvédő szervek önkényeskedését, követelték Ukrajna Európai Unióhoz való csatlakozását. 2013. november 21-én vette kezdetét, amikor Viktor Janukovics elutasította az EU-val való társulási szerződés aláírását. Különösen nagy méreteket akkor öltött, amikor 2013. november 30-án éjszaka a Berkut verőlegényei bántalmazták a sátorláborban tartózkodó diákokat.
➤ Mennyei Század – a Euromajdanon 2013 decembere – 2014 februárja között a hatalom által meggyilkolt áldozatok gyűjtőneve.
➤ Szepatizmus – az államtól való különválásra, elkülönülésre irányuló politikai törekvés, széthúzás.
➤ Terrorellenes hadművelet – a terrorcselekmények megelőzésére és felszámolására irányuló intézkedések összessége.

➤ Terrorellenes Hadművelet 2014 (ATO) – fegyveres konfliktus Donyeck és Luhanszk megyékben az ukrán jogvédő szervek, az Ukrán Fegyveres Erők és az Orosz Föderáció által támogatott terrorista Luhanszki és Donyeck-i „Népköztársaságok” törvénytelen katonai egységei között. A 2014-es orosz–ukrán háború része.
➤ Annexió – az egyik állam bekebelezi a másik államot, vagy annak egy részét.
➤ Krím és Szevasztopol annexiója – Oroszország katonai agressziója Ukrajna ellen 2014 márciusában, melynek célja a Krími Autonóm Köztársaság és Szevasztopol törvénytelen elcsatolása volt Ukrajnától és bekebelezése az Orosz Föderáció által.
➤ Ideiglenesen megszállt területek – Ukrajna törvénye alapján a Krím-félsziget ideiglenesen megszállt területnek számít 2014 márciusa óta.
➤ Ukrajna Elnöke – államfő, akit az egész nép választ meg.
➤ Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa – Ukrajna törvényhozó hatalmi szerve. 450 választott képviselője van.
➤ Ukrajna Miniszteri Kabinetje – a végrehajtó hatalom legfőbb intézménye Ukrajnában.
➤ Arányos választójogi rendszer – olyan képviselő-választási rendszer, amikor a választókerületekben a mandátumokat a pártok között az általuk megszerzett szavazatok számának megfelelően osztják el, vagyis arányosan.
➤ Szavazattöbbségi rendszer – olyan választási rendszer, amikor a választókerületekben csak a legtöbb szavazatot kapott képviselőjelöltek jutnak tovább.
➤ Arányos szavazattöbbségi választási rendszer – a képviselők fele pártlistáról (225), a másik fele pedig egyéni választókerületekből (225) kerül be a parlamentbe.
➤ Ünnepélyes beiktatás (inaguráció) – az államelnöki tevékenység megkezdésének szertartása.
➤ Privatizáció vagy magánosítás – a termelő eszközök állami tulajdonból magántulajdonba kerülése.
➤ Default – fizetéseképtelenség, egy ország képtelen a kölcsönök törlesztésére.
➤ Árnyékgazdaság – állami felügyeleten és nyilvántartáson kívül működő gazdasági tevékenység. Az államnak adót nem fizet, eltitkolja bevételeit, nem érvényesek rá a munkások jogait védő jogszabályok.
➤ Emisszió – bankjegy, papírpénz kibocsátása az állami költségvetés kiadásának fedezésére.
➤ Devalváció – a nemzeti vagy külföldi valuta más valutákhoz viszonyított elértéktelenedése.
➤ Hiperinfláció – szélsőségesen nagy infláció. A pénz értéktelenné válik. Szerepét egy stabil valuta (például dollár) vagy áru (például cigaretta), esetleg az arany veszi át és felvirágzik a cserekereskedelem is. A gazdaság hatékonysága csökken, mert az emberek idejét termelés helyett az infláció miatti tevékenységek töltik ki. A hiperinfláció a gazdaság összeomlásának jele.

TUDÁSPRÓBÁK

I. téma: Ukrajna a XX. század elején

1. Ki adta ki a *Rada (Tanács)* című lapot 1906–1914 között?

- A. Borisz Hrincsenko
- B. Jevhen Csikalenko
- C. Volodimir Vinnicsenko
- D. Szimon Petljura

A	B	C	D

2. Mi volt a lényege Sztolipin agrárreformjának?

1. Visszaadták a parasztnak a kihaló földet
2. A földesurak földjét elkobozták, és a parasztnak adták
3. A parasztnak kifizették a faluközösségtől
4. A parasztnak visszakapták a megváltási összeget
5. A föld nélkül maradt parasztnak Szibériába telepítették

- A. 1,2
- B. 2,3
- C. 3,4
- D. 3,5

A	B	C	D

3. Mi jellemezte leginkább Ukrajna gazdasági életét az első világháború előtt?

1. Megszüntették a földesúri földbirtokot
2. Javult a munkások és parasztnak élete
3. Nőtt a búza és más mezőgazdasági növények vetésterülete
4. Ukrajnában nem jöttek létre monopóliumok
5. A modernizációban fontos szerepet játszott a külföldi tőke
6. Nőtt a termés és a munkaerő koncentrációja, vagyis nagy gyárak jöttek létre, ahol sokan dolgoztak

- A. 1,2,5
- B. 2,3,6
- C. 2,4,5
- D. 3,5,6

A	B	C	D

4. Milyen szó hiányzik a mondatból?

1902-ben alakult a Prodamet..... amely Katerinoszlavban, Juzovkában, Mariupolban, Kijevben és Odesszában is rendelkezett kirendeltségekkel.

- A. Szindikátus
- B. Kartel
- C. Tröszt
- D. Korporáció

A	B	C	D

5. Mit tudsz a képen látható könyvről?

- A. 1905-ben jelent meg Kijevben
- B. Szerzője Dmitro Doncov volt
- C. A kezdeti időszakban a FUP programjául szolgált
- D. Ukrajna függetlenségéről szólt

A	B	C	D

6. Miért küzdött Nyugat-Ukrajna a XX. század elején?

1. Ukrán Nemzeti Egyetem megnyitása Lvivben
2. A görög katolikus és pravoszláv egyházak egyesítéséért
3. Választójogi reformért
4. A lengyel nyelv bevezetéséért az istentiszteleteken
5. Az ukrán földek nemzeti-területi autonómiájáért

- A. 1,2,4
- B. 1,3,5
- C. 2,4,5
- D. 3,4,5

A	B	C	D

7. Ki látható a képen?

- A. Andrej Septickij
- B. Volostin Ágoston
- C. Ilja Srag
- D. Szerhij Jefremov

A	B	C	D

8. Milyen eseményekre került sor 1905-ben?

1. Véres vasárnap
2. Felkelés a Patyomkin cirkálón
3. Kijevben létrejön az Orosz Nacionalisták Klubja
4. II. Miklós Kiáltványa
5. Bejlisz-ügy
6. Felosztatják a II. Állami Dumát

- A. 1,2,6
B. 1,2,4
C. 3,4,5
D. 2,3,6

A	B	C	D

9. Kiről szól az idézet?

Ukrán hazafi, aki részt vett a Forradalmi Ukrán Párt létrehozásában, majd a Népi Ukrán Párt megalapításában. Az önálló ukrán állam híve. ...

- A. Szimon Petljura
B. Mikola Mihnovszkij
C. Dmitro Doncov
D. Jevhen Csikalenko

A	B	C	D

10. Melyik politikai párt alakult meg ukrán földön először?

- A. Forradalmi Ukrán Párt
B. Ruszin Ukrán Radikális Párt
C. Ukrán Nemzeti-Demokratikus Párt
D. Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt

A	B	C	D

11. Milyen politikai szervezetről van szó?

Titkos pártok felett álló ukrán politikai szervezet, 1908-ban jött létre Kijevben. Célja a hazafias erők összefogása volt a nemzeti újjászületés érdekében.

- A. Proszvita
B. Sevcenko Tudományos Társaság
C. Ukrán Mérsékelt Társasága
D. Szpilka

A	B	C	D

12. Állapítsd meg az összefüggést a képen látható személyek és nevük között!

1

2

3

4

- A. Kirilo Triljovszkij
- B. Ivan Boberszkij
- C. Jevhen Csikalenko
- D. Mikola Mihnovszkij

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

13. Állapítsd meg az összefüggést a politikusok neve és a szókapcsolatok között!

- 1. Ivan Boberszkij
 - 2. Andrej Septickij
 - 3. Ilja Srag
 - 4. Kirilo Triljovszkij
- A. Ukrán Nemzeti Múzeum, a görög katolikus egyház metropolitája
 - B. Szokil Testnevelési Ifjúsági Szervezet, az ukrán testnevelési oktatás megteremtése
 - C. Szics Testnevelési-hazafias Szervezet, nagykövet
 - D. Az ukrán dumai közösség vezetője

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

14. Állítsátok a pártokat megalakulásuk dátumának sorrendjébe!

- A. Ruszin-Ukrán Radikális Párt
- B. Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt
- C. Ukrán Nemzeti Demokratikus Párt
- D. Népi Ukrán Párt

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

15. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Sztolipin körlevelet adott ki, amelyben törvényen kívül helyezte az „idegen” vagyis nem orosz társadalmi szervezeteket, könyvkiadókat
- B. Bejlisz-ügy
- C. II. Miklós orosz cár rendeletet adott ki a parasztok földtulajdonlásáról és földhasználatáról
- D. Megszervezték a Szics Sport- és Testnevelő Szövetséget

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

16. Miért küzdöttek az ukrán képviselők az Állami Dumában?

1. Ukrajna független állammá válik
2. Ukrajna Oroszország autonóm részévé válik
3. A földet szét kell osztani azok között, akik megművelik
4. A 8 órás munkanap bevezetése
5. Ukrán iskolák létrehozása
6. Ukrajna az ukránoké

--	--	--

17. Az 1905–1907-es forradalom mely eseményei kapcsolódnak Ukrajnához?

1. Ukrán újságok megjelenése
2. A politikai pártok vezetőinek letartóztatása
3. Az ukrán nyelv betiltása
4. Fokozott védelmi politika Ukrajna területén
5. Proszvita szervezetek alakulása
6. Ukrán képviselők részvétele az Állami Dumákban

--	--	--

18. Mi volt a célja Pjotr Sztolipin agrárreformjának?

1. A mezőgazdasági termelés fellendítése
2. A földesúri földek átadása a parasztoknak
3. A parasztok felszabadítása a megváltási összegek fizetésétől
4. A mezőgazdaság túlnépesedésének megszüntetése
5. Támogatók megnyerése a hatalom számára falun
6. A jobbágyok felszabadítása

--	--	--

II. téma: *Ukrajna az első világháború és az ukrán forradalom idején*

1. Melyik terület tartozott az Osztrák-Magyar Monarchiához az első világháború előtt?

- A. Dnyepermente
- B. Krím-félsziget
- C. Voliny
- D. Kelet-Galícia, Észak-Bukovina, Kárpátalja

A	B	C	D

2. Mely állítások érvényesek az Ukrán Főtanácsra?

- 1. A kelet-galíciai pártok képviselői alapították
- 2. Támogatásukról biztosították Oroszországot
- 3. Felvilágosító munkát végeztek az orosz hadifoglyok között
- 4. Megalapították az Ukrán Szicszlövészek Légiját
- 5. Megismertette az orosz hadifoglyokat Galícia történetével

- A. 1,3
- B. 1,4
- C. 2,3
- D. 2,5

A	B	C	D

3. Mely állítások érvényesek az Ukrán Szicszlövészek Légijára?

- 1. Az orosz hadsereg része volt
- 2. Ukrán Főtanács
- 3. Ukrajna Felszabadítása Szövetség
- 4. Makivka hegy
- 5. Galíciai csata

- A. 1,2
- B. 2,4
- C. 2,5
- D. 3,4

A	B	C	D

4. Melyik sorban találhatók az Ukrajna Felszabadítása Szövetség vezetői?

- A. Dmitro Doncov, Volodimir Dorosenko, Andrij Zsuk
- B. Koszty Levickij, Mihajlo Pavlik, Mikola Hankevics
- C. Volodimir Vinnicsenko, Szimon Petljura, Ivan Sztesenko
- D. Jevhenyija Bos, Jurij Kocjubinszkij, Fegyir Szergejev-Artyom

A	B	C	D

5. Pótold a mondat hiányzó részét!

Az orosz hadsereg által elfoglalt területeken főkormányzóság jött létre, amelyhez a következő területek tartoztak: 1. II. Miklós 2.nevezte ki főkormányzóvá.

- A. 1. Lvivi, Csernyivci, 2. Georgij Bobrinszkij
- B. 1. Ungvári, Lvivi. 2. Volodimir Bobrinszkij
- C. 1. Sztanyiszlavi, Ternopoli 2. Fedor Trepov
- D. 1. Lvivi, Csernyivci 2. Alekszej Bruszilov

A	B	C	D

6. Milyen kérdéseket vitatott meg az Ukrán Nemzeti Kongresszus 1917. április 6–8-án?

- 1. Megválasztotta az Ukrán Központi Tanács új vezetőségét
 - 2. Megválasztotta az Általános Ukrán Katonai Bizottságot, elnökét, Szimon Petljurát
 - 3. Határozatot hozott Ukrajna autonómiájáról a szövetségi Oroszország keretei között
 - 4. Felvetette az ukrán hadsereg létrehozásának szükségességét
 - 5. Megalapította az autonómia kormányát, a Főtitkárságot
- A. 1,3
 - B. 1,5
 - C. 2,4
 - D. 2,5

A	B	C	D

7. Melyik univerzálé szolt ezekről a kérdésekről?

Ukrajna törvényhozó szerve az Össznépi Ukrán Gyűlés, vagyis a Szojm, amelyet általános, titkos, egyenlő és egyenes választásokon kell megválasztani, az autonóm ukrán állam legfőbb államhatalmi szervévé az UKT-t nyilvánította, kihirdette Ukrajna autonómiáját Oroszország keretei között.

- A. I.
- B. II.
- C. III.
- D. IV.

A	B	C	D

8. Mely állítások jellemzik leginkább a II. Univerzálét?

- 1. Megalakult az UNK

2. Az ukrán nyelv államnyelv lett
3. Kompromisszum jött létre az UKT és az Ideiglenes Kormány között
4. Oroszország elismerte az UKT hatalmának legitimitását és Ukrajna autonóm státuszát
5. Létrejött az ukrán állam

- A. 1,3
- B. 2,4
- C. 3,4
- D. 4,5

A	B	C	D

9. Melyik Univerzálé szól ezekről a kérdésekről?

Kimondta az Ukrán Népköztársaságnak (UNK) mint az Orosz Szövetségi Köztársaság autonóm állami egységének a megalakulását, meghirdette a földesúri földbirtoklás megszüntetését, a föld ingyenes szétosztását a parasztok között, a 8 órás munkanapot, a demokratikus emberi és szabadságjogokat, az igazságszolgáltatás és a helyi önkormányzatok reformját, megszüntette a halálbüntetést, összehívta az Összukrán Alkotmányozó Nemzetgyűlést.

- A. I.
- B. II.
- C. III.
- D. IV.

A	B	C	D

10. Mi volt a neve a bolsevikok által létrehozott kormánynak Harkivban?

- A. Népi titkárság
- B. Főtitkárság
- C. Népi Miniszterek Tanácsa
- D. Népbiztosok Tanácsa

A	B	C	D

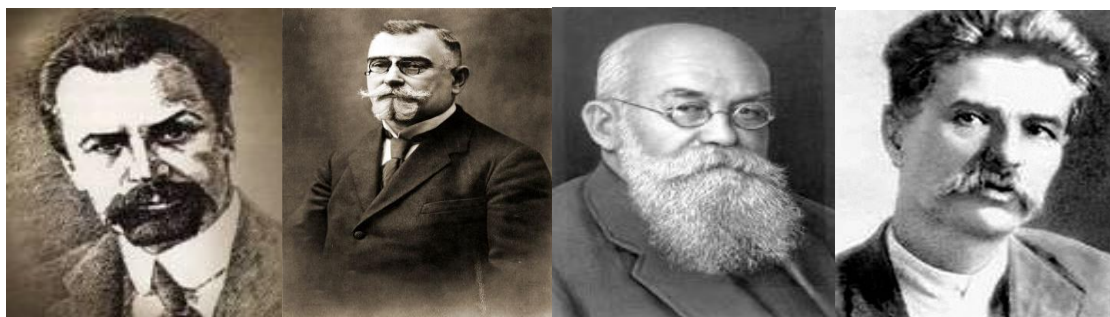
11. Mi történt az alább vázolt események után?

Petrográdi tartózkodása idején az UKT küldöttsége nem kapott megnyugtató választ előterjesztésre és folytonos megaláztatásban részesült, ezért miután visszatért Kijevbe nekilátott céljai megvalósításához ...

- A. Összeült az Ukrán Szociálforradalmár Párt alakuló kongresszusa
- B. Összeült az Ukrán Szociáldemokrata Munkáspárt konferenciája
- C. Megtartották az első összukrán katonakongresszust
- D. Kihírdették az I. Univerzálét

A	B	C	D

12. Állapítsd meg az összefüggést a képen látható személyek és nevük között!

1 2 3 4

- A. Koszty Levickij
- B. Mihajlo Hruszevszkij
- C. Szerhij Jefremov
- D. Volodimor Vinnicsenko

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

13. Állapítsd meg az összefüggést a politikusok nevei és rövid jellemzésük között!

- 1. Mihajlo Hruszevszkij
- 2. Mikola Mihnovszkij
- 3. Szimon Petljura
- 4. Volodimir Vinnicsenko

A. 1900-ban a FUP aktív tagja. 1904-ben Lvivben a *Szeljanin* újságot szerkeszti, Moszkvában pedig az *Ukrán életet*. 1917 tavaszán az Általános Ukrán Katonai Bizottság elnökévé választják, később hadügyi főtitkárrá.

B. A Sevcsenko Tudományos Társaság vezetője. A *Rusz-Ukrajna története* című alpmű szerzője. Az Ukrán Nemzeti-Demokratikus Párt egyik alapító tagja 1899-ben. Az első világháború idején száműzték Ukrajnából. 1917-ben az Ukrán Központi Tanács elnöke lett.

C. A Forradalmi Ukrán Párt tagja. 1904-ben kezdeményezte az Ukrán Szociáldemokrata Párt létrehozását. 1917-ben az Ukrán Központi Tanács kormányának a Főtitkárságnak a vezetője, illetve a belügyi főtitkárság irányítója. Az UKT négy univerzáléjának társszerzője.

D. A Forradalmi Ukrán Párt tagjaként 1900-ban megírta a *Szamosztyijna Ukrajina* című művet, amelyben megalapozta Ukrajna függetlenségének gondolatát. **1902**-ben több társával egyetemben kilépett a FUP-ból és megalapította a Népi Ukrán Pártot, (NUP) amely Ukrajna teljes függetlenségéért küzdött. **1917. március 16**-án jött létre a **Pavlo Polubotok Ukrán Katonai Klub**, amely szintén Ukrajna függetlenségét akarta.

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

14. Állítsátok az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. A II. Univerzálé meghirdetése
- B. A Szovjet-Ukrán Népköztársaság kikiáltása
- C. II. Összukrán katonakongresszus
- D. Az Ukrán Szocialisták-föderalisták Pártjának alakuló kongresszusa

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

15. Állítsd a dokumentumokat időrendi sorrendbe!

- A. A Népbiztosok tanácsának Kiáltványa az ukrán néphez, ultimátumszerű követelésekkel az Ukrán Tanácshoz
- B. Volodimir Vinnicsenko kihirdette az Ukrán Közponi Tanács I. Univerzáléját
- C. A Főtitkárság helyett létrejött a Népi Miniszterek Tanácsa
- D. Ideiglenes utasítás az Ukrajnai Ideiglenes Kormány Főtitkársága részére

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

16. Mely állítások érvényesek Volodimir Vinnicsenkóra?

- 1. Az Ukrán Központi Tanács elnöke
- 2. A négy univerzálé egyik szerzője
- 3. A szamosztyijnyikok felkelésének vezére
- 4. Az USZDMP vezetője, a Főtitkárság elnöke
- 5. Életének utolsó 25 évét Franciaországban töltötte. Irodalommal és képzőművészettel foglalkozott.
- 6. 1917 októberében a szabad kozákok atamánjukká választották.

--	--	--

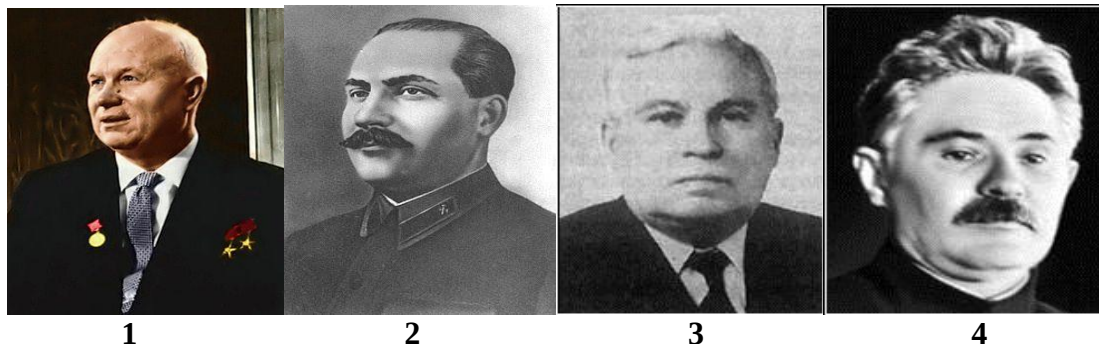
17. Mely állítások érvényesek a IV. Univerzáléra?

- 1. Megszüntette a halálbüntetést
- 2. A Főtitkárság hatalma 5 ukrán kormányzóságra terjedt ki
- 3. A Főtitkárságot felváltotta a Népi Miniszterek Tanácsa
- 4. Létrejött az Ukrán Népköztársaság
- 5. Kikiáltotta az UNK függetlenségét
- 6. A miniszterelnök Vszevolod Holubovics lett

--	--	--

III.téma: Ukrajna az 1945–1950-es években

1. Párosítsd a képeken látható személyeket nevükkel!

- A. Dmitrij Manuilszkij
- B. Leonyid Melnikov
- C. Nyikita Hruscsov
- D. Lazar Kaganovics

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

2. Mely jelenségek jellemzik leginkább az USZSZK helyzetét az 1940-es évek végén?

1. Ukrajna tagja lesz az ENSZ-nek
2. Nagykövetségeket nyit a vezető nyugati országokban
3. A IV. ötéves terv idején újjáépül a népgazdaság
4. Részt vesz a Marshall-tervben
5. Éhínség tombol déli részén
6. Krisztinopil a része lesz

--	--	--

3. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább Nyugat-Ukrajna szovjetesítését?

1. Lvivben megépül az operaház épülete
2. Feltárják a rozdoli kénlelőhelyet
3. Egyre több ukrán iskola épül
4. A parasztgazdaságok 95%-a belép a kolhozba
5. Betiltják a görög katolikus egyházat

- A. 1,2,5
- B. 2,4,5
- C. 2,3,4
- D. 1,3,5

A	B	C	D

4. Milyen történelmi fogalomról van szó az idézetben?

A területi pártbizottság tagjai már az első kiállításoktól kezdve erős fejcsóválások közt mentek végig a termen, emlegetve, hogy ezt-azt a festményt egy munkás, kolhozista nem értené meg, sőt, sértőnek érezné, hogy őt ilyen művekkel „etetik”. De egyelőre felülről nem volt semmiféle „ukáz”. Azonban ez sem késett sokáig. A Kommunista Párt Központi Bizottsága határozatot hozott 1949-ben a *Zvezda* és *Leningrád* folyóiratok munkája kapcsán, amelynek lényege a Nyugat előtt való „hajbókolás” leküzdése és kiküszöbölése volt.

- A. szovjetesítés
- B. kozmopolitizmus
- C. liszenkoizmus
- D. Visztula-akció

A	B	C	D

5. Kinek a neve nem illik a felsorolásba?

- A. Trohim Liszenko
- B. Joszip Szlipij
- C. Romzsa Tódor
- D. Erdélyi Béla

A	B	C	D

6. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább a képen látható személyt?

1. 1944-ben lett az USZSZK külügyi népbiztosa
2. 1946-ban lett az Ukrán Tudományos Akadémia elnöke
3. Ő alkotta meg Európa és a Szovjetunió első kis elektronikus számítógépét, a MEOM-ot.
4. Elektromos hegesztő-automátákat alkotott
5. Híres biológus volt

- A. 1,3
- B. 2,3
- C. 2,5
- D. 3,4

A	B	C	D

7. Mik voltak az ukrán oktatás fejlődésének legjellemzőbb vonásai?

1. 1953-ban kötelező lett a hétosztályos oktatás
2. Az iskolákban kötelezővé tették a genetika oktatását
3. Az iskolákban oroszítás folyt
4. Továbbra is fennmaradt a hittan
5. Egyszerre több idegen nyelvet tanulhattak

- A. 1,3
B. 2,3
C. 2,5
D. 1,4

A	B	C	D

8. Kiről van szó a szövegben?

Óriási csapást jelentett a nemzeti mozgalom számára az Ukrán Felkelő Hadsereg főparancsnokának az 1950. március 5-én bekövetkezett halála. Ezután az UFH megszűnt egységes katonai hálózatként működni.

- A. .Roman Suhevics
B. Andrej Zsdanov
C. Dobos Sztjepan
D. Valentin Moroz

A	B	C	D

9. Párosítsd a történelmi eseményt dátumával!

1. 1945. április 25.	A. Szovjet–lengyel megállapodás Nyugat-Ukrajnáról
2. 1945. június 29.	B. Szovjet–csehszlovák szerződés Kárpátaljáról
3. 1945. augusztus 16.	C. Az ukrán görög katolikus egyház betiltása
4. 1946. március 8.	D. Ukrajna ENSZ-tag lesz

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

IV. téma: *Ukrajna a hruscsovi olvadás korában*

I. változat

1. Párosítsd a képen látható személyeket nevükkel!

1 2 3 4 5

- A. Pidhornij
- B. Szuszlov
- C. Melnikov
- D. Kalcsenko
- E. Brezsnyev

A	B	C	D	E

2. Mely történelmi korszak szereplői az alább felsorolt személyek: Ivan Szviticsnij, Lina Kosztenko, Vaszil Szimonenko, Ivan Dracs, Ivan Csendej, Vaszil Sztusz?

- A. Háború utáni újjáépítés
- B. Olvadás
- C. Pangás
- D. Átéptés

A	B	C	D

3. Párosítsd a tudós nevét az általa művelt tudományággal!

1. Borisz Paton	A. A kvantumelmélet új módszerei
2. Olekszandr Pallagyin	B. Elektromos hegesztés
3. Mikola Bogoljubov	C. A szív- és érrendszeri megbetegedések főbb gyógymódjai
4. Mikola Amoszov	D. Biokémia, az akadémia elnöke
	E. Számítástechnika

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

4. Milyen műről lehet szó az alábbiakban idézett párthatározatban?

Ez a mű szovjetellenes beállítottságú. Szerzője polgári-nacionalista nézeteket vall, rágalmazza a kommunista párt helyes lenini politikáját. Azt sugallja, hogy a szovjet vezetés Ukrajnára nézve káros nemzetiségi politikát folytat, amely nem felel meg a köztársaság alkotmányos státusának.

- A. Ivan Dzjuba *Internacionalizmus vagy oroszosítás*
- B. V. Csornovil *Az ész bajjal jár*
- C. O. Honcsar *A székesegyház*
- D. Petro Seleszt *A mi szovjet Ukrajnánk*

A	B	C	D

5. Melyik történelmi jelenség jellemzi leginkább az olvadás időszakát?

- A. Tömeges rehabilitáció
- B. Erőszakos ukránosítás
- C. Kivégzett (lefejezett) újjászületés
- D. A krími tatárok erőszakos deportálása

A	B	C	D

6. Tüntesd fel az olvadás szociális politikájának leglényegesebb következményeit!

1. A nyugdíjkorhatár csökkentése és a nyugdíjra jogosultak körének kiszélesítése
2. A lakásépítés ütemének csökkenése
3. A parasztok nehéz helyzete, kis fizetése, a személyigazolványuk hiánya
4. Fokozatos áttérés az ötnapos munkahétre
5. Az oktatás és egészségvédelem finanszírozásának csökkentése
6. A gyermekgondozási szabadság időtartamának növelése

--	--	--

7. Párosítsd a képen látható költőket művük címével! Ki a szerzője *A szív vándorútjai* című verseskötetnek?

- A
 - B
 - C
 - D
1. *Napraforgó*
 2. *A föld sugarai*
 3. *Művészi módszer. Beszélgetés az irodalomról*
 4. *Csend és mennydörgés*

	A	B	C	D
1				
2				
3				

4				
---	--	--	--	--

8. Milyen kifejezéssel jellemeznéd Hruscsov azon politikáját, amellyel megpróbálta helyreállítani a törvényességet, leállítani a tömeges megtorlásokat, elindítani az igazságtalanul elítéltek rehabilitálását?

- A. Nacionalizáció
- B. Modernizáció
- C. Liberalizmus
- D. Neosztalinizmus

A	B	C	D

V. téma: Ukrajna a hruscsovi olvadás korában II. változat

1. Párosítsd Az UKP elsőtitkárainak nevét hivatali éveikkel!

1. 1949–1953	A. Petro Seleszt
2. 1953–1957	B. Olekszij Kiricsenko
3. 1957–1963	C. Leonyid Melnikov
4. 1963–1972	D. Mikola Pidhornij
	E. Volodimir Scserbickij

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

2. Mely jelenségek jellemzik leginkább a mezőgazdaság fejlődését az olvadás idején?

1. Ukrajna a világ legnagyobb tőkeexportőrévé válik
2. Csökkentik a mezőgazdasági termékek felvásárlási árát
3. A Gép-traktor állomások (GTA) átszervezése Traktorjavító állomásokká
4. A kukoricatermesztés nagy térségeken történő bevezetése
5. Minden paraszt annyi állatot tarthat, amennyit akar
6. Ekkor kezdenek a kolhozparasztok pénzbeli juttatást kapni

--	--	--

3. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább az olvadás korszakát?

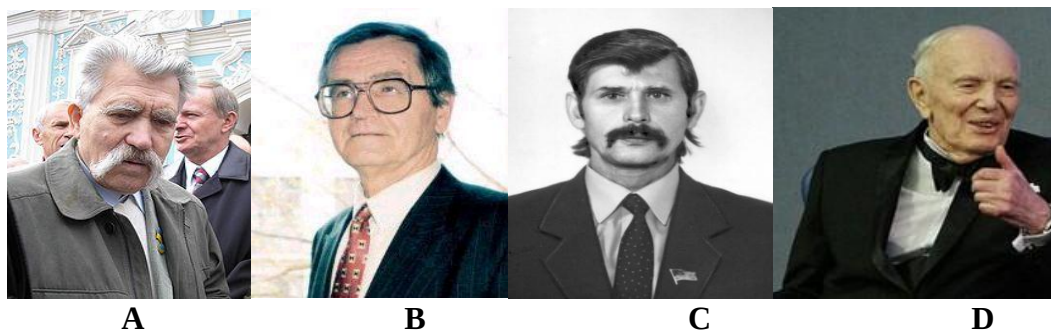
1. Két órával nőtt a munkanap
2. A férfiak számára 60, a nők számára 55 évre csökkent a nyugdíjkorhatár
3. Fokozatos áttérés az 5 napos munkahétre
4. Nőnek a nyugdíjak
5. Kijev lett az USZSZK fővárosa

- A. 1,2,5
- B. 2,4,5
- C. 2,3,4
- D. 1,3,5

A	B	C	D

4. Kitől származik az idézet?

1991. december 9-én az SZBU akkori vezetője átnyújtotta nekem a rólam szóló dossziékat az Ukrán Munkás-Paraszt Szövetség létrehozásával kapcsolatos ügyekről.

A	B	C	D

5. Kinek a neve nem illik a felsorolásba?

- A. Szvitlicsnij
- B. Dzjuba
- C. Szversztyuk
- D. Hruscsov

A	B	C	D

6. A felsorolt hatvanasok közül ki volt irodalomtudós és költő?

1. Ivan Dzjuba, Jevhen Szversztyuk, Ivan Szvitlicsnij
2. Olena Apanovics, Mihajlo Brajcsevszkij, Olena Kompman
3. Alla Horszka, Halina Szevrjuk, PanasZ Zalivaha
4. Szergej Paradzsanov, Jurij Illjenko, Leonid Oszika
5. Vaszil Szimonenko, Ivan Dracs, Lina Kosztenko

- A. 1,4
- B. 1,5
- C. 2,3
- D. 4,5

A	B	C	D

7. Melyik idézet jellemzi az olvadás korszakát?

1. Megkezdte működését a Kahovkai Vízerőmű a Dnyeperen, befejeződött a Kremencsuhi Vízerőmű építése is. Üzembe helyezték a Dnyiprodzserszinszki és a Kijevi Vízerőműveket.

2. A Harkovi és Kijevi repülőgépgyárakban megkezdik a turbolégcsavaros AN-24-esek (1962) és a reaktív utasszállító TU-104-esek(1956) gyártását.

- A. Egyik sem
- B. Az első
- C. A második
- D. Mindkettő

A	B	C	D

8. Párosítsd a történelmi eseményt és a dátumot!

- 1. 1957
- 2. 1954
- 3. 1960
- 4. 1963

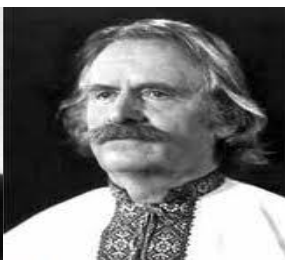
- A. Üzembe helyezték a Kijevi Metró első vonalát
- B. Megalakult a Szovjetunió Népgazdassági Főtanácsa
- C. Megkezdik a Zaporozsec személygépkocsik gyártását
- D. Létrejöttek a népgazdasági tanácsok
- E. A Krímet Ukrajnához csatolták

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

9. Ki a szerzője a *Rózsabor* című műnek?

A

B

C

D

A	B	C	D

VI. téma: Ukrajna a pangás időszakában

I. változat

1. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább Ukrajnát a pangás időszakában?

1. A szövetségi köztársaságok önálló belpolitikát folytathattak
2. Fokozódott a másképpgondolkodók üldözése
3. Alkotmányba foglalták az SZKP vezető szerepét
4. Áttértek a piacgazdálkodásra
5. Hivatalosan is megtiltják az ukrán nyelv alkalmazását az állami szervezetben

- A. 1,3
B. 2,3
C. 2,5
D. 3,4

A	B	C	D

2. Mi volt az ukrán gazdaság fejlődésének legjellemzőbb vonása a 70–80-as években?

1. Jelentősen csökkent a tőkebefektetés a mezőgazdaságba
2. Ukrajna továbbra is a Szovjetunió legfontosabb tüzelőanyag-ipari, kohászati és gépgyártási bázisa maradt
3. Jelentősek voltak a külföldi tőkebefektetések a honvédelmi iparba
4. A búzaexport jelentősen nőtt a mezőgazdasági termelés intenzívebbé tétele alapján
5. A nehézipar elsősorban a honvédelmi ipar szükségleteit szolgálta ki

- A. 1,3
B. 2,3
C. 2,5
D. 3,4

A	B	C	D

3. Mi jellemezte leginkább Ukrajna etnoszociális, szociális-gazdasági fejlődését?

1. 1960-ban az átlagbér 78 rubel volt, 1980-ban 155 rubel
2. Az alapvető árucikkek deficitté váltak
3. A fiatalok száma felülmúlta az öregekéét. A születések száma a halálozásokét
4. Az emberek tömegesen költöztek a falvakból a városokba
5. Az ukránok utólérték Nyugat-Európát az élelmiszerek egy főre jutó fogyasztásában
6. Az ukránság részaránya 72,7%-ról 76,8%-ra nőtt, az oroszok részaránya pedig 22,1%-ról 16,7%-ra csökkent

- A. 1,2,4
B. 2,3,6
C. 2,5,6

D. 1,4,3

A	B	C	D

4. A felsorolt állítások közül melyik jellemzi Volodimir Ivaszjukot?

- A. 1970-ben megírta a *Cservona ruta* és a *Vodohráj* című dalokat
- B. A Homin Népi Énnekar vezetője
- C. Híres író
- D. Híres szobrász

A	B	C	D

5. Mikor történtek a szövegben vázolt események?

Az Ukrajna Filmszínházban bemutatatták Szergej Paradzsanov filmjét, az *Elfelejtett ősök árnyait*. A vetítését Ivan Dzjuba, Vaszil Sztusz és a többiek a szovjet kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változtatták.

- A. 1965
- B. 1967
- C. 1972
- D. 1976

A	B	C	D

6. Nevezd meg annak a műnek a szerzőjét, akiről a dokumentumban szó van!

Dnyepropetrovszk fiatalsága, illetve az ukrán érzelmű értelmiség a védelmére kelt, miután megkezdődött a hajsza ellene a *Székesegyház* című műve miatt, melyet 1968-ban jelentetett meg. Az üldöztetések oka elsősorban az volt, hogy Vatsenko, a Dnyepropetrovszki megyei pártbizottság első titkára, magára ismert a regény egyik hősébe. 1971-ben ezért a regényéért elmozdították az írószövetség éléről.

- A. Ivan Dzjuba
- B. Vaszil Sztusz
- C. Olesz Honcsar
- D. Ivan Honcsar

A	B	C	D

7. Kapcsold össze a képen látható pártvezetőt a nevével!

1

2

3

4

- A. Leonyid Brezsnyev
- B. Nyikita Hruscsov
- C. Volodimir Scserbickij
- D. Petro Seleszt
- E. Nyikolaj Podhornij

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

8. Állapítsd meg az összefüggést a műfajok és művészek között!

- 1. Irodalom
- 2. Színház és mozi
- 3. Zene
- 4. Opera

- A. Uzsvij, Rohovceva, Mikolajcsuk
- B. Vinhranovszkij, Hucalo, Zahrebelnij
- C. Sztepan Hmara, Olesz Berdnik
- D. Dmitro Hnatyuk, Jevhenyija Mirosnicsenko, Anatolij Mokrenko
- E. Hubarenko, Koloduba, Majboroda, Filipenko, Stoharenko

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

9. Mely fogalom jellemzi leginkább a pangás időszakát?

- 1. Liberalizáció
- 2. Fejlett szocializmus
- 3. Kivégzett (lefejezett) újjászületés
- 4. Malancsukizmus
- 5. Szamizdat

--	--	--

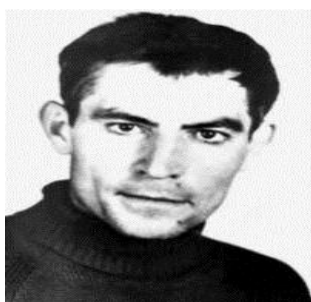
10. Kihez intézte Leonyid Brezsnyev a következő szavakat?

Már több, mint 10 éve állsz az UKP élén. Talán már az agyadra is ment, mint ahogy téged is már nagyon sokan unnak. Ne kapaszkodj a bársonyszékedbe, add át a helyedet más, fiatalabb elvtársnak!

- A. Petro Seleszt
- B. Volodimir Scserbickij
- C. Volodimir Ivasko
- D. Leonyid Kravcsuk

A	B	C	D

11. Mely állítások jellemzik a képen látható személyt?

- 1. Börtönbe került az *Internacionalizmus vagy russzifikáció* című művéért
- 2. 1970-ben külföldön irodalmi gyűjteményt jelentetett meg *Téli fa* címmel, amiért 1972-ben 5 év börtönbüntetést kapott és még hármat „szovjetellenes agitációért”
- 3. A Helsinki Szerződés határozatainak végrehajtását elősegítő ukrán társadalmi csoport egyik alapítótagja
- 4. Kiadta az *Ukrán hírnök* szamizdat folyóiratot
- 5. 1985-ben halt meg a börtönben

- A. 1,2
- B. 2,5
- C. 3,4
- D. 4,5

A	B	C	D

12. Ki volt az UKP KB első titkára, amikor a részletben leírt események történtek?

Egy napfényes reggelen írók egy csoportja érkezett az UKP KB első titkárának jachtjához, hogy részt vegyenek a pártvezér által szervezett úton. Ebéd közben így szólt a párt első titkára: Úgy gondolom, Honcsár *Székesegyház* című könyvét jogosan kritizálják, és Honcsár is köteles elismerni ezt a kritikát. Nem szabad megengedni a szovjetellenesség elburjánzását országunkban. Én semmi esetre sem írtam volna ilyen művet. Olesz Honcsár nem állta meg szó nélkül, és a következőt vetette oda: „*Én ebben nem is kételekedem, mivel mindenkinek máshoz van tehetsége*”.

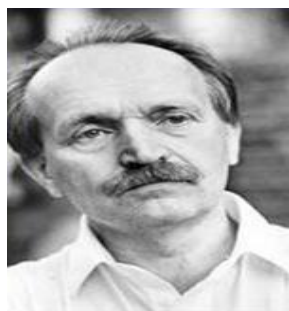
- A. Mikola Pidhirnij
- B. Petro Seleszt
- C. Volodimir Scserbickij
- D. Volodimir Ivasko

A	B	C	D

VII. téma: Ukrajna a pangás időszakában

II. változat

1. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább a képen látható személyt?

1. 1972-ben lett az UKP első titkára
2. 1967-ben jelent meg *Az ész bajjal jár* című cikkgyűjteménye
3. Az SZKP pléniumán nacionalizmussal vádolták
4. 1985-ben halt meg egy fogdában
5. Kiadta az *Ukrán hírnök* szamizdat folyóiratot

- A. 1,3
B. 2,3
C. 2,5
D. 3,4

A	B	C	D

2. Mi volt az ukrán gazdaság fejlődésének legjellemzőbb vonása a 70–80-as években?

1. Az ukrán ipar része volt az egységes szovjet népgazdasági komplexumnak
2. A mezőgazdaság kimagasló fejlődése a gépesítés, talajjavítás és a kemizálás következtében
3. Az ukrán nehézipar fejlődése megelőzte a világszínvonalat
4. Atomerőművek épültek Ukrajna területén az európai igényeknek megfelelően
5. Világszínvonalú technológiákat alkalmaztak tömegesen az iparban

- A. 1,4
B. 2,3
C. 2,5
D. 3,4

A	B	C	D

3. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább Ukrajna kultúrájának fejlődését a pangás időszakában?

1. Állami szinten népszerűsítették Mihajlo Hruszevszkij történelmi iskoláját
2. Az ukrán poétikus film idősza
3. 89 hivatásos színház működött Ukrajnában, melyek 30%-a volt ukrán nyelvű
4. A párt élesen kritizálta a szocialista realizmus szellemében alkotó írókat

5. Az akadémia elnöke 1962-től Viktor Hluskov volt

- A. 1,3
- B. 2,3
- C. 2,5
- D. 3,4

A	B	C	D

4. Kiról van szó a szövegben?

1978. február 13-án megfosztották szovjet állampolgárságától. A Helsinki Szerződés határozatainak végrehajtását elősegítő ukrán társadalmi csoport moszkvai képviselője volt. Ukrán nemzetiségű szovjet tábornok.

- A. Petro Hrihorenko
- B. Levko Lukjanenko
- C. Mikola Rudenko
- D. Valentin Moroz

A	B	C	D

5. Mikor történtek a szövegben vázolt események?

Az Ukrajna Filmszínházban bemutatásra került Szergej Paradzsanov filmje, az *Elfelejtett ősök árnyai*. A filmvetítést Ivan Dzjuba, Vaszil Sztusz és a többiek a szovjet kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változtatták.

- A. 1965
- B. 1967
- C. 1972
- D. 1976

A	B	C	D

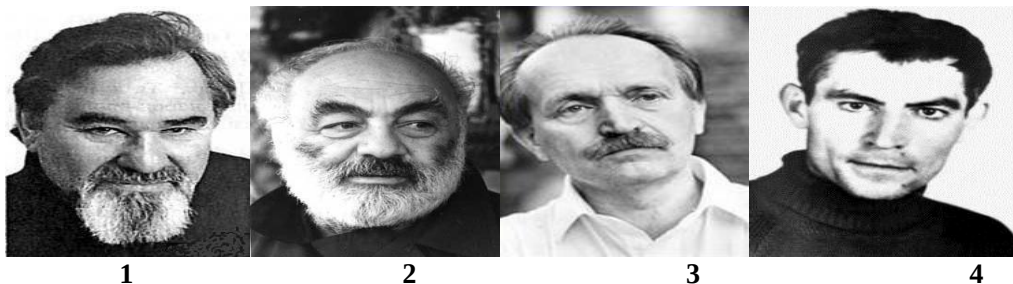
6. Melyik esztendőben jött létre, és mi volt a neve annak a szervezetnek, amelyikről az alábbi szövegben szó van?

... a szervezet azzal a céllal jön létre, hogy ellenőrizze, betartják-e a Szovjetunióban az emberi jogokat, illetve a Helsinki Zárónyilatkozatot. Vezetője Mikola Rudenko író lett. Tagjai voltak még: O. Berdnik, I. Kandiba, L. Lukjanenko, O. Mesko, M. Matuszevics, M. Marinovics, O.Tihij.

- A. 1965
- B. 1967
- C. 1972
- D. 1976

A	B	C	D

7. Állapítsd meg az összefüggést a képen látható személy és a neve között!

- A. Szergej Paradzsanov
- B. Vaszil Sztusz
- C. Mikola Rudenko
- D. Ivan Szviticsnij
- E. Vjacseszlav Csornovil

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

8. Állapítsd meg az összefüggést a film és rendezője között!

- 1. *Kút a szomszédok számára*
- 2. *Elfelejtett ősök árnyai*
- 3. *Babilon-XX*
- 4. *Kőkereszt*

- A. Leonyid Oszika
- B. Szerhij Paradzsanov
- C. Ivan Mikolajcsuk
- D. Leonyid Bikov
- E. Jurij Illjenko

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

9. Mik a pangás időszakának legjellemzőbb vonásai?

- 1. A szovjet rendszer demokratizálása, a glasznosztj
- 2. A szovjet köztársaságok joga belpolitikájukhoz
- 3. A disszidensek üldözése
- 4. A szovjet nép létrejötte
- 5. A piacgazdaság kialakulása
- 6. Alkotmányba foglalták az SZKP vezető szerepét

--	--	--

10. A felsorolt személyek közül kik voltak a vallási disszidens mozgalom tagjai?

- A. Ivan Szvitlicsnij, Vaszil Sztusz
- B. Vaszil Romanyuk, Joszip Terelja
- C. Ivan Dzjuba, Valentin Moroz
- D. Olesz Berdnik, Mikola Rudenko

A	B	C	D

11. Állapítsd meg az összefüggést a személy és tevékenységi köre között!

- 1. Olena Apanovics
- 2. Lina Kosztenko
- 3. Szofia Rotáru
- 4. Alla Horszka

- A. Költő
- B. Történész
- C. Énekesnő
- D. Képzőművész
- E. Színésznő

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

12. Válaszd ki azon disszidensek nevét, akik 1972–1973-ban kerültek börtönbe!

- A. Lukjanenko, Kandiba, Virun
- B. Rudenko, Tihij, Kandiba
- C. Szvitlicsnij, Csornovil, Sztusz
- D. Hmara, Horiny, Lukjanenko

A	B	C	D

VIII. téma: Ukrajna a peresztrojka időszakában

1. Melyek a gorbacsovi peresztrojka főbb vonásai?

1. Glasznosztj
2. Az emberek életkörülményeinek lényeges javulása
3. Első alternatív választások
4. Gyors gazdasági fejlődés
5. Piacgazdálkodás kialakulása
6. A társadalmi élet demokratizálódása

- A. 1,3,6
B. 2,3,5
C. 2,4,6
D. 1,4,5

A	B	C	D

2. Melyik évben történtek a KGB jelentésében vázolt események

A négyes blokk tervszerű javítása során robbanás történt, tűz ütött ki. A környező városok 44,5 ezer lakóját kitelepítették. Tovább folynak az atomreaktor körüli helyreállító munkálatok.

- A. 1986
B. 1987
C. 1998
D. 1999

A	B	C	D

3. Mit írnátok a kérdőjel helyére?

A hadiipari komplexum hanyatlása válságba taszította az egész szovjet népgazdaságot is. Gorbacsov ekkor reformokba kezdett, amit a következő fogalmak jellemeztek:?..... .

- A. Peresztrojka, glasznosztj, gyorsítás
B. Fejlett szocializmus, szovjet nép, pangás
C. Liberalizáció, szuverenizáció, tmf
D. Magánosítás, oroszosítás, hiperinfláció, korrupció

A	B	C	D

4. Mikor történtek a részletben vázolt események?

Ekkor került sor az Ukrán Népi Mozgalom alakuló kongresszusára, amelyen elfogadták a Ruh szervezeti szabályzatát, programját. A szervezet célja egy demokratikus, humánus társadalom felépítése volt, amelyben maradéktalanul érvényesül a néphatalom, az ukrán nemzet fejlődése.

- A. 1989

- B. 1990
- C. 1991
- D. 1992

A	B	C	D

5. Mely állítások jellemzik leginkább a többpártrendszer kialakulását Ukrajnában?

1. A legtöbb párt valamilyen társadalmi csoport érdekeit képviselte
2. Az új pártok létrejöttét az UKP bomlása kísérte
3. Az új pártok tömegpártok voltak szemben az UKP-val
4. A legtöbb új párt ellenzéki beállítottságú volt
5. Nyugaton baloldali, keleten jobboldali pártok alakultak

- A. 1,2
- B. 2,3
- C. 2,4
- D. 1,4

A	B	C	D

6. Válaszd ki a képen látható személyt jellemző pontokat!

1. Az UKP utolsó első titkára
2. A Ruh vezetője
3. 1990 júliusától az Ukrán Legfelsőbb Tanács elnöke
4. Gorbacsov első helyettese lett
5. Ukrajna első elnöke

- A. 1,2
- B. 2,3
- C. 3,5
- D. 1,4

A	B	C	D

7. Mit sikerült kiharcolni a diákoknak a gránitforradalom idején?

- A. Ukrajna ne írja alá az új szövetségi szerződést
- B. Tartssanak választásokat a Legfelsőbb Tanácsba többpártrendszeri alapon
- C. A hadköteles férfiak csak Ukrajna területén teljesíthessenek katonai szolgálatot

D. A miniszterelnök, Maszol lemondását

A	B	C	D

8. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Elfogadják Ukrajna Állami Önállóságának (szuverenitásának) Nyilatkozatát
- B. Borisz Patont az USZSZK Tudományos Akadémiájának elnökévé választják
- C. A „fejlett szocializmus” alkotmányának elfogadása
- D. Mihail Gorbacsovot az SZKP főtitkárává választják

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

9. Állapítsd meg az összefüggést a politikus és jellemzése között!

- 1. A Rendkívüli Állapot Állami Bizottságának (GKCSP) vezetője, szovjet alelnök
- 2. A Szuverén Szovjet-Ukrajnáért-frakció, vagy a 239-ek vezetője
- 3. Az UGKE érseke és metropolitája
- 4. A KMKSZ első elnöke

- A. Fodó Sándor
- B. Borisz Paton
- C. Georgij Janajev
- D. Olekszandr Moroz
- E. Miroszlav-Ivan Ljubacsivszkij

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

10. Kik írták alá a Belovezsszkaja Puscsa-i megállapodást?

- 1. Olekszandr Lukasenka
- 2. Sztanyiszlav Suskevics
- 3. Leonyid Kravcsuk
- 4. Borisz Jelcin
- 5. Leonyid Kucsma
- 6. Volodimir Putyin

--	--	--

11. Milyen dátum hiányzik a szövegből?

Nem lehet szavakba önteni azt az örömet, ami eltöltött bennünket, amikor a Legfelsőbb Tanács elfogadta augusztus 24-én Ukrajna Függetlenségi Nyilatkozatát.

- A. 1989
- B. 1990
- C. 1991
- D. 1992

A	B	C	D

12. Honnan származik az idézet?

Az Ukrajna felett tornyosuló halálos veszélytől indítva, és az SZSZKSZ-beli 1991. augusztus 19-i államcsíny folytán, Ukrajna államalkotásának ezeréves hagyományát folytatva ... az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa ünnepélyesen kikáltja Ukrajna függetlenségét és az önálló ukrán állam – Ukrajna létrehozását.

- A. Az 1977-es szovjet alkotmány
- B. Az 1978-as ukrán alkotmány
- C. Ukrajna Állami Önállóságának (Szuverenitásának) Nyilatkozata
- D. Ukrajna Függetlenségi Nyilatkozata

A	B	C	D

**IX. téma: A független Ukrajna fejlődése
a XX. század végén és a XXI. század elején**

I. változat

1. Milyen választójogi szabályok szerint kerültek be a függetlenség eddigi évei alatt a népképviselők a Legfelsőbb Tanácsba?

1. 1994-ben szavazattöbbségi rendszer alapján
2. 1996-ban az arányos választási rendszert használták
3. 1998-ban az arányos-szavazattöbbségi választási rendszer alapján
4. 2002-ben a szavazattöbbségi rendszert alkalmazták
5. 2005-ben az arányos választójogi rendszert használták
6. 2007-ben az arányos választójogi rendszert használták

- A. 1,3,6
B. 2,3,5
C. 2,4,6
D. 1,4,5

A	B	C	D

2. Mikor hirdette meg Leonyid Kucsma a társadalmi-gazdasági fejlődés új stratégiáját?

- A. 1992
B. 1993
C. 1994
D. 1995

A	B	C	D

3. Milyen fogalom meghatározásáról van szó?

A pénz értéktelenné válik. Szerepét egy stabil valuta (például dollár) vagy áru (például cigaretta), esetleg az arany veszi át és felvirágzik a cserekereskedelem is.

- A. Infláció
B. Szuperinfláció
C. Hiperinfláció
D. Monetáris politika

A	B	C	D

4. Melyik repülőgépet nevezik Ukrajna XXI. századi repülőgépének?

- A. Mrija
B. AN-70
C. TU-140
D. AN-74TK-300

A	B	C	D

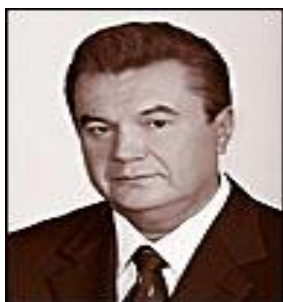
5. Mely folyamatok jellemzik leginkább az etnoszociális folyamatok alakulását a független Ukrajnában?

1. Az életszínvonal európaivá válása
2. Depopuláció
3. A szegénység fokozatos felszámolása
4. Szociális differenciálódás
5. Gyors népességnövekedés

- A. 1,2
B. 2,3
C. 2,4
D. 1,4

A	B	C	D

6. Válaszd ki a képen látható személyt jellemző pontokat!

1. Kétszer is volt Ukrajna miniszterelnöke
2. Ukrajna elnöke 2005 óta
3. 1990 júliusától az Ukrán Legfelsőbb Tanács elnöke
4. Ukrajna elnöke 2010 óta
5. Ukrajna első elnöke

- A. 1,2
B. 2,3
C. 3,5
D. 1,4

A	B	C	D

7. Mi a legfőbb következménye annak, hogy Ukrajna csatlakozott a Bolognai folyamathoz?

- A. Bevezették az emelt szintű érettségit
B. A főiskolások kreditpontokat szerezhettek
C. Ukrajna az egységes európai oktatási térség része lett

D. Az iskolásokat 12 pontos rendszerben osztályozzák

A	B	C	D

8. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Ukrán–orosz barátsági, együttműködési és partnerségi szerződés aláírása 10 évre
- B. A harkivi megállapodások aláírása
- C. USZSZK az ENSZ tagjává válik
- D. Ukrajna az Európa Tanács részévé válik

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

9. Állapítsd meg az összefüggést a személyiség és jellemzése között!

- 1. Az első ukrán űrhajós
- 2. A Nemzeti Olimpiai Bizottság elnöke
- 3. Híres színész
- 4. Énekesnő

- A. Roman Viktyuk
- B. Leonyid Kadenyuk
- C. Irina Bilik
- D. Gennagyij Udovenko
- E. Szergej Bubka

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

10. Milyen földrajzi területek miatt került Ukrajna konfliktusba szomszédaival?

- 1. Tuzla
- 2. Kárpátalja
- 3. Zmijiniy sziget
- 4. Odessza
- 5. Azovi-tenger
- 6. Donyeck megye

--	--	--

11. Milyen dátum hiányzik a szövegből?

.....?.....-ben Gennagyij Udovenko ukrán külügyminisztert az ENSZ Közgyűlés elnökévé választották.

- A. 1992
- B. 1994
- C. 1996
- D. 1997

A	B	C	D

12. Kinek a neve hiányzik a szövegből?

Nyugat-Ukrajna vallási életében fontos szerepet játszik az Ukrán Görög Katolikus Egyház, melynek élén sokáig?..... érsek állt.

- A. Volodimir
- B. Filaret
- C. Ljubomir Huzár
- D. Milán Sasik

A	B	C	D

X. téma: Ukrajna az 1950-es- 2012-es években

I. változat

1. Mely jelenségek jellemzik leginkább az ipar fejlődését az olvadás idején?

1. Üzembe helyezték a Barátság-kőolajvezetékét
2. Nyugat-Ukrajna ipara 230%-os növekedést ért el
3. Megkezdte működését a Liszicsanszki és Rubizsánszki Vegyipari kombinát
4. Drohobics megyében Rozdolszkon kénlelőhelyre találunk
5. A minisztériumok helyett népgazdassági tanácsokat hoznak létre
6. Törvényerejű rendeleteket fogadnak el azon személyek kitelepítéséről akik „megrögzötten kerülnek a mezőgazdasági munkát és társadalomellenes, élősködő életmódot folytatnak”.

--	--	--

2. Párosítsd a képen látható személyeket nevükkel!

1

2

3

4

5

- A. Pidhornij
- B. Szuszlov
- C. Melnikov
- D. Kalcsenko
- E. Scserbickij
- F. Brezsnyev

A	B	C	D	E	F

3. Mely történelmi korszak szereplői az alább felsorolt személyek: Ivan Sztvitlicsnij, Lina Kosztenko, Vaszil Szimonenko, Ivan Dracs, Ivan Csenedej, Vaszil Sztusz?

- A. Háború utáni újjáépítés
- B. Olvadás
- C. Pangás
- D. Átépítés

A	B	C	D

4. Párosítsd a tudós nevét az általa művelt tudományággal!

1. Borisz Paton	A. A kvantumelmélet új módszerei
2. Olekszandr Pallagyin	B. Elektromos hegesztés

3. Mikola Bogoljubov

4. Mikola Amosov

C. A szív- és érrendszeri megbetegedések főbb gyógymódjai

D. Biokémia, az akadémia elnöke

E. Számítástechnika

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

5. Melyik műről lehet szó az alábbiakban idézett párthatározatban?

Ez a mű szovjetellenes beállítottságú. Szerzője polgári-nacionalista nézeteket vall, rágalmazza a kommunista párt helyes lenini politikáját. Azt sugallja, hogy a szovjet vezetés Ukrajnára nézve káros nemzetiségi politikát folytat, amely nem felel meg a köztársaság alkotmányos státusának.

A. Ivan Dzsuba *Internacionalizmus vagy oroszosítás*

B. V. Csornovil *Az ész bajjal jár*

C. O. Honcsar *A székesegyház*

D. Petro Seleszt *A mi szovjet Ukrajnánk*

A	B	C	D

6. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább Ukrajnát a pangás időszakában?

1. A szövetségi köztársaságok önálló belpolitikát folytathattak

2. Fokozódott a másképpgondolkodók üldözése

3. Alkotmányba foglalták az SZKP vezető szerepét

4. Áttértek a piacgazdálkodásra

5. Megtiltják az ukrán nyelv használatát a hivatalos szervekben

A. 1,3

B. 2,3

C. 2,5

D. 3,4

A	B	C	D

7. Mi volt az ukrán gazdaság fejlődésének legjellemzőbb vonása a 70–80-as években?

1. Jelentősen lecsökkentek a tőkebefektetések a mezőgazdaságba

2. Ukrajna továbbra is a Szovjetunió legfontosabb tüzelőanyag-ipari, kohászati és gépgyártási bázisa maradt

3. Jelentősek voltak a külföldi tőkebefektetések a honvédelmi iparba

4. A búzaexport jelentős növelése a mezőgazdasági termelés intenzívebbé tétele alapján

5. A nehézipar elsősorban a honvédelmi ipar szükségleteit szolgálta ki

A. 1,3

B. 2,3

- C. 2,5
D. 3,4

A	B	C	D

8. Mik jellemezték leginkább Ukrajna etnoszociális, szociális-gazdasági fejlődését?

- 1960-ban az átlagbér 78 rubel volt, 1980-ban 155 rubel
- Az alapvető árucikkek deficitté váltak
- A fiatalok száma felülmúlta az öregekéét. A születések száma a halálozásokét
- Az emberek tömegesen költöztek át a falvakból a városokba
- Az ukránok utólérték Nyugat-Európát az élelmiszerek egy főre jutó fogyasztásában
- Az ukránság részaránya 72,7%-ról 76,8%-ra nőtt, az oroszok részaránya pedig 22,1%-ról 16,7%-ra csökkent

- A. 1,2,4
B. 2,3,6
C. 2,5,6
D. 1,4,3

A	B	C	D

9. A felsorolt állítások közül melyik jellemzi Volodimir Ivaszjukot?

- A. 1970-ben megírta a *Cservona ruta* és a *Vodohráj* című dalokat.
B. A Homin Népi Énnekar vezetője
C. Híres író
D. Híres szobrász

A	B	C	D

10. Melyek a gorbacsovi peresztrojka főbb vonásai?

- Glasznosztj
- Az emberek életkörülményeinek lényeges javulása
- Első alternatív választások
- Gyors gazdasági fejlődés
- Piacgazdálkodás kialakulása
- A társadalmi élet demokratizálódása

- A. 1,3,6
B. 2,3,5
C. 2,4,6
D. 1,4,5

A	B	C	D

11. Melyik évben történtek a KGB jelentésében vázolt események

A négyes blokk tervszerű javítása során robbanás történt, tűz ütött ki. A környező városok 44,5 ezer lakóját kitelepítették. Tovább folynak az atomreaktor körüli helyreállító munkálatok.

- A. 1986
- B. 1987
- C. 1998
- D. 1999

A	B	C	D

12. Mit írnátok a kérdőjel helyére?

A hadiipari komplexum hanyatlása válságba taszította az egész szovjet népgazdaságot is. Gorbacsov ekkor reformokba kezdett, amit a következő fogalmak jellemeztek:?..... .

- A. Peresztrojka, glasznosztj, gyorsítás
- B. Fejlett szocializmus, szovjet nép, pangás
- C. Liberalizáció, szuverenizáció, tmf
- D. Magánosítás, oroszosítás, hiperinfláció, korrupció

A	B	C	D

13. Mikor történtek a részletben vázolt események?

Ekkor került sor az Ukrán Népi Mozgalom alakuló kongresszusára, amelyen elfogadták a Ruh szervezeti szabályzatát, programját. A szervezet célja egy demokratikus, humánus társadalom felépítése volt, amelyben maradéktalanul érvényesül a néphatalom, az ukrán nemzet fejlődése.

- A. 1989
- B. 1990
- C. 1991
- D. 1992

A	B	C	D

14. Mely állítások jellemzik leginkább a többpártrendszer kialakulását Ukrajnában?

1. A legtöbb párt valamilyen társadalmi csoport érdekeit képviselte
2. Az új pártok létrejöttét az UKP bomlása kísérte
3. Az új pártok tömegpártok voltak szemben az UKP-val
4. A legtöbb új párt ellenzéki beállítottságú volt
5. Nyugaton baloldali, keleten jobboldali pártok alakultak

- A. 1,2
- B. 2,3
- C. 2,4
- D. 1,4

A	B	C	D

--	--	--	--

15. Mikor történtek a szövegben vázolt események?

Az Ukrajna Filmszínházban bemutatták Szergej Paradzsanov filmjét, az *Elfelejtett ősök árnyait*. A film vetítését Ivan Dzsjoba, Vaszil Sztusz és a többiek a szovjet kommunista diktatúra elleni tüntetéssé változtatták.

- A.** 1965
- B.** 1967
- C.** 1972
- D.** 1976

A	B	C	D

XI. téma: Ukrajna az 1950-es- 2012-es években

II. változat

1. Párosítsd az UKP elsőtitkárainak nevét hivatali éveikkel!

1. 1949–1953	A. Petro Seleszt
2. 1953–1957	B. Olekszij Kiricsenko
3. 1957–1963	C. Leonyid Melnikov
4. 1963–1972	D. Mikola Pidhornij
	E. Volodimir Scserbickij

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

2. Mely jelenségek jellemzik leginkább a mezőgazdaság fejlődését az olvadás idején?

1. Ukrajna a világ legnagyobb tőkeexportőrévé válik
2. Csökkentik a mezőgazdasági termékek felvásárlási árait
3. A Gép-traktorállomások (GTA) átszervezése Traktorjavító állomásokká
4. A kukoricatermesztés nagy térségeken történő bevezetéséről
5. Minden paraszt annyi állatot tarthat, amennyit akar
6. Ekkor kezdenek a kolhozparasztok pénzbeli juttatást kapni

--	--	--

3. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább az olvadás időszakát?

1. Két órával nőtt a munkanap
2. A férfiak számára 60, a nők számára 55 évre csökkent a nyugdíjkorhatár
3. Fokozatos áttérés az 5 napos munkahétre
4. Nőnek a nyugdíjak
5. Kijev lett az USZSZK fővárosa

- A. 1,2,5
B. 2,4,5
C. 2,3,4
D. 1,3,5

A	B	C	D

4. Kinek a tollából származik az idézet?

1991. december 9-én az SZBU akkori vezetője átnyújtotta nekem a rólam szóló dossziékat az Ukrán Munkás-paraszt Szövetség létrehozásával kapcsolatos ügyeimről.

A

B

C

D

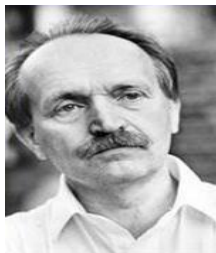
A	B	C	D

5. Kinek a neve nem illik a felsorolásba?

- A. Szvitlicsnij
- B. Dzjuba
- C. Szversztyuk
- D. Hruscsov

A	B	C	D

6. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább a képen látható személyt?

- 1. 1972-ben lett az UKP első titkára
- 2. 1967-ben jelent meg *Az ész bajjal jár* című cikkgyűjteménye
- 3. Az SZKP pléniumán nacionalizmussal vádolták
- 4. 1985-ben halt meg egy fogdában
- 5. Kiadta az *Ukrán hírnők* szamizdat folyóiratot

- A. 1,3
- B. 2,3
- C. 2,5
- D. 3,4

A	B	C	D

7. Mi volt az ukrán gazdaság fejlődésének legjellemzőbb vonása a 70–80-as években?

- 1. Az ukrán ipar része volt az egységes szovjet népgazdasági komplexumnak
- 2. A mezőgazdaság kimagasló fejlődése a gépesítés, talajjavítás és vegyszerezés következtében
- 3. Az ukrán nehézipar fejlődése megelőzte a világszínvonalat
- 4. Atomerőművek építése Ukrajna területén az európai igények kielégítése céljából

5. Világszínvonalú technológiák tömeges alkalmazása az iparban

- A. 1,3
- B. 2,3
- C. 2,5
- D. 1,4

A	B	C	D

8. A felsorolt állítások közül melyek jellemezték leginkább Ukrajna kultúrájának fejlődését a pangás időszakában?

- 1. Állami szinten népszerűsítették Mihajlo Hruscvszkij történelmi iskoláját
- 2. Az ukrán poétikus film időszaka
- 3. 89 hivatásos színház működött Ukrajnában, melyek 30%-a volt ukrán nyelvű
- 4. A párt élesen kritizálta a szocialista realizmus szellemében alkotó írókat
- 5. Az akadémia elnöke 1962-től Viktor Hluskov volt

- A. 1,3
- B. 2,3
- C. 2,5
- D. 3,4

A	B	C	D

9. Kiről van szó a szövegben?

1978. február 13-án megfosztották szovjet állampolgárságától. A Helsinkai Szerződés határozatainak végrehajtását elősegítő ukrán társadalmi csoport moszkvai képviselője volt. Ukrán nemzetiségű szovjet tábornok.

- A. Petro Hrihorenko
- B. Levko Lukjanenko
- C. Mikola Rudenko
- D. Valentin Moroz

A	B	C	D

10. Párosítsd a történelmi eseményt dátumával!

1. 1957	A. Üzembe helyezték a Kijevi Metró első vonalát
2. 1959	B. Megalakult a Szovjetunió Népgazdassági Főtanácsa
3. 1960	C. Megkezdik a Zaporozsec személygépkocsik gyártását
4. 1963	D. Létrejöttek a népgazdasági tanácsok
	E. Krímet Ukrajnához csatolják

	A	B	C	D	E
1					
2					

3					
4					

11. Válaszd ki a képen látható személyt jellemző pontokat!

1. Az UKP utolsó elsőtitkára
2. A Ruh vezetője
3. 1990 júliusától az Ukrán Legfelsőbb Tanács elnöke
4. Gorbacsov első helyettese lett
5. Ukrajna első elnöke

- A. 1,2
B. 2,3
C. 3,5
D. 1,4

A	B	C	D

12. Mit sikerült kiharcolni a diákoknak a gránitforradalom idején?

- A. Ukrajna ne írja alá az új szövetségi szerződést
B. Tartanak választásokat a Legfelsőbb Tanácsba többpártrendszeri alapon
C. A hadköteles férfiak csak Ukrajna területén teljesíthessenek katonai szolgálatot
D. Maszolnak, a miniszterelnöknek a lemondását

A	B	C	D

13. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Elfogadják Ukrajna Állami Önállóságának (szuverenitásának) Nyilatkozatát
B. Borisz Patont az USZSZK Tudományos Akadémiájának elnökévé választják
C. A „fejlett szocializmus” alkotmányának elfogadása
D. Mihail Gorbacsovot az SZKP főtitkárává választják

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

14. Állapítsd meg az összefüggést a politikus és jellemzése között!

1. A Rendkívüli Állapot Állami Bizottságának (GKCSP) vezetője, szovjet alelnök
2. A Szuverén Szovjet-Ukrajnáért-frakció, vagy a 239-ek vezetője
3. Az UGKE érseke és metropolitája
4. A KMKSZ első elnöke

- A. Fodó Sándor
- B. Borisz Paton
- C. Georgij Janajev
- D. Olekszandr Moroz
- E. Miroslav-Ivan Ljubacsivszkij

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

15. Kik írták alá a Belovezsszkaja Puscsa-i megállapodást?

1. Olekszandr Lukasenko
2. Sztanyiszlav Suskevics
3. Leonyid Kravcsuk
4. Borisz Jelcin
5. Leonyid Kucsma
6. Volodimir Putyin

--	--	--

16. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Ukrán–orosz barátsági, együttműködési és partnerségi szerződés aláírása 10 évre
- B. A harkivi megállapodások aláírása
- C. USZSZK az ENSZ tagjává válik
- D. Ukrajna az Európa Tanács részévé válik

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

17. Állapítsd meg az összefüggést a személyiség és jellemzése között!

1. Az első ukrán űrhajós
2. A Nemzeti Olimpiai Bizottság elnöke
3. Híres színész
4. Énekesnő

- A. Roman Viktyuk
- B. Leonyid Kadenyuk
- C. Irina Bilik
- D. Gennagyij Udovenko

E. Szergej Bubka

	A	B	C	D	E
1					
2					
3					
4					

18. Milyen földrajzi területek miatt került Ukrajna konfliktusba szomszédaival?

1. Tuzla
2. Kárpátalja
3. Zmijinij sziget
4. Odessza
5. Azovi-tenger
6. Donyeck megye

--	--	--

19. Milyen dátum hiányzik a szövegből?

...?... -ben Gennagyij Udovenko ukrán külügyminisztert az ENSZ Közgyűlés elnökévé választották.

- A. 1992
- B. 1994
- C. 1996
- D. 1997

A	B	C	D

20. Kinek a neve hiányzik a szövegből?

Nyugat-Ukrajna vallási életében fontos szerepet játszik az Ukrán Görög Katolikus Egyház, melynek élén sokáig ...?... érsek állt.

- A. Volodimir
- B. Filaret
- C. Ljubomir Huzár
- D. Milán Sasik

A	B	C	D

XII. téma: A peresztrojka időszaka

1. Ki hirdette meg a peresztrojka politikáját?

- A. Leonyid Brezsnyev
- B. Konsztantyin Csernyenko
- C. Jurij Andropov
- D. Mihail Gorbacsov

A	B	C	D

2. Melyik esztendőben lett meghirdetve a peresztrojka?

- A. 1982
- B. 1983
- C. 1985
- D. 1987

A	B	C	D

3. Mit kezdett el Gorbacsov 1985 májusában?

- A. A szólásszabadság felszámolását
- B. Nyugdíjreformot
- C. Alkoholelles kampányt
- D. A népgazdasági tanácsok létrehozását

A	B	C	D

4. Melyik kifejezés jellemzi leginkább a szovjet-ukrán népgazdaság helyzetét a peresztrojka idején?

- A. Nómenklatúra
- B. Glasznoszty
- C. Infláció
- D. Pluralizmus

A	B	C	D

5. Mi volt a glasznoszty legnagyobb vívmánya a peresztrojka kezdetén?

- A. A történelem fehér foltjainak felszámolása
- B. Többpártrendszer létrehozása
- C. Piaccgazdaság létrehozása
- D. A központosított tervgazdálkodás megszüntetése

A	B	C	D

6. Kik kezdeményezték az 1989-es sztájkot?

- A. Diákok
- B. Kohászok
- C. Kolhozisták
- D. Bányászok

A	B	C	D

7. Melyik évből származik az alábbi szövegrészlet?

A négyes blokk műszaki felújítása során felrobbant az atomreaktor. A szerencsétlenség következtében tűz keletkezett, melyet csak május 10-én sikerült megfékezni. 1000 ukrán város és falu lett rádiokativ sugárfertőzött, 190 ezer hektár termőföld terméketlenné vált. Pripjaty pedig azóta is kísértetváros.

- A. 1986
- B. 1987
- C. 1988
- D. 1989

A	B	C	D

8. Ki a kakukktojás?

- A. Sztanyiszlav Hurenko
- B. Leonyid Kravcsuk
- C. Volodimir Scserbickij
- D. Volodimir Ivasko

A	B	C	D

9. Mi jellemezte leginkább az Ukrán Legfelsőbb Tanács munkáját 1990 májusában?

- A. Leonyid Kravcsukot a Legfelsőbb Tanács elnökévé választották
- B. A Legfelsőbb Tanács ülései zárt ajtók mögött zajlottak
- C. Egy napig tartott
- D. Két frakció jött létre: a Narodna Rada és a 239-ek

A	B	C	D

10. Mikor készült a kép?

- A. 1988
- B. 1989
- C. 1990
- D. 1991

A	B	C	D

11. Pótold a szöveg hiányzó részeit!

Mihail Gorbacsov vatikáni látogatása során 1989. december 1-jén megígérte, hogy engedélyezi az 1).működését. **1990 áprilisában** a görög katolikusok visszakapták a lvivi Szent György-székesegyházat és az érseki rezidenciájukat, vagyis ismét engedélyezték tevékenységüket Ukrajnában. 1991 márciusában visszatért száműzetéséből 2)..... érsek.

- A. 1) az Ukrán Autokephal Pravoszláv Egyházat 2) Volodimir
- B. 1) a Kijevi Pátriárkátus Ukrán Pravoszláv Egyház 2) Filaret
- C. 1) Ukrán Görög Katolikus Egyház 2) Miroszlav-Ivan Ljubacsivszkij
- D. 1) Ukrán Autokephal Pravoszláv Egyház 2) Ljubomir Huzar

A	B	C	D

12. Állapítsd meg az összefüggést a politikusok neve és tevékenységük között!

- 1. Levko Lukjanenko
 - 2. Vjaceszlav Csornovil
 - 3. Volodimir Ivasko
 - 4. Volodimir Scserbickij
- A. Az *Ukrán hírnök* szerkesztője
 - B. Az Ukrán Helsinki Csoport vezetője
 - C. Az UKP KB első titkára 1972–1989 között
 - D. Az UKP KB első titkára 1989–1990 között

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

13. Állapítsd meg az összefüggést a meghatározások és a fogalmak között!

- 1. A szovjet pártvezetés reformpárti részének a politikája 1985–1991 között. Célja a szocialista társadalom teljes megújítása
- 2. Olyan politika, melynek köszönhetően az emberek igaz, nem elferdített, cenzúra nélküli információkhoz juthatnak a világban végbemenő eseményekről, bátran bírálhatják az állami és pártszerveket, tudomást szerezhetnek népük történetének addig elhallgatott, vagy tiltott fehér

feltételeiről. Mindeközben lojálisok maradnak a megreformált szocialista rendszerhez. Különböző politikai pártok és szervezetek, nézetek tevékenységének szabadsága

3. A pénzkibocsátás növekedésének következtében végbemenő áremelkedés
4. Különböző politikai pártok és szervezetek tevékenységének szabadsága

- A. Pluralizmus
- B. Peresztrojka
- C. Infláció
- D. Glasznosztj

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

14. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Az Ukrán Népi Mozgalom megalakulása
- B. A fejlett szocializmus alkotmányának elfogadása
- C. Mihail Gorbacsovot az SZKP élére választják
- D. Csernobili katasztrófa

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

15. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Ukrajna függetlenségének kikiáltása
- B. Az alkotmány 6. cikkelyének az érvénytelenítése
- C. Leonyid Kravcsukot Ukrajna elnökévé választják
- D. Bányászsztrájk

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

16. Milyen fogalmak és kifejezések jellemzik leginkább Ukrajna történetét 1985–1991-ben?

1. Peresztrojka
2. Népgazdasági tanácsok
3. Glasznosztj
4. Koszigin reformok
5. Alkoholelles kampány
6. Méltóság forradalma

--	--	--

17. Kik írták alá 1991. december 8-án Belovezsszkaja Pucsaában a Szovjetunió felbomlásáról és a Független Államok Közösségének létrehozásáról szóló egyezményt?

1. Olekszandr Lukasenko
2. Sztanyiszlav Suskevics
3. Leonyid Kravcsuk
4. Borisz Jelcin
5. Leonyid Kucsma
6. Vlagyimir Putyin

--	--	--

18. Milyen szókapcsolatok jellemzik leginkább Ukrajna történetét 1990–1991-ben?

1. Szuverén-kommunisták
2. 239-ek
3. Narancsos forradalom
4. Gránitforradalom
5. Alkotmányozó éjszaka
6. Kazettabotrány

--	--	--

XIII. téma: Ukrajna a függetlenség éveiben

1. Mi jellemezte leginkább az ukrán ipart a függetlenség meghirdetése után?

- A. Mély válságot élt át, ugyanis ezer szállal kötődött Oroszország és más szovjet tagköztársaság gazdaságához
- B. Az Ukrajna területén termelt áruk kiváló minőségű közszükségleti cikkek voltak
- C. Saját energiakészlettel rendelkezett és energiatakarékos technológiákat alkalmazott
- D. Az elavult termelőeszközök 80%-át modernizálták a tőkebefektetések következtében

A	B	C	D

2. Az 1992–1994-es évek szociális fejlődését és a demográfiai folyamatokat mi jellemezte?

- A. Az infláció megfékezése, a fizetések, nyugdíjak időben történő kifizetése
- B. Az ország lakosságának elszegényedése, a társadalom kettészakadása gazdagokra és szegényekre
- C. Az elhalálozások száma nem múlta felül a születések számát
- D. A lakosság vásárlóképességének növekedése a hrivna bevezetése következtében

A	B	C	D

3. Mi jellemezte leginkább Ukrajna nemzetközi helyzetét 1992–1995-ben?

- A. Ukrajna nemzetközi elismertsége megakadályozta Oroszországot abban, hogy területi követelései legyenek
- B. Ukrajna nem csatlakozott az atomsorompó egyezményhez
- C. 1995-ben Ukrajna tagja lett az Európa Tanácsnak
- D. 1994-ben csatlakozott az Eurázsiai Gazdasági Közösséghez

A	B	C	D

4. Miért kellett soron kívüli elnökválasztásokat tartani 1994-ben?

1. Letelt Leonyid Kravcsuk szolgálati ideje
2. Kiéleződött az ellentét elnök és a parlament között
3. Az emberek elégedetlenek voltak az elnökkel a gazdasági problémák kiéleződése miatt
4. Az új alkotmány elfogadása miatt
5. Az alkotmányos szerződés aláírása miatt az elnök és parlament között

- A. 1,5
- B. 2,3
- C. 3,4
- D. 4,5

A	B	C	D

5. Kivel versenyzett a hatalomért Leonyid Kucsma 1994-ben a választások második fordulójában?

- A. Leonyid Kravcsuk
- B. Olekszandr Moroz
- C. Vjacseszlav Csornovil
- D. Petro Szimonenko

A	B	C	D

6. Kinek az elnöksége idején ment végbe az alábbi esemény?

Az emlékezetes alkotmányozó éjszaka 18:30-kor kezdődött a plenáris ülés megnyitásával. Ettől kezdve a képviselők 14 órán keresztül szünet nélkül név szerint szavaztak külön az alkotmány mind a 160 cikkelyére. Egy-egy cikkely elfogadásához 300 szavazatra volt szükség. Az alkotmányozó éjszaka hőse kétség kívül Mihajlo Szirota képviselő volt, aki a parlament emelvényéről ismertette az Egyeztető Bizottság által jóváhagyott alkotmánytervezetet.

- A. Leonyid Kravcsuk
- B. Leonyid Kucsma
- C. Viktor Juscsenko
- D. Viktor Janukovics

A	B	C	D

7. Fejezd be a mondatot!

Ukrajna Alkotmányának 10. cikkelye értelmében

- A. Ukrajnában az ukrán az államnyelv
- B. Ukrajnában az ukrán és az orosz az államnyelv
- C. Ukrajnában az ukrán az államnyelv, a nemzetiségi területeken viszont az adott nemzetiség nyelve
- D. Ukrajnában nincs államnyelv

A	B	C	D

8. Kik versengtek az államelnöki tisztért 2004-ben?

- A. Leonyid Kucsma és Petro Szimonenko
- B. Viktor Juscsenko és Viktor Janukovics
- C. Julija Timosenko és Viktor Janukovics
- D. Viktor Juscsenko és Julija Timosenko

A	B	C	D

9. Mikor fogalmazta meg ezeket a gondolatokat Volodimir Litvin?

Beszélhetünk bármennyit arról, hogy a Legfelsőbb Tanács és a Legfelsőbb Bíróság döntése az elnökválasztás második fordulójának érvénytelenítéséről politikai jellegű volt. De nem szabad elfelejteni azt sem, hogy ez a határozat jelentette az egyetlen legitim kiutat az adott közjogi zsákutcából, megmentette Ukrajnát a polgárháborútól és területi egységének felbomlásától. ...

- A. 2001
- B. 2004
- C. 2010
- D. 2011

A	B	C	D

10. Milyen következményei voltak az alábbi eseményeknek?

Viktor Janukovics nem volt hajlandó aláírni az Európai Unióval való társult tagságról szóló szerződést. Túl sok hatalom összpontosult Janukovics és családja kezében, aki szakított a demokráciával.

- A. Krímet elfoglalja Oroszország
- B. A Méltóság forradalma
- C. A terrorellenes hadművelet (ATO) kezdete
- D. Ukrajna az EU-val aláírja a társult tagságról szóló szerződést

A	B	C	D

11. Mikor mentek ki először Kijevben az utcára a kijevi diákok amiatt, hogy Janukovics megtagadta a társult tagságról szóló szerződés aláírását? Ez vezetett az Eurómajdanhoz?

- A. 2013. november 21.
- B. 2013. november 30.
- C. 2013. december 9.
- D. 2014. január 16.

A	B	C	D

12. Állapítsd meg az összefüggést a dátumok és az események között!

1. 2013. november 30.
 2. 2014. február 20.
 3. 2014. március 18.
 4. 2014. május 25.
- A. A Kremlben szerződést írtak alá a Krím-félsziget és Szevasztopol felvételéről az Orosz Föderáció keretei közé
 - B. A Függetlenség terét körüzartha a Berkut rohamosztag 2000 katonája, ahol a sátrakban ekkor 400 diák tartózkodott. A rohamrendőrök megkezdték a sáttábor felszámolását. Kegyetlenül megverték az ott-tartózkodó diákokat
 - C. Elnökválasztásokat tartottak. Ukrajna új elnöke Petro Porosenko lett
 - D. A véres csütörtökön az Insztitutszka utcában 50 embert lőttek le a berkutosok

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

13. Állapítsd meg az összefüggést a meghatározások és a fogalmak között!

1. Az Ukrajnában kibontakozó ellenállási mozgalom, melynek résztvevői az országot megbénító korrupció ellen léptek fel, elítélték a jogvédő szervek önkényeskedését, követelték Ukrajna Európai Unióhoz való csatlakozását
2. Az egyik állam bekebelezi a másik államot, vagy annak egy részét
3. Olyan képviselőválasztási rendszer, amikor a választókerületekben a mandátumokat a pártok között az általuk megszerzett szavazatok számának megfelelően osztják el
4. Fegyveres konfliktus Donyeck és Luhanszk megyékben az ukrán jogvédő szervek, az ukrán Fegyveres Erők és az Orosz Föderáció által támogatott terrorista Luhanszki és Donyeck-i „népköztársaságok” törvénytelen katonai egységei között

- A. Terrorellenes hadművelet (ATO)
- B. Arányos választási rendszer
- C. Eurómajdan
- D. Annexió

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

14. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Viktor Juscsenkót elnökké választják
- B. Leonyid Kucsmát másodszor választják elnökké
- C. Ukrajna Alkotmányának elfogadása
- D. Ukrajnát felvették a Világkereskedelmi Szervezetbe

	A	B	C	D
1				
2				
3				
4				

15. Állítsd az eseményeket időrendi sorrendbe!

- A. Alkotmánymódosítás. Ukrajna parlamenti – elnöki köztársasággá válik
- B. Bevezetik a hrivnyát
- C. Viktor Janukovicsot elnökké választják
- D. Kazettabotrány

	A	B	C	D
1				
2				

3				
4				

16. Milyen államalkotói rendelkezéseket fogadtak el 1991. augusztus 24. és 1992 vége között?

1. Az USZSZK elnöke intézmény bevezetése
2. A határokról és állampolgárságról szóló törvények elfogadása
3. A himnuszról, címerről és zászlóról szóló törvények elfogadása
4. Az Ukrán Fegyveres Erők létrehozása
5. A hrivnya bevezetése
6. Az alkotmány elfogadása

--	--	--

17. Mikor került sor a parlamenti képviselők megválasztására az arányos-szavazattöbbségi választási rendszer alapján?

1. 1994
2. 1998
3. 2002
4. 2006
5. 2007
6. 2012

--	--	--

18. Milyen szókapcsolatok jellemzik leginkább Ukrajna történetét 2014–2015-ben?

1. Mennyei század
2. Narancsos forradalom
3. Terrorellenes hadművelet (ATO)
4. Disszidens mozgalom
5. Kazettabotrány
6. Hibrid háború

--	--	--

MEGOLDÁSOK

- I.** 1. B, 2 D, 3 D, 4 A, 5 C, 6 B, 7 A, 8 B, 9 B, 10 B, 11 C, 12 1B, 2C, 3A, 4D, 13 1B, 2A, 3D, 4C, 14 ACDB, 15 DCAB, 16. 235, 17. 156, 18. 145.
- II.** 1D, 2B, 3B, 4A, 5A, 6A, 7A, 8C, 9C, 10A, 11D, 12 1D, 2A, 3B, 4C. 13.1B, 2D, 3A, 4C. 14 DCAB, 15 BDAC, 16. 245, 17. 356.
- III.** 1. 1C, 2D, 3B, 4A. 2. 135, 3. 245. 4B, 5A, 6C, 7A, 8A, 9. 1D, 2B, 3A, 4C.
- IV.** 1. 1C, 2A,3D,4B,5E, 2B, 3 1B, 2D, 3A, 4C. 4A, 5A, 6. 146, 7 A2, B4, C1, D3. 8C.
- V.** 1. 1C, 2B, 3D, 4A. 2. 346, 3. C, 4. A, 5. D, 6. B, 7. D, 8. 1D, 2E, 3A, 4B. 9. C.
- VI.** 1B, 2C, 3A, 4A, 5A, 6C, 7. 1B, 2D, 3A, 4C, 8. 1B, 2A, 3E, 4D, 9. 245, 10 A, 11 B,12 B
- VII.** 1C, 2D, 3B, 4A, 5A, 6D, 7 1C, 2A, 3E, 4B, 8. 1E, 2B, 3C, 4A, 9 346, 10B, 11 1B, 2A, 3C, 4D, 12C
- VIII.** 1A, 2A, 3A, 4A, 5C, 6C, 7D, 8 BCDA, 9. 1C, 2D, 3E, 4A, 10. 234, 11C, 12.D
- IX.** 1A, 2C, 3C, 4D, 5C, 6D, 7C, 8 CDAB, 9. 1B, 2E, 3A, 4C, 10A, 11D, 12C
- X.** 1-1,4,5, 2-1C, 2A, 3D, 4B, 5F, 3-B, 4-1B,2D,3A,4C, 5-A, 6-B, 7-C, 8-A, 9-A, 10-A, 11-A, 12-A, 13-A, 14-A, 15-C, 16-A, 17-C, 18-C, 19-D, 20-C.
- XI.** 1-1C,2B,3D,4A, 2-346, 3-C, 4-A, 5-D, 6-C, 7-D, 8-B, 9-A, 10-1D, 2C,3A, 4B, 11-C, 12-D, 13-BCDA, 14-1C, 2D, 3E, 4A, 15-234, 16-CDAB, 17-1B, 2E, 3A, 4C, 18-135, 19-D, 20-C.
- XII.** 1-D, 2-C, 3-C, 4-C, 5-A, 6-D, 7-A, 8-B, 9-D, 10-C, 11-C, 12- 1B,2A,3D,4C, 13-1B,2D,3C,4A, 14-BCDA, 15-DBAC, 16-135, 17-234, 18-124
- XIII.** 1-A, 2-B.3-C, 4-B, 5-A, 6-B, 7-A, 8-B, 9-B, 10-B, 11-A, 12-1B,2D, 3A, 4C, 13-12D3B4A, 14-CBAD, 15-BDAC, 16-234, 17-246, 18-136